

JM Chair Populism and the Future of European Democracy

Zbornik študentski del 2022 /
Compilation of students' research 2022

ZNAČILNOSTI EVROPSKE DEMOKRATIČNE UREDITVE / CHARACTERISTICS OF EUROPEAN SYSTEM OF DEMOCRATIC GOVERNANCE

Kazalo:

Tomšič, Matevž: <i>Uvodna beseda</i>	1
Sovdat, Irena: <i>Značaj evropske demokracije</i>	2
Kuzma, Taras: <i>Characteristics of European system and democratic governance</i>	17
Petrovska, Monika: <i>Vpliv globalizacije na demokracijo</i>	29
Volk, Ksenija: <i>Demokracija in enakost spolov v politiki</i>	53
Furlan, Lorena: <i>Enakost med spoloma v povezavi z evropsko politično kulturo</i>	70
Jagarinec, Irena: <i>Udeležba mladih na volitvah</i>	88
Gülnür Küçükyılmaz, Mine: <i>European cohesion policy and its contributions to democratic governance</i>	103
Podobnik, Tea: <i>Čezmejno sodelovanje v okviru evropske kohezijske politike s primerom EZTS</i>	114
Gajšek, Nejc: <i>Učinkovitost demokracij članic EU pri vzpostavljanju trajnostnega razvoja in krožnega gospodarstva</i>	126

Matevž Tomšič:

UVODNA BESEDA

Evropska unija je specifična oblika nadnacionalne povezave, kakršna ne obstaja drugod po svetu in kot je tudi ni bilo primera v evropski zgodovini. Gre za kompleksen sistem večnivojskega vladanja, kjer so pristojnosti na različnih področjih različne razdeljene med evropske institucije in države članice. V politološkem smislu bi lahko rekli, da je to nekaj med konfederacijo in federacijo: povezava je močnejša, kot so bile klasične konfederacije, saj imajo njene institucije določene lastne izvirne pristojnosti (se pravi, da morajo države članice slediti njihovim odločitvam); a je še vedno ohlapnejša, kot so tradicionalne zvezne države, denimo Združene države Amerike, kjer je večina pristojnosti – predvsem tistih državotvorne narave (obramba, zunanje zadeve) – v rokah zveznih institucij, medtem ko so v Uniji te pristojnosti še vedno v rokah držav članic.

Politični sistem Evropske unije predstavlja posebno obliko demokratične ureditve, ki ne deluje po enakih principih, kot to velja za demokracijo na nivoju nacionalnih držav. V zvezi delovanjem evropske demokratične ureditve se izpostavljajo različne dileme. Gre pri Evropski uniji za 'projekt elit' ali je rezultat avtentične volje državljanov njenih članic? Ali dejansko lahko govorimo o 'demokratskem deficitu'? Kako učinkovite so institucije Evropske unije, predvsem v kriznih časih? S katerimi področji bi se morale prioritarno ukvarjati? Na vse to so v svojim zanimivih razmišljanjih odgovarjali študentje Fakultete za medije in Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici v svojih raziskovalnih nalogah.

Irena Sovdat:

ZNAČAJ EVROPSKE DEMOKRACIJE

1 Uvod

V seminarski nalogi bomo predstavili značilnosti evropske demokratične ureditve. Preden pa začnemo predstavljati in analizirati temo, je potrebno analizirati temeljne pojme, ki jih bomo v tej seminarski nalogi preučevali.

Beseda demokracija izhaja iz stare grščine. Beseda demos pomeni ljudstvo in beseda KRATEIN pomeni vladati. Predstavlja torej pomen vladavine ljudstva in daje ljudstvu v roke moč vladanja in odločanja. Ta glavni namen demokracije pa se je ohranil vse do danes. (e-uprava 2021) Demokracija, gledano s strani Evropske unije je temeljna vrednota in predpogoj za članstvo v EU, saj EU temelji na demokraciji, pravni državi in temeljnih človekovih pravicah. (eur-lex.europa.eu 2020)

Evropska unija je tako skupnost evropskih držav članic, ki so z željo po povezanosti vstopile v Evropsko unijo in s tem sprejele ter izpolnile stroge pogoje, ki jih nalaga članstvo Evropske unije, kar je predpogoj za vstop v EU. Dejstvo je, da je Evropska unija nastala za dobrobit vsakega državljana te velike evropske skupnosti in to bi moral biti tudi v nadaljnje temeljni pogoj delovanja Evropske unije. Začetek Unije predstavlja gospodarstvo, ki pa se kasneje, predvsem po obeh svetovnih vojnah, vedno bolj usmerja v politično področje predvsem z namenom ohranjanja miru.

Močna demokracija naj bi bil torej sinonim za močne, dobro razvite, sodobne države. Verjamemo, da Evropska unija to tudi je, saj je nenazadnje sinonim za enega najbolj razvitih delov sveta.

Med posameznimi državami članicami, ki sestavljajo to veliko evropsko skupnost pa razlike vsekakor obstajajo. Med te razlike štejemo velikost, geografsko lego, zgodovinsko podlago, razvitost države na različnih področjih in ne nazadnje njeno lastno nacionalno identiteto, ki državo oblikuje in razvija. Vse te razlike oziroma značilnosti pa gradijo tudi demokracijo posamezne države članice, ki vpliva na skupno evropsko demokracijo.

2 Evropska unija

2.1 Predstavitev pojma Evropske unije

Povod za nastanek Evropske unije je bil na začetku predvsem gospodarsko sodelovanje z namenom enotnega medsebojnega trgovanja. Tako se je na začetku imenovala Evropska gospodarska skupnost, ki je bila najprej sestavljena iz šestih držav in sicer Belgije, Nemčije, Francije, Italije, Luksemburga in Nizozemske. (op.europa.eu 2016)

Evropska unija pa je sedanje poimenovanje dobila leta 1993, saj je poleg gospodarskega povezovanja, današnja Unija povezana na številnih drugih področjih, kot so politika, zunanji odnosi in varnost, podnebje, okolje in zdravje, pravosodje in migracije. Prvim šestim državam se je Evropski uniji do danes pridružilo še 22 evropskih držav. Današnja Unija šteje skupno 27

evropskih držav. Med njimi je tudi Slovenija, ki se je Uniji pridružila leta 2004. Edina, ki je izstopila iz Evropske unije pa je Velika Britanija in sicer leta 2020. (op.europa.eu 2016)

Slika 1 Države članice EU in države kandidatke ter potencialne države kandidatke

Vir: op.europa.eu 2016

Zunanje meje Evropske unije nikakor niso zaključene, saj se za vstop vanjo pripravlja več evropskih držav, med njimi tudi nekatere države naše bivše skupne države Jugoslavije, kot je razvidno tudi iz zemljevida.

Vse države članice so suverene in neodvisne. Velika prednost, ki jo imajo države Evropske unije je tudi prosto potovanje med državami članicami, ki jo je omogočila odprava nadzora meje med članicami. Na tem mestu pride do izraza pojem državljanov in državljanek Evropske unije, saj imajo pravico, da se svobodno odločijo v kateri državi želijo živeti, študirati, delati ali se upokojiti. Vsi so enako obravnavani, ne glede na to, iz kje izvirajo. (op.europa.eu 2016) Že od začetka je pglavlitni gospodarski pomen Evropske unije enotni trg, s katerim se omogoča prost pretok večine blaga, storitev, kapitala in oseb. Lažje uresničevanje pomena enotnega trga znotraj Evropske unije pa lajša tudi skupna enotna evropska valuta euro. (op.europa.eu 2016) Evropska unija deluje na načelu pravne države, v kateri se članice ravnaajo po skupnih pravnih aktih, ki so jih sprejele demokratično in prostovoljno. Pojem demokracija je v evropski uniji zelo pomemben, saj omogoča mir, stabilnost in blaginjo. (op.europa.eu 2016)

„V Evropski uniji ne gre le za stranke in politiko, za pravila ali predpise, za trge ali valute. Na koncu – in predvsem – gre za ljudi in njihova stremjenja. Za ljudi, ki so stopili skupaj. Za svojo svobodo, za svoje vrednote in preprosto za boljšo prihodnost.“ je dejala predsednica Komisije Ursula von der Leyen. (eur-lex.europa.eu 2020, 2)

2.2 Cilji in načela evropske unije

Cilji Evropske unije in njene vrednote so jasni in točno določeni, zapisani v Lisbonski pogodbi in Listini Evropske unije o temeljnih pravicah. Obstoj te skupnosti pa je vsekakor odvisen od brezpogojnega spoštovanja njenih ciljev in vrednot vseh držav članic, brez izjeme. (european-union.europa.eu 2016)

Cilji Evropske unije znotraj njenih meja so:

- krepiti mir, svoje vrednote in blaginjo svojih državljanov in državljanek;
- zagotavljati svobodo, varnost in pravico brez notranjih meja, hkrati pa na zunanjih mejah sprejemati ustrezne ukrepe za urejanje azila in priseljevanja ter preprečevanje kriminala in boj proti njemu;
- vzpostaviti notranji trg;
- doseči trajnostni razvoj, ki temelji na uravnoteženi gospodarski rasti in stabilnosti cen, ter visoko konkurenčno tržno gospodarstvo s polno zaposlenostjo in socialnim napredkom;
- varovati in izboljšati kakovost okolja;
- spodbujati znanstveni in tehnološki napredek;
- boriti se proti socialni izključenosti in diskriminaciji;
- spodbujati socialno pravičnost in zaščito, enakost žensk in moških ter varstvo pravic otrok;
- krepiti ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo ter solidarnost med državami EU;
- spoštovati bogato kulturno in jezikovno raznolikost;
- vzpostaviti ekonomsko in monetarno unijo, katere valuta je evro.

Cilji Evropske unije v preostalem svetu so:

- podpirati in spodbujati svoje vrednote in interese;
- prispevati k miru in varnosti ter trajnostnemu razvoju Zemlje;
- prispevati k solidarnosti in medsebojnemu spoštovanju med narodi, prosti in pravični trgovini, odpravi revščine in varstvu človekovih pravic;
- doseči dosledno spoštovanje mednarodnega prava. (european-union.europa.eu 2016)

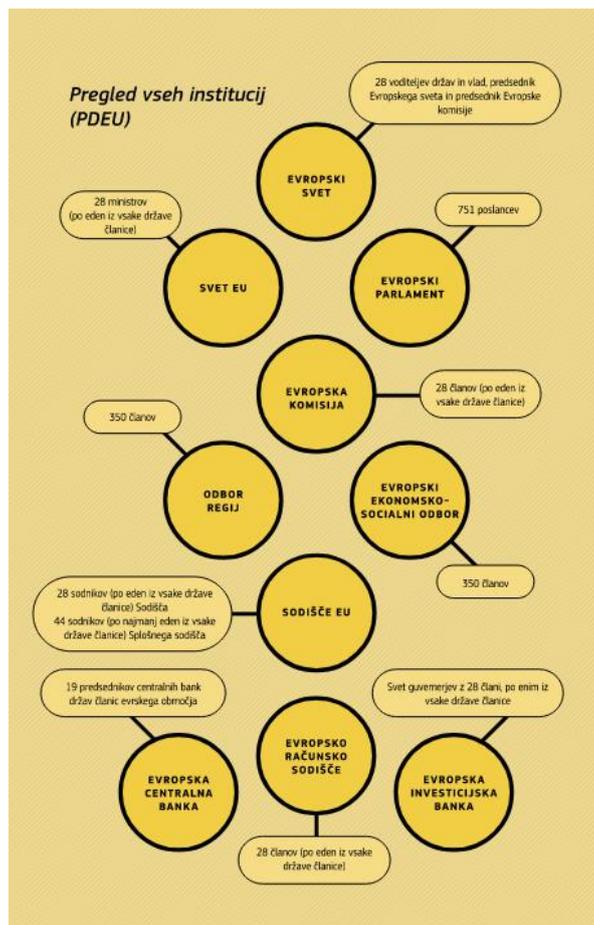
Evropska unija temelji na naslednjih vrednotah: človekovo dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, pravna država in človekove pravice. (european-union.europa.eu 2016)

2.3 Institucije Evropske unije

Tako kot vsaka država ima tudi Evropska unija institucije, ki usklajujejo delovanje te velike skupnosti držav članic. Zelo pomembno pri tem je, da na delovanje institucij vplivajo državljani vseh držav članic Evropske unije, predvsem posredno preko svojih izvoljenih predstavnikov. V evropskih institucijah sodelujejo predstavniki vseh držav članic. Vloga institucij je podobna vlogi takšnih institucij v posameznih državah.

Na spodnji sliki je predstavljen pregled vseh institucij Evropske unije.

Slika 2 Pregled institucij Evropske unije

Vir: op.europa.eu 2016

3 Evropska demokratična ureditev

Obstoj in delovanje celotne Evropske unije, povezanost in čim večja enakopravnost njenih držav članic ter usklajeno delovanje institucij Evropske unije je odvisno tudi od značilnosti evropskih demokratičnih ureditev. Ker evropsko unijo danes sestavlja 27 različnih držav, je toliko tudi različnih demokracij. Vsaka od držav članic ima za seboj svojo zgodovino, iz katere je nastala, iz katere raste in se razvija. Prav vsaka država je iz te svoje podlage zgradila svojo identiteto, ki je unikatna. Evropska unija, ki je nastala kot povezava evropskih držav, ima v tem primeru prav posebno vlogo in sicer, da demokratično povezuje in usklajuje države članice.

3.1 Pomen demokracije v Evropski uniji

Demokracija je razmeroma mlad pojem, star okrog pol stoletja, ki se je začel vzpenjati po razpadu komunizma in socializma. Na začetku je demokracija pomenila kot neko temno, skrivnostno in nedoumljivo nevarnost od spodaj. Predvsem višji razredi v Evropi so nanjo gledali s strahom, kot na neko nevarnost zanje. Danes pa je pojem demokracija kot nekaj pričakovanega in je v Evropi zelo pomembna. Pomeni upiranje narodov tiranskim, represivnim režimom, oziroma režimom pod tujo nadvlado. Demokracija se danes predpostavlja kot nek pogoj za pripadnost EU. (Siedentrop 2003)

Iz tega izhaja, da je demokracija sinonim za enakopravnost med vsemi državami članicami Evropske unije, ki naj bi bila tudi temelj za povezovalno funkcijo med državami. Pri tem je predvsem potrebno ohranjati vrednoto enakopravnosti med državami članicami, da ne bi večje in bolj razvite države prevladale nad manjšimi in manj razvitimi.

Kot že rečeno, je bil prvi pomen združevanja evropskih držav predvsem zaradi gospodarskih interesov. Ekonomija, skupni trg in gospodarska rast sta bila takrat pomembnejša od demokratične odgovornosti in razpršitve moči. Vse to pa je pripeljalo do skupne evropske valute in Evropske centralne banke. (Siedentrop 2003)

Skupna evropska valuta euro je predvsem zaradi skupnega trga, prostega gibanja med državami članicami in zaposlovanja poenostavila in olajšala poslovanje. Večina držav Evropske unije je euro tudi prevzelo za svojo valuto, ne pa vse.

Različni tipi političnih kultur in političnih elit vplivajo na različne državne oblike. Različne navade in običaji, ki so trdno zasidrane v posameznih državah Evropske unije je zelo težko spremeniti. Ena takšnih stvari je tudi mobilnost delovne sile. Ta je v evropskem pogledu popolnoma drugačna kot v ameriškem pogledu. Med tem, ko je v ameriškem pogledu to postalo nekaj vsakdanjega je v evropskem smislu nekaj, kar je ovirano s strani različnega jezika med državami Evropske unije ter nezmožnostjo vzpostavitve enotne davčne in fiskalne politike. To nenazadnje vpliva tudi na skupno evropsko valuto in njeno enotno obrestno mero. Poleg tega so razkoraki med različnimi stopnjami gospodarske razvitosti enostavno preveliki. (Siedentrop 2003)

Opažamo pa danes kopičenje moči oblasti v Bruslju, njegovo večanje pomena na zakonodajni pravici in vse večjem vlaganju sredstev držav v Bruselj za ohranitev svoje moči. V preteklosti so v ospredje vladanju EU predstavljali trije evropski modeli držav, s katerimi si je vsaka izmed ključnih držav želela vzpostaviti prevladujoč model v Evropski uniji. To so bili: francoski, nemški in britanski model. Vsak izmed navedenih modelov pa je predstavljala svoje značilnosti, ki se težko poenotijo v celotno Evropsko unijo. (Siedentrop 2003)

Demokratična ureditev držav članic Evropske unije je tako podvržena stalnim spremembam skozi čas, na katere vpliva nešteto vidikov, ki so si med državami zelo različni. Največji vpliv želijo imeti najmočnejše zahodno evropske države, ki skušajo vsaka svojo miselnost vključiti kot primat nad celotno Evropsko unijo, na nekaterih področjih bolj, na drugih manj uspešno in ravno zaradi tega se verjetno v zadnjem času poraja več nezaupanja v Evropsko skupnost kot sinonim za spoštovanje vseh njenih državljanov enakopravno.

Oblikovanje zakonov in javne politike na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni omogoča državljanom prav demokracija. Pri tem pa so zelo pomembna varovala, sistem zavor in ravnovesij ter institucije za podpiranje pravil pluralistične demokratične razprave. Temelj za uspeh demokracije je skladen z Listino o temeljnih pravicah, ki podpira svobodo obveščanja in izražanja ter omogočanje izražanje svojega mnenja vsakomur. Demokracijo je treba dejavno spodbujati in braniti, saj ni nekaj samoumevnega. (eur-lex.europa.eu 2020)

Evropska unija zagovarja akcijski načrt za krepitev demokratične odpornosti. S tem želi nagovarjati institucije EU, nacionalne vlade in parlamente ter druge nacionalne organe, politične stranke, medije in civilno družbo ter spletne platforme. Zagovarja posebne ukrepe za spodbujanje svobodnih in poštenih volitev ter močne demokratične udeležbe, podporo svobodnim in neodvisnim medijem ter boj proti dezinformacijam, ob polnem spoštovanju

nacionalnih pristojnosti. Zavzema se za angažirane, informirane in opolnomočene državljane, ki so kot taki najboljše jamstvo za odpornost demokracij. (eur-lex.europa.eu 2020)

3.2 Identiteta Evropske unije in nacionalna identiteta

Evropska unija si je že na začetku zastavila cilj, da bo kot politična tvorba presegla ekonomsko logiko povezovanja med državami, vendar nekako nikoli ni prišla do uresničitve cilja. Begunska kriza, ki je nastala leta 2015 pa je pokazala, da evropska identiteta obstaja. Begunci iz različnih dežel so si za svoj cilj izbrali prav Evropo, kjer bi radi izpolnili svoje življenje. To pomeni, da evropska identiteta vendarle obstaja in je nekaj posebnega. Evropska kulturna identiteta torej obstaja in se razlikuje od drugih. (Bahovec, Poligrafi 2016)

Različne idejno-duhovne sestavine, ki jih poznamo iz preteklosti so prav gotovo vplivale na skupno evropsko identiteto, oziroma predstavljajo njeno osnovo. Mednje štejemo: antično grško-rimska civilizacija, judovsko in krščansko religiozno izročilo, novoveško razsvetljenstvo in romantični modernizem. Učinek novoveškega epistemološkega področja, ideje o svobodi in pravični družbi, razsvetljenski poudarek na razumu in veri v napredek ter kot posledica znanstveno-tehničnih pridobitev v drugi polovici 19. stoletja in v začetku 20. stoletja so pripomogli k razvoju modernizma, skupni vrednoti evropskega načina življenja. Ta podlaga je tudi največja razlika med evropskimi in neevropskimi skupnostmi. (Poligrafi, Škamperle I., 2016)

Vsaka identiteta pa je notranje pluralna in dinamična. Tako govorimo o notranji kompleksnosti identitete, ki jo določajo različni dejavniki: krajevni, jezikovni, kulturni, religiozni, vrednostno ideološki, politični, izobrazbeni, spolni, prehranjevalni in več drugih manjših podsistemov, ki imajo pomembno vlogo pri določanju neke identitete. Ugotavljamo, da današnja sodobna, globalno povezana družba, ki jo zaznamuje proces pospešene mobilizacije liberalnega kapitalizma, odprta družba in menjava dobrin, uporabnost in tržno naravnana vrednost, načenjajo trdnost tradicionalnih stebrov osebne in kolektivne identitete, kot so materni jezik, krajevna in nacionalna kultura, ideološki in vrednosti nadzor. (Poligrafi, Škamperle I. 2016)

Današnja, sodobna identiteta Evrope se povezuje predvsem z vprašanji Evropske unije in njene širitve, kar pa je nekako preozek okvir. Evropa vključuje tako Vzhod in Zahod, območje od Gibraltarja do Urala, vendar jo ne moremo obravnavati samo kot geografski pojem. Kadar govorimo o Evropi, s tem mislimo predvsem o evropski kulturi, oziroma kulturah, evropski identiteti in identiteti delov Evrope. Zavedati se moramo, da je identiteta sestavljen pojem, vključujoč geografske in družbene, zgodovinske in kulturne elemente, stanje duha, različne vrste znanja, umetnost, znanost in tehniko, etiko, poglede na svet in religijo, ustvarjalne dosežke, spomin in tradicijo, sedanost in vizijo prihodnosti. (Poligrafi, Bahovec 2016)

Danes se srečujemo z negotovostjo evropskega razvoja. Po več stoletjih lahko vidimo popolnoma nov položaj odnosa med civilizacijami. Zadnjih nekaj stoletij je bila Evropa kot zahodna civilizacija bistveno naprednejša kot druge civilizacije. To se je kazalo v politični, vojaški in ekonomski sferi, kot tudi v sferi mišljenja, znanosti in tehnike. Zadnjih nekaj desetletij pa se to spreminja. Danes je Zahod ena od civilizacij, znanstveno-tehnično najnaprednejša, vojaško in gospodarsko zelo močna. Glede drugih vidikov pa je primerjalno šibkejša, predvsem glede kulturno-duhovne substance civilizacije. (Poligrafi, Bahovec 2016)

Sodobna Evropa je predvsem sekularna ali agnostična ali ateistična ali pa verujoča v nekaj drugega (višje sile ali duhove), razen katoliške Poljske in pravoslavne Romunije. (Poligrafi, Bahovec 2016)

Prihodnost Evrope je predvsem odvisna od njenih ljudi, če se bodo uspeli povezati in oblikovati ustvarjalne novosti. Ob tem je treba predvsem krepitev dialog med kulturami, narodi in religijami ter prav tako notranji dialog znotraj vsake od teh skupin. Poleg tega pa je pomembna tudi odzivnost in reflektivnost. Identiteta Evrope v prihodnosti je odvisna tudi od tega, ali ji bo uspelo združiti zahodni in vzhodni svet, kar ni lahka naloga, predvsem zaradi političnih delitev in razdeljenosti krščanstva. (Poligrafi, Bahovec 2016)

Večina evropskih državljanov smatra Evropsko unijo kot nekakšen skupni servis za gospodarsko poslovanje, skupni trg, zaposlovanje, prosto gibanje, prost pretok blaga in storitev. Ker pa ima vsaka država svojo identiteto, katere najmočnejši atribut je jezik, menimo, da bo nacionalna identiteta zmeraj nad evropsko. Evropejci ostajamo v smislu globalizacije glede na geografsko umestitev. Pojma evropske in nacionalne identitete smo izpostavili, ker menimo, da je zelo pomembna in ima velik vpliv tudi na demokracijo posamezne države članice. Izkazuje njene značilnosti, ki predstavljajo unikatnost vsake države posebej.

Glede na Temeljne vrednote Evropske unije se spoštuje nacionalna identiteta držav članic. Države članice naj se ne bi zlile z Evropsko unijo, temveč naj bi jo obogatile s svojimi nacionalnimi posebnostmi. Evropska unija črpa duhovno in moralno moč ravno iz raznovrstnosti nacionalnih posebnosti in jo usmerja v dobro celote. (op.europa.eu 2021)

3.3 Dejavniki, ki vplivajo na demokracijo

Pri demokratizaciji gre za politično modernizacijo družbe, kar pomeni iniciranje, implementiranje in generiranje sprememb, na podlagi katerih je oblikovana politična ureditev. Kot spremembe so mišljene spremembe na institucionalnem, akcijskem in kulturno-vrednotnem sistemu. (Tomšič 2002)

Na stopnjo demokratičnosti držav vpliva več dejavnikov, med njimi tudi državna ureditev posameznih držav članic EU. Višjo stopnjo in kvaliteto demokracije imajo države s parlamentarnim sistemom kot države s polpredsedniško ali predsedniško ureditvijo. Poleg tega na kvaliteto demokracije vpliva tudi stopnja med socio-ekonomskim stanjem in kulturnimi karakteristikami. Najmočnejšo demokracijo imajo države z najvišjimi ekonomskimi kazalci ali države z najvišji bruto družbenim dohodkom na prebivalca. Poseben dejavnik stopnje demokracije pa je tudi geografska postavitev države, saj države, ki imajo za sosedo države z visoko stopnjo demokracije, tudi same pridobijo njihov vpliv, kar vpliva tudi na njihovo demokracijo. Med temi državami je tudi Slovenija. (Tomšič 2002)

Današnje sodobne demokracije so v glavnem predstavniške demokracije. Pri tem gre za obliko posredne demokracije, kar pomeni, da oblast izvajajo predstavniki, ki so izvoljeni s strani ljudstva. Ti sprejemajo odločitve v imenu ljudstva v podeljenem mandatu. To izhaja še iz antične Grčije. Z nastankom mestnih držav so se izoblikovale prve demokratične institucije. Bistvo ohranjanja vladavine ljudstva, kot temelj demokracije pa se je ohranilo do danes. Predstavniško demokracijo ima tudi naša država Slovenija, ki se trudi izvajati demokracijo preko državnih institucij, ki nosijo to vlogo. (e-uprava 2021)

Evropska demokracija kot takšna se je v zadnjem desetletju znašla pred številnimi izzivi. Komaj se je Evropa dobro pobrala po gospodarski krizi izpred slabih desetih let in so ljudje z upanjem začeli verjeti v boljše čase, so se začeli veliki premiki prebivalstva iz neevropskih držav v zanje obljubljeni dežel, predvsem zahodno Evropo. Neustavljive množice ljudi so predvsem iz držav Bližnjega vzhoda, iskale vse mogoče ilegalne prehode do boljšega življenja. Za države Evropske unije pa so te ilegalne migracije pomenile velik zalogaj, predvsem v ekonomskem smislu ter smislu ureditve primerne statusa migrantom. Ko se je vse to nekoliko umirilo, je udarila epidemija novega korona virusa Covid-19. Nihče izmed nas si na začetku preteklega leta in še v začetnih mesecih epidemije ni predstavljal, da bo tako majhna stvar lahko tako iztirila svet za nadaljnji najmanj dve leti ali več. Pretresi so nastali tako na zdravstvenem, gospodarskem in socialnem smislu. Institucije Evropske unije v tej situaciji igrajo vlogo reševalca in koordinatorja zahtevne situacije v vseh pogledih. Pa naj bo to od zagotavljanja zaščitnih sredstev vsem državam članicam, kasneje koordinacije cepiv in ne nazadnje usklajevanje denarnih pomoči državam članicam, ki jih je epidemija prizadela v vseh pogledih javnega in zasebnega delovanja. Prav tu se tudi kaže pomen Evropske unije in evropskih institucij, ki presegajo nacionalne interese. Vsi ti izzivi v zadnjem desetletju pa so zamajali tudi evropsko demokracijo. Vsako krizno obdobje, ki na takšen drastičen način vpliva na življenje državljanov, v njih sproža negotovost, zaskrbljenost in strah. Vsak človek se v kriznih časih ustraši za svoj obstoj.

Menimo, da je ravno to stanje zadnjega desetletja pripeljalo v večje nezaupanje v Evropsko unijo, njen namen, cilje, verodostojnost, pravičnost, enakost za vse in ne nazadnje v njene institucije. Takšne težke družbene razmere pa so tudi povod za razrast populizma in vse večja vprašanja o pomenu demokracije.

Nenazadnje tudi zgodovinska podlaga vpliva na demokracije držav. Obstajajo velike razlike med razvitimi kapitalističnimi državami in postkomunističnimi. Razvite kapitalistične države so bolj individualistične, temeljijo na inovacijah, bolj so primerne za demokratično vlogo. Postkomunistične države pa so nekje vmes. Državljeni so se znašli v novi situaciji, kjer zaposlitev ni gotova in je aktualno vprašanje preživetja. Tu je tudi veliko vlogo igrala katoliška cerkev. (Tomšič, gradivo predavanj 2021)

Na demokratično politično kulturo vplivajo tudi naslednje stvari:

- **INDIVIDUALIZEM:** modernejše družbe so bolj individualistične;
- **PLURALIZACIJA:** odprava monopolov, odločanje vsakega posameznika;
- **SEKULARIZACIJA:** ločitev cerkve in države;
- **ZVIŠANJE IZOBRAZBENE RAVNI:** višja izobrazba – višja stopnja demokracije; (Tomšič, gradivo predavanj 2021)

Spoznali smo, da na demokracijo posamezne države vpliva veliko dejavnikov. Menimo pa, da poleg vsega navedenega, na stopnjo demokracije posamezne države vplivajo tudi kulturne razlike med državami. Prav to bomo v nadaljevanju podrobneje pregledali.

Poznamo več modelov, ki prikazujejo te razlike in eden izmed teh je tudi Hofstedejev model, imenovan po profesorju Geertu Hofstedeju. Ta model prikazuje, kako kultura vpliva na vrednote posameznika in jih razlikuje od drugih glede na državo. (Hofstede insights 2020)

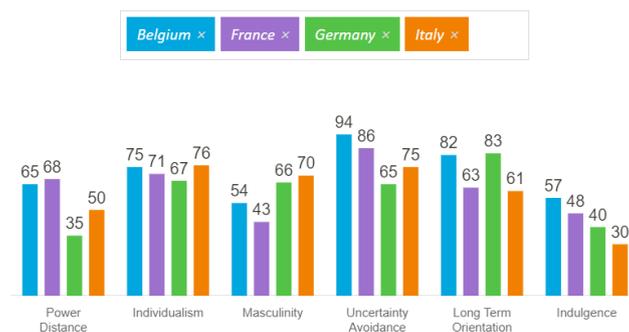
Njegov model nacionalne kulture je sestavljen iz šestih dimenzij, ki se razlikuje po državah.

- Razdalji moči – odnos do enakosti ali hierarhije v družbi (višja stopnja pomeni sprejemanje hierarhične redu in obratno).
- Individualizem / kolektivizem – vrednotenje usmerjenosti družbe v sebe (visoka stopnja individualizma) ali v kolektiv (nizka stopnja individualizma).
- Moškost / ženskost – prednost dosežkom, materialnim vrednotam in uspehu (visoka stopnja) ali naklonjenost sodelovanju, skromnosti, skrbi za šibke in kakovosti življenja, temelji na soglasju (nizka stopnja moškosti).
- Izogibanju negotovosti – obnašanje neke kulture pred nepoznanimi in nezanesljivimi informacijami pred prihodnostjo – sproščen odnos, temelječ na praksi pred načeli (nizka stopnja te dimenzije);
- Dolgoročna / kratkoročna usmerjenost – kratkoročna usmerjenost pomeni ohranjanje vrednot, ki so povezane s preteklostjo in sedanostjo, spoštovanje tradicij, ohranitev ugleda in izpolnjevanje socialnih dolžnosti, hkrati na družbene spremembe gledajo s sumom. Dolgoročna (visoka stopnja dimenzije) – spodbujanje varčnosti, prizadevanja v sodobnem izobraževanju kot način priprave na prihodnost.
- Popuščanje / omejevanje: svobodo pri zadovoljitvi osebnih želja posameznika, svoboda pri porabi prostega časa (visoka stopnja), zadržanost nasprotno, pomeni zatiranje zadovoljevanja potreb, podreditev družbenim pravilom; (Hofstede insights 2020)

Naveden model smo uporabili za naš preizkus. Izbrali smo skupine, sestavljene iz treh ali štirih držav Evropske unije, za katere smo predvidevali, da imajo podobne vrednosti kulturnih dimenzij.

V prvi skupino držav smo postavili štiri države zahodne Evrope in sicer: Belgijo, Francijo, Italijo in Nemčijo.

Slika 3 Prikaz zahodno evropskih držav glede na kulturne dimenzije

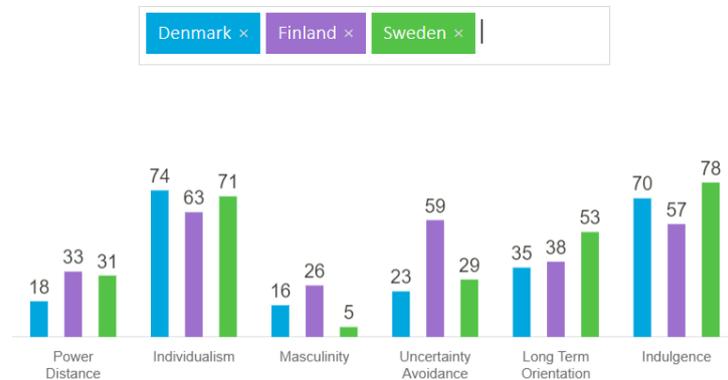
Vir: Hofstede Insights 2020

Iz prikaza lahko vidimo, da je zahodnim državam Evropske unije skupno, da imajo zelo visoko stopnjo individualizma, kjer so potrebe posameznika pred družbo. Visoko oceno imajo tudi pri dolgoročni usmerjenosti, kar pomeni, da imajo te države močno težnjo po bodočem uspehu, kar ni zanemarljivo, saj so to gospodarsko visoko razvite države. Vse navedene države imajo tudi visoko stopnjo izogibanju negotovosti, kar nakazuje, da želijo imeti te države načrtovano prihodnost. Pri dimenzijah razdalje moči, moškosti in popuščanju pa so razlike med državami večje. Belgija in Francija sprejemata hierarhično ureditev, medtem, ko je Italija na sredini, Nemčija pa ima nizko oceno pri tej dimenziji, ker se nagiba bolj k enakopravnosti. Na drugi strani vidimo, da sta Nemčija in Italija bolj nagnjeni k dosežkom in vrednotam, medtem, ko se Francija bolj nagiba k sodelovanju, skromnosti, skrbi za šibke in kakovosti življenja. Pri zadnji dimenziji vidimo, da državljani Belgije največ dajo na svobodo posameznika pri zadovoljitvi

osebnih želja posameznika, medtem, ko so ostale tri države bolj zadržane in se bolj podrejujejo družbenim pravilom.

V drugo skupino držav smo postavili tri, tako imenovane skandinavske države, oziroma nordijske države, ki so del Evropske unije:

Slika 4 Prikaz Nordijskih držav glede na kulturne dimenzije

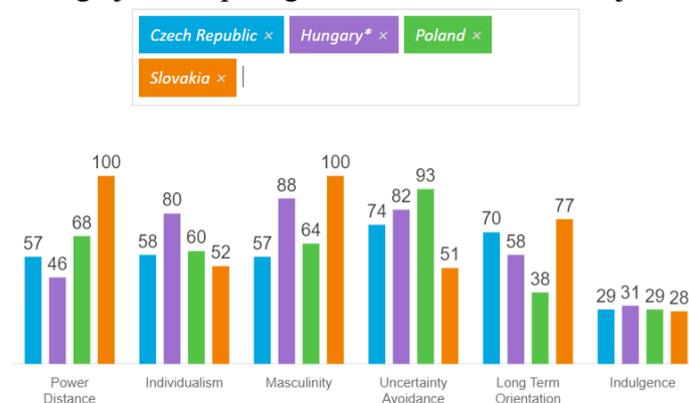

Vir: Hofstede insights 2020

Pri teh državah že na prvi pogled vidimo, da so si med seboj zelo podobne glede na ocene kulturnih dimenzij. Vse imajo zelo visoko stopnjo individualizma, torej so precej usmerjeni vase, se zanašajo na svoje sposobnosti in ravno tako visoko stopnjo popuščanja, kar kaže na to, da so svobodni pri porabi prostega časa in svojih potreb ne podrejujejo družbenim pravilom. Zelo nizko stopnjo imajo pri razdalji moči in moškosti, kar pomeni, da stavijo na enakopravnost v družbi in veliko dajo na skromnost, sodelovanja, skrbi za šibke in kakovosti življenja. Dolgoročna usmerjenost se pri teh državah po vrednosti vrti bolj okoli sredine ali nižje, torej nimajo tako močne želje po napredku za vsako ceno, ampak cenijo tudi tradicijo in s tem povezanih vrednot. Najbolj pa se razlikujejo v izogibanju negotovosti, med tem, ko Finsko bolj skrbi negotova prihodnost, se Švedska in Danska s tem ne ukvarjata veliko.

V tretji sklop smo postavili štiri države Višegrajske skupine: Poljsko, Češko, Slovaško in Madžarsko.

Slika 5 Prikaz držav Višegrajske skupine glede na kulturne dimenzije

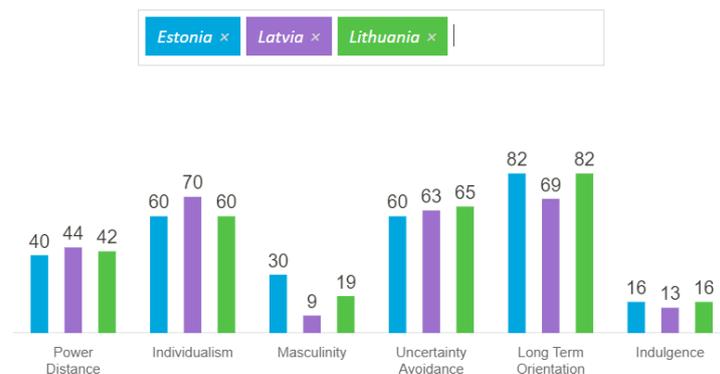
Vir: Hofstede insights 2020

Tudi pri teh državah lahko že na prvi pogled vidimo, da so si v veliko značilnostih zelo podobne. Največjo podobnost opazimo dimenziji zadržanosti, saj imajo vse države izredno nizko stopnjo, kar pomeni, da je značilna nizka stopnja svobode pri zadovoljitvi osebnih želja posameznika in večja podreitev družbenim pravilom. Pri vseh državah je visoka stopnja v individualizmu, moškosti in izogibanju negotovosti pa tudi razdalji moči, kar pomeni, da je posameznik zelo postavljen v ospredje, obstaja visok pomen hierarhije, so bolj nagnjeni k napredku, moči in izogibanju negotovosti. Nekoliko se razlikujejo v dolgoročni usmerjenosti, saj se očitno med njimi razlikuje skrb za prihodnost.

V četrti sklop smo postavili Baltske države: Litvo, Latvijo in Estonijo, ki tudi nekako po našem mnenju sodijo skupaj.

Tudi pri tej skupini držav, podobno kot pri skandinavskih že na prvi pogled vidimo veliko podobnost, saj so si v večini ocen kulturnih dimenzij skoraj identične. Izstopajo po visoki oceni dolgoročne usmerjenosti, izogibanju negotovosti, individualizmu, nižji stopnji razdalji moči, še nižji pa pri dimenziji moškosti in zadržanosti. Iz navedenega si tako razlagamo, da je v teh državah v ospredju posameznik pred kolektivom, so zelo dolgoročno naravnani, s pogledom v prihodnost in se izogibajo negotovi prihodnosti. Na drugi strani pa pri njih hierarhija ni tako močna, imajo pa zelo nizko razlikovanje med spoloma in izredno nizko stopnjo v dimenziji zadržanosti, kar pomeni, podobno kot pri skupini Višegrajskih držav, da je pri njih izredno nizka stopnja svobode pri zadovoljitvi osebnih želja posameznika in večja podreitev družbenim pravilom.

Slika 6 Prikaz Baltskih držav glede na kulturna dimenzije

Vir: Hofstede insights 2020

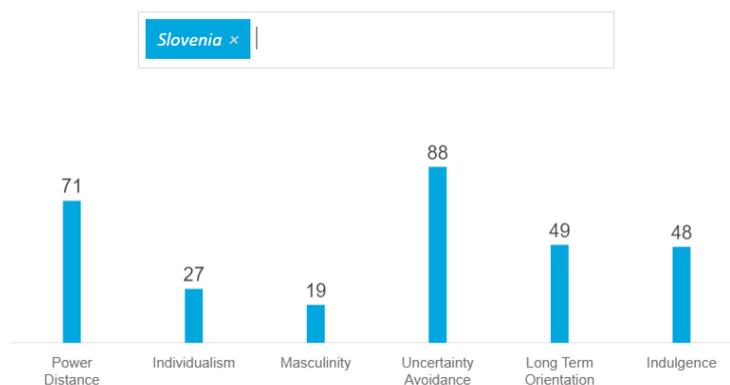
Kot smo predvidevali se si države znotraj posameznih skupin glede na kulturne dimenzije zelo podobne in sodijo skupaj. Skupine pa so si med seboj nekoliko različne, kot tudi podobne v posameznih kategorijah. Nordijske in Baltske države so si zelo podobne v dimenzijah razdalje moči, individualizmu in moškosti. So si pa precej različne v dimenzijah izogibanja negotovosti, dolgoročni usmerjenosti in popustljivosti. Na prvi pogled imajo najbolj podobne ocene dimenzij zahodne države in države Višegrajske skupine predvsem v dimenzijah dolgoročne usmerjenosti, izogibanju negotovosti in individualizmu, kjer je pri obeh skupinah ocena v zgornji polovici. Obe skupini pa imata nižjo ocene, torej v spodnji polovici pri popustljivosti. Od vseh skupin izstopajo Nordijske države po zelo nizki stopnji razdalji moči, nizki dolgoročni usmerjenosti in izogibanju negotovosti ter visoki stopnji popustljivosti.

Kot smo že iz pregleda ugotovili, vse države niso zajete v posamezne skupine, vendar ne zato, ker vanje ne bi sodile, ampak predvsem zato, ker imajo nekaj lastnosti, ki se med skupinami

razlikujejo. Poleg tega tudi niso primarne države navedenih skupin, imajo pa podobnosti v svojih vrednotah, predvsem zaradi skupne zgodovine, zato jih lahko geografska lega nekako priteguje v drugo skupino.

Med te države po našem mnenju sodi tudi Slovenija. Slovenija nas po njeni zgodovini, sedanjih pogledih na evropsko demokracijo, gospodarski razvitosti in geografski legi po tej strani bolj približuje skupini višegrajskih držav. Hkrati pa imamo ob sebi dve močni zahodni državi, kot sta Italija in Avstrija, ki prav gotovo imata velik vpliv na naše mišljenje in težnje, ki ga vidimo predvsem v približevanju bogatemu zahodu, kot nekemu idealu. Ob tem pa se spet sprašujemo ali je zahod res še zmeraj bogat, je še ideal ali je to samo še utopija. Glede na to, da sta v EU trenutno dve državi bivše Jugoslavije in sicer Slovenija in Hrvaška, se ob tem sprašujemo kakšna naveza bi se razvila med balkanskimi državami, v kolikor bi se tudi ostalim državam uspelo prebiti v Evropsko unijo. Glede na našo polpreteklo zgodovino, občutek utesnjenosti, ki smo se ga rešili z našo osamosvojitvijo, bomo verjetno težko zabrisale te zanke ujetosti. Hkrati pa je naša miselnost v letih povezave z Evropsko unijo v nas nekako zbudila samozaupanje in smo, kot ena najuspešnejših tranzicijskih držav, v marsičem presegli pričakovanja tako imenovanih močnejših zahodnih držav.

Slika 7 Prikaz Slovenije glede na kulturne dimenzije

Vir: Hofstede insights 2020

Kot vidimo iz zgornjega prikaza ima Slovenija zelo visoko stopnjo v razdalji moči, kar pomeni, da je zelo hierarhično naravnana. Višjo stopnjo pri razdalji moči od Slovenije ima samo še Slovaška. V primerjavi z drugimi državami ima zelo nizko stopnjo individualizma, nižjo kot vse primerjane države, torej je Slovenija zelo kolektivna država. Po dimenziji moškosti se tudi približuje Baltskim in Nordijskim državam, kjer je zelo nizka. To pomeni, da je Slovenija država, ki je naklonjena sodelovanju, skromnosti, skrbi za šibke in kakovosti življenja. Podobno kot nekatere države Višegrajske skupine ter Belgija in Nemčija ima zelo visoko stopnjo izogibanju negotovosti, imajo torej visoko stopnjo strahu pred negotovo, neznano prihodnostjo. Po dolgoročni usmerjenosti je na polovici, v čemer se najbolj enači s Švedsko in Madžarsko. Po dimenziji popustljivosti je ravno tako Slovenija na sredini lestvice, kar jo enači s Francijo. S svojim prostim časom Slovenci ne razpolagajo po svojih željah, ampak se bolj nagibajo k podrejanju družbenim pravilom.

Iz navedenih primerjav smo ugotovili, da smo v posamezne skupine držav postavili prave države, za katere smo v naprej predvidevali, da so si podobne. Pri tem smo upoštevali zgodovinsko preteklost, geografsko lego in razvitost držav.

3.4 Merjenje demokracije

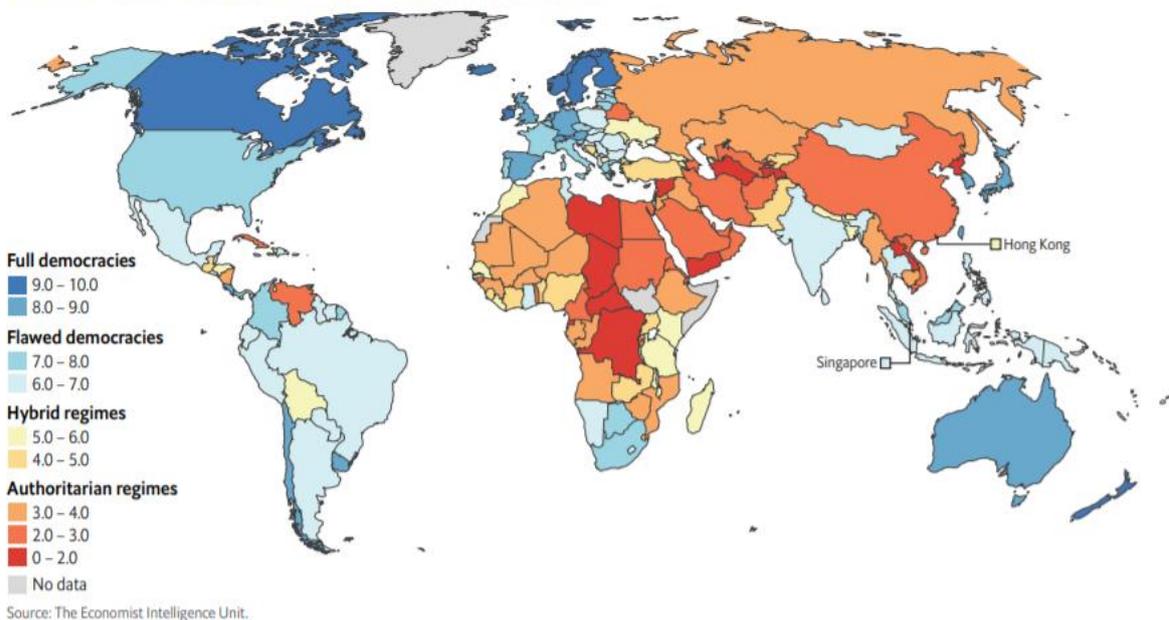
Merjenje demokracije je zelo specifično. Po navadi se pri tem upošteva volilna udeležba, število vlad v določenem obdobju, število političnih strank v parlamentu in podobno. Predvsem se uporabljajo mnenjska stališča državljanov o različnih družbenih pojavih in ekspertne ocene posameznikov. Ti podatki se pridobivajo predvsem na podlagi javnomnenjskih anket, ki zajamejo določen vzorec ali na podlagi intervjujev, oziroma poročil strokovnjakov za posamezna odločba. Iz različnih indikatorjev, ki se uporabljajo v teh raziskavah, se potem prevede v neko kvalitativno oceno, ki potem državo postavi na določeno mesto. Pri takšnem ocenjevanju pa se pojavljajo različni problemi, kot so problem veljavnosti, problem zanesljivosti in problem transparentnosti ocenjevanja demokracije. Pri tem tudi ne gre zanemariti dejstva, da je kvalitativne ocene težko pretvoriti v kvantitativne. (Sociološko društvo, Tomšič 2004)

Pri oceni stopnje demokratičnosti posamezne države, ki jo za vsako leto analizira The Economist, se upošteva pet kriterijev: volilni proces in pluralizem, delovanje vlade, politično udeležbo, demokratično politično kulturo in državljanske svoboščine. Slovenija je na tej lestvici v letu 2020 zasedla 35. mesto in tako spada med pomanjkljive demokracije. Najbolj demokratična država ostaja Norveška, najslabšo pa Severna Koreja. Bolj demokratične so države zahodne Evrope in severne Amerike. (Domovina 2021)

Na spodnji sliki so prikazane ocene demokracije držav celotnega sveta, ki jih je povzel The Economist. Večina evropskih držav se nahaja nekje v srednji oceni demokracije, oziroma tako rečene pomanjkljive demokracije.

Slika 8 Prikaz indeksa demokracije za leto 2020

Chart 1. Democracy Index 2020, global map by regime type

Vir: The Economist 2021

Najvišjo oceno demokracije med državami Evropske unije imajo Irska, Danska, Švedska in Finska. Torej je skupina nordijskih držav spet v ospredju, kot smo videli že v sodobnih vidikih po kulturnih dimenzijah Hofstedejeve lestvice. Zanima nas ali so Nordijske države res največji približek evropskemu idealnemu modelu demokracije in v čem je njihova posebnost.

Skandinavija se od preostale Evrope razlikuje predvsem v tem, da je nekatoliška, nekolonialna in neimperialna. Zaradi navedenega se tudi že od 18. stoletja skuša oddaljiti od evropskih konfliktov. Vzdržna demokracija se je v nordijskih državah začela že zelo zgodaj in sicer v tridesetih letih 20. stoletja, ko se omejili absolutizem kraljeve oblasti in je prišlo do premoči parlamenta nad kraljem. V začetku vzpostavljanja demokracije je bila podeljena volilna pravica delavskemu razredu in ženskam, kar je pomenilo dokončanje demokracije. Pri tem je bila najhitrejša Finska, zadnja pa Švedska. Takrat so v Evropi padale demokracije, Skandinavija pa je to uspešno preživela. Tudi po koncu druge svetovne vojne je ostala simbol egalitarnega družbenega dogajanja, ki je bil svetla alternativa izkoriščevalskemu kapitalizmu ameriškega tipa ter dušečemu socializmu sovjetskega modela na drugi strani. Njihov politični model je postajal sinonim za politično kulturo in politične institucije, ki je podpiral kolektivizem in konformizem. Konsenzualna demokracija in močna kooperativnost sta značilnosti modela, ki je bil drugačen od drugih držav. Poleg tega je poznan kot model z visoko stopnjo legitimnosti in politične podpore državljanov, majhne politične in družbene delitve, usmerjen k nevtralizaciji konfliktov in doseganju kompromisov. Skandinavske države so se vedno predstavljale kot eno, čeprav so med njimi obstajale razlike. Finska ima polpredsedniški politični sistem vlade, ostale imajo parlamentarni sistem. Sta pa Danska in Švedska še zmeraj ustavni monarhiji. Ta del Evrope je tako znan po mirnem prehodu v demokracijo. Njihovo demokracijo ni prizadela niti druga svetovna vojna. Že takrat pa so tudi s svojimi programi družbene blaginje začeli uspešno zmanjševati družbeno neenakost in revščino. K temu je pripomogel tudi volilni sistem proporcionalnega predstavnštva, ki je onemogočal nastanek enostrankarskih večinskih vlad. Široko sodelovanje čim večjega števila pripadnikov v političnem procesu je ostajalo bistvo skandinavske politike. (Ferfila 2015)

Za skandinavski sistem države blaginje je značilna predvsem enakopravna dostopnost vseh državljanov do zdravstvenih in socialnih storitev ter brezplačna vzgoja in izobraževanje. Odlikuje jih visoka stopnja decentraliziranosti, saj je večina zdravstvenih, socialnih in izobraževalnih storitev financirana s strani lokalnih skupnosti in sredstev, pridobljenih s strani davkoplačevalcev. Kot je razvidno iz anket skandinavskih državljanov je njihova družbena enakopravnost zelo pomembna in jo državljanji podpirajo kljub visokim davkom, ki jih plačujejo za tako imenovano državno blaginjo. Kako bo z njihovim modelom države blaginje, v prihodnosti je posebno vprašanje, saj se tudi sever sooča s problemi, ki pestijo razviti svet, torej številnimi migracijami iz manj razvitih držav in vse bolj starajočim prebivalstvom. (Ferfila 2015)

Skandinavske, oziroma nordijske države so res v veliko značilnostih različne od preostalih evropskih držav. To velja za vse države, ne glede na to, da vse niso članice Evropske unije. Ob pregledu njihovih značilnosti lahko hitro ugotovimo, da dajajo večji pomen kvaliteti življenja kot nekemu stremljenju za dobičkom, kar je pogosto značilnost predvsem za zahodno evropske države.

4 Zaključek

Evropska demokracija je nekaj unikatnega in edinstvenega. Njen namen je delati v dobrobit vsake države članice in vsakega evropskega državljana. Dojemamo jo kot skupnost, ki usklajuje medsebojne stične točke držav članic.

Vsaka skupnost pa lahko usklajeno deluje samo na način, da se vsakemu izmed njenih členov, dovoli, da ohrani svoj primat. V tem primeru je primat identiteta posamezne države članice EU, oziroma nacionalna identiteta, ki po našem mnenju je in zmeraj bo ostala nad skupno evropsko identiteto. Vsaka nacija je skozi svojo zgodovino zgradila svojo identiteto, ki jo ohranja, razvija in nadgrajuje še naprej. Med seboj so si nacije različne, na kar je vplivala njihova zgodovinska preteklost, njen gospodarski razvoj, geografska lega in različen pogled na določena globalna vprašanja.

Menimo, da je identiteta vsake države članice tako pomembna, da Evropska unija nima možnosti po obstoju, v kolikor se vsaka posamezna identiteta v evropskem kolesju ne bo spoštovala. Nismo enaki, ampak smo si različni in to je dejstvo. Sprejemati različnost pa je pogoj za obstoj tako velike skupnosti kot je Evropska unija.

V zadnjih letih smo priča večjemu nezaupanju v Evropsko unijo in njene institucije. Vzrokov, zakaj je do tega prišlo, je prav gotovo veliko. Vsekakor je za to zaslužno dogajanje v Evropi v zadnjem desetletju, saj je bila postavljena pred številne težke izzive od gospodarske krize, migrantske krize, do epidemije Covid-19. Tako težke situacije pri ljudeh vzbudijo strah pred prihodnostjo in tako vznikne tudi dvom. Prav zaradi takšnih preizkušenj, so se začele poglobljati razlike med vzhodom in zahodom Evrope, ki nekako tudi netijo dvom v obe strani polov. V nekaterih državah opažamo razraščanje populizma, za katerega je značilno, da pride v ospredje prav v težkih družbenih situacijah. Močan vodja, ki se postavi v ospredje želi prevzeti vajeti svoje države in jo distancirati od ostalih z veliki obljubami o hitrih in skoraj nemogočih spremembah.

Sprejemanje in spoštovanje različnosti ter povezovanje lahko pripeljejo Evropsko unijo spet k tistim ciljem, zaradi katerih je nastala in toliko desetletij preživela. Samo močna in konsenzualno povezana demokratična Evropa, bo kos številnim izzivom našega vsakdana, ki jih bo v prihodnosti prav gotovo še veliko. Zato zaključujemo z motom Evropske unije »Združeni v različnosti«, ki naj ne ostane samo pisana beseda, ampak udejanjena ideja velike skupnosti in prav vsakega njenega posameznika.

Viri

- Domovina. *Slovenija lani bolj demokratična kot leto prej, v času desnih vlad indeks demokratičnosti višji*. 2021. domovina.je/slovenija-lani-bolj-democraticna-kot-leto-prej-v-casu-desnih-vlad-indeks-democraticnosti-visji/. Dostopno: 9. 1. 2021.
- Evropska komisija. *Osnove prava Evropske unije. Pregled vseh institucij (PDEU)*. 2016. <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/sl/>. Zadnja posodobitev: 2017. Dostopno: 16. 12. 2021.
- Evropska komisija. *Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij o akcijskem načrtu za evropsko*

- demokracijo*. 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0790&from=HU>. Dostopno: 26. 12. 2021.
- Evropska unija. *Cilji in vrednote*. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_sl. Zadnja posodobitev: 27. 1. 2022. Dostopno: 8. 1. 2021.
  - Ferfila B. 2015. *Skandinavija – idealni model družbe, ekonomije in politike?* Ljubljana: Založba FDV.
  - Hofstede insights. *Organisational culture*. 2020. <https://hi.hofstede-insights.com/organisational-culture>. Dostopno: 26. 12. 2021. https://www.sociolosko-drustvo.si/wp-content/uploads/2021/10/DR46_47-tomsic.pdf. Dostopno: 9. 1. 2022.
  - Republika Slovenija. E-uprava. *Kaj je demokracija?* 2021. <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/o-demokracicnih-procesih/pojem-demokracije/kaj-je-demokracija.html>. Dostopno: 4. 12. 2021.
  - Siedentop L. 2003. *Demokracija v Evropi*. Ljubljana: Študentska založba.
  - The Economist. Intelligence unit. *Democracy Index 2020. In sickness and in health?* 2021. <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/democracy-index-2020.pdf>. Dostopno: 12. 1. 2022.
  - Tomšič M. 2002. *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
  - Tomšič M. 2004. *Dileme in zagate pri ocenjevanju demokracije. Družboslovne razprave*.
  - Tomšič M. *Evropska demokracija in politična kultura. Prosojnice predavanj*. 2021. <https://moodle.fuds.si/course/view.php?id=72>. Dostopno: 26. 12. 2021.
  - Zalta A., Svetlič R. Poligrafi, št. 81/82, letnik 21. *Identiteta Evrope*. 2016. Koper: Univerzitetna založba Annales. http://www.zrs-kp.si/wp-content/uploads/2018/06/Poligrafi-81-82_Identiteta-Evrope_za-splet.pdf#page=29. Dostopno: 6. 1. 2021.

Taras Kuzma:

CHARACTERISTICS OF THE EUROPEAN SYSTEM AND DEMOCRATIC GOVERNANCE

1 Introduction

This research paper aims to thoroughly study Characteristics of the European System and Democratic Governance with further emphasis on the discourse analysis that attempts to answer whether the EU is suffering from a democracy deficit; since the opinions dissent.

The outline for this research paper will be as follows: first; I will investigate the genesis, together with the structure of the European Community and further the European Union. Then, I will proceed with discussing the EU's core values and principles. The sequential section will be dedicated to the analysis of the setbacks the EC/EU encountered during the process of regionalisation and the Union's transformation into a supranational (and yet intergovernmental) entity.

In the second chapter, the scope of my research will be solely grounded on the democratic governance of the EU with examining the legal basis and the ongoing scholarly debate on whether the EU is suffering from a democratic deficit.

2 The European System

2.1 Genesis

Contemporary, the EU symbolises one in a sequence of endeavours to integrate Europe since World War II. At the end of the war, several western European countries pursued closer economic, social, and political relations to attain economic development and military safeness and to advance a lasting reconciliation between France and Germany. To this end, in 1951 the head of six countries, namely Belgium, France, Italy, Luxembourg, the Netherlands, as well as West Germany, signed the Treaty of Paris, by such means, when it took effect in 1952, establishing the European Coal and Steel Community (ECSC). The United Kingdom had also been invited to join the ECSC and in 1955 sent a delegate to attend conferences about its ongoing development, but the Labour government of Clement Attlee declined membership, due perhaps to a mixture of factors, like the illness of key ministers, a desire to maintain economic independence, and a failure to grasp the community's impending significance. The ECSC formed a free trade zone for a number of essential economic and military resources: coal, steel, scrap, plus iron ore. To supervise the ECSC, the treaty designated assorted supranational institutions, namely a High Authority to administrate, a Council of Ministers to legislate, a Common Assembly to formulate policy, and a Court of Justice, in order to interpret the treaty and to resolve related debates. A string of further international treaties and treaty revisions founded, to a great extent, on this model eventually lead to the establishment of the European Union. (Gabel) The resulting communities, after ECSC, were the European Economic Community (EEC) and the European Atomic Energy Community (EURATOM). The EEC established a customs union while EURATOM encouraged cooperation in the field of nuclear power. Speaking of the first significant achievements of the EEC, one might discuss the

establishment of common price levels for agrarian goods in 1962. In 1968, accordingly, internal tariffs between member states were dismissed on particular goods. The construction of these communities was met with protest due to a fear that state sovereignty would be overstepped. The aforementioned attitudes would shape Euroscepticism and lead to several crises that would be presented later in this paper. ("The European Economic Community") Consequently, the highlighted above processes led to the official formation of the European Union. The Maastricht Treaty, officially alluded to as the Treaty on European Union, set forth the foundations for the contemporary European Union. It was the product of multiple years of conferences between governments and was signed in Maastricht, the Netherlands, which is located near the borders of Belgium and Germany. The Maastricht Treaty significantly increased cooperation and coordination between European states in several fields. ("Five things you need to know about the Maastricht Treaty") The provisions of the treaty introduced EU citizenship to every citizen of respective member states, permitting people to run for regional office and for European Parliament elections in the EU state where they lived, regardless of nationality. With the creation of a common economic and monetary union, the agreement documented the current central banking system. The European Central Bank's pivotal purpose is to support price stability, which ultimately means to protect the value of the common single currency - the Euro. Initially, it began with the free movement of capital between the member states, which therefore led to expanded cooperation between national central banks and the increased alignment of economic policy among member states. Eventually, this course of action led to the introduction of the Euro. Maastricht treaty also expanded its sphere of influence on cooperation and coordination more supranationally. The environment, policing, and social policy was only a fraction of areas in which the member states were set to improve collaboration and coordination (Kenton).

2.2 Structure

Even though presently the European Union is experiencing structural changes owing to the 2009 Treaty of Lisbon, before the introduction of this treaty the EU adhered to a three-pillar design delineated by the Treaty of Maastricht. The three-pillar structure back then included the European Communities, the Common Foreign and Security Policy and the Police and Judicial Co-operation in Criminal Matters. The Treaty of Lisbon concentrates on centralizing the authority and structure of the EU. Nowadays, the EU is composed of 7 institutions that complement one another. The EU institutions are as follows: the European Parliament, the European Council, Council of the EU, the European Commission, the Court of Justice of the EU, the European Central Bank, and the Court of Auditors. ("European Union: An Introduction") The abovementioned institutions are responsible for various duties. The European Parliament is representing the people of the EU and therefore is in charge of debating legislation, supervising EU institutions and budgets, and establishing an EU budget, together with the Council of the EU. The European Council, on the other hand, assembles EU authorities to set the EU's political agenda, however, this institution does not possess legislative empowerment. The European Commission is responsible for proposing new EU laws and policies, observing their execution and managing the EU budget. The Court of Justice of the EU is a judiciary organ of the organisation that interprets EU law to assert the proper application in all EU member states and, on top of that, conducts legal proceedings to resolve disputes between national governments, together with EU institutions. Regarding the European Central Bank, its responsibilities resemble National Central Banks, however, on a broader scale. The European Central Bank manages specific functions in the areas of banking supervision, banknotes, statistics, macroprudential policy and financial stability, along with international

and European cooperation. Approaching the Court of Auditors, its core task is to inspect the accounts, as well as observe the execution of the budgets of the institutions of the European Union. This institution is set to better financial management of EU money and to report to EU citizens on how the EU budget is utilised. (Based on "The Treaty On European Union"; Article 13: Title 3)

Having examined the main institutions of the EU, it is evident that this union is thoroughly elaborated with all the highlighted above institutions functioning in accord to maintain political and economic integrity.

2.3 Key Principles of the EU

The founding agreements establishing the EU/EC set forth an assemblage of principles that are as follows:

- Human dignity;
- Freedom;
- Democracy;
- Equality;
- Rule of law, and;
- Human rights. ("Principles, countries, history")

The given principles bear different connotations and therefore reassure the democratic governance in the EU. Hereinafter, for the purpose of clarification and elucidation, the articles of the EU Charter of Fundamental Rights will be summarised and analysed in this section.

In 2001 the Court of Justice confirmed that a fundamental right to human dignity is embodied in EU law. In its nature, human dignity constitutes the ground for the following rights and thus it must not be abused even if a right is compromised. The principle of freedom discussed in the charter is constructed upon a set of rights, such as the right to freedom of thought, religion, free media and security - that must be respected. Equality primarily represents the persons` equal subjection to law without discrimination. ("EU Charter of Fundamental Rights"; titles 1, 2, and 3) Embodied in Article 2 of the Treaty on European Union, the rule of law constitutes the core values of the European Union. The principal of this value is strong and effectual judicial protection, which, in turn, demands the sovereignty, transparency and quality of national justice systems. ("Upholding the rule of law") The Council accepted a Strategic Framework on Human Rights and Democracy in 2012, together with an action plan so as to enforce the given framework. The structure lays down the values, aims and priorities for enhancing the effectiveness and regularity of EU policy for the course of 10 years. Such regulations are composed to normalise and enshrine human rights into all EU policies. ("Fact Sheet on the European Union")

The specified architecture of key principles attempts to establish the transparency and democratic empowerment of the citizens.

2.4 Design Flaws and Challenges

Many scholars claim that the crisis has been a crucial driver leading to the establishment of the European Community and ever since the crises, as well as challenges, are inherent in the EC/EU history and presence. Therefore, this section of the research paper attempts to thoroughly

analyse the recent crises and challenges with a brief overview of the older ones that date back to the 1952 treaty that formed the European Coal and Steel Community.

Studying the broader time frame allows one to mark the following crises:

- The 1965-66 “empty chair” crisis - when France boycotted withdrawing from active engagement in EC in opposition to discerned supranational formings;
- The “eurosclerosis” period that occurred in the 1970s marks a challenge in which due to the then existing regulatory framework the unemployment rates were high in spite of economic growth, and
- During the 1980s, the budgetary crises were on the rise when financing policies started to be questioned, it was highly applicable to the “disproportionate” UK contribution.

Even though these crises and challenges proved to be stumbling blocks in the formation of the Union, the recent crises were evidently even more severe. The reason for such a dissimilarity lies in the nature of the recent crises. Whereas the past issues were concentrated around particular dimensions - in most cases supranational or/and intergovernmental balance between the EC institutions, the recent crises are multidimensional and address a myriad of problems both quantitatively and qualitatively. However, different dimensions attributed to the crises tend to coincide, and therefore exacerbating the issues. One of the most multidimensional crises is undoubtedly the “Eurocrisis” since it consists of 3 interrelated elements that are as follows:

- Poor economic performances;
- The banking crisis, and;
- The public debt crisis.

The emphasised elements constituted the crisis that scholars allude to as the “eurozone” crisis. Many view the Euro Crisis as the most high-profile crisis that has evoked numerous questions regarding the sustainability and viability of the single currency - especially since the Euro is treated as one of the greatest achievements of the EU.

Poor economic performances

When discussing poor economic performances, the scope of the research falls upon the beginning of the 21st century that marked a relative decline in economic performances, especially in comparison to the 1980s and 1990s when there was stable and noticeable economic growth (however, Germany was the significant exception). The reasons that contributed to such a decrease in economic growth were low investment rates, high unemployment rates, and insufficient structural reforms of production practices - most relevant to labour markets. The given challenges were dire particularly because they exacerbated the banking crisis and sovereign debt crisis that collectively comprise the “Eurocrisis”. (Nugent, 2017)

The banking crisis

The banking crisis happened in 2007-2008 when financial institutions (banks) across the globe were displaying indications that the accounting was due to years-long overlending tendencies. Many banks collapsed by going bankrupt - one of the most prominent banks at that time that became a victim of the banking crisis was Lehman Brothers. Others had to be rescued by governments which, in turn, led to an increasing sovereign debt crisis since governments started to spend their revenue to rescue banks and had little capacity to stimulate economic growth. (Singh) However, soon after the banking crisis was resolved and, as a result, the European Banking Union was formed with the aim to maintain the banks around the EU (with a special

emphasis on banks within the euro-area) in regulated and safe manners to avoid the irresponsible behaviour of the banks in the future. The EBU set forth coordinated banking norms, together with the centralised positioning for bank supervision.

The sovereign debt crisis

A public debt crisis happens under the circumstance when a state does not possess enough resources (money) to cover the bills. However, this process has indicatory signals and evolves over the course of time. When the situation gets out of the government's control it becomes a crisis. The first signal emerges when the state realises it is unable to receive a low-interest rate from lenders. Among deliberations are that the state may face a debt default, whereas investors find it alarming that the state would not be able to afford to settle the bonds. Because lenders start to be disturbed by that, they demand higher yields to cover their potential risk. In this situation, when yields rise, it becomes more problematic for a state to refinance the public debt. "In time, it cannot afford to keep rolling over debt. Consequently, it defaults. Investors' fears become a self-fulfilling prophecy" - according to Amadeo. This situation took place in Greece, Italy, and Spain. As a result, it directed the EU towards the debt crisis. The case of Greece was particularly acute since the Greek real budget deficit was 12,7 per cent of its gross domestic product, highly exceeding the 3 per cent limit instructed by the EU. The sovereign debt crisis of Greece, after a short time, started to spread to other eurozone states, as a significant number of European banks had invested in Greek businesses and sovereign debt. Amid other states that exceeded their expenditures benefiting from low-interest rates as eurozone member-states were none other than Ireland, Portugal, and Italy. Therefore, the mentioned above states suffered especially acute consequences of the 2008 financial crisis. Accordingly, in order to resolve the situation, they were in need of bailouts with the purpose of avoiding facing the default on their sovereign debt. Spanish case, conversely, was even more unique. Even though the government had been fiscally accountable, the financial crisis of 2008 had an acute impact on the Spanish banks, which had excessively invested in the country's property boom - similar to the U.S. case. As soon as the property boom collapsed, the banks of Spain were in the position where they struggled to keep afloat. With an endeavour to stop the banking crisis, the Spanish federal government bailed banks out to assure their functioning. However, soon after Spain started to face problems refinancing the debt itself. Consequently, as other governments that encountered the issue of sovereign debt crisis Spain addressed its problems to the EU. That put pressure on the composition of the EU, namely it caused disproportionate ideas of how to address and resolve the issue. Germany and the other leaders could not reach a consensus on what to implement to tackle the crisis. Germany attempted to execute austerity with the intent to reinforce the weaker EU state. However, the given frugality measures created the circumstance in which it was difficult for the states to increase their finance to settle the debt, making a vicious cycle. Factually, with these measures intact many eurozone states went into economic decline as a result. (Amadeo, 2021) The crisis was eventually tackled by introducing some safeguards. With the recognition of the scales of the problem, the ECB started to take particular actions, though time-consuming they were, the Central Bank of the EU cut interest rates continually at the beginning of 2011 in order to cancel off the deflationary consequences. The ECB, under that circumstance, introduced a strategy of quantitative mitigation buying government bonds for the amount of 100 billion euros per month originally for two years. (Eichengreen, Wyplosz) Additionally, the Fiscal Compact entering into force in 2013 is also referred to as the "Treaty on Stability, Coordination and Governance" aims at increasing fiscal domain, as well as having more quality supervision of the eurozone states with the purpose to avoid such a crisis in the future. The provisions of the fiscal compact impose fiscal regulations on the eurozone states. Moreover, it involves conditions to harmonise the economic policies of

member-states, together with the governance of the euro area and the objective to converge economic policies. This treaty became specifically valuable for the eurozone members and therefore advances cooperation between them to manage economic and fiscal dissimilarities in the euro-area. Most importantly, it improves the surveillance of the national states budgets. (Osterholt, 2012)

Migration crisis in the European Union

Crises and challenges tend to appear continually without the predictable order, thus catching the Union off-guard. This applies to the Migration crisis that occurred in the EU in 2015 when at least 800,000 people asked for refuge in the Union. With hundreds of thousands coming without even formal consent and procedural norms. There were growing concerns that the EU would not have the capacity to handle the issue, since unemployment rates were already increased, the lists for social assistance were long, “roads are already crowded and houses already full” - as stated by Koser.

The origins of the irregular refugees were, in the majority of cases, Syrian since they constituted the largest number of desperate refugees arriving in Europe in 2015. However, not only the Union started to experience migration flows from Syria, but also from Afghanistan, Eritrea, Iraq, Kosovo, Nigeria and Somalia. The real issue was found in the distribution and drivers for the migration of different people. There were two major drivers for people to arrive in the European Union; the first major driver was to escape persecution and conflict in their country of origin (especially applicable to Syrian refugees), whereas the second driver was to escape poverty and find better opportunities in terms of employment (this type of people are not considered refugees). Both laid claim to different protections and rights. As a result, the mixed character of that migration inflow was a significant policy challenge. Moreover, the aforementioned refugees and migrants were disproportionally distributed around the EU. The crisis in the eyes of the EU was subjectively viewed since only those getting a massive influx of migrants/refugees, and those who were insufficiently equipped to manage the crisis - described the situation as an important issue to tackle. In fact, the biggest amount of refugees entered Germany, the state with the highest demographical records. Among other targeted by refugees states were: Sweden, Greece (however, refugees usually moved further, eventually leaving Greece that was facing unemployment and fiscal challenges). In contrast, Eastern European states, including Czechia, Poland and Slovakia were not affected as significant as the highlighted above states. The response of the European national governments was distinctly different. To put it in comparison, Germany intended to proportionally allocate the unprecedented numbers of refugees in the following years. Whereas some states, like the United Kingdom, attempted to allocate a smaller proportion of what was suggested by Germany. Sweden, conversely, had no considerable allocation programs, nevertheless delivering asylum. But some were reluctant to host or provide the refugees with asylum: Poland, for instance. Regionally analysing, the Union had at this point failed to achieve a mutual agreement. (Koser, 2015) Unfortunately, the migration challenge and its magnitude remain an issue that has to be addressed with comprehensive legislation even presently. However, thanks to the aid that is being continuously offered by Non-Governmental Organisations and/or different private agencies the crisis is mitigated, insufficiently though it is.

Leadership deficit in the EU

“The European Project is currently experiencing the most serious crisis in its sixty-year existence” - as F. Szabo claimed in October 2016. But the very issue seems to be persistent

even in the present day and age. Former challenges, F. Szabo argues, have created transformational leadership - as in the case of the eurozone crisis - that have worked in accord to pursue the same goal and construct more Europe. Transformational leadership at the Union level, however, has been substituted with transactional leaders and policy of minimum governmental interference being contested by charismatic populists who resist the idea of more Europe. The architecture of the Union, the significant influxes of migrants and refugees, together with economic stagnation and the downfall of standard ideologies have damaged the capacity of EU authorities to produce comprehensive and efficient policies. (Szabo F., 2016) Even though the euro crisis produced transformational leadership with the purpose to find an appropriate resolution, other crises, including the migrational crisis, gave rise to pluralism and the lack of collective responsibility.

Identity crisis in the EU

So far the EU has been trying to institutionally build European identity, nevertheless, it has contributed little to the formation of collective EU identity. With the resurgence of populism in the EU, the shared identity was significantly undermined taking a shape of crisis and having an impact on EU member-states. Ranging from Denmark and the Netherlands to Austria, Italy and France multiple nationwide elections are affirming the solidity of populism and the parties promoting the far-right views with the imposition of their discourse publicly, the epicentre of the problem consists of economic and cultural protectionism, not to mention that of identity. The issue of identity appears to be the matter many populist and far-right parties pose in the EU. The mentioned political parties pose the following question: “what links societies that are challenged by the crisis and the process of globalisation?”. (Chopin)

The identity crisis also affects the ability of the EU to produce some responses to the ever-changing world politics. Even though the provisions of the Maastricht Treaty laid down the Common Foreign and Security Policies, the Union failed to become a united actor in the international arena. With regard to the Arab Spring of 2011, the European Union did not produce any clear or strong response and when atrocities accompanied the last days of Gaddafi`s rule in Libya - the member-states could not reach a consensus on how to react. Consequently, only some EU states, such as France and the UK (before the Brexit took place, made a direct interventionist response, but even so, these states did it under the auspices of the National Atlantic Treaty Organization (NATO) rather than the European Union. (Nugent, 2017)

In conclusion, one may observe that crises and challenges are inherent to the EU history and the present. These crises usually have detrimental effects undermining the EU`s legitimacy contributing highly to the rise of far-right parties and Euroscepticism. However, in some cases, these challenges create a solid foundation for the Union - it does not come as a surprise that the European Union is so far one of the most successful endeavours of regionalisation.

3 Dematic Governance of the EU

3.1 Sources of EU Democratic Legitimacy

According to normative theories, Legitimacy is predominantly centred around the justification of authority. Authority is only legitimate under one particular condition - it possesses the right to rule that grants the possibility to produce rules of order that have the force of law and the exercise of which binds its subjects.

Analysing the Legitimacy that is present in the European Union, it is evident that its architecture is founded on a dual structure. "The exercise of supranational authority rests on the totality of the Union's citizens and on the peoples of the European Union as represented in the Council, the latter being connected through a "chain of legitimacy" with the Member states' parliaments" - as defined by Kemmerer.

The dual composition of democratic legitimacy in the EU is emphasised in Article 10 (1) in the Treaty on the European Union that unambiguously suggests that the functioning of the Union has to have the democratic representation; this concept is further set forth in Article 10 (2) TEU: "Citizens are directly represented at Union level in the European Parliament. Member States are represented in the European Council by their Heads of State or Government and in the Council by their governments, themselves democratically accountable either to their national Parliaments, or to their citizens".

However, such procedures demand a high managerial starting point in the Council and in the European Parliament respectively (when Parliament is called to participate) and are predominantly dependent on Member States` readiness to take steps. ("Establishing an EU Mechanism on Democracy, the Rule of Law and Fundamental Rights")

3.2 Enhancements of EU Democratic Legitimacy

With time, the Union attempted to establish a series of constitutional alterations to enhance democratic legitimacy. These constitutional changes had a form of treaties in which provisions on the enhancement of EU democratic legitimacy and transparency were laid down. Among treaties were:

- The Maastricht Treaty, and;
- The Lisbon Treaty.

The Maastricht Treaty

The Treaty of Maastricht introduced the status of EU citizenship which, in turn, granted the given citizens the rightful possibility to elect and be elected to the European Parliament - regardless of their nationality, but subject to age and residency qualifications. In addition, the introduction of a legislative procedure recognised as the "co-decision procedure" that provides the directly elected European Parliament with the right of "co-deciding" legislation of the same standard as the Council of the European Union. (Schütze, 2012)

The Lisbon Treaty

The treaty of Lisbon presented a new set of enhancements for democratic legitimacy. The treaty ultimately confirmed that the operationalisation of the EU has to be grounded on representative democracy and granting EU citizens direct representation via the European Parliament, as well as indirect representation through national governments, carried out by the Council of the European Union. Advanced features also included the formation of the co-decision procedure being the standardised legislative procedure, together with a significant increase in the powers of the European Parliament. The provisions of the Lisbon Treaty introduced the possibility of any EU citizen and/or resident to submit a petition to the European Parliament as quoted in Article 227 of the Treaty on the Functioning of the European Union: "on any matter which comes within the Union's field of activity and which affects him, her, or it directly".

Advancing even further EU democratic legitimacy, the agreement made gatherings of the Council open to the public while the general debate and/or a proposition for a legislative act is in the process of designation. The debates on new propositions for a legislative act can be accessed online and be monitored in actuality. ("Second Annual Meeting on 'The Evaluation of Eurojust's Activities' - 1 February 2022")

Therefore, these enhancements of democratic legitimacy that are embodied into the constitutional basis of the Union attempt to address citizens of the EU and their solicitudes. However, the actuality display that the democratic deficit debate is still ongoing and will be presented in great detail in the following section of the paper.

3.3 Democratic Deficit of the EU: “Fiction or Reality?”

Scholars dissent concerning the debate on whether the EU is suffering from the democratic deficit. Some claim that the lack of democracy in the Union is a myth; whereas others prove that the democratic deficit is the actuality we live in.

The given debate is long-standing and has formed together with the transformation of the system of EU governance. The traditional interpretation of the democratic deficit in the EU was generated at the end of the 20th century. At that time one may observe the transference of the national powers to the supranational architecture of the Union and therefore many believe that these powers have escaped the national parliamentary domain. Furthermore, many eurosceptics claim that the European Parliament is a weak institution, which, in turn, advances the theory of democratic deficiency in the EU.

The proponents for the idea that the EU is not lacking democracy, conversely, state that since the beginning of the 21st century the aforementioned interpretation is not considered adequate for the democratic quality of the EU. Even though the EU democratic design is viewed to be deprived of different arrangements, for instance regarding participatory and representative democracy. Some analysts in defence of the EU democratic representation state the EU has adopted a number of amendments particularly after and in the Maastricht Treaty to construct the democratic environment in the Union. The indirect participation of national parliaments into EU policymaking was consolidated or the mechanism of the European Citizen Initiative (ECI) to increase the direct democracy was introduced - as an example. (Neuhold, 2020)

As a result, the debate on whether the EU is suffering from the democratic deficit is not sheerly academic since it correspondingly remains an issue within the political theatre. The situation is reflected in treaty amendments, as well as in the endeavours of the EU to reach and appeal to its citizens. Therefore, let us thoroughly study the history of this debate.

The history of democratic deficit in the EU through the perspective of Follesdal and Hix

Essentially, the attempt to regionalise Europe has indicated an increase in executive power and a decline in national parliamentary control. Follesdal and Hix claim that the issue does not lie in the structure of the European Parliament. But, on the other hand, the arrangement of the EU signifies that policy-making at the European level is dominated by executive actors, namely national ministers in the Council, as well as government appointees in the European Commission. At the European level, the actions of these executive actors are far from the control of national parliaments. The procedures that are undertaken by executives in the EU institutions are significantly isolated from national parliamentary control. Consequently, EU

governments can virtually neglect their parliaments when producing decisions in Brussels. Therefore, European regional integration has indicated a decline in the administration of national parliaments and an upsurge in the control of executives.

Moreover, with a reference to the abovementioned information, most analysts of the democratic deficit in the EU claim that the European Parliament is comparatively weak. At the end of the 20th century, some observers stated that there was a direct exchange between the powers of the European Parliament and the powers of national parliaments, where any increase in the powers of the European Parliament would mean a simultaneous reduction in the powers of national parliaments. However, this observation vanished soon after as scholars began to see European integration as a decrease in the power of parliamentary institutions at the national level compared to executive institutions of the EU. (Follesdal and Hix, 2006)

The issue of a democratic deficit in the EU through the prism of Moravcsik

The scholarly concern that the EU lacks democratic representation seems to ensue, most importantly, from an inclination “to privilege the abstract over the concrete” - according to Moravcsik. The vast majority of critics draw a parallel from the EU to a flawless parliamentary democracy, instead of the actual operationalising of domestic democracies adjusted for its multi-dimensional context. When investigating the latter element of analysis, one may observe that EU decision-making processes appear to be aligned with the common approach of most democracies of modernity in conducting equivalent operations. The general trend corresponding to the protection of the particular operations is driven by contemplations that, in the opinion of many analysts, should be given normative significance. These contemplations are as follows:

- The complexity of many policy issues;
- The rational and deliberate unawareness and apathy of many publics;
- The endeavour to protect minority rights, and;
- The empowerment to specific interests in situations of open political disputation.

The abovementioned elements - according to Moravcsik - has to be recognised on their own terms. Providing that political processes are in harmony with existing domestic democratic practice and have an accepted normative justification. And finally, Moravcsik concludes that it is unjustified to make a negative judgement regarding the legitimacy of the European Union from colloquial observation of the non-participatory character of its institutions. (Moravcsik, 2002)

4 Conclusion

In conclusion, it is evident the EU is democratising even Follesdal and Hix agree to such a claim, but it faces major challenges. The participation in the EU elections is decreasing - voter turnout is declining to the lowest recorded level in 2014 - which, in turn, poses problems to the EU legitimacy. Eurozone and migration crises affected the problem-solving efficiency that correspondingly damaged the EU legitimacy. And, lastly, people of the EU do not feel European and do not deliberate on the EU issues that could contribute to the democratic prosperity of the EU. So, the future of the EU is based not only on the representation but also on the stimulation of participation, deliverance of solutions to challenges, and improving deliberations on the European identity.

Work cited section

1. Gabel, J. M. "European Union". *Britannica*. Web. 16th January 2022. <https://www.britannica.com/topic/European-Union>
2. "The European Economic Community". *ER Services: History of Western Civilization II*. Web. 16th January 2022. <https://courses.lumenlearning.com/suny-hccc-worldhistory2/>
3. "Five things you need to know about the Maastricht Treaty". *European Central Bank: Eurosystem*. Web. 16th January 2022. https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.en.html
4. Kenton, W. "Maastricht Treaty". *Investopedia*. Web. 16th January 2022. <https://www.investopedia.com/terms/m/maastricht-treaty.asp#:~:text=The%20Maastricht%20Treaty%20laid%20down,%2C%20social%2C%20a%20nd%20legal%20channels.>
5. "European Union: An Introduction". *FIU: Libraries*. Web. 17th January 2022. <https://library.fiu.edu/c.php?g=159940&p=1048732>
6. "Consolidated Version of the Treaty on European Union". *Official Journal of the European Union*. Web. 22nd January 2022. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF
7. "Principles, countries, history". *An official website of the European Union*. Web. 22nd January 2022. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history_en#:~:text=The%20common%20principles%20and%20values,law%2C%20promoting%20peace%20and%20stability
8. "EU Charter of Fundamental Rights". *European Union Agency for Fundamental Rights*. Web. 22nd January 2022. <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/title/title-iii-equality>
9. "Upholding the rule of law". *European Commission*. Web. 23rd January 2022. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law_en
10. "Fact Sheet on the European Union". *European Parliament*. Web. 23rd January 2022. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/165/human-rights#:~:text=The%20EU's%20founding%20values%20are,of%20the%20TEU%3A%20EU%20objectives.>
11. Nugent, N. (2017). *The Government and Politics of the European Union*. London: Palgrave Macmillan.
12. Singh, M. (2021). "The 2007–2008 Financial Crisis in Review". *Investopedia*. Web. 25th January 2022. <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/financial-crisis-review.asp>
13. Kemmerer, A. (2010). "Sources of Legitimacy in the EU: Member State Citizens and Union Citizens". *SSRN*. Web. 25th January 2020. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1681039&fbclid=IwAR2nFPwL0CUrrz773A02hd5Gito5dFhuT4qRvarcOeUXiWgzZwI6xzCvvBw
14. "Establishing an EU Mechanism on Democracy, the Rule of Law and Fundamental Rights". *Legislative Train Schedule: Area of Justice and Fundamental Rights*. Web. 25th January 2022. <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-area-of-justice-and-fundamental-rights/file-eu-mechanism-on-democracy-the-rule-of-law-and-fundamental-rights>

15. Amadeo, K. (2021). "Sovereign Debt Crisis With Examples". *The Balance*. Web. 25th January 2022. <https://www.thebalance.com/what-is-a-sovereign-debt-crisis-with-examples-3305748>
16. Schütze, R. (2012). *European Constitutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. "Second Annual Meeting on 'The Evaluation of Eurojust's Activities' - 1 February 2022". Relations with National Parliaments. Web. 25th January 2022. <https://www.europarl.europa.eu/relnatparl/en/home/news>
18. Eichengreen, B., and Wyplosz, C. (2016). "How the Euro Crisis was successfully resolved". *Vox EU: CEPR*. Web. 26th January 2022. <https://voxeu.org/article/how-euro-crisis-was-successfully-resolved>
19. Osterholt, K. (2012). "Is the EU Fiscal Compact enough to avoid another Euro Crisis?". *Grin: Your knowledge has value*. Web. 26th January 2022. <https://www.grin.com/document/193727>
20. Koser, K. (2015). "Europe's refugee crisis explained". *World Economic Forum*. Web. 26th January 2022. <https://www.weforum.org/agenda/2015/11/europes-refugee-crisis-explained/>
21. Szabo, F. S. (2016). Europe's Leadership Deficit. *Research Gate*, 51 (4): 1 - 12.
22. Chopin, T. (2018). "Europe and the identity challenge: who are "we"?". *Fondation Robert Schuman: The Research and Study Centre on Europe*. Web. 27th January 2022. <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0466-europe-and-the-identity-challenge-who-are-we>
23. Neuhold, C. (2020). "Democratic Deficit in the European Union". *Oxford Research Encyclopedias*. Web. 27th January 2022. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1141>
24. Follesdal, A. and Hix, S. (2006). Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *Wiley Online Library*, 44 (3), 533 - 62.
25. Moravcsik, A. (2002). In Defence of the 'Democratic Deficit': Reassessing Legitimacy in the European Union*. *Wiley Online Library*, 40 (4), 603 - 24.

Monika Petrovska:

VPLIV GLOBALIZACIJE NA DEMOKRACIJO

1 Uvodne misli

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Najbolj groba definicija o tem kaj je demokracija je ta, da predstavlja vladavina ljudstva. Če hočemo biti bolj natančni, rečemo, da je demokracija politična usmeritev, ki daje prednost vladi ljudstva, torej izvoljenim predstavnikom ljudstva. Demokracija je in politični sistem, ki temelji na možnosti, da ljudje (državljeni) izvolijo svoje predstavnike. To – pravica voliti predstavnike – je osnovni in bistven pojem demokracije.

Po drugi strani, globalizacija je izraz, ki se uporablja za opis sprememb v družbah, kulturi in svetovnem gospodarstvu, ki vodijo v dramatično povečanje mednarodne izmenjave (v trgovini, kulturi, ljudeh, idejah itd.). Na globalizacijo pogosto gledamo izključno z vidika gospodarstva, nato pa pride do izraza njen učinek na liberalizacijo trgovine, torej razvoj proste trgovine. Kljub temu globalizacija zajema veliko širše vidike družbe.

Bistvo globalizacije je v tem, da se »brišejo« meje med državami, regijami in določenimi skupnostmi. Proces globalizacije v EU, je razviden v obstoju in razvoju monetarne, carinske in ekonomske unije, kjer je omogočen prost pretok kapitala, blaga, storitve in ljudi.

Z demokracijo običajno povezujemo način ureditve ali ustroj države (kot politične skupnosti) in njenih institucij, medtem ko z demokratizacijo razumemo in opisujemo vključevanje posameznikov državljanov v procese odločanja, ki naj bi od občasnih in formalnih postajali čim bolj vsebinski in trajni. Z globalizacijo pa razumemo vse intenzivnejše preseganje prostorsko-časovne ločenosti znotraj mednarodne skupnosti (kot globalne vasi). (Haček in Zajc 2006, 7)

Vendar, glavno vprašanje je, kako vpliva globalizacija na demokracijo? Ali je možno demokracija preživeti v času intenzivne globalizacije?

Z intenziviranjem globalizacijskih procesov, se koncept demokracije obravnava v svoji notranji in zunanji razsežnosti. To pomeni, da demokracije ni mogoče locirati samo znotraj državnih meja, ampak tudi onkraj njih in na različnih ravneh, torej ni le nacionalna država, prostor za gradnjo demokracije.

Globalizacija, nesporno ima vpliv na demokracijo. Ta vpliv v določenih segmentih je pozitiven, v drugih pa je negativen. Te vidike s poudarkom na demokracijo in globalizacijo v EU, bom poskusila raziskati v svojo seminarsko nalogo ter dati ogovor na vprašanje "Ali globalna demokracija je možna?"

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

Namen seminarske naloge je analizirati vpliv globalizacije na demokraciji v Evropski uniji ter kako je sam proces globalizacije vplival na demokracijo in pojavo demokratskega deficita v EU. Pojem globalizacije in demokracije, se medsebojno prepletata, včasih dopolnjujeta, včasih si celo nasprotujeta.

Cilj je prikazati, bistva globalizacije, njeni učinki (pozitivni in negativni) ter da sama globalizacija direktno ali indirektno vpliva na demokratičnosti EU ter na pojavo demokratskega deficita

Osnovne trditve: Globalizacija kot proces, lahko rečemo, da vpliva k rasti demokratičnih procesov, omogoča splošni napredek in dviguje življenjski standard, služi kot katalizator za univerzalizacijo človekovih pravic in svoboščin ter krepi medkulturne vezi in razumevanje med narodi. Vendar, po mojem mnenju ta pozitivni vpliv na demokracijo, je časovno omejen.

Tega sem mnenja, ker eden od negativnih učinkov globalizacije je prav ta: zgradba univerzalnih vrednot in standardov ter izkoreniniti raznolikost in heterogenost po vsem svetu.

Kako pa to sprejemajo ostale države, a je demokratično, da se uveljavi volja le močnejšega? Kot pravi Huntington, "kar je za Zahod univerzalizem, za preostali svet je imperializem." (Citirano v Turek, Franjo 1999)

1.3 Predpostavke in omejitve raziskave

Predpostavka, je da globalizacija s vsemi svoji posledicami, vpliva na demokracijo in demokratičnosti v okviru EU. Globalizacija na nivo EU, ni prinesla enakega ekonomskega razvoja države članic. „Globalizacija“ demokracije na nivo EU je vpliva na demokracijo na nivo na nacionalnih državah. Globalizaciji, kot proces, ni uspelo izgraditi Evropski demos, kot poenoten identitet vseh narodov EU.

Omejitve. V seminarski nalogi se bom omejila na demokracijo in globalizacijo na ravni EU ter pokazala, da so pozitivne učinke globalizacije na demokracijo omejeni oz da so dosegli svoj vrhunec, ter da zadnje desetletje se kažejo še negativne učinke globalizacije nad demokracijo izraženo v vse večji težnji držav članic, k vrnitvi državni suverenosti in urejanje stvari po svojem (pr. Brexit)

2 Demokracija

2.1 Zgodovinski vidiki demokracije

Beseda demokracija ima grške korenine in je sestavljena iz dveh besed: demos- ljudstvo in kratos-oblast ali moč. Tako v svojem izključno etimološkem pomenu, demokracija pomeni dobesedno oblast ali moč ljudstva.

"Od zmeraj beseda demokracija je pomenila politični subjekt, obliko države ali obliko vladanja"(Sartori 2001, 88) Korenine demokracije najdemo v stari Grčiji oz v Atenah petsto let pr.n.š. V tem času se je se je demokracija razvila v preprosti in čisti obliki. V grških polisih, demokracija se je razvila kot rezultat svobodnih državljanov (polites), pravice do govora (isigorija) in pravice do enakosti (isonamija). Šlo je za neposredno demokracijo vseh državljanov (moški državljanji, ker ženske, otroci in tujci niso smeli sodelovati), vseh pripadnikov polisa, vsi posamezniki naj bi bili enakovredni in zato enako primerni za javne službe ter dolžnosti. Starim Grkom je bila ideja o suverenosti v smislu popolne pravne neodvisnosti države tuja. Namen države je bil srečno in etično življenje državljanov.

Atenska demokracija ni bila idealna in je imela nasprotnikov v svojih vrstah. Mednje sta sodila predvsem Aristotel in še posebej Platon. Po Platonu, edino primerni za nosilce državne oblasti so bili filozofi in na ta način bi bila država lahko organizirana po načelih pravičnosti in razumnosti. Ker tak način vladanja ni uspel, je kasneje to funkcijo pripisal zakonom. Demokracijo pa je skoraj popolnoma zavračal.

Grška ideja demokracije je bila kasneje prevzeta v času Rimljanov. Rim je poskušal biti kopija grških polisov, vendar mu ni uspelo, zato ker so z njim vladale elite, a ne večina rimskih državljanov. Vendar je nesporno, da so se zgodile bistvene spremembe in dopolnitve, ki so pripomogli na poti razvoja Republike- Res Publica (javna zadeva). (Sruk, 1995)

Švicarski kantoni v srednjem veku so imeli neposredno demokracijo, italijanska mesta renesanse pa samoupravo in aktivno državljanstvo. S pomočjo italijanske renesanse ter italijanskih mest-republike, v 18. stoletju se ponovno aktualizirajo pozitivne izkušnje atenske neposredne demokracije. To je najbolj vidno v politični misli Jean-Jacques Rousseau, ki je trdil, da neposredna demokracija lahko dobro, uspešno deluje samo v majhnih skupnostih, v katerih se ljudje tudi preveč ne razlikujejo med seboj tako kot v njegovi Ženevi. Za večje države je predvidel politično zastopanje z razvitimi oblikami neposredne demokracije. Rousseau, je izjemno velik pomen pripisoval suverenosti ljudstva (enotno, nedeljivo in neprenosljivo) in splošni volji ljudstva – *volonte generale*. (Rousseau, 1960)

V politični teoriji so idejo naravnega prava kot pravice vsakega človeka do svobode in enakosti razvili teoretiki družbene pogodbe (Th. Hobbes, J. Locke, J.-J. Rousseau itd.). Verjeli so, da se mora človek, ker ne more zaščititi svojih neodtujljivih pravic, strinjati z njihovim prenosom na suverena. Ta akt ustvarja red pozitivnega prava, ki ga sankcionira država, ki nato varuje pravice vsakega človeka kot državljana. (Britannica.com 2021)

Locke je postavil in temelje teorije o delitvi oblasti. "Zakonodajna oblast je najvišja, izvršilna oblast pa mora poskrbeti, da se zakoni spoštujejo in uveljavljajo" (Britannica.com 2020)

Teorije o delitvi oblasti je nadgradil Montesquieu. V svoji teorijo se zavzema za »strogo ali čisto ali popolno ali absolutno« ločitev oblasti in osebja med tremi državnimi organi, tj. izvršilna, zakonodajna in sodna oblast. Moč, ki se razprši med tri ločena telesa, ki izvajajo ločene funkcije brez prekrivanja funkcij ali osebja. (Civildaily.com 2021)

Demokracija, kot oblika ali model vladavine je širše sprejeta šele v 19 stoletju, v trenutku, ko se je začel razvoj njene empirične faze oziroma od trenutka, ko predstavniška demokracija se je začela legitimirati s splošno in neposredno volilno pravico. Lahko rečemo da je ta proces sprožila Francoska revolucija. To je bilo obdobje radikalnih družbenih in političnih sprememb v Franciji med letoma 1789 in 1799 in je pomenila preobrat v francoski in širši evropski zgodovini. Najpomembnejše posledice revolucije: zmaga nad starih monarhij in Cerkve ter uveljavitev demokracije in nacionalizma. To je bilo obdobje, ko na demokracijo se ni gledalo

več kot na utopični projekt, tem več kot na realni sistem vladavine, ki se lahko prilagodi na družbene razmere.

2.2 Definicije in modeli demokracije

Najbolj znana definicija o tem kaj je demokracija, je ta od Abrahama Lincolna, ki pravi, da "Demokracija je vladavina ljudstva, od ljudi in za ljudi" (Web-archive 2022)

Definicije, ki določajo demokracijo kot vladavino ljudstva, jih označimo kot **populistični**. Pod vpliva populistične definicije, so se izklesali tudi pojmi, kot so neposredna, ljudska ali plebiscitarna demokracija, kot izraz vladavine ljudstva v najširši smisli te besede. V osredju pojma neposredne demokracije je, da vse oblike vladavine so podložne degeneracij, ter da edina, ki ni podložna degeneracij je neposredna vladavina ljudstva.

Held, razlikuje 8 modelov demokracije. Štiri klasične in štiri moderne. (Held 1989)

2.2.1 Klasični modeli demokracije:

- **Klasična ideja demokracije v starih Atenah (zarodki demokracije)**

Država ni bila stvar nekoliko pooblaščenih da vladajo, naslanjala se je na vse tiste, ki so imeli državljansko pravico; zakoni so bili enaki za vse in vsi so bili pred zakonom enaki ;vsak državljan prispeva k javnem življenju. (Heywood 1997, 71)

- **Protektivna liberalna demokracija**

Sistem, kjer je konsenz vladanih dosežen preko poštenih in »tekmovalnih« volitev. To naj bi zagotavljalo legitimnost oblasti. Ljudstvo preko volitve prenese moč odločanja na izvoljene predstavnike ljudstva. Politična enakost predstavlja enakovrednost glasov posameznika. To je v bistvu sistem konsistucionalne demokracije, ki deluje v okviru formalnih pravil, ki nadzoruje izvajane podeljene oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno in zagotavljanjem osnovnih človekovih pravic in svoboščin. Protektivna demokracije tako, nudi državljanom najširši možni spekter možnosti da bi živeli življenje kot to sami hočejo. Tako bi ga lahko primerjali z načelom laissez-faire v kapitalizmu in načelom, da je vsak posameznik sam odgovoren za svoje ekonomsko in socialno situacijo. Zaradi teh načel v kasnejšem obdobju privlačna predvsem klasičnim liberalcem in pa podpornikom Nove Desnice. Predstavniki: Machiavelli, Hobbes, Locke, Montesquie, Bentham, J. Mill, Madison (Ibid., 72)

- **Razvojna liberalna demokracija**

Participacija v političnem življenju ni nujna le za zaščito individualnih interesov, temveč tudi za oblikovanje informiranega, zaupanja vrednega in razvijajočega se državljanstva; ljudska suverenost s splošno volilno pravico (proporcionalni sistem); predstavniško vladanje; ustavni nadzor; razmejitev parlamentarne skupščine od javne birokracije; vključenost državljanov v različne veje vladanja prek glasovanje; močna neodvisna lokalna oblast neodvisna civilna družba z najmanjšo možno mero državnega vmešavanja; konkurenčna tržna ekonomija; privatna last in nadzor nad produkcijskimi sredstvi poleg eksperimentov s »skupnostmi« ali kooperativnimi oblikami lastništva; politična emancipacija žensk, vendar pa na splošno

ohranitev tradicionalne delitve dela v družini; sistem nacionalnih držav z razvitimi mednarodnimi odnosi.

Temelji na idejah Johna Stuarta Milla. Pomembno vlogo je imel še de Tocqueville, ki je dejal, da je potrebno tudi politični svobodi oziroma volji ljudstva postaviti meje, da ne bi ti postali vsemogočni. Te meje, pa zanj, najbolj zagotavljajo človekove pravice! (Hampsher-Monk 1992,385-399). Največji strah Mill-a pa je izviral iz idej liberalca Alexissa de Tocquevilla o tiraniji večine («the tyranny of the majority»). V demokraciji vedno obstaja strah, da bodo svoboda in pravice posameznika ali manjšine trpele na račun večjega dobrega - večine. Podpiral je parlamentarno »deliberative« demokracijo-obliko demokracije, ki poudarja potrebo po diskurzu in debati, da bi se definiral javni interes. (Heywood 1997, 72-74)

- **Razvojna radikalna demokracija**

Državljeni morajo uživati politično enakost; ločitev zakonodajne in izvršne funkcije; zakonodajna oblast pripada ljudstvu; zakonodaja, kot čisti odraz ljudske volje ima prevlado nad izvršno oblastjo; vsi uživajo enako svobodo; vladanje z Družbeno pogodbo; suverenost izhaja iz ljudstva in ljudstvo je suverena avtoriteta, ki sprejema zakon; politična enakost, vendar so ženske in reveži izključeni iz ljudstva in volitev; zakoni veljajo, ko jih potrdi ljudstvo (obča volja); neposredna participacija državljanov na javnih zborih; neposredna demokracija v zakonodaji; izvršna veja določena z žrebom ali neposrednimi volitvami. V »srcu« tega modela se skriva ideja o »grass-roots democracy«, to je ideja o tem, da se politična moč in volja izvršuje na najnižji možni stopnji. Ideje tega modela pa niso bile le za zgled marksistom in drugim levičarjem, temveč naj bi dajale podporo tudi totalitarnim režimom. Predstavnik: Jean Jacques Rousseau. (Rousseau 1960, 136-139)

- **Marksistična neposredna demokracija**

Marx&Engels sta predstavniki te doktrine. Marx je trdil, da demokratična vladavina v bistvu ni sposobna živeti v kapitalistični družbi Diktatura proletariata – socializem in kasneje še komunizem, poenotenje delavskih razredov, poraziti boržuazijo, odpraviti razredno razdelitev, odpraviti privatno lastnino, trg, menjavo in denar ter razviti produkcijske sile, da se odpravi pomanjkanje, tako da so zadovoljenje osnovne potrebe vseh in imajo ljudje dovolj časa za posvečanje pristočnim dejavnostim in razvoju samega sebe. Razredni boj, bolje rečeno, končna revolucija proletariata, ki ga Marx izpostavi je zanj nujen in neizogiben proces, lahko bi celo rekli nujno zlo, ki bo pripeljalo do končnega cilja – komunizma. Obliki življenja, v kateri bi bili država in družba popolnoma poenoteni, kjer bi ljudje kolektivno vodili svoje skupne zadeve, kjer bi bile vse potrebe zadovoljene in kjer bi bil svoboden razvoj vsakega združljiv s svobodnim razvojem vseh. Izginili bi vsi ostanki razredov in z njimi osnova vseh konfliktov. (Held 1989,108-111)

2.2.2. Sodobni modeli demokracije

- **Kompetitivna elitistična demokracije Jozefa Šumpeterja**

"Demokratična metoda je ustavni način sprejemanja političnih odločitev, s pomočjo katerega so posamezniki pooblaščen za sprejemanje odločitev v konkurenčnem boju za glasove ljudstva" (Šumpeter 1960, 43) To pomeni, da je vloga ljudstva tukaj omejena sprejeti ali zavrniti skupine ljudi (elite) in ne na neposredne vladavine. Sam proces odločitve je lociran v rokah

stabilne in prepoznane manjšine, ki pa imajo skupne karakteristike, kot so premoženje in delovni razmerji. Te manjšine imajo v lasti moč. Primer ZDA. (R.Dye 1990, 6) Značilnosti: parlamentarna vladavina z močno eksekutivo; tekmovalni elitizem; strankarska politika dominira nad parlamentom

- **Pluralistična demokracija Roberta Dahla**

"V državi vlada pluralistična demokracija, če je to demokracija v smislu poliarhije in če naj bolj pomembne organizacije so relativno avtonomne" (Dhal 1994, 32) V skladnosti s tem, poliarhija pomeni vladavina večjih številah subjektov v okviru ene države oziroma pomeni, da obstajajo več centrov moči, izraženi preko parlamentarne večine, opozicije, politične stranke, interesne skupine. Pri tem ti centri lahko imajo manjšo avtonomijo (približna poliarhija) ali večjo avtonomijo (polna poliarhija).

- **Participativna demokracija**

Participativna demokracija je model demokracije, v katerem imajo državljani moč sprejemanja političnih odločitev. Poudarja široko udeležbo ljudi v politiki. Vendar to ni neposredna demokracija, v kateri so državljani neposredno odgovorni za sprejemanje političnih odločitev. V participativni demokraciji lahko državljani vplivajo na politične odločitve, vendar jih ne sprejemajo. Politiki so še vedno odgovorni za izvajanje teh političnih odločitev. Značilnosti: državljani vplivajo na politične odločitve, vendar jih ne sprejemajo (referendum, pobuda), v lokalnih in državnih oblikah oblasti državljani imajo več dostopnih točk, da vplivajo na oblikovalce politik, (Khan Academy, 2022)

- **Konsociacijska - demokracija Arenda Lijpharta**

Konsociacijska demokracija pomeni, da se lahko destabilizirajoči učinki globokih družbenih razcepov izravnavajo s sodelovanjem med subkulturami na ravni elite. *Za konsociacionalizem je značilna velika koalicija, segmentna avtonomija, sorazmernost in manjšinski veto ali načelo konsenzusa. Teorija se empirično uporablja za razlago stabilne demokracije v globoko razdeljenih družbah (npr. Nizozemska, Libanon) in normativno za predpisovanje rešitve, ko je demokracija ogrožena zaradi družbene segmentacije (npr. Severna Irska, Južna Afrika).* (sciencedirect.com 2022)

- **Pravna ali proceduralna demokracija Norberta Bobia**

"Demokracija kot nasprotnost vseh avtoritarnih režimov, je možna, če se razume kot vsota fundamentalnih pravil s katerimi se določa kdo je pooblaščen da sprejema kolektivnih odločb ter na podlagi katerih postopkov" (Bobio 1990, 57) Pod vplivom pravne definicije, sta nastala dva pojma: legalna in ustavna demokracija. Legalna demokracija pomeni spoštovanje zakonov in postopkov. Ustavna demokracija pomeni spoštovanje Ustave, s katero se omejuje državna moč in se zagotavljajo pravice ter svobode. Demokratični sistemi lahko razlikujemo tudi med neposrednim sodelovanjem ljudi pri političnem odločanju in posrednim sodelovanjem ljudi preko mehanizmov političnega predstavnštva. Tako razlikujemo dva modela demokracije: **neposredna in posredna (predstavniška) demokracija**. Med neposredne modele demokracije tako spadajo: antični model demokracije, radikalno razvojni model in model neposredne demokracije po marksističnem pojmovanju. V določeno obliko, tukaj lahko uvrstimo tudi participativno demokracijo (na lokalnem nivoju, ko državljani imajo mehanizme, da neposredno odločajo). Kot je razvidno obstajajo veliko aspektov demokracije in posledično obstajajo veliko definicij in modelov. Pomembno je, da vse te aspekte gledamo skupno in ne

posamezno, ker je sama demokracija kompleksna. Vse modeli demokracije, tako kot je razvidno, imajo svoje prednosti in nedostatke. Kateri model, pa je najboljši, je odvisno od veliko dejavnikov in predpostavk.

2.3 Predpostavke demokracije

Predpostavke demokracije omogočajo rojstva, obstoj in funkcionalnost demokracije. Osnovne predpostavke demokracije:

- Politična zrelost ljudstva (odvisna od tradicije, politične kulture, spoštovanja drugih, spoštovanje pravnega reda, izpolnjevanje državljskih dolžnosti ter odsotnost kakršnega koli nasilja). V državah z nizko politično zrelost, demokracija tvega da se preobrti v demagogijo, anarhijo ali diktaturo.
- Stabilno organizirana država, ki bo ščitila človekove pravice in svobode
- Obstoj opozicije, da bi vplivala na vladajočo večino ter da ukazuje na napake in nedostatke. Brez opozicije ni demokracije
- Obstoj strategije in program za razvoj vse družabne sfere
- Javno mnenje ljudstva kot najbolj pomembno orodje demokracije

2.4 Pomanjkljivosti demokracije

- Abstraktna enakost državljanov
- Preveč svobode (družba lahko pahne v anarhijo, ker posamezniki ne marajo omejitve svobode ni z zakonom)
- Večina ogrozi manjšino (na ta način se lahko ogrožajo etnične, verske, socialne in politične pravice manjšin). Vendar, tudi manjšina lahko ogrozi večino / tiranija manjšine („Manjšina je lahko superiorna če je denarno, vojno opremljena ali če ima podporo kakšne tuje moči,, (Medison, Hamilton in Džej 1981, 43)
- Vladavina povprečnega državljana, ki lahko pripelje do stanja konformizma, povprečja in enostranost
- Dominacije strankarske demokracije
- Demokracija se lahko samoukine (primer: Nemčija v času 1930, ko so na oblast prišli nacionalsocialisti, so uvedli diktaturo in so sprožili Drugo Svetovno Vojno)

2.5 Demokratični politični sistemi

Politični sistem je celoten sklop institucij, interesnih skupin (kot so politične stranke, sindikati, lobistične skupine), odnosov med temi institucijami ter političnih norm in pravil, ki urejajo njihove funkcije (ustava, volilni zakon).

Državna ureditev in politični sistem se po svetu in na nivo EU razlikujejo.

V odvisnosti kakšna je oblika vladavine, razlikujemo monarhijo in republiko. Na podlagi razporeditev moči v državi, pa razlikujemo demokratični, avtoritarne in totalitarne sisteme. Na podlagi sestavljenosti, pa razlikujemo unitarne, federalne in konfederalne ureditve. (Rakočević, 1991, 55)

Razlikujemo več demokratičnih sistemov:

Parlamentarni politični sistem - Uravnotežen odnos med vlado in parlamentom oziroma med izvršilno in zakonodajno vejo oblasti. Uravnoteženost med tema dvema vejama se kaže predvsem v sredstvih, ki jih imata ena proti drugi, ter v njunem medsebojnem ravnotežju ter v

dvojnosti izvršilne oblasti, saj je razdeljena na predsednika države in predsednika vlade. Vlada je politično odgovorna parlamentu in je od njega odvisna, predsednik države ne odgovarja nikomur in predstavlja stabilni element izvršilne oblasti. Sam predsednik države pa rečemo, da ima le ceremonialne naloge. Predsednik vlade pa je predsednik izvršilne veje. Lahko se formira večinska vlada (večinski volilni sistem) ali pa koalicijska vlada (proporcionalni volilni sistem) Opozicija deluje v nasprotju z večino in jo ima dolžnost redno izpodbijati. Predsedniki vlad so lahko odstavljani z oblasti, kadar izgubijo zaupanje večine vladajoče stranke ali parlamenta. Parlamentarni sistem izvira iz Velike Britanije (Britannica.com 2019)

Predsedniški politični sistem- Uveden z ameriško ustavo leta 1787. Značilno je (ZDA), da so vsi trije temeljni državni organi – kongres, predsednik države in vrhovno sodišče med seboj popolnoma enakopravni.

Predsednik države se voli na neposrednih volitvah.. Ministri so mu odgovorni in jih tudi sam imenuje. Za to potrebuje soglasje Senata, ki pa jih tudi brez izjeme potrdi. Značilno je da, Kongres ne more odpoklicati predsednika, predsednik pa ga ne more razpustiti (Hague in Harrop, 2001).

Vendar obstajajo mehanizmi odgovornosti. Predsednika je možno odstaviti s pomočjo impeachmenta, ki predstavlja posebne oblike kazenske odgovornosti. O tem v celoti odloča kongres Predsednik ima pravico odločilnega veta in s poslanci daje zakonodajne pobude.

Tretja veja oblasti je Vrhovno sodišče. Predstavlja vrh sodne funkcije in opravlja ustavnosodno kontrolo. Zvezni sodniki in sodniki Vrhovnega sodišča imajo dosmrtno funkcijo. Niti predsednik niti kongres jih ne moreta odpoklicati. (Grad 1996, 40).

Mešani politični sistem/ polpredsedniški - Najbolj značilno za ta sistem je, da ima predsednika države, ki nima le ceremonialne vloge (glavna razlika s parlamentarnim sistemom). Predsednik imenuje predsednika vlade, ki potem mora dobiti podporo v parlamentu. Predsednik države usmerja izvršilno oblast. Predsednik vlade je odgovoren parlamentu (glavna razlika s predsedniškim sistemom)

Predsednik ni individualni nosilec izvršilne oblasti. Predsednik ima položaj, ki ga postavlja nad parlament in vlado. Skrbi za delovanje obeh vej oblasti in arbitrira med njima (Grad 1996,43).

Skupščinski politični sistem- Najbolj značilno načelo je načelo enotnosti oblasti oziroma zakonodajna in izvršilna oblast sta v rokah parlamenta ali skupščine in njegova superiornost kot predstavniški organ nad vsemi drugimi nosilci državnih funkcij.

Vse druge državne organe voli in odpokliče skupščina. Izvršilna oblast je neposredno podrejena skupščini. (Grad 1996. 45)

3 Globalizacija

3.1 Zgodovinski vidiki globalizacije

Pojav, ki mu danes pravimo globalizacija, ni nov, obstaja več tisočletij. Sam izraz globalizacija pa je novejši. Lahko rečemo, da so oblike globalizacije spremljali človeštva od začetka. Dobro znan primer globalizacije je svilna cesta z začetka 2. stoletja pr. n. št., ki je povezovala Vzhod in Zahod in ki je omogočila gospodarsko in kulturno izmenjavo med njima. Rimsko cesarstvo, je še en primer globalne politične, gospodarske in vojaške velesile.

Prvi val globalizacije zaznamo že v začetku 16. stoletja in je povezan z ustvarjanjem sodobnega svetovnega sistema. Rastoča moč Zahoda se kaže v njegovih ključnih vidikih modernizacije: trgu, nacionalni državi, demokraciji, kulturni revoluciji in socialnih pravicah. Za to obdobje je značilno, da rivalstvo med državami ureja nastanek vestfalskega sistema suverenih držav in njegov obstoj v prihodnjih stoletjih. Dosežki na področju astrologije, matematike, kemije in fizike ter odkritje smodnika, papirja, svile, kompasa in inženiringa kažejo na zgodnje faze (dinamike) globalizacije. (Steger 2005)

Drugi val Industrijska revolucija in kolonialna ekspanzija, ki se je začela sredi devetnajstega stoletja do začetka prve svetovne vojne, je bil drugi val globalizacije. Spremljalo ga je povečanje trgovine in kapitala med državam. Po kapitalistični ekonomski teoriji je v 19. stoletju z odpravo trgovinskih ovir in povečanjem izvoza blaga, prišlo do liberalizacije in večje gospodarske stabilnosti. Na ta način se je ohranilo razmerje moči v mednarodnih odnosih, ki je celo stoletje prispevalo k preprečevanju vojne med velikimi silami. Vendar se to ni v celoti potrdilo, saj je globalni kapitalistični sistem pretresla vrsta finančnih kriz, političnih in vojaških pretresov so sprožili izbruh prve svetovne vojne, ki je raztrgala svetovni gospodarski sistem in končala sto let svetovnega miru.

Tretji val globalizacije od 1960 leta prejšnjega stoletja, ki traja do prvih let 20. stoletja in je znana tudi kot turboglobalizacija. Globalizacija po leta 1990 oz po koncu hladne vojne pridobila kapitalistične, korporativne, zahodne in ameriške primesi. Za to obdobje je značilna intenzivna izmenjava informacij in širjenje informacijskih omrežij, ki jih uteleša internet kot sredstvo komunikacije in izmenjave blaga, storitev, pa tudi vpliv nadnacionalnih organizacij. (McGrew 2007)

Globalizacija kot dolgotrajen proces po več parametrih dosega svoj vrhunec, na pragu 21. stoletja, ki začenja četrto fazo svojega obstoja in ustvarja novo obdobje v mednarodnem redu, ki temelji na t.i. globalizirane države. Nova vsebina svetovnega reda, ki jo določata prisotnost starih in novih akterjev, drugačna hierarhija in številne organizacijske oblike delovanja, so pripeljale do izgradnje svetovnega modela sodobne globalizacije.

3.2 Definicije globalizacije

Obstajajo veliko definicij o globalizaciji.

Held (Held 1997b,37) globalizacijo definira kot "širjenje in poglobljanje družbenih odnosov in institucij v prostoru in času, za katere se zdi, da na vsakdanje dejavnosti vse bolj vplivajo dogodki na drugem koncu sveta."

Se pravi za globalizacijo ključno vlogo imajo globalni pojavi, potem stopnja interakcije in medsebojne povezanosti med ljudmi, organizacijami, državami in regijami in nazadnje krepitev procesov in razširjanje s pomočjo sodobnih komunikacijskih omrežij in informacijske tehnologije.

O globalizaciji lahko rečemo, da gre za stalen, progresiven in večdimenzionalni kombiniran proces političnoekonomske liberalizacije, informacijsko tehnološke revolucije in internacionalizacije. Gre za nepovraten (ireverzibilen), nepravilen proces in zgodovinski trend, ki nenehno raste in se širi ter prispeva k povečanju globalizacije.

3.3 Sodobni vidiki globalizacije

Globalizacija ima več vidikov in obsega več področij:

- **Ekonomija**

Globalizacija na gospodarskem področju omogoča povečanje prostora za delovanje s prostim dostopom do trgov in hitrostjo prometa. Po mnenju zagovornikov, sodobna globalizacija omogoča odpravo omejitev pri prenosu resursov med državami. V svetu z odprtimi mejami globalizacija služi kot promotor liberalnih vrednot, ne da bi jo vsilile in nadzorovale države, pri čemer se pričakuje, da bo odprto svetovno gospodarstvo prineslo blaginjo, svobodo in mir vsemu človeštvu.

Danes se nobena družba ne more razvijati v svojem zaprtem krogu, zato so države prisiljene nenehno tekmovati med seboj. Pojavljajo se tudi drugi negativni trendi, na primer, ko države usmerjajo kapital v regijo, kamor spadajo ali v organizacijo v ki sodelujejo. Povzročajo regionalno zaprtje in je v nasprotju s procesi globalizacije. To se dogaja med državami Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD), Evropske unije in ostalim, kjer kapital usmerjajo v svoje zveze, unije in organizacije. Po mnenju Solte (Solte 2009, 182) mega - združenje velikanov (bodisi korporacij ali držav) je korenito preoblikovalo konkurenčno ravnovesje trga. Posledica tega je, da je globaliziran kapital tudi centraliziran kapital, vendar le v službi zahodnih držav ali podjetij. Rast, hitrost in kapital, ki so temeljni

Značilnosti sodobne globalizacije je upočasnila globalna kriza v prvem desetletju 21. stoletja. Kriza je privedla do zmanjšanja dinamike globalizacijskih procesov in hkrati do preusmeritve njenih tokov v druge smeri. Zaradi globalizacije so posledice dosegle povsod po svetu, obseg krize pa ni enak za vse. Nekateri so jih, glede na gospodarsko moč države, naredili za zmagovalce, kot so Kitajska in druge azijske države, drugi pa so izgubili - Islandija, Irska, Velika Britanija, ZDA, Grčija, Španija in Portugalska.

- **Okolje**

Za razvoj gospodarstva določena država lahko tudi bolj ali manj zavestno žrtvuje del svojega okolja in s tem za blaginjo svojih prebivalcev. Ker se države tega zavedajo, na svetovni ravni in na ravni EU so bili sprejete strategije in uredbe za zaščito okolja.

- **Tehnologija**

Bistvena za razvoj sveta kot globalna vas je prav tehnologija in komunikacija. Vse točke sveta so postali dostopni, ne da bi za to potrebovali celo večnost. Preko svetovnega spleta pa dobesedno v trenutku pošljemo sporočilo komurkoli od koderkoli. Pravimo da sta se čas in prostor "raspadli"

- **Kultura in identiteta**

Rivalstvo med integracijskimi in dezintegracijskimi silami je neke vrste ideološki konflikt med globalno usmerjenimi integrativnimi in univerzalnimi vrednotami ter partikularnimi vrednotami določenih držav, skupin in posameznikov. Lahko ima vpliv na varnost v pozitivnem ali negativnem smislu. Pozitivna stran je primer evropske integracije, ki je omogočila, da se je EU uvrstila kot globalni gospodarski in varnostni akter. Negativno se nanaša na vprašanje, ali naj bojo sprejeti ali ne zunanje vrednote, ki lahko delijo mnenja in vodijo v konflikt med državo in družbo. Obstajajo društva, ki imajo različno fleksibilnost, da absorbirajo druge kulture. Možno je, da bo meja strpnosti prestopila do pojave agresivnega neonacionalizma in zaprtosti.

- **Politika**

Učinki globalizacije so vplivali na nacionalno in globalno politiko, kar je povzročilo naslednje trende:

- zatiranje geopolitike z geoekonomijo;
- mutacija naraščajočih skrbi za mednarodno varnost zaradi premikanja meddržavnih varnostnih groženj znotraj družb;
- povečanje intenzivnosti konfliktov med različnimi sistemskimi vrednotami in

ideologijami, ki niso usmerjene v zahod.

Ti se trendi med seboj prekrivajo, imajo močan vpliv in vodijo v širjenje moči in erozije struktur mednarodnega reda (Maull 2011, 11-25)

Mednarodna scena je mešanica različnih akterjev, ki imajo svoje interese in vplive. Poleg držav in mednarodnih organizacij, med njimi transnacionalne korporacije, nevladne organizacije, nevladne organizacije, kot so Green Peace, Amnesty International, Al Qaeda, skupine, skupnosti ali posamezniki, kot so George Soros, Bill Gates in drugi. Vendar pa večina od njih zaradi različnih interesov lahko prispeva, a tudi ovira cilje mednarodne politike.

- Nacionalne države in suverenost

V sodobnih razmerah globalizacije, je vsaka država »zgodba zase«, saj je drugačen pristop k sodelovanju v globalni igri moči. Različen pristop naredi nekatere države zmagovalce in druge poražence. Odvisno je od izbire držav in njihove sposobnosti prilagajanja spreminjajočim se okoliščinam. Glede na fleksibilnost držav je določen njihov razvoj in uspešna prihodnost. Se pravi, od njih je odvisno, ali bodo zmogli udeležiti in pravilno izkoristiti ugodnosti ali ne. Odvisno od vlad držav in izbire politik, te lahko prispevajo k spodbujanju procesov globalizacije (npr. liberalizacija, proste ekonomske cone) ali pa upočasnijo globalizacijo z ohranjanjem večine omejitev na njenem ozemlju ali dejavnosti.

Zaradi liberalizacije in podrtja meja so se zgodile dramatične spremembe, vključno z modifikacijo državnosti in relativnostjo suverenosti. Globalizacija je prispevala k preoblikovanju geografije skozi procese regionalizacije in lokalizacije, nikakor pa ni pripeljala do izgube ali odprave teritorialnosti. Čeprav so nove gospodarske, kulturne, varnostno – vojaške in okoljske oblike močno pripomogle k oslabitvi državne suverenosti in prehodu iz nacionalne/avtonomne (etnične države) v nadnacionalno in kooperativno suverenost (nadmacionalna ali kozmopolitska država), države se še zmeraj enačijo s teritorialnostjo svojih nacionalnih držav in zato sta nadnacionalna avtonomija in nadnacionalna širitev suverenosti še v povojih (Beck 2004,266)

3.4 Prednosti in slabosti globalizacije

Globalizacija je v svojem bistvu neposredna povezava in povezovanje držav in narodov po vsem svetu zaradi večjega pretoka in izmenjave idej, medsebojnega razumevanja in s končnim ciljem ustvarjanja globalne civilizacije.

Kot **prednosti** prištejemo naslednje:

1. Globalizacija povezuje nacionalna gospodarstva v globalno soodvisno omrežje;
2. prispeva k rasti demokratičnih procesov, omogoča splošni napredek in dviguje življenjski standard;
3. prispeva k zmanjševanju revščine, izboljšuje zdravstveno varstvo in izobraževanje ter zagotavlja dostop do osnovnih storitev;
4. izboljšuje kakovost življenja, podpira napredek in svobodo posameznika ter s tem zmanjšuje tveganje za širjenje terorizma in nasilja;
5. služi kot katalizator za univerzalizacijo človekovih pravic in svoboščin;
6. krepi medkulturne vezi in razumevanje med narodi, ki vodi k zmanjšanju napetosti in nastajanju konfliktov;
7. skozi proces soodvisnosti prispeva k zblizovanju držav in narodov ter spodbuja globalno varnost in mir ter
8. Globalizacija ustvarja okolje skupnosti in vodi k delitvi odgovornosti in obveznosti držav pri njihovem prispevku k reševanju problemov, povezanih z varnostjo, podnebnimi spremembami in pandemijo.

Slabosti globalizacije kot potencialne nevarnosti, so številne, raznolike in ne vplivajo na vse države enako. Z odpiranjem novih obzorij svobode, demokracije in napredka, v svetu se je povečal prepad med bogatimi in revnimi, povečala se je tudi splošna in socialna negotovost, globalizacija lahko pripelje do uničenje tradicionalnih vrednot, uničenje okolja in internacionalizacije nekaterih nevarnosti, kot so : mednarodni terorizem, organizirani kriminal, oboroženi terorizem, konflikti, nezakonite migracije in nezakonita trgovina z mamili, orožjem in ljudmi, nevarnost uporabe orožja za množično uničevanje in drugo.

Eden od negativnih vidikov globalizacije je ustvarjanje univerzalnih vrednot in standardov, s katerimi posamezne države ali skupine držav promovirajo stališča in "želje" po globalnem upravljanju skozi prizmo kapitalističnega modela. Na ta način skušajo izbrisati raznolikost in heterogenost po vsem svetu, preostali svet pa sprejeti zahodni način življenja kot univerzalen. (Turek 1999, 46)

Najbolj izrazite negativne posledice globalizacije so njeni gospodarski vplivi, ki jih povzročajo predvsem globalni akterji, vključno z Mednarodnim denarnim skladom (IMF), Svetovno banko (WB) in Svetovno trgovinsko organizacijo (STO). Planetarno "delovanje" gospodarstva in izrazita soodvisnost sta privedla do tega, da se že najmanjši šoki oziroma gospodarske krize v enem delu sveta čutijo v svetovnem merilu.

Neenakomerna porazdelitev financ in bogastva je povzročila oddaljevanje in delitev med ljudmi, državami in regijami sveta. Tako obstaja možnost, da se globalno povezovanje premakne v nasprotno smer. Možno je tudi ločiti bolj razvite države ali regije od manj razvitih. Razkorak med tistimi, ki imajo, in tistimi, ki jih nimajo, se nenehno povečuje. Po eni strani je »obraz« globalizacije »obarvan« v barve rasti, razvoja in blaginje, kot je to v industrializiranih državah zahodne Evrope, S. Amerike in Oceanije. Po drugi strani pa imamo politične, gospodarske in vojaške nestabilnosti ter revščine na Bližnjem vzhodu ter v severni in podsaharski Afriki.

Globalizacija za nekaj milijonov ljudi pomeni veliko svobodo in blaginjo, medtem ko je za druge milijone proces, ki vodi v ekonomsko krivico, neravnovesje in družbene izbruhe (Talbot 1997)

Globalizacijski procesi lahko povzročijo diferenciacijo v družbah z različnimi stopnjami razvoja, ter nihanja na političnem, socialnem in varnostnem področju, posledično pa bo sprožilo nove nevarnosti in tveganja za mir in stabilnost.

4 Evropska unija, demokracija in globalizacija

Po Drugi Sv. Vojni Evropa je bila razrušena. Zdelo se je, da morda, si ne bo nikoli opomogla. Najbolj značilen dogodek, po končani vojni je vsekakor bil francosko-nemška pomiritev. Ta pomiritev je imela geopolitične in zgodovinske posledice, ker je pomenila tudi pomiritev vzhoda in zahoda. Evropa je potrebovala nekaj, da se dvigne kot Feliks. To je obdobje, ko lahko rečemo, da so se Evropske prepustili toku globalizacije ter so začeli izkoriščati prednosti, ki jih s sabo nese globalizacija.

Sledilo je podpisovanje ustanovne pogodbe.

Pariška pogodba za povezovanje premogovništva in jeklarske industrije, je bila podpisana

18. aprila 1951. Podpisali so je 6 držav ustanoviteljic: Belgijo, Francijo, Italijo, Luksemburg, Nemčijo in Nizozemsko. S to pogodbo so bili položeni temelji Skupnosti, in sicer z ustanovitvijo izvršilnega organa, imenovanega „visoka oblast“, parlamentarne skupščine, sveta ministrov, sodišča in posvetovalnega odbora. Podpisnici te pogodbe so upali, da je ta pogodba, prvi korak k federaciji Evrope. Pogodba je bila sklenjena za obdobje 50 let in je v skladu s členom 97 prenehala veljati 23. julija 2002.

Pogodbi o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS) in Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom), imenovani tudi rimski pogodbi, sta bili podpisani 25. marca 1957 in sta začeli veljati 1. januarja 1958. Te dve pogodbe sta bili podpisani za nedoločen čas in zato jim pravimo še da imata ustavni značaj.

Cilj EGS je bil vzpostavitev skupnega trga, zasnovanega na štirih svoboščinah: prostem pretoku blaga, kapitala in storitev ter prostem gibanju oseb.

Zaradi tega ta pogodba EGS predvideva:

- odpravo carin med državami članicami,
- uvedbo skupne zunanje carinske tarife,
- sprejetje skupne politike na področju kmetijstva in prometa,
- ustanovitev Evropskega socialnega sklada,
- ustanovitev Evropske investicijske banke in
- razvoj tesnejših odnosov med državami članicami.

Od tedaj je Evropska gospodarska skupnost prevladala nad sektorskima skupnostma ESPJ in Euratom. To je pomenilo prevlado splošnega sistema EGS nad soobstojem organizacij s sektorskimi pristojnostmi in ustanovitev institucij EGS.

Cilj Euratoma je bila uskladitev preskrbe s cepljivimi snovmi in raziskovalnih programov za uporabo jedrske energije v miroljubne namene, ki so jih države članice že izvajale ali pa so jih šele pripravljale.

Preambula k vsem trem pogodbam kaže, da si morajo evropske države skupaj prizadevati za izgradnjo skupne prihodnosti, ker bodo samo tako lahko nadzorovale svojo usodo.

„Evropa ne bo nastala naenkrat ali v skladu z enotnim načrtom. Gradila se bo s pomočjo konkretnih dosežkov, ki bodo najprej oblikovali dejansko solidarnost.“ Robert Šuman (Europarlament.com 2021)

Maastrichtska pogodba

Pogodba o Evropski uniji ali maastrichtska pogodba je bila podpisana 7. februarja 1992 v Maastrichtu, je začela veljati 1. novembra 1993.

Maastrichtska pogodba je z ustanovitvijo Evropske unije pomenila začetek nove faze v postopku oblikovanja vse tesnejših vezi med evropskimi narodi. Evropska unija je temeljila na Evropskih skupnostih, ki jih dopolnjujejo politike in oblike sodelovanja, določene v Pogodbi o Evropski uniji. Institucionalna struktura EU je bila sestavljena od: Svet, Evropski parlament, Evropska komisija, Sodišče Evropske unije in Računsko sodišče, ki so bile edine institucije Unije in so izvajale svoja pooblastila v skladu z določbami pogodb. S pogodbo sta bila ustanovljeni Evropski ekonomsko-socialni odbor in Odbor regij, ki imata posvetovalno vlogo. Evropski sistem centralnih bank in Evropska centralna banka sta bila ustanovljena po

postopku iz pogodbe in sta dopolnila obstoječi finančni instituciji v skupini EIB, to je Evropsko investicijsko banko in Evropski investicijski sklad.

Na podlagi te pogodbe, je Unija dobila pristojnosti, razdeljeni v 3 skupine ali stebri:

- Prvi steber so bile Evropske skupnosti, v okviru katerih so države članice pristojnosti na področjih, ki jih ureja pogodba, prenesle z nacionalne ravni na raven institucij Skupnosti;
- Drugi steber je zajemal skupno zunanjo in varnostno politiko;
- Tretji steber je zajemal sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev.

Določbe so zagotavljale medvladno sodelovanje z uporabo skupnih institucij in z nekaterimi nadnacionalnimi elementi, zlasti povezovanje s Komisijo in posvetovanje s Parlamentom.

Ustanovne pogodbe EU (eur-lex.europa.eu 2022)

Pogodba o Evropski uniji (1992)

Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (1957)

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (1957)

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951)

Amsterdamska pogodba

Amsterdamska pogodba, je bila podpisana 2. oktobra 1997 v Amsterdamu in je začela veljati 1. maja 1999.

Ta pogodba je prinesla naslednje spremembe:

A. Povečanje pristojnosti Unije

B. Večje pristojnosti Parlamenta (Evropski parlament in Svet postala enakovredna sozakonodajalca)

C. Okrepljeno sodelovanje

D. Poenostavitev

E. Institucionalne reforme, povezane s širitvijo

Pogodba iz Nice, podpisana 26. februarja 2001, veljati pa je začela 1. februarja 2003 je Evropsko unijo deloma pripravila na pomembne širitve proti vzhodu in jugu maja 2004 in januarja 2007. **Konvencija o prihodnosti Evrope** Evropski svet 14. in 15. decembra 2001 v Laeknu sklical konvencijo, pregledno pripraviti naslednjo medvladno konferenco in poiskati odgovor na štiri velike izzive, ki so povezani s prihodnostjo Unije in zajemajo boljšo delitev pristojnosti, poenostavitev instrumentov EU za ukrepanje, krepitev demokratičnosti, preglednosti in učinkovitosti ter pripravo ustave za evropske državljane. Zaradi neuspešnih referendumov v dveh državah članicah ta pogodba ni bila ratificirana.

Lizbonska pogodba

Na srečanju Evropskega sveta 13. decembra 2007 v Lizboni je bila podpisana pogodba, ki so jo nato ratificirale vse države članice. Ta pogodba spreminja Pogodbo o Evropski uniji (PEU) in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES) in je začela veljati 1. decembra 2009. Neformalno pravimo da je to Ustava EU

Z Lizbonsko pogodbo sta se Evropska unija in Evropska skupnost združili v eno samo Evropsko unijo. Izraz „Skupnost“ se povsod nadomešča z izrazom „Unija“. Unija je prevzela mesto Evropske skupnosti in je njena naslednica.

Lizbonska pogodba v nasprotju z ustavno ne vsebuje členov, ki uradno določajo prevlado

prava Unije nad nacionalno zakonodajo, vendar je bila pogodbi v ta namen priložena izjava (izjava št. 17) z mnenjem pravne službe Sveta, ki poudarja ustaljeno sodno prakso Sodišča EU.

Z Lizbonsko pogodbo se jasno loči med tremi vrstami pristojnosti Unije:

- izključna pristojnost, ko lahko samo Unija izdaja zakonske akte, države članice pa le opravljajo zakonodajo EU (carinska unija, ureditev pravil konkurence na notranjem trgu, monetarna politika, skupna trgovinska politika, sklenitev mednarodnih sporazumov)
- deljena pristojnost, ko lahko države članice izdajajo zakonske akte in sprejemajo pravno zavezujoče ukrepe, če Unija ne izvaja svoje pristojnosti (notranji trg, socialna politika, območje svobode, varnosti in pravice, okolje, varstvo potrošnikov, promet ipd)
- podporna pristojnost, ko EU sprejema ukrepe v podporo oziroma dopolnitev politik držav članic (zdravje, izobraževanje, kultura, turizem, civilna zaščita ipd) Med revizijo pogodbe se pristojnosti Unije lahko vrnejo državam članicam.

Lizbonska pogodba daje Uniji status pravne osebe, na podlagi katerega lahko podpisuje mednarodne pogodbe na področjih, za katera je pristojna, in se pridružuje mednarodnim organizacijam. Države članice pa lahko podpisujejo le tiste mednarodne dogovore, ki so v skladu s pravom EU.

Pogodba v členu 50 PEU prvič določa uradni postopek, ki ga uporabijo države, če želijo v skladu s svojimi ustavnimi zahtevami zapustiti Evropsko unijo.

Kaj je spremenila Lizbonska pogodba?

- **Okrepljena demokracija in boljše varstvo temeljnih pravic** - določa tri temeljna načela, in sicer demokratično enakost, predstavniško demokracijo in participativno demokracijo.

- **Učinkovitejše in bolj demokratično oblikovanje politik z novimi politikami in pristojnostmi**

(zagotoviti hitrejše in učinkovitejše odločanje na področjih, za katera je EU že pristojna. Na področjih, kjer so deljeni pristojnosti, lahko najmanj devet držav članic med seboj vzpostavi okrepljeno sodelovanje. Pooblastilo za to podeli Svet po odobritvi Parlamenta. Pri vprašanih skupne zunanje in varnostne politike je potrebno soglasje. Z vključitvijo nacionalnih parlamentov v proces odločanja je utrdila načelo subsidiarnosti)

- **Nova institucionalna ureditev (naslednje poglavje)**

4.1 Institucionalni okvir EU

1. Evropski parlament

Evropski parlament sestavljen iz predstavnikov državljanov Unije, in nič več iz predstavnikov narodov držav. Njegove zakonodajne pristojnosti so se povečale, **postopek soodločanja** postal redni zakonodajni postopek. **Postopek privolitve se je preimenoval v postopek odobritve, postopek posvetovanja** je ostal. Novi proračunski postopek predvideva popolno enakopravnost Parlamenta in Sveta pri sprejemanju letnega proračuna. Parlament mora potrditi tudi večletni finančni okvir. Parlament še vedno odobri tudi Komisijo kot celoto.

Evropski parlament (EP) si deli zakonodajno moč in nadzor nad proračunom s Svetom Evropske unije. Sestavljen je iz 751 članov (705 po izstopa Združenega Kraljestva). Ta je edini organ Unije, čigavi člani so izvoljeni na neposrednih volitvah vsakih pet let, ki se v parlamentu združujejo glede na politično pripadnost. Predstavljajo skoraj 500 milijonov državljanov. Kljub temu, da je parlament del enega izmed dveh zakonodajnih organov unije, v nekaterih pomembnih zadevah ima manjšo moč v primerjavi s Svetom in nima pristojnosti zakonodajne pobude. Vendar pa je v njegovi pristojnosti nadzor Komisije, nekaj kar ni v pristojnosti Sveta. Parlament ima pravico, da sproži postopek pred Sodiščem Evropske unije, če bi katera od institucij kršila temeljno pogodbo. Sedež Evropski parlament je v Strasbourgu,

2. Evropski svet

Lizbonska pogodba uradno priznava Evropski svet kot institucijo EU in podlagi iste je dobil stalnega predsednika. Sestavljajo ga voditelji držav ali vlad držav članic. Predsednik Komisije je član Evropskega sveta, vendar brez glasovalne pravice. Evropski svet določa načela in splošne smernice skupne zunanje in varnostne politike ter odloča o skupnih strategijah za njeno izvajanje (člen 26 PEU). Ne opravlja zakonodajne naloge. Sestaja se štirikrat letno, da pripravi agendo in splošne usmeritve Unije. Po vsakem srečanju predloži poročilo Parlamentu. Sistem šestmesečnega predsedovanja po načelu rotacije je nadomestilo stalno predsedstvo. Predsednik se izvoli s kvalificirano večino Evropskega sveta, in sicer za mandat 30 mesecev, ki ga je mogoče podaljšati. Predsednik Unijo zastopa zunaj. Evropski svet ima tudi pristojnost da odloča s kvalificirano večino, po ustreznem posvetovanju Parlamentu predlaga kandidata za predsednika Komisije, upoštevajoči rezultate volitve v Evropski parlament

3. Podpredsednik Komisije/visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko

Pristojen je za skupno zunanjo in varnostno politiko Unije in ima pravico vlagati predloge, imenuje ga Evropski svet s kvalificirano večino in soglasjem predsednika Komisije. Ob predsedovanju Svetu za zunanje zadeve je visoki predstavnik tudi podpredsednik Komisije.

4. Svet EU

Lizbonska pogodba ohranja sistem dvojne večine (državljeni in države članice), vendar so do novembra 2014 veljala prejšnja pravila glasovanja, nova pravila pa veljajo od 1. novembra 2014.

Svet je institucija, ki skupaj z Evropskim parlamentom sprejema zakonodajo Evropske unije v obliki direktiv in uredb ter pripravlja sklepe in nezavezujoča priporočila (čl. 294 PDEU). Na področjih, za katera je pristojen, odloča z navadno večino, kvalificirano večino ali soglasno glede na pravno podlago akta, ki ga je treba odobriti. Svet zaseda javno v primeru, ko odloča ali glasuje o osnutkih zakonodajnih aktov. V ta namen ima vsako zasedanje Sveta dva dela: prvi je namenjen zakonodajnim aktom Unije, drugi pa nezakonodajnim dejavnostim. Skupaj z Parlamentom ima proračunske pristojnosti. Njegovo predsedstvo rotira med državam članicam vsakih šest mesecev, vendar tri predsedstva sodelujejo na skupnih programih. Svet je sestavljen od sedemindvajset nacionalnih ministrov (eden za vsako državo članico), vendar se sestaja v različnih oblikah, odvisno od teme. Svet Evropske unije s kvalificirano večino in v soglasju z novoizvoljenim predsednikom sprejme seznam drugih oseb, ki jih v skladu s predlogi držav članic predlaga za člane Komisije.

5. Komisija

Na podlagi Lizbonske pogodbe, Komisijo vodi predsednik, imenovan s strani Sveta (Evropski Svet na podlagi rezultatov volitve predlaga predsednika) in potrjen s strani Parlament. Na ta način se je njegova politična legitimnost povečala. Odgovoren je za notranjo organizacijo kolegija (imenovanje komisarjev, razdelitev resorjev, zahteve za odstop v nekaterih okoliščinah). Pristojnosti komisije so različne. Evropska komisije lahko rečemo da predstavlja izvršno oblast Unije. Je organ, sestavljen iz 27 predstavnikov držav članic. Je neodvisna od nacionalnih interesov. Komisija oblikuje vse zakonodajne predloge (uredb ali direktiv), ki so potrebni za izvajanje ustanovnih pogodb, ter jih predloži Svetu in Parlamentu. Komisija pripravi predlog proračuna ter ga predloži Svetu in Parlamentu v skladu s členom 314 PDEU. Komisija sodeluje pri upravljanju ekonomske in monetarne unije in ima dolžnost uveljavljanja zakonodaje in pogodb.

Preostalih 27 komisarjev, imenujejo države članice, o čemer se posvetujejo s predsednikom ter imajo vsaka svoj portfelj, ki jim ga predsednik Komisije določi. Svet EU nato sprejme ta seznam kandidatov

za komisarje. Soglasje glede članstva Komisije ni področje, kjer bi bilo zahtevano soglasje, ampak se ga določi v skladu z glasovanjem s kvalificirano večino. Evropski parlament nato zasliši kandidate za komisarje ter o njih glasuje. Zaslišanja posameznih kandidatov so opravljena ločeno, na koncu pa se glasuje o potrditvi komisije kot celote in ne o potrditvi posameznih komisarjev. Ko Parlament odobri komisijo, ta lahko začne delovati.

6. Sodišče Evropske unije

V sodni pristojnosti Sodišča Evropske unije so vse dejavnosti Unije razen skupne zunanje in varnostne politike. Odgovorno je za interpretacijo prava EU in pogodb. Sestavljajo ga: Sodišče pravice, Splošno sodišče in Sodišče za uslužbence EU. Sedež sodišče je v Luksemburgu.

4.2 Temeljna načela delovanja EU

Unija, ki se zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, temelji na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelu demokracije in na načelu pravne države. Posameznika postavlja v središče svojih dejavnosti z vzpostavitvijo državljanstva Unije in oblikovanjem območja svobode, varnosti in pravice. Te vrednote so skupne vsem državam članicam v družbi, za katero so značilni pluralizem, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost ter enakost žensk in moških. (Listina EU o temeljnih pravicah 2010)

V tretjem članu Pogodbe o Evropske unije so določeni cilji EU:

1. Krepitev miru, njenih vrednot in blaginje njenih narodov.
2. Unija nudi svojim državljanom območje svobode, varnosti in pravice brez notranjih meja, na katerem je v povezavi z ustreznimi ukrepi glede kontrole na zunanjih mejah, azila, priseljevanja ter glede preprečevanja kriminala in boja proti njemu zagotovljeno prosto gibanje oseb. (*Enotnost* je glavno vodilo EU. EU se zaveda, da brez evropskega povezovanja ni mogoče ohraniti ter v prihodnosti zagotoviti evropskega in svetovnega miru, demokracije in pravne države, gospodarske blaginje in socialne varnosti)
3. Unija vzpostavi notranji trg. Prizadeva si za trajnostni razvoj Evrope, ki temelji na uravnoteženi gospodarski rasti in stabilnosti cen, za visoko konkurenčno socialno tržno gospodarstvo, usmerjeno v polno zaposlenost in socialni napredek, ter za visoko raven varstva in izboljšanje kakovosti okolja. Spodbuja znanstveni in tehnološki napredek.
Bori se proti socialni izključenosti in diskriminaciji ter spodbuja socialno pravičnost in varstvo, enakost žensk in moških, solidarnost med generacijami in varstvo pravic otrok. Spodbuja ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo ter solidarnost med državami članicami. Spoštuje svojo bogato kulturno in jezikovno različnost ter skrbi za varovanje in razvoj evropske kulturne dediščine. (Mir, enotnost in enakost obenem omogočajo tudi *svobodo*. Ustvarjanje večjega prostora s povezovanjem zdaj že 27 držav hkrati omogoča svobodo gibanja, ki sega čez nacionalne meje. *Solidarnost* je nujni popravek svobode, saj brezobzirna uporaba svobode vedno škodi drugim.
4. Unija vzpostavi ekonomsko in monetarno unijo, katere valuta je evro.
5. V odnosih s preostalim svetom Unija podpira in spodbuja svoje vrednote in interese ter prispeva k zaščiti svojih državljanov. Prispeva k miru, varnosti, trajnostnemu razvoju Zemlje, solidarnosti in medsebojnemu spoštovanju med narodi, prosti in pravični trgovini, odpravi revščine in varstvu človekovih pravic, predvsem pravic otrok, kakor tudi k doslednemu spoštovanju in razvoju mednarodnega prava, zlasti k spoštovanju načel Ustanovne listine Združenih narodov. (Spoštuje se *nacionalna identiteta* držav članic. Med temeljne vrednote in načela, na katerih temelji EU, spadajo tudi temeljne pravice državljanov Unije opisani v Evropski konvenciji o človekovih pravicah – EKČP)

V temeljnih načelih in vrednotah je viden cel proces globalizacije, ki se je odvijal v okviru EU.

Lahko rečemo da EU oz da države članice, so si prizadevali prednosti globalizacije, ter po najboljših svojih moči, so jih izkoristili.

4.3 Pravni red EU: avtonomno pravo z načelom primarnosti

Države članice z vstopom v EU sprejmejo in vključijo pravni red EU v svoj nacionalni pravni red. Pravni red EU je poseben mednarodni pravni sistem, ki deluje vzporedno s pravom držav članic.

Države članice so z ustanovitvijo Unije omejile svojo zakonodajno pristojnost in ustvarile neodvisen pravni red, ki je za njihove državljane in zanje same zavezujoč, uporabljati pa ga morajo tudi njihova sodišča. (čl.4 Pogodbe o EU-PEU)

Pravo EU je sestavljeno sestavljeno iz ustanovitvenih pogodb (t. i. primarne zakonodaje) in pravnih aktov, ki jih sprejmejo institucije EU za izvajanje svojih pooblastil, kot so uredbe, direktive, sklepi, priporočila in mnenja (t. i. sekundarna zakonodaja) . Pomemben pravni vir so tudi mednarodni sporazumi in sodna praksa organov EU s pravosodnimi pooblastili.

Obstajajo 3 načela (dz-rs.si 2022), s katerimi je urejeno razmerje med pravom EU in pravnimi redi držav članic:

- **primarnost prava EU**, kar pomeni, da v primeru odstopanj med pravilom, sprejetim na ravni EU, in pravilom, vsebovanim v pravnem redu države članice, prevlada pravo EU;
- **neposredna uporaba prava EU** pomeni, da akti institucij EU lahko neposredno veljajo brez nadaljnjih aktov držav članic;
- **avtonomnost prava EU** pa pomeni, da je izoblikovan pravni sistem EU neodvisen od prava, ki velja znotraj samih držav članic, kar pomeni, da so predpisi EU veljavni v vseh državah članicah in zahtevajo prilagoditev vseh neskladnih predpisov v nacionalnih zakonodajah.

S tem razmerjem se zagotovi lažje izvajanje politik EU, kar se nanaša samo na področja, kjer so države članice prenesle suverenost na EU. To so področja enotnega trga, okolja, prometa, ne pa področja, kot sta socialna in davčna politika.

Na podlagi Lizbonske pogodbe smo videli, da je Nacionalnim parlamentom, omogočeno, da so vključeni v procese sprejemanja zakonodaje EU.

Nacionalni parlamenti so vključeni, tako da:

- so obveščeni in prejmejo osnutke zakonodajnih aktov s strani institucij EU,
- skrbijo za spoštovanje načela subsidiarnosti in sorazmernosti (Načelo subsidiarnosti opredeljuje pogoje delovanja EU na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti. V ta primer EU posreduje le če države članice zastavljenih ciljev ne morejo doseči na zadovoljiv način. To je tesno povezano z načelom sorazmernosti, ki določa, da ukrepi EU ne smejo prekoračiti tistega, kar je potrebno za doseganje ciljev pogodb)
- sodelujejo v mehanizmih ocenjevanja izvajanja politik na področju svobode, varnosti in pravice,
- sodelujejo v postopkih za spremembe pogodb,
- so obveščeni o prošnjah za pristop k EU,

- sodelujejo pri političnem nadzoru Europola in Eurojusta,
- spodbujajo redno medparlamentarno sodelovanje med nacionalnimi parlamenti in Evropskim parlamentom.

"Parlament je ogledalo demokratičnosti družbe ter njen promotor in garant, še zlasti v državah, kjer ni oziroma ni bilo zaupanja v predstavniško telo in druge institucije. Če državljani nimajo zaupanja v parlament, je upravičeno pričakovati, da tudi njegovih odločitev, sprejetih v zakonih, v katerih so določene pravice in obveznosti državljanov in drugih oseb, ne bodo spoštovali" (Haček in Zajc 2006, 272)

4.4 Politični sistemi držav EU (primerjava)

Čeprav je EU, od samega začetka do danes delala na zgradbo Ustave, prizadevala k krepitvi moči kot "nad država", ukrepala k zgradbi unificiranega pravnega reda na nivo EU ter države članice so to dobrovoljno in zavestno sprejeli za realizacijo višjih ciljev, spet za EU ne moremo reči da je država, da je federacija ali konfederacija. Države članice, so ohranile svojo državno ureditev, ki je odraz politične kulture narodov, zgodovine, tradicije ter splošne kulture, značilni za vsako državo posebej.

V odvisnosti oblike vladavine, posameznih držav EU lahko razdelimo na tri vrste:

Ustavne monarhije: Belgija, Danska, Španija, Nizozemska, Švedska, Luksemburg in Združeno kraljestvo (do Brexita)

Zvezni republiki: Nemčija, Avstrija, Finska.

Unitarne republike: Bolgarija, Hrvaška, Malta, Češka, Estonija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Slovaška in Slovenija (Learneurope.com 2022)

V odvisnosti kakšen je demokratični sistem, prevladujoča oblika je parlamentarna demokracija. Posamezne države pa imajo mešan politični sistem in le ena ima predsedniški sistem.

Države z parlamentarno demokracijo so:

Avstrija- zvezna republika, na čelu države je Predsednik, ki ima ceremonialne naloge, na čelu Vlade pa je zvezni Kancler

Nemčija- zvezna republika, na čelu države je Predsednik, ki ima ceremonialne naloge, na čelu Vlade pa je zvezni Kancler in je glavni nosilec izvršne oblasti

Belgija- ustavna monarhija, na čelu države je Kralj, ki ima ceremonialno vlogo, na čelu zvezne Vlade pa je Premier in je glavni nosilec izvršne oblasti

Danska- ustavna monarhija, na čelu je Monarh, ki ima ceremonialno vlogo, na čelu zvezne Vlade je Premier.

Luksemburg- ustavna monarhija, na čelu države je Veliki Vojvoda in ima ceremonialno vlogo, na čelu Vlade je Premier.

Nizozemska- ustavna monarhija, na čelu je Monarh, ki ima ceremonialno vlogo, na čelu zvezne Vlade je Premier in on ima de facto izvršilno oblast v rokah

Španija- ustavna monarhija, na čelu je Kralj, ki ima ceremonialno vlogo, na čelu Vlade je Premier

Švedska-ustavna monarhija, na čelu je Kralj, na čelu vlade je premier

Bolgarija, Hrvaška, Malta, Češka, Finska, Estonija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Slovaška in Slovenija- unitarne republike, kjer vodja države je uradno Predsednik države, vendar ta ima bolj ceremonialne funkcije, dejanska izvršilna oblast, pa se nahaja v rokah Premiera oz Predsednika Vlade.

Države z polpredsedniškim političnim sistemom:

Francija- unitarna republika, na čelu države je Predsednik in je tudi vrhovni poveljnik francoskih oboroženih sil, hkrati je nosilec najvišje funkcije v Franciji, na čelu Vlade je Premier in njegov položaj je za Predsednikom države

Litva- unitarna republika, na čelu države je Predsednik, ki skupaj z Parlamentom, imenujeta predsednika Vlade

Poljska:unitarna republika, na čelu države je Predsednik in v njegovih rokah je glavna izvršilna oblast, v posebni primeri lahko razpusti Parlament in ima pravico da vloži veto v zakonodavnem postopku. Predsednik predlaga Predsednika Vlade.

Portugalska- unitarna republika, na čelu države je Predsednik z ceremonialno vlogo, imenuje Predsednika Vlade po končanih volitvah. Premier je dejanski nosilec izvršne oblasti

Romunija- unitarna republika, na čelu države je Predsednik in na čelu Vlade je Predsednik Vlade.

Predsedniški model demokracije ima le **Ciper**. Tako Predsednik države ima vso izvršilno oblast v svojih rokah in je edini taki primer v okviru EU. (Cs.mcgill.ca.com 2022)

4.5 Kriza demokracije v EU

Demokracija se sooča z krizo. Poleg vse prednosti, ki jih je prinesla globalizacija, ne moremo ostati slepi še na negativne plati iste.

Obstajajo številni vzroki, ki povzročajo krizo. To so:

- prenos odločanja iz nacionalnih parlamentov in volilnih teles v državah članicah v Bruselj. V Bruslju se o večini stvari odločajo državni uradniki za zaprtimi vrati ter zakoni so oblikovani preko sporazumov med vsemi državami članicami (nacionalno). Zato je za posamezno državo nemogoče, da ukrepa sama, ko želi spremembe v zakonodaji EU.
- dvojnosti konfederativne in federativne ureditve EU, nezadostnost demokratičnega nadzora nad delovanjem organov EU, pomanjkanje zanimanja državljanov EU za njeno delovanje ker je ne dojemajo kot neposredno oblast, temveč kot neko oddaljeno organizacijo z zgolj posrednim vplivom (tukaj demokracija EU ima odlike elitistične demokracije, zapletena birokracija je še ena odlika)
- Glas in vpliv državljanov je razvrednoten na nacionalni ravni brez kakršnihkoli pridobljenih izboljšav na ravni EU. Manjka participacija navadnih državljanov in neposreden vpliv ljudstva na oblikovanje zakonodaje.
- Edini organ, ki ga državljani članic volijo neposredno na splošnih volitvah vsakih pet let je Parlament. Nizka udeležba volitve, je še en indikator demokratičnega deficita.
- Medsebojne prepletene funkcije in odgovornosti institucij EU, je še ena pomanjkljivost, ki oddaljuje idejo EU od navadnega državljana

- Dolžniška kriza je sprožila močno in splošno krizo EU. Tukaj se je najbolj pokazala moč posameznih držav ter da niso vse države enakomerno razvite oz da ideja o enakomernem razvoju države članic, ni realizirana.
- Izvedbeni demokratični deficit- „Globalizacija in negativna evropska integracija kot posledici izgradnje skupnega notranjega trga in ekonomske politike na neoliberalističnem modelu povzročili t. i. dirko proti dnu (race to the bottom),, (Scharpf 1998, 157). Države so bile prisiljene nižati svoje standarde na področju davčne in socialne politike, posledica česar je razgradnja socialne države. Negativna integracija nasprotuje demokratičnim načelom, ker prepušča pobudo in prevlado tržnim dejavnikom in onemogoča demokratično participacijo državljanov. Možna rešitev, ki jo Scharph predlaga, je promocija t. i. pozitivne integracije in ta temelji na ukrepih, ki blažijo učinke prostega trga. (Ibid)
- Vrzel v pristojnosti (competency gap), zaradi katere so možnosti odločanja na nacionalni ravni močno omejene, medtem ko je sprejem odločitev na ravni Unije onemogočen z odsotnostjo soglasja (Ibid). Z Lizbonsko pogodbo je doseženo razširjeno glasovanje s kvalificirano večino, na podlagi katerega Svet glede določenih vprašanj ne išče več soglasja. Glasovanje s kvalificirano večino lahko pomeni rešitev za neučinkovito odločitev, a hkrati prinaša nov vir demokratičnega deficita tako da, demokratična volja neke države je lahko preglasovana ter se pojavi dvom o legitimnosti tako sprejetih odločitev.
- Neenakomerne zrele demokracije lahko povzročajo krizo demokracije. Romunija, Madžarska, Češka, Slovaška, so primer, kjer na računu demokracije se krepi avtoritativnost njihovih vodjih. Bolgarija, čeprav je postala del EU, je daleč stran od funkcionalne demokracije. Korupcija vlada povsod. Val izseljevanja mladih je skrb vzbujajoče za Bolgarijo. Vstop v EU, za mladino v Bolgarijo, pa tudi na Hrvaškem in v ostale vzhodne države, je pomenilo, vstopnica za en smer za preselitev v razvitih državah Unije.
- Migracijska kriza je bila še en goreč problem EU
- Izstop Združenega Kraljestva (Brexit)
- In zdaj trenutna Covid 19 kriza.

5 Zaključne misli

Skozi svojo raziskavo, analize in primerjave demokracije in globalizacije posamezno ter na ravni EU, sem uspela potrditi svoje predpostavke oz hipoteze. Lahko rečem, da globalizacija je vplivala na demokracijo ter da je demokracija vplivala na globalizacijo. Skozi demokratizacije in izkoriščanje prednosti, ki jih nosi s sabo globalizacija, je bila obnovljena razrušena Evropa po Drugi Svetovni Vojni. Na EU lahko gledamo kot na uspešen projekt simbioze demokracije in globalizacije, kjer je mir vzpostavljen in ohranjen in njene članice so se uspešno ekonomsko regenerirali po vojni.

Posledice učinkov globalizacijskih procesov na demokracijo so vidne na več načinov, začenši z derogacijo od državne suverenosti, samoodločbo narodov, sprememba zavesti in obnašanja ljudi, vse do sedanjega koncepta razvoja in demokratizacije mednarodnih političnih institucij.

Z drugimi besedami, koncept implicira stopnjo povezanosti med državami in možnost reševanja večjih problemov, ki jih ni mogoče rešiti znotraj posamezne države, in se nanaša na: ekonomske probleme (globalna finančna recesija, rast revščine), okoljska (globalno segrevanje, podnebne spremembe, pomanjkanje virov) in varnostna vprašanja (v zvezi s širjenjem orožja za množično uničevanje, bojem proti terorizmu, enostranskim prilastitvam podmorskih ozemelj in prostor). Ali demokracijo lahko globaliziramo? Odgovor, na to vprašanje bi bil NE. Demokracijo in globalizacijo moramo razumeti, kot dva različna in kompleksna procesa, ki nista vedno medsebojno povezana, lahko se prepletata in vplivata ena na drugo, vendar bi rekla, da je to časovno omejeno. Nedvomno je globalizacija pospešila demokracijo na ravni EU (najbolj opazni so začetki EU, potem obdobje po hladni vojni ter razvoj monetarne, carinske in ekonomske unije, kjer je omogočen prost pretok kapitala, blaga, storitve in ljudi ter da, je to trajalo vse do svetovne krize). Sledili so dogodki, kot sta svetovna in migracijska kriza, ki sta zasenčili enotnost Evropske demokracije. Ti dogodki, so nas spomnili na obstoj nacionalne države, ki se še zmeraj enači s teritorialnostjo svojih nacionalnih držav, ter da sta nadnacionalna avtonomija in nadnacionalna širitev suverenosti omejeni. Demokracija na ravni EU ni globalizirana in zaradi pomanjkanja participacije državljanov, zato ker institucije EU se ne dojemajo kot neposredno oblast, temveč kot neko oddaljeno organizacijo z zgolj posrednim vplivom. Demokracije ne moremo globalizirati, ker različni narodi imajo različno politično kulturo in zrelost, pri nekaterih demokracija ima tradicijo in je vrojena, pri drugih, pa je nova pojava in se demokracije učijo. Dvojnosti konfederativne in federativne ureditve EU, nezadostnost demokratičnega nadzora nad delovanjem organov EU sta dodatna indikatorja krize demokracije pod vplivom globalizacije.

Globalizacija ni uspela izgraditi Evropskega demosa. Čeprav so se države dobrovoljno strinjale in so prenesli del svoje suverenosti na EU, še zmeraj obstajajo izredno močni nacionalne identitete. Samozavedanje narodov je močno, nacionalne države so žive, obstoj pa EU negotov. EU se mora reformirati in postati bolj demokratična in bližja navadnemu človeku, če hočemo funkcionalno demokracijo. Demokratični deficit pa bi nam moral biti smerokaz in okvir razvoja Evropske unije in stanja demokracije.

Literatura

1. Augustyn, Adam. 2019. »Parliamentary system.« Britannica, April 1. <https://www.britannica.com/topic/parliamentary-system/additional-info#history> Dostopno 3. februarja 2021
2. Bobio, Norberto. 1990. Budućnost demokratije. Beograd: Libertas
3. Beck, U. 2004. Moć protiv moći u doba globalizacije: Nova svjetsko politicka ekonomija. Zagreb: Školska knjiga
4. Civilsdaily. 2017. »Theory of Separation of Powers and its Major objectives.« 22. September <https://www.civildaily.com/theory-of-separation-of-powers-and-its-major-objectives/> Dostopno 2. februarja 2022
5. Cs.mcgill.ca. »List of countries by system of governamnt.« N.d. https://cs.mcgill.ca/~rwest/wikispeedia/wpcd/wp/l/List_of_countries_by_system_of_government.htm Dostopno 3. februarja 2022
6. Dhal, Robert. 1994. Pluralističke demokracije. Beograd: BIGZ. Dostopno: 2. februarja 2022
7. Duignan. Brian. 2020. »Two Treatises of Government work.« Britannica, Jun 15

- <https://www.britannica.com/topic/Two-Treatises-of-Government> Dostopno 2. februarja 2022
8. Duignan, Brian. 2021. »*Contractual theory of society*.« Britannica, Jul 27 <https://www.britannica.com/topic/social-contract> Dostopno 2. februarja 2022
  9. Eur-lex. »Ustanovne pogodbe« n.d. <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-founding.html> Dostopno 4. februarja 2022
  10. Grad, Franc. 1996. *Državna ureditev Slovenije 2. spremenjena in dopolnjena izd.* Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije.
  11. Haček, Miro in Drago Zajc, ur. 2006. *Demokracija v globalizaciji-globalizacija v demokraciji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  12. Hague in Harrop 2004. *Comparative Government and politics, An introduction*. Basingstoke : Palgrave Macmillan.
  13. Hampsher-Monk, Ian. 1992. *A History of modern political thought*. Cambridge: Blackwell Publishers.
  14. Held, David. 1989. *Modeli demokracije*. Ljubljana: Krt.
  15. Held, David. 1997. »Demokratija i globalni poredak«. *Od moderne države ka kosmopolitskoj vladavini*. Ur. Filip Visnjic. Beograd: Libertas
  16. Heywood, Andrew. 1998. *Political ideologies*. Hampshire and London: Macmillan Press ltd.
  17. Khan Academy. 2022. »Types of democracy« n.d. <https://www.khanacademy.org/humanities/us-government-and-civics/us-gov-foundations/us-gov-types-of-democracy/a/types-of-democracy> Dostopno 3. februarja 2022
  18. Learneurope. 2022. »Political organisation of the countries of the EU.« n.d. <http://www.learneurope.eu/index.php?cID=349> Dostopno 4. februarja 2022
  19. Listina EU o temeljnih pravicah (Uradni list Evropske unije, C 83/389, 30.3.2010, 2010/C 83/02) <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/evropska-unija/listina-evropske-unije-o-temeljnih-pravicah/> Dostopno 4. februarja 2022
  20. Maull W.H. 2005 »*WorldPolitics in Turbolence*«, International Politics and Society, Friedrich-Ebert-Stiftung, IPG 1/:11-25 https://www.fes.de/ipg/sets_d/arc_d.htm Dostopno 28. decembra 2021
  21. McGrew, Anthony. 2007. Globalizacija in globalna politika. V *Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  22. Medison, Džejms, Aleksandar Hamilton i Džon Džej. 1981. *Federalist*. Beograd: Ideje.
  23. Pogodba o delovanju Evropske unije (UL C 202 7.6.2016) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A02016E%2FTXT-20200301> Dostopno 4. februarja 2022
  24. Pogodba o Evropski uniji (UL C 202 7.6.2016) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A02016M%2FTXT-20200301> Dostopno 4. februarja 2022
  25. R. Dye, Thomas. 1990. *Who is running America? The Bush Era*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
  26. Rakočević, Slobodan. 1991. *Državna uprava. Vloga, položaj, organizacija, delovanje*. Ljubljana: Časopisni zavod uradni list Republike Slovenije.
  27. Rousseau, Jean Jacques. 1960. *Družbena pogodba*. Ljubljana: Cankarjeva založba
  28. Sartori, Đovani. 2001. *Demokratija šta je to?* Podgorica: CID
  29. Scharpf, Fritz W. 1998. »Negative and Positive« *The Future Of European Welfare*.
  30. Sciencedirect. 2015. *Consociationalism*. n.d. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080970868930253> Dostopno 2.1.2022
  31. Slovenija. Državni Zbor. *Pravni red Evropske unije*. [51](https://www.dz-

</div>
<div data-bbox=)

rs.si/wps/portal/Home/drugo/dzeu/pravniRedEvropskeUnije!/ut/p/z1/tVZbc6lwFP4ruw99xJwkXJJ9E225qKUF7CovOwjRMqvgoNVpf_3G7nQ7SkVcx7wEkvNdcplcQBEaoSiPN9ksXmdFHs_l-zISf7m813Z7FgagZgceu6Gn33IfwwNFP98Deo4XcBO3weP4DpwhtVQ6CAF8iqK9adLI4Nhgsx6n1ArhBH5IDvD7008f-nCkteEd_8-pVkmHsOe57u2CapHKvoVg3v6lq8ScHCPH_1BH8PTKf8-PnP9VYEd3rz3NWfnn_m2Bm2m6hT3Deyj_XXBOzhvSHRoU1xlxBDo7cGOcRXA-ryb9J6_xaQZvo1Ao32_1gAPdf_QYB9If7pIP-s2-fwSB2uaXhIlgOET-Dtotv4agUbn_zOA-Jq84MQcBEAhCB6rxGImtSPY_oEzvRfFYiqy8NY4o2jF5TKC7rJxBYN86JcyHoYoAhFyyRL0TjRSYwTkSgJJFRRGdeUOGGqkqS6mBgan2KslruiACBdOnZI3Y4LtAPGhQr19JZ6XXr9uvTadekvzb17qrLzycpB53BTNLG62cly6cFGv2PdcY4k4X1weJBYMpCWvOvKtNVklispGlsKcPxp0pMaKoA1dWE_xJouWFp_7qGjXZfeuJDePVUWv058LI7KOM2Lb8tSJNkqEfjXlIYizeZyrFjNi02e_Y7RqKmJ2byY_P1LaucTyqRaKaaifGXrpZTDz-v1cvXjBm5gu922ZkUxm4tWUixu4CvIc7Fao9F-JFouhpU2ejPvFaszYdtuwvjsXulufOxudl00VqLJ6_b7H3Beu5k!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
Dostopno 4. februarja 2022

32. Sokoloska, Nina. 2021. » *Prve pogodbe*.« Europski parlament, september 2021. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/1/prve-pogodbe> Dostopno 4. februarja 2022

33. Solte A.J. 2009. *Globalizacija .Kritički uvod, (drugo izdanje)*. Podgorica: CID

34. Struk, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja

35. Steger, M.B. 2005. *Globalizacija*. Sarajevo: Sahinpasic

36. Šumpeter, Josef. 1960. *Kapitalizam, socijalizam i demokratija*. Beograd: Kultura

37. Talbott, Strobe. 1997 »Globalization and Diplomacy« A Practitioner's Perspective“ *Foreign Policy*, Fall, n.d. <https://www.jstor.org/stable/1149090?origin=crossref> Dostopno 27.12.2021

38. Turek, Franjo. 1999. *Globalizacija i Globalna sigurnost*. Varaždin: Hrvatska udruga za međunarodne studije-H UM S

39. Web-archive. 2017. »DEFINING DEMOCRACY« n.d. <https://web-archive-2017.ait.org.tw/infousa/zhtw/DOCS/whatsdem/whatdm2.htm> Dostopno 2.2. 2022

Ksenija Volk:

DEMOKRACIJA IN ENAKOST SPOLOV V POLITIKI

1 Uvod

Izraz "demokracija" izhaja iz klasične grške besede "daj", ki pomeni ljudstvo in "krátos", ki pomeni vlada, moč. Povezani pomen je "vladavina ljudstva". Če je danes demokracija najbolj razširjen sistem upravljanja v zahodnih državah, je atenska demokracija zelo daleč od tistega, kar bi šteli za popoln demokratični sistem. Če pogledamo grško politično demokracijo, so podobno kot danes tudi grško demokracijo sestavljali trije upravni organi: Ekklesía, Boule in Dikasteria. Ekklesía, znana tudi kot skupščina, je bila glavni organ atenske vlade. Ta institucija bi bila primerljiva s sedanjim parlamentom v sodobnih demokracijah. Člani Ekklesije niso bili izbrani. V tej instituciji so bili sprejeti zakoni, izvoljeni sodniki in dogovorjen postopek za vojno in mir. Pomočniki so lahko govorili svobodno, čeprav je včasih to storilo le malo ljudi, in so glasovali z dviganjem rok ali z vstavljanjem belega ali črnega kamna v volilno skrinjico. Bila je neposredna in ne predstavna demokracija. Sodeloval je lahko vsak polnoleten moški, starejši od 20 let. Ekklesía je bil ekskluziven klub in ženskam, sužnjem in prebivalcem ni bilo dovoljeno sodelovati. Vsak posameznik, ki je želel, da se sliši njegov glas, se je moral osebno udeležiti sestanka. Zaradi služenja vojaškega roka ali preprosto izven mesta Atene je bilo nemogoče biti del demokratičnega procesa, saj ni bilo glasovanja po pošti. Pravzaprav, tisti, ki so bili povabljeni in niso šli, so bili znani kot "idiotai", katerega pomen dobesedno in klasično pomeni nekaj takega kot "zasebnik". Ta beseda je etimološki izvor "idiota". Druga institucija je bil Boule, znan tudi pod imenom Svet petsto, ki je izvajal izvršno oblast. Glavni cilj te institucije je bil izvajati praktično moč vlade in se pogosto sestajati, da bi se odločil, katere teme bodo tiste, o katerih se bo razpravljalo v Ekklesii. Svet je bil sestavljen iz 500 mož. Ti so prihajali iz 10 atenskih plemen, ki so poslala po 50 mož, da so bili zastopani v Bouleu. Ti moški so bili izbrani z žrebom. Izvoljeni moški naj bi bili v svetu eno leto. Kot tretja institucija je bilo ljudsko sodišče, imenovano Dikasteria, je služila kot sodna veja starih Aten. Imelo je 500, ki so bili znani kot porotniki in so bili tudi izbrani z žrebom. Če bi želeli biti upravičeni do porote, ste morali biti stari več kot 30 let. Vsakdo, starejši od 20 let, pa je lahko v Dikasteriji predstavil svoj pravni postopek, pred sodiščem zagovarjal obtožbo ali obrambo. Sodbe in obsodbe je odobrila večinska vlada.

Grška demokracija je bila pogosto idealizirana. Vendar ob upoštevanju zanikanja volilne pravice žensk in tujcev, pokaže, da v grški demokraciji ni nekaterih temeljev, ki veljajo za temelje demokratičnosti v sodobnem svetu. Še več, država, ki omogoča obstoj suženjstva in ima od tega celo koristi, je vse prej kot demokratična. Nobenega dvoma ni, da je bila grška demokracija temelj za razvoj Zahodne civilizacije in da današnje demokracije iz nje jemljejo številne elemente. Filozofi, kot sta Platon in Aristotel, so v tem sistemu vladanja videli napake. Na primer Aristotel je v svoji "Politiki" zapisal, da je demokracija perverzna oblika režima, imenovanega vlada. V tem sistemu je bila najpomembnejša prednost nekaj, medtem ko je bila korist večine prepuščena zadnjim trenutkom. V bistvu ni šlo za pravo demokracijo, ampak za drugo oligarhijo, ki je skrbelo samo za tiste, ki so na oblasti. Kritike tega sistema vladanja najdemo tudi v Platonovi "Republiki". Platon je menil, da ponujajo institucije Ekklesía, Boule in Dikasteria možnost, da vladna mesta zasedli ljudje, ki naj ne bi imeli sposobnosti dobrega

vladarja. Kritiziral je tudi postavbo radikalne demokratične osebe, ki v iskanju največje svobode drugim jemlje pravice. (Nairaquest 2021)

V antični Grčiji je ženska živela življenje po moških pravilih. Statusni položaj žensk se je zelo razlikoval, vendar tudi statusno najvišje pozicionirane ženske niso imele nikakršnih političnih pravic. Izrazito so prevladovali moški. Ženske so ohranjale materinsko vlogo, medtem ko so moški, na podlagi mitoloških zgodb, postavljali ženske v podrejeni položaj. (Marzidovšek, 2006).

»Heter imamo za užitek, pornai (prostitutke) za to, da poskrbijo za vsakodnevne potrebe našega telesa in gynaikes (žene) za zagotovitev potomstva in varuhinje našega doma.« (Apollodorjo v Lacey 1968:113).

Enakost možnosti je največje darilo, ki ga naše države in kulture dajejo ženskam. Imeti pravico, da v družbi zasedajo enaka mesta kot moški. Iz statističnih podatkov ugotovimo, da propagirana enakost ni nič več kot formalna in neveljavljena pravica. Enake možnosti imajo v različnih državah različne interpretacije. (Irigaray 2003)

V seminarski nalogi bomo podrobneje pogledali demokratično ureditev Evropske unije (v nadaljevanju EU) v smislu enakosti spolov. Poskušali bomo ugotoviti, ali trend enakopravnosti spolov sledi smernicam in kakšno je stanje v državah kandidatkah za priključitev v EU.

2 Demokracija v svetu

2.1 Merjenje demokracije

Indeks demokracij

e EIU (Economist Intelligence Unit) omogoča posnetek stanja svetovne demokracije za 165 neodvisnih držav in dveh ozemelj. Indeks demokracije temelji na petih kategorijah: volilnem procesu in pluralizmu, državljanskih svoboščinah, delovanju vlade, politični udeležbi in politični kulturi. Indeks demokracije je indeks, ki ga je ustvarila EIU, ki želi uvrstiti kakovost izbranih demokracij po vsem svetu. Države imajo oceno od 0 do 10 za kategorije; volilni proces in pluralizem, delovanje vlade, politična udeležba, politična kultura in državljanske svoboščine. Na podlagi svojih rezultatov na 60 kazalnikih v teh kategorijah se vsaka država nato sama opredeli kot ena od štirih vrst režima: polna demokracija, delna demokracija, hibridni režim ali avtoritarni režim. (Economist intelligence 2020)

Top 5	Država	Partitura
1	Norveška	9.81
2	Islandija	9.37
3	Švedska	9.26
4	Nova Zelandija	9.25
5	Kanada	9.24
Spodaj 5	Država	Partitura
163	Čad	1.55
164	Sirija	1.43
165	Srednjeafriška republika	1.32
166	Dem. Republika Kongo	1.13
167	Severna Koreja	1.08

Vir: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>

Slika 1: Index demokracije v svetu za leto 2020

EIU ima »must have« seznam, kaj naj vsebuje država, ki je rangirana kot demokratična in sicer:

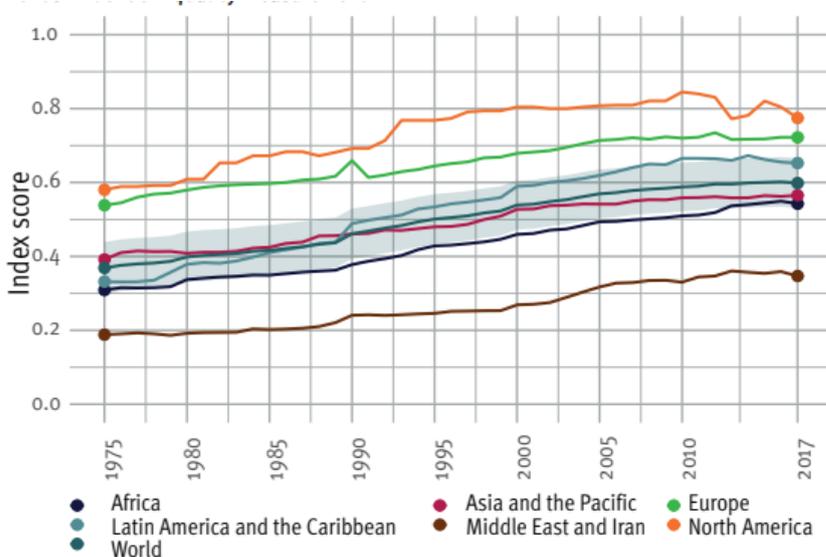
- Pluralistični sistem, v katerem sobivata vsaj dve legitimni, vendar različni politični stranki;
- Prost in pošten volilni postopek, ki ljudem omogoča, da izbirajo med kandidati iz teh strank;
- Vlada, ki deluje odprto in pregledno, dela v dobro vseh ljudi, spoštuje svoja pravila, ima ustrezne preglede in ravnotežja ter daje svojim državljanom prosto izbiro in nadzor nad njihovim življenjem;
- Politično angažirani državljani, ki podpirajo demokratična načela, se "borijo pravično", redno glasujejo, sprejemajo voljo volivcev in se po vsaki volitvah zaobljubijo mirnim prenosom oblasti;
- Poudarek na ohranjanju državljanskih svoboščin in osebnih svoboščin večine in manjšin;
- Svobodni in neodvisni mediji, ki jih ne ovirajo vmešavanje vlade, vpliv ali ustrahovanje. (Worldpopulationreview.com 2021)

2.2 Demokracija in enakost spolov v politiki

Argumenti, da so ženske odrinjene, zapostavljene ali diskriminirane v javni ali politični sferi in odločanju, za veliko držav sveta, ne velja več. Prav tako lahko bolj ali manj aktivno sodelujejo pri poslih in javnih zadevah in zasedajo različne politične funkcije, so enako uspešne kot moški, pod pogojem, da imajo ustrezne pogoje, kar imenujemo enakost možnosti. (Priyon 2012)

Iz raziskav Global State of Democracy (GSoD) iz leta 2019, lahko razberemo, da se stanje demokracije v smislu enakosti spolov v politiki, v svetovne merilu izboljšuje. Raziskave potekajo že preko 40 let in v tem letih je bilo na tem področju veliko izboljšav. Spodaj je navedenih nekaj izsledkov:

- Latinska Amerika in Karibi, Afrika in Severna Amerika so regije, ki so od leta 1975 najbolj povečale svoje ocene enakosti spolov;
- Zastopanje žensk v spodnjem parlamentu je od sredine 90. let dramatično naraslo v vseh regijah;
- Na svetu je 28 odstotkov držav s parlamenti, v katerih so ženske nad kritičnim pragom 30 odstotkov; leta 1997 je bila ta številka le 3 odstotkov.
- Udeležba žensk v izvršilnih odborih je prav tako v zadnjih 20 letih zelo narasla, čeprav je stopnja izboljšav precej počasnejša kot v zakonodajnem sektorju;
- Osem držav, ki imajo visoko raven žensk v parlamentu, slabo opravlja druge ukrepe demokracije;
- Kljub visoki ravni žensk v spodnjem senatu so tako Burundi kot Nikaragva občutno padle ocene njihove reprezentativne vlade. V Burundiju je to zaostajanje vplivalo tudi na rezultate nadzorov vlade in nepristranske uprave, pri katerih oba še naprej padata.
- Pri preučitvi enakosti spolov je treba upoštevati institucionalne vidike demokracije. To omogoča uravnoteženo razumevanje politične agencije žensk.
- Pri analizi enakosti spolov bi bilo treba upoštevati pod komponento socialne skupine za enakost spolov – to lahko izboljša pogled na to, ali enakost spolov dosega vse segmente družbe.

Vir: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/political-gender-equality-and-global-state-democracy-indices.pdf>

Slika 2: Pregled trendov meritve enakosti med spoloma na svetovni ravni

Iz slike je razvidno, da je enakost spolov v zadnjih 42 letih izjemno napredovala in to izboljšanje se je zgodilo v vseh regijah. V regijah Latinska Amerika in Karibi se vidijo največje izboljšave, ocena je skoraj podvojena iz 0,33 leta 1975 na 0,65 v 2017. Afrika je pokazala drugo najhitrejšo stopnjo izboljšanja, saj je v 2017 napredovala s 0,32 leta 1975 na 0,54. Azija in Pacifik sta imela drugo najpočasnejšo stopnjo izboljšanja, medtem ko sta Bližnji vzhod in Iran, regiji, ki sta začeli z najnižjimi stopnjami leta 1975 in pokazali tudi najpočasnejšo stopnjo izboljšanja. Na ravni države so Španija, Ekvador, Kostarika, Nepal in Ruandi, ki so se od leta 1975 najbolj izboljšale pri merjenju enakosti med spoloma (Institute for democracy and electoral assistance 2019)

3 Demokracija v EU

Demokracija je eno od temeljnih načel Evropske unije. Vse države članice imajo pravico glasovanja, poslanci Evropskega parlamenta pa so izvoljeni z neposrednim javnim glasovanjem.

Dejavnosti EU urejajo naslednja tri demokratična načela:

- **Enakost** – institucije EU morajo vse državljane obravnavati pošteno;
- **Zastopanje** – okrepila se bo vloga Evropskega parlamenta in stališče nacionalnih parlamentov. Člani Evropskega parlamenta so izvoljeni z neposrednim javnim glasovanjem.
- **Udeležba** – državljani imajo pravico sodelovati pri odločanju EU in prejemati informacije o vseh dejavnostih Evropske unije. Državljeni imajo možnost, da dajo državljanske pobude. Prizadevati si je potrebno za razvoj dialoga med državljani in EU.

V Lizbonski pogodbi so pojasnjena pravna pooblastila med državami članicami in Evropsko unijo. Lizbonska pogodba je uradno potrdila splošne pravice državljanov ter politične, gospodarske in socialne pravice. Listina o temeljnih pravicah prepoveduje diskriminacijo zaradi spola, rase ali barve kože. Prav tako je prepovedana diskriminacija na podlagi vere ali spolne usmerjenosti. Poleg tega Listina o temeljnih pravicah opredeljuje pravice do varnosti podatkov, bioetike in dobrega upravljanja. Delodajalci so dolžni delati v skladu z zakonodajo o delovnih razmerjih in zaposleni imajo na primer pravico dostopati do informacij, se pogajati in stavkati. Temeljne vrednote EU so spoštovanje človekovega dostojanstva in človekovih pravic, svobode, demokracije, enakosti in pravne države. Države članice so zavezane upoštevati temeljne vrednote. Glavni cilj EU je braniti te vrednote v Evropi in spodbujati mir in dobro počutje državljanov. Evropski parlament si prizadeva zagotoviti, da se te vrednote utelešajo v zakonodaji EU.

Države članice EU so pluralistične. Nihče ne sme biti diskriminiran, ljudje in predstavniki vlade so zavezani spoštovati druge in biti tolerantni. Do vseh je treba ravnati pošteno. Pravice manjšin je treba spoštovati. Spodbuja se enakost med moškimi in moškimi. Odgovornost je treba deliti. EU deluje v smeri socialne enakosti. Razvija socialno varnost in poskuša zaščititi najšibkeje. Prizadeva si preprečiti socialno izključenost in diskriminacijo.

3.1 Politična demokracija v EU

Da je EU demokratična, najlažje vidimo iz političnega vidika. Evropski parlament (EP) so poslanci Evropskega parlamenta, ki so neposredno izvoljeni iz strani državljanov EU. Od leta 1979, vsakih pet let, potekajo volitve, na katerih lahko državljani EU izvolijo evropske poslance, ki predstavljajo svoja stališča v EU. Sistem sorazmerne zastopanosti se uporablja za izvolitev poslancev v vseh državah članicah. Da bi bil proces bolj demokratičen, glavne politične skupine predlagajo vodilnega kandidata za predsednika Evropske komisije, ki ga nato potrdi Parlament. Drugi način zastopanja mnenj in interesov državljanov v EU je v Evropskem svetu in Svetu Evropske unije (Svet ministrov). Obe instituciji sta sestavljeni iz predstavnikov nacionalnih vlad držav članic. Ker večino nacionalnih vlad voli ljudstvo neposredno (predsednik Francije je neposredno izvoljen) ali posredno (vlada Združenega kraljestva je ustvarjena iz politične stranke, ki na splošnih volitvah osvoji večino sedežev), posredno zastopajo svoje državljane na ravni EU. Z glasovanjem za spremembo nacionalne vlade državljani spreminjajo tudi način zastopanja njihovih stališč v EU, zato so te institucije posredno tudi odgovornost evropskih državljanov.

3.2 Indeks demokracije v Evropi

Indeks demokracije temelji na petih kategorijah: volilnem sistemu in pluralizmu; delovanju vlade; politični udeležbi; politični kulturi; in državljanskih svoboščinah. Na podlagi svojih rezultatov in kazalnikov v teh kategorijah, se vsaka država opredeli kot ena od štirih vrst režima: "polna demokracija", "delna demokracija", "hibridni režim" ali "avtoritarni režim".

Vir: [The Global State of Democracy initiative \(idea.int\)](http://The Global State of Democracy initiative (idea.int))

Slika 3: Kriteriji GSoD za ocenjevanje in rangiranje držav po indeksu demokracije

Indeksi globalne države demokracije prikazujejo demokratične trende v državi, regionalni in svetovni ravni v 29 vidikih demokracije od leta 1975 do 2019, ki se letno posodablja. Indeksi merijo demokratično uspešnost za 163 držav po svetu. Pomagajo politikom, analitikom, znanstvenikom, novinarjem in civilni družbi, da ocenijo in primerjajo kakovost demokracije. Indeksi se lahko uporabljajo tudi za spremljanje napredka v zvezi s cilji trajnostnega razvoja.

WORLD Rank	Country	Score	Regime type
1	Norway	9,87	Full democracy
2	Iceland	9,58	Full democracy
3	Sweden	9,39	Full democracy
5	Finland	9,25	Full democracy
6	Ireland	9,24	Full democracy
7	Denmark	9,22	Full democracy
10	Switzerland	9,03	Full democracy
11	Netherlands	9,01	Full democracy
12	Luxembourg	8,81	Full democracy
13	Germany	8,68	Full democracy
14	United Kingdom	8,52	Full democracy
16	Austria	8,29	Full democracy
	Spain	8,29	Full democracy
20	France	8,12	Full democracy
22	Portugal	8,03	Full democracy
26	Malta	8,95	Flawed democracy
27	Estonia	7,90	Flawed democracy
32	Czech Republic	7,69	Flawed democracy
33	Belgium	7,64	Flawed democracy
35	Italy	7,52	Flawed democracy
36	Slovenia	7,50	Flawed democracy
	Lithuania	7,50	Flawed democracy
38	Latvia	7,49	Flawed democracy
39	Greece	7,43	Flawed democracy
42	Slovakia	7,17	Flawed democracy
47	Bulgaria	7,03	Flawed democracy
55	Hungary	6,63	Flawed democracy
57	Poland	6,62	Flawed democracy
59	Croatia	6,57	Flawed democracy
63	Romania	6,49	Flawed democracy
66	Serbia	6,41	Flawed democracy
77	North Macedonia	5,97	Hybrid regime
78	Ukraine	5,90	Hybrid regime
79	Albania	5,89	Hybrid regime
84	Montenegro	5,65	Hybrid regime
102	Bosnia and Herzegovina	4,86	Hybrid regime
110	Turkey	4,09	Hybrid regime
134	Russia	3,11	Authoritarian
150	Belarus	2,48	Authoritarian
167	North Korea	1,08	Authoritarian

Vir: [Global Democracy Index 2021 | Ranking, List Of Democratic Countries – Recruitment Result 2022](#)

Slika 4: Rangiranje po indeksu demokracije

V tabeli so prikazane države Evrope in nekatere iz drugih regij, kjer je razvidna kategorija, v katero je država uvrščena / opredeljena po vrsti režima. Veliko držav Evrope (predvsem skandinavskih) je uvrščenih pod kategorijo prave demokracije, ostale pa, še vedno demokratične, se uvrščajo v delno demokracijo. Vidimo, da se države kandidatke, za vključitev v EU opredeljujejo pod kategorijo hibridnega režima. Z izredno nizkim indeksom ali v kategoriji avtoritativnega režima so Rusija, Belorusija in Severna Koreja.

Prave demokracije so države, v katerih so spoštovane osnovne politične in državljanske svoboščine, ki so podprte s politično kulturo. Delovanje vlade je zadovoljivo in v državi obstaja učinkovit sistem preverjanja. Mediji in sodstvo so neodvisni.

V državah z **delno demokracijo** so spoštovane osnovne državljanske svoboščine in imajo svobodne in poštene volitve. Kot pomanjkljivosti se največkrat kažejo neodvisnost medijev, nerazvita politična kultura in nizka raven politične participacije.

V **hibridnih režimih** je veliko nepravilnosti pri volitvah, tako, da volitve niso povsem svobodne in poštene. Pomenljivosti so še bolj izrazite, kot v delni demokraciji. Zelo je razširjena korupcija in vladavina je šibka. Šibka je tudi civilna družba. Mediji so pod velikim pritiskom, predvsem je veliko pritiska na novinarje. Sodstvo ni neodvisno.

V **avtoritativnih režimih** ni političnega pluralizma oz. je zelo slab. Formalne institucije demokracije so brez pravne vsebine. Volitve niso svobodne in poštene. Zlorabe in kršenje državljanskih svoboščin se ne sankcionira. Mediji so v lasti vladajočega režima in kritiziranje vlade se sankcionira. Obstaja vsesplošna cenzura. Sodstvo je neodvisno. (Ješe Perković 2016)

Vir: [Best European Countries democracy - Bing images](#)

Slika 5: Indeks demokracije v Evropi

Iz slike je razvidno, da so severne in zahodne države Evrope po indeksu demokracije visoko rangirane. Bolj kot se pomikamo na vzhod, nižje so rangirane.

4 Demokracija in enakost spolov v politiki EU

Enakost spolov pomeni, da moramo biti ženske in moški zakonsko in v praksi (de facto) enako prepoznavni, imeti enako moč in biti enako udeleženi na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Enakost spolov ne pomeni zanikanja razlik med ženskami in moškimi in ne pomeni, da bi morale ženske in moški početi iste stvari, da bi bili enaki.

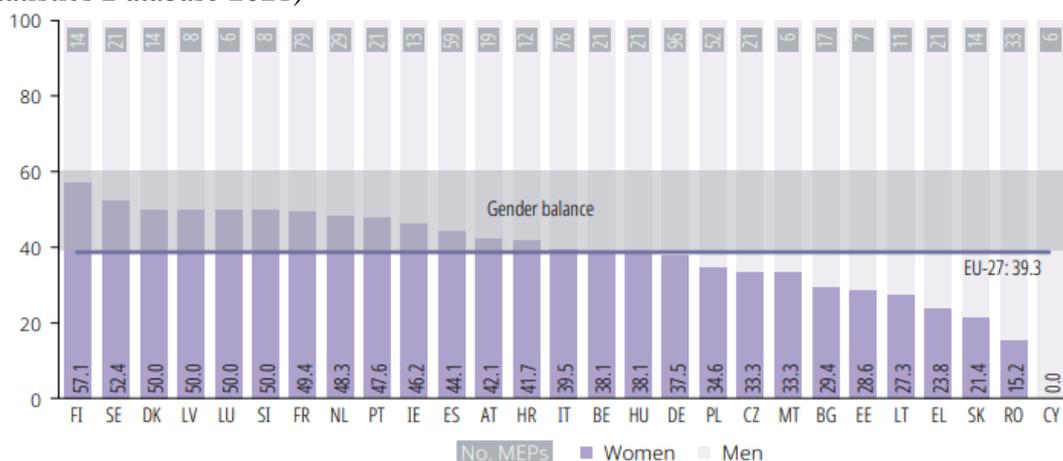
Neenakost spolov se v javnem življenju kaže tako, da je manj žensk na najvišjih mestih gospodarskega odločanja in v politiki, posledično ženske na teh področjih razpolagajo z manj moči. V zasebnem življenju pa vidimo, da je več žensk udeleženih pri negi in vzgoji otrok, gospodinjstkih opravilih in skrbi za ostarele.

Enakost spolov je eno od temeljnih načel Evropske unije. V zadnjih desetletjih je bil na tem področju narejen velik napredek. Evropska komisija je enakost spolov uvrstila med politične prednostne naloge. Pred kratkim je sprejela ambiciozno strategijo za enakost spolov (2020–2025), katere cilj je zagotoviti enakost spolov v Evropi. Trenutno se ženske v EU še vedno soočajo z različnimi izzivi, kot je npr. enako plačilo za isto delo. Ženske v EU v povprečju zaslužijo 16% manj kot moški na enakih in podobnih delovnih mestih. Eden izmed izzivov je izbira študija. Ženske pogosteje zaključijo visokošolsko izobraževanje, a so še vedno preveč zastopane na študijskih področjih, povezanih s tradicionalno ženskimi vlogami, kot so področja, povezana z oskrbo, ter premalo zastopane na področjih, kot sta znanost in inženirstvo. Še vedno se veliko žensk srečuje tudi z nasiljem, in sicer je 33% žensk v EU doživelo fizično ali spolno nasilje. Tudi zastopanost žensk na vodilnih položajih je uvrščeno v strategijo za enakost med spoloma. Ženske so manj zastopane na vodilnih položajih na različnih področjih – od politike in gospodarstva do znanosti in raziskav. Predsednic upravnih odborov je le 7,5 %, izvršnih direktoric pa 7,7 %. Evropska komisija je dober zgled z izborom predsednice Komisije EU, Ursule von der Leyen, ki je prva ženska na tem položaju. (European Youth Portal 2021)

4.1 Ženske v politiki EU

Evropski Inštitut za enakost spolov (The European Institute for Gender Equality) (v nadaljevanju EIGE) redno spremlja položaj v parlamentih in vladah po vsej EU, s poudarkom na uravnoteženosti spolov pri sprejemanju odločitev v EU, nacionalnih in teritorialni ravni, pa tudi v zakonodajnih ukrepih in političnih strankah.

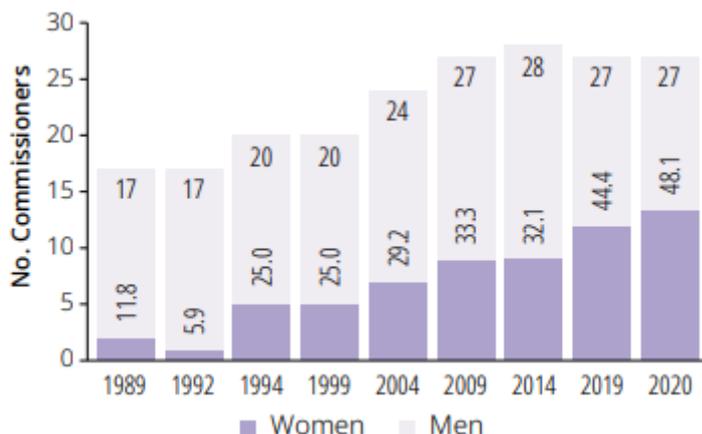
Na evropskih volitvah leta 2019 je delež poslank Evropskega parlamenta (v nadaljevanju EP) prvič prebil 40-odstotni prag. Ženske so zasedale 304 od 747 sedežev (40,7 %). Ko se je zgodil Brexit in so poslanci EP iz Združenega kraljestva zapustili Evropski parlament, se je delež žensk v Evropskem parlament zmanjšal s 40,7 % na 39,3 %. Trenutno ima približno polovica (13) držav članic EU med svojimi poslanci v EP zastopano enakost spolov (tj. vsaj 40 % vsakega spola). Ciper je edina država, ki nima ženske predstavnice v EP. EP je le dvakrat vodila ženska (Simone Veil, 1979–1982 in Nicole Fontaine, 1999–2002). (EIGE's Gender Statistics Database 2021)

Vir: : EIGE's Gender Statistics Database, 2020

Slika 6: Delež žensk v Evropskem parlamentu v letu 2019

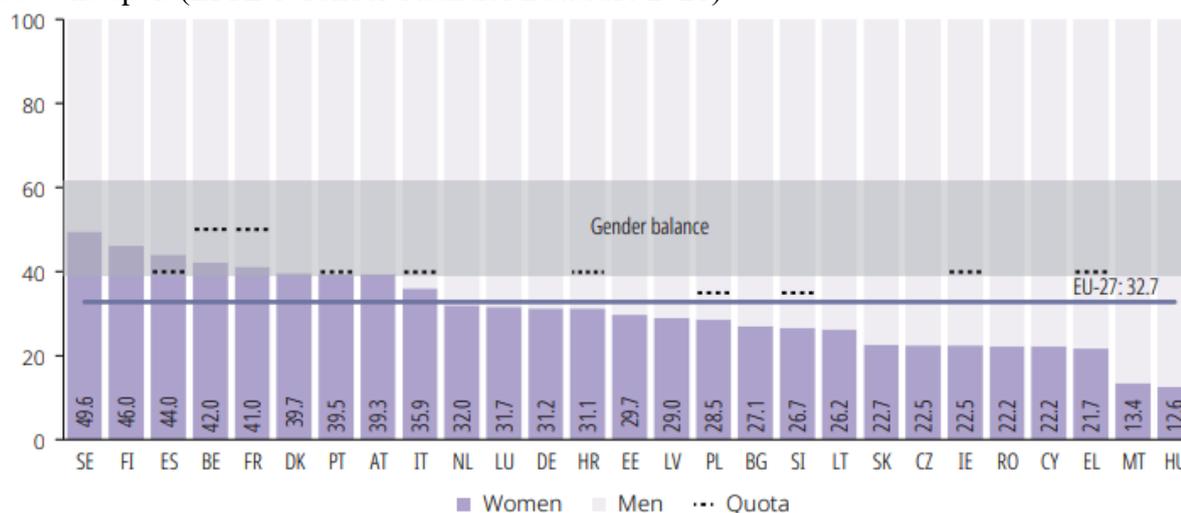
Komisija je institucija EU, ki ima izključno pristojnost zakonodajne pobude in pomembne izvršilne pristojnosti pri politikah na področjih, kot sta konkurenca in zunanja trgovina. Evropska komisija je glavni izvršilni organ Evropske unije. Iz vsake države članice je en komisar. Komisija nadzira uporabo zakonodaje Unije in spoštovanje ustanovnih pogodb s strani držav članic ter predseduje odborom, odgovornim za izvajanje zakonodaje EU. Evropska komisija ima žensko predsednico Ursulo Gertrud von der Leyen. Tudi bilanca spolov je zelo enakomerno razdeljena: 13 žensk in 14 moških (48,1 % oziroma 51,9 %). (EIGE's Gender Statistics Database 2021)

Vir: EIGE's Gender Statistics Database
Slika 7: Delež žensk v Evropski komisiji

Če je slika enakosti med spoloma v Evropskem parlamentu in Evropski komisiji dobra, se kažejo drugačni podatki na nacionalnih ravneh. Podatki za leto 2020 niso spodbudni. Novembra 2020 je bilov nacionalnih parlamentih v EU dve tretjini moških (67,3 %) in ena tretjina žensk (32,7 %). Delež žensk v nacionalnih parlamentih se po državah zelo razlikuje, in sicer od 49,6 % (Švedska) do 12,6 % (Madžarska). Pet držav članic ima vsaj 40 % sedežev žensk: Belgija, Španija, Francija, Finska in Švedska. Zastopanost žensk v nacionalnih parlamentih v državah članicah se je od leta 2004 zelo počasi izboljšuje (0,7 odstotne točke na leto). Pri tej stopnji bo za doseganje uravnoteženosti spolov trajalo več kot 12 let in do leta 2050 ne bo doseglo kvote 50 % na spol. (EIGE's Gender Statistics Database 2021)

Vir: EIGE's Gender Statistics Database

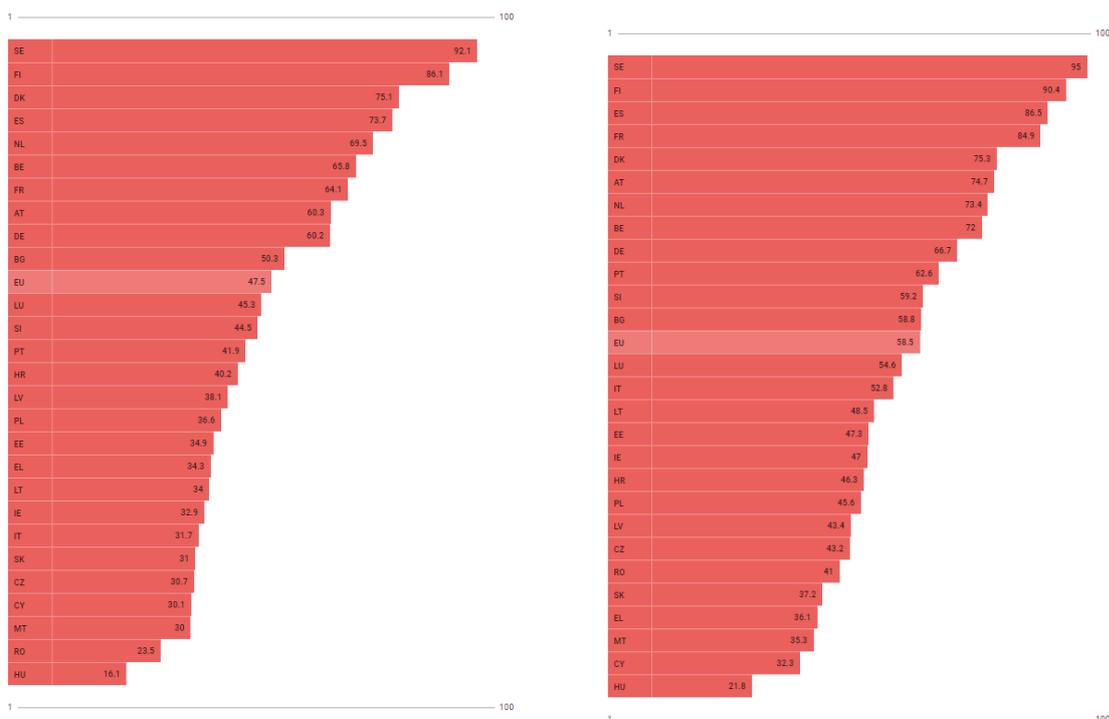
Slika 8: Delež žensk in moških v nacionalnih parlamentih v letu 2020

4.1.1 Index enakosti spolov v politiki EU

Indeks enakosti spolov (Gender Equality Index) (v nadaljevanju GEI) je sestavljen kazalnik, ki meri kompleksen koncept enakosti spolov in na podlagi političnega okvira EU pomaga pri spremljanju napredka enakosti spolov po vsej EU skozi čas. Analiza kakovosti podatkov kaže, da je mogoče iz indeksa enakosti med spoloma izvleči zanesljive podatke. Potrjuje, da GEI iz leta 2020 izpolnjuje standarde kakovosti za statistično zanesljivost in ga priznava kot zanesljiv sestavljen kazalnik za merjenje enakosti med spoloma v Evropski uniji. (Urad za publikacije Evropske unije 2021)

2013

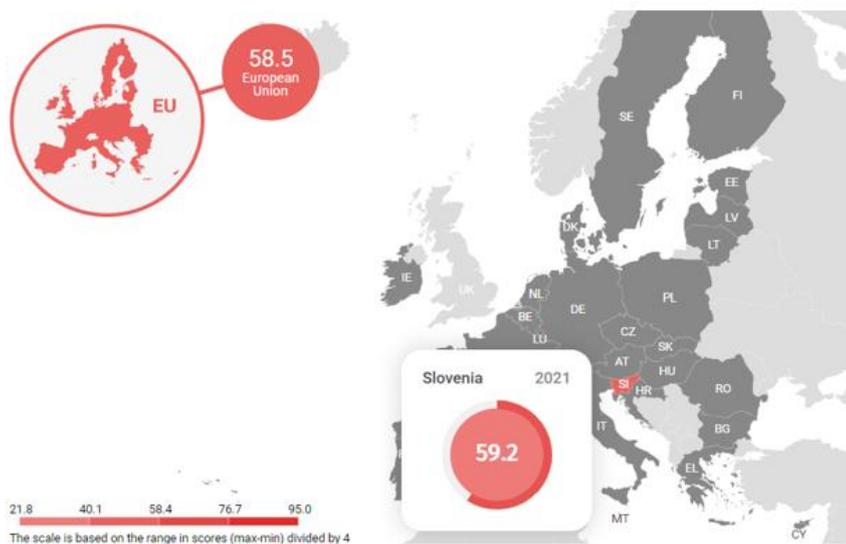
2021

Vir: [Compare countries | Political | Power | Bar chart | 2021 | Gender Equality Index | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

Slika 9: Indeks enakosti spolov (GEI) v politiki EU in državah članicah v letu 2013 in 2021

Iz primerjave napredka v indeksu enakosti spolov med letom 2013 in 2021 se vidi, da je EU veliko naredila in iz 47,5 napredovala na 58,5. Velik napredek je naredila tudi Slovenija, ki je iz indeksa 44,5 v letu 2013, prišla nad povprečje EU in dosegla indeks 59,2. Lep napredek je dosegla tudi Poljska. Države v skrajnem spodnjem delu preglednice, kot so Madžarska, Grčija, Romunija in Ciper imajo zelo majhne razlike in bodo morale še veliko narediti, da se približajo povprečju EU.

Vir: [Compare countries | Political | Power | Bar chart | 2013 | Gender Equality Index | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

Slika 10: Geografski prikaz indeksa enakosti spolov v EU in Sloveniji v letu 2021

5 Države zahodnega Balkana in Turčija

V nadaljevanju bomo pogledali stanje v državah Zahodnega Balkana (Albaniji, Bosni in Hercegovini, na Kosovu, Črni gori, Severni Makedoniji, Srbiji) in Turčiji - države kandidatke za EU in potencialne kandidatke v okviru instrumenta za predpristopno pomoč (v nadaljevanju IPA). IPA nadomešča vrsto programov in finančnih instrumentov Evropske unije za države kandidatke ali potencialne države kandidatke, in sicer PHARE, PHARE CBC, ISPA, SAPARD, CARDS in finančni instrument za Turčijo.

Namen študije je ugotoviti, v kolikšni meri inštitucije in organizacije, kot so politične stranke, sindikati, nevladne organizacije, družbena gibanja..., v teh državah omogočajo participacijo ženskam pri političnem odločanju. Raziskava temelji na hipotezi, da so ženske premalo zastopane in prispevek žensk podcenjen. (Bahovec 2006)

IPA temelji na petih komponentah:

- pomoč za prehod in izgradnjo institucij;
- čezmejno sodelovanje (z državami članicami EU in drugimi državami, upravičenimi do IPA);
- regionalni razvoj (promet, okolje, regionalni in gospodarski razvoj);
- človeški viri (krepitev človeškega kapitala in boj proti izključenosti);
- razvoj podeželja.

Države upravičenke IPA so razdeljene v dve kategoriji:

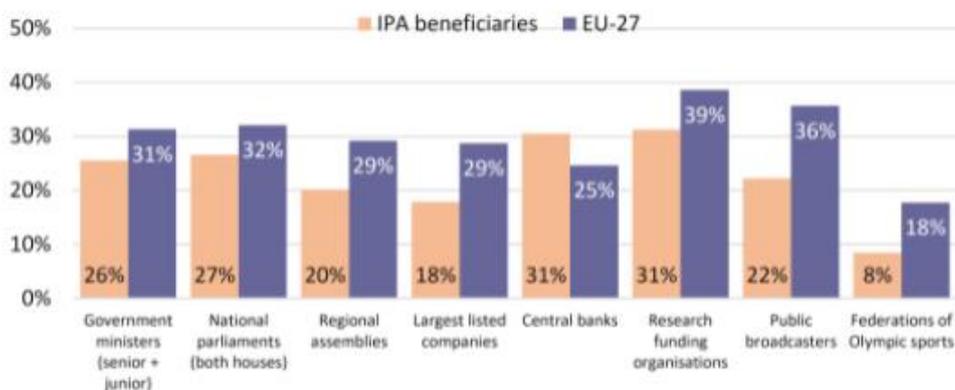
- Države kandidatke za članstvo v EU (Turčija, Albanija, Črna gora, Srbija in Republika Severna Makedonija) so upravičene do vseh petih komponent IPA;
- Potencialne države kandidatke na Zahodnem Balkanu (Bosna in Hercegovina, Kosovo v skladu z Resolucijo Varnostnega sveta ZN 1244/99) so upravičene le do prvih dveh komponent. (Uradna spletna stran Evropske unije 2021)

-

5.1 Enakost spolov

Delež žensk na položajih odločanja je pomemben element pri ocenjevanju ravni enakosti spolov. Zato Evropski inštitut za enakost spolov (EIGE) meri, koliko moči imajo ženske v politiki, ekonomiji in finančah, raziskavah, športu in medijih. Ogleдали si bomo oceno razmer v državah Zahodnega Balkana in Turčije v političnih inštitucijah.

- Nacionalne vlade: Podatki za 2020 kažejo, da je bila v vladi Albanije enakost spolov (51 % žensk), pri drugih upravičenkah IPA pa so bila velika neravnovesja med spoloma. V Turčiji, Bosni in Hercegovini, Severni Makedoniji in na Kosovu so bile ženske manj kot ena od petih ministric v vladi.
- Nacionalni parlament: Severna Makedonija je edina upravičenka IPA, ki ima parlament, ki je uravnotežen po spolu (tj. vsaj 40 % žensk). Srbija je blizu tega praga (37 % žensk). V Turčiji imajo ženske še vedno manj kot petino poslanskih sedežev (17 %).
- Lokalne in regionalne skupščine: leta 2019 je regionalne (ali lokalne) skupščine med upravičenci IPA sestavljalo 20 % žensk in 80 % moških v primerjavi z 29 % in 71 % v EU. Ženske predstavljajo vsaj tretjino članov v Srbiji (36%, regionalno) in na Kosovu (35%, lokalno), Severna Makedonija (32% lokalno) pa je zelo zaostala. Turčija (9 % regijsko) je edina država (EU ali IPA), v kateri imajo ženske manj kot 10 % sedežev. (European Institute for Gender Equality 2021)

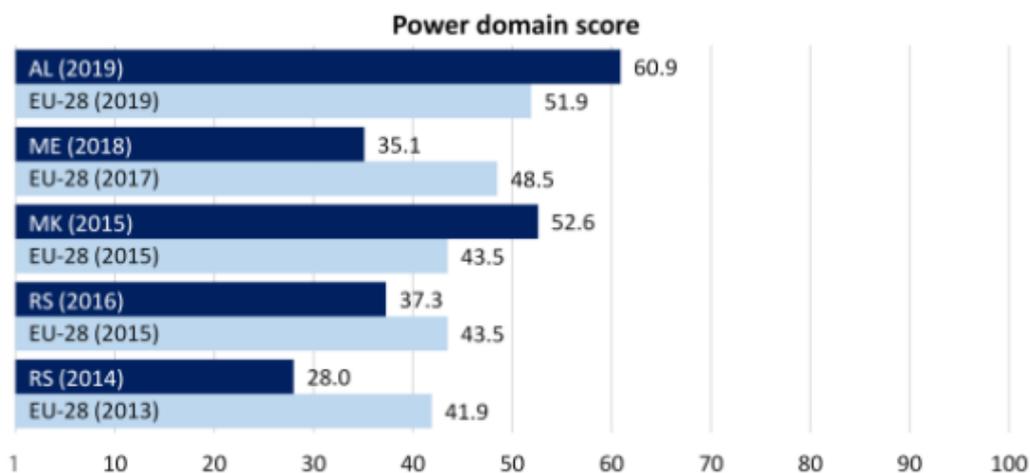
Vir: [Browse Gender Statistics | Gender Statistics Database | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

Slika 11: Kazalniki indeksa moči enakosti spolov, upravičenci do IPA in EU-27, 2020 (% ženske)

5.1.1 Indeks moči enakosti spolov

EIGE podpira spremljanje indeksov enakosti spolov pri upravičenkah do IPA. V nadaljevanju si bomo ogledali indeksne ocene Albanije, Severne Makedonije, Črne Gore in Srbije. Podatki so sicer iz različnih let, vendar vseeno dobimo vpogled s razmere indeksa moči, ki temelji na osmih kazalnikih in je združena v tri pod sektorje (politične, gospodarske in socialne). Podatke bomo primerjali z ocenami EU na podlagi referenčnih let.

- Albanija podatki za 2019 – indeks 60.9. indeks je boljši kot povprečje EU (51.9 - 2019). To odraža bistveno višje ocene za politične (71.7 vs. 55,0) in gospodarske (74.5 vs. 43.6). razlog je predvsem enakost spolov v vladi in nadzornem svetu albanske centralne banke.
- Severna Makedonija podatki za 2015 – indeks 52.6, prav tako presega oceno EU za leto 2015 (43.5). Za preseganje EU indeksa imata največji vpliv gospodarstvo (44.6 vs 31.8) in sociala (65.2 vs 53.7).
- Črna gora podatki za 2018 – indeks moči 35.1, veliko pod oceno EU za leto 2017 (48.5) in še bolj za oceno EU za leto 2019 (51.9). Ocene za Črno goro so nižje v vseh sektorjih, predvsem pa v socialni (30.5 vs 55.0 za EU za leto 2017).
- Srbija je pripravila dve indeksni poročili. Rezultati iz leta 2014 so pokazali, da Srbija v domeni moči zaostaja za EU (28.0 vs. 41.9 za leto 2013). Rezultati iz leta 2016 so spodbudnejši in pokazali so izboljšanje (37.3 proti 43.5 EU za leto 2015). Razlog je boljša zastopanost žensk na političnem in socialnem področju. (European institute for Gender Equality 2021)

Vir: <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/data-talks/women-and-power-western-balkans-and-turkey>

Slika 12: Indeksi moči za upravičenke do IPA v primerjavi s primerljivimi indeksi EU-28

V sedmih državah kandidatkah za priključitev EU, je v nacionalnih parlamentih je še vedno samo ena tretjina žensk. S sedanjim trendom sprememb bo treba še 17 let da bi dosegli uravnoteženost spolov v parlamentih vseh sedmih držav.

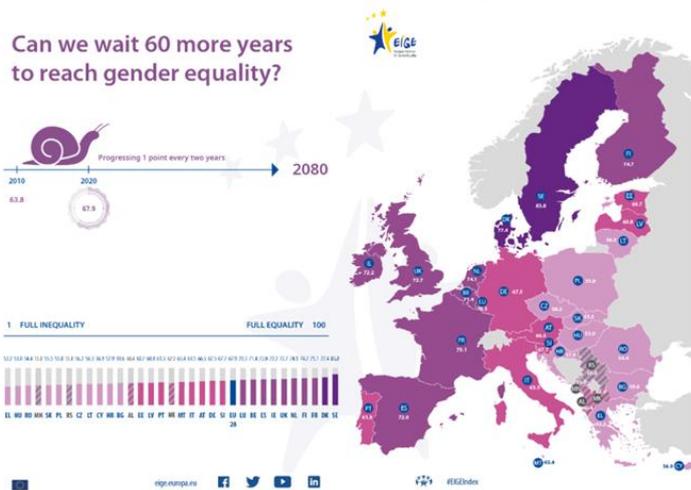

Vir: [Indicator: National parliaments: presidents and members | Gender Statistics Database | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

Slika 13: Delež žensk in moških v nacionalnih parlamentih v letu 2020

EU s programom IPA skrbi za podporo državam kandidatkam in potencialnim kandidatkam, ki želijo postati članice EU in ki so že v procesu pristopa ali pogajanj EU. IPA vodi Generalni direktorat za sosedstva in širitvena pogajanja (GD NEAR). Sredstva iz programa IPA se uporabljajo za podporo Zahodnemu Balkanu in Turčiji za izvajanje potrebnih političnih in gospodarskih reform, preden se lahko pridružijo Evropski uniji. Ker je enakost spolov eno ključnih načel Evropske unije, EIGE sodeluje z državami kandidatkami za EU in potencialnimi

kandidatkami za izgradnjo svoje zmogljivosti na tem področju v okviru programa IPA. (European institute for Gender Equality 2021)

Vir: [About the IPA project | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](https://eige.europa.eu/about-the-ipa-project)

Slika 14: Prikaz indeksov enakosti spolov za leto 2020

Iz slike razberemo prelivanje stanja enakosti spolov, ki je močno prisotno na zahodu in zelo upada proti vzhodu.

V obzir moramo vzeti tudi različne kulturno - vrednostne vidike. Zahodne države se kulturno zelo razlikujejo od srednjeevropskih in vzhodnih. Za srednjo in vzhodno Evropo sta bili značilni nizka stopnja funkcionalne diferenciacije in velika socialna razslojenost. Bila je tudi široka vrzel med ozkim slojem bogatih in siromašnih. Enaka slika je bila tudi v izobraževanju. Katoliška cerkev v državah srednje Evrope in pravoslavna, v deželah vzhodne in jugo vzhodne Evrope je imela do konca 2.svetovne vojne izredno močno vlogo na kulturnem in izobraževalnem področju. Tradicija in take okoliščine niso dobra podlaga za sprejemanje in utrditev demokratičnega vrednostnega sistema, ki temelji in si prizadeva za avtonomijo posameznika ter idejnega in vrednostnega pluralizma. Predvsem je prevladovala podložniška politična kultura, kjer je bilo upravičeno, da določene družbene skupine vladajo drugim. (Tomšič 2002)

6 Zaključek

Prizadevati si moramo za pravičnost, istočasno upoštevati pravno varnost, saj je del pravičnosti, iti znova. Moramo zgraditi pravno državo, ki mora po možnosti zadostiti obema idejama. Demokracija je gotovo hvalevredna dobrina, pravna država pa je kakor vsakdanji kruh, kakor pitna voda in kakor zrak za dihanje, in najboljše pri demokraciji je prav to; da je edina primerna, da zagotavlja pravno državo. (Mozetič 2018).

Demokracija ni samoumevna, za demokracijo se mora potruditi vsak posameznik in družba. Ne moremo mimo dejstva, da živimo dobro in se velikokrat ne zavedamo, da so v svetovnem merilu izredno velike razlike v demokratičnosti. Gledamo in beremo o kršenju človekovih pravic v nekaterih državah, vse skupaj pa je za nas največkrat samo ena izmed novic, ki nas trenutno prizadene, vendar hitro pozabimo in živimo svoje življenje dalje.

Iz predstavljenih podatkov vidimo, da je slika demokracije v EU dobra in da se z leti stanje še izboljšuje. Hkrati pa nam podatki povprečja ne pokažejo čiste slike in v sami strukturi obstajajo velike razlike med državami članicami. Večina držav gre v pravi smeri demokracije na vseh področjih, imamo pa države, za katere obstaja bojazen, da se bo v naslednjih letih nedemokratičnost še povečala. EU na tem področju nima orodja za preprečevanje le-tega, ker ne obstaja sistem, da se posamezno članico kaznuje in se jo izključi iz EU.

Tudi enakost spolov gre po pravi poti na ravni EU. Velikokrat se sliši, da morajo biti kvote izpolnjene samo zaradi feminizma, zato, da je »pravici zadoščeno« in da neupoštevanje kvot ne bi zanetilo požara o izključenosti. Vendar, če pogledamo skozi zgodovino, se v vseh življenjskih sferah moški in ženske dopolnjujejo. V sodobnem svetu pa lahko iz gospodarskega vidika dokazano vidimo, da enakost spolov vodi v boljše dinamiko, boljše ekipe, boljše odločitve in boljše rezultate. Nujno je, da se v vseh vidikih nadaljuje odločno spodbujanje enakosti spolov in raznolikosti v ekipah. Napredek v raznolikosti pomeni tudi nenehno pregledovanje in krepitev delovanja meritokracije, ki je potrebna za izgradnjo bolj sposobne, močnejše in konkurenčnejše organizacije. Tako kot v podjetju, kjer deluje določena skupina ljudi, tudi v politiki ni nič drugače. Tudi psihološki vidik razmišljanja moških in žensk je drugačen, vendar se prav zato iz tega lahko veliko iztrži.

Države kandidatke pa imajo še dolgo pot, da se bodo približale povprečju EU. Tokrat je »paket« držav malo drugačen pod prejšnjih in velikokrat pozabljamo na tradicijo in vrednote posameznih držav. Absolutno se te države zelo razlikujejo od Zahodnih držav Evrope, v smislu dojemanja demokracije med spoloma. Mogoče na en način to, da postavljamo enake demokratične smernice in obveznosti državam z drugačnimi vrednotami, kar zahteva spremembo vrednot in norm, ki so njihova temeljna pravica. Enaka pravila ne morejo veljati za vse države. Lahko veljajo smernice, vendar je potrebno globlji pogled v samo kulturo in pravila prilagajati. Prav zato so tudi velike razlike med članicami EU in pred tem si ne smemo zatiskati oči.

Literatura in viri

- Antić, M., Jeram J.. 1999. *Ženske, politika, demokracija: za večjo prisotnost žensk v politiki*. Ljubljana: Urad za žensko politiko.
- Bahovec, Eva in Katarina Šetinc. 2006. *Demokracija je ženskega spola; Feministične vaje v slogu*. Publikacija raziskovalnega projekta Evropske komisije: Enlargement Gender and Governance. The Civil and Political Participation and Representation of Women in Central and Easteran Europe. Ljubljana. Filozofska fakulteta Ljubljana.
- Economist intelligence. 2020. *Democracy Index 2020: In sickness and in health?* <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>. Dostopno 02.02.2022
- European Institute for Gender Equality. 2021. *Statistical brief: gender balance in politics 2020*. Vilnius, Lithuania. (<https://eige.europa.eu/publications/statistical-brief-gender-balance-politics-2020>). Dostopno 02.02.2022
- European Youth Portal. 2021. *Pravice žensk: je enakost spolov v Evropi resničnost?*. https://europa.eu/youth/get-involved/your-rights-and-inclusion/womens-rights-gender-equality-reality-europe_sl. Dostopno 02.02.2022
- Irigaray, Luce. 2003. *Demokracija se začne v dvoje*. Ljubljana. Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana.
- Ješe Perković, Ana. 2016. *Zahodni Balkan na poti v EU. Pasti tranzicije, demokratizacije in evropeizacije*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Ljubljana.

- Mozetič, Miroslav. 2018. »Brez demokracije ni pravne države«. *Domovina.je*. Zavod Iskreni, Ljubljana. <https://www.domovina.je/miroslav-mozetic-brez-demokracije-ni-pravne-drzave/>
- Marzidovšek, Bojana. 2006. *Ženske v antični Grčiji; Vpliv mitologije in socialno političnega sistema na vsakdanje življenje žensk*. Ljubljana. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Marzidovsek-Bojana.PDF>
- Prijon, Lea. 2012. *Podrejenost žensk v zahodni družbi; Mit, resnica ali kliše?*. Ljubljana. Založba Vega.
- Tomšič, Matevž. 2002. *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana. Znanstveno in publicistično središče Ljubljana.
- Papadimitriou, Eleni, Norlen, H. in Del Sorbo, M.: 2021. *SRS Statistična revizija indeksa enakosti spolov za leto 2020*. Urad za publikacije Evropske unije. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC122232>
- <https://nairaquest.com/sl/topics/11099-greek-democracy-what-is-it-and-what-were-its-characteristic>. Dostopno 02.02.2022
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Political Gender Equality and the Global State of Democracy Indices*. Stockholm. Sweden. [Political Gender Equality and the Global State of Democracy Indices \(idea.int\)](https://www.idea.int/publications/2021-01-14-political-gender-equality-and-the-global-state-of-democracy-indices). Dostopno 02.02.2022
- European Commission. *Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)* https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/. Dostopno 02.02.2022
- <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/democracy-countries>. Dostopno 02.02.2022

Lorena Furlan:

ENAKOST MED SPOLOMA V POVEZAVI Z EVROPSKO POLITIČNO KULTURO

1 Uvod

Z diskriminacijo spolov se srečujemo na različnih področjih, med drugim tudi v politiki demokratičnih družb, kjer naj bi bila enakost spolov zakonsko predpisana. Izražena je na različne načine – kot neenakomerna zastopanost spolov v demokracijah kot tudi na področju politične pripadnosti. Če se ozremo v preteklost lahko vidimo, da se stanje na tem področju spreminja in počasi izboljšuje oziroma uravnoveša – včasih so bile ženske popolnoma brez volilnih pravic. Ženska zastopanost v politiki je v Evropski Uniji dokaj nizka – le štiri od 27 držav EU zdaj vodijo ženske, poleg tega ženske predstavljajo manj kot četrtino poslancev v nacionalnih parlamentih po vsem svetu (Coi in Hirsch 2021).

V nalogi je v prvem delu predstavljena demokracija, značilnosti ter zgodovina demokratične ureditve, dejavniki za njen razvoj, modeli ter prednosti in slabosti same demokracije. Sledi predstavitev demokratične ureditve v Evropski Uniji in Evropske demokratične ureditve na v povezavi z (ne)enakostjo med spoloma. V zadnjem delu seminarske naloge je predstavljena primerjava enakosti med spoloma v treh izbranih državah – Sloveniji, Avstriji in na Švedskem. Primerjali smo enakost med spoloma treh držav na področju politične moči. Za primerjanje držav smo se odločili za dve orodji – indeks enakosti spolov tj. podatkovna zbirka Evropskega inštituta za enakost spolov (EIGE). Za izbor tega orodja smo se odločili, zaradi aktualnih podatkov o številu žensk in moških na ključnih mestih odločanja z različnih področij. Pri analizi smo uporabili tudi Hofstedejev model kulturnih dimenzij, saj menimo, da ima kultura velik vpliv na celotno družbeno dogajanje. V tem primeru smo se odločili za primerjavo dimenzije razdalje moči in dimenzijo moškosti v izbranih državah., saj menimo, da je delitev družbene moči precej odvisna od razdalje moči določene kulture in je za družbe z nižjo stopnjo moškosti značilno, da ti dajejo več poudarka na enakost med spoloma (tudi na vodilnih mestih na političnem področju).

Na koncu naloge so predstavljene ugotovitve in zaključki, do katerih smo prišli skozi samo izdelavo seminarske naloge. Ugotovili smo, da je indeks enakosti med spoloma na področju politične moči najvišji na Švedskem, sledi Avstrija nato Slovenija, v primerjavi z EU imajo vse tri države višji indeks. Ugotovili smo, da je delež žensk na področju vodenja glavnih političnih strank na ravni EU najvišji na Švedskem, enako je tudi delež žensk v primerjavi z deležem moških na področju političnega vodstva višji. Ugotovili smo, da države z višjo stopnjo 2 enakosti med spoloma na področju politične moči in s tem tudi večjim deležem žensk na vodilnih področjih v politiki, glede na Hofstedejev model kulturnih dimenzij spadajo med družbe z višjo oceno dimenzije ženskosti in nižjo oceno dimenzije razdalje moči.

2 Demokracija

Demokracija je nekakšna oblika političnega sistema, v katerem se državna oblast voli oz. izvoli. Besedo demokracija lahko definiramo kot vladavino ljudstva, je skovanka besed *demos*, kar po grško pomeni ljudstvo in *kratos*, kar pomeni vlada oziroma oblast. Beseda ljudstvo predstavlja ljudi s pravicami in možnostmi izvajanja in vplivanja na državno oblast. Skozi zgodovino, se je pojem ljudstva zelo spreminjal, saj so si nekateri (predvsem ženske in določene manjšine) morali prizadevati, da so postali del tega. Tomšič (2002) meni, da gre pri demokraciji za izredno kompleksen mnogoplasten družbeni fenomen (Tomšič 2002, 16).

2.1 Značilnosti demokratične ureditve

Državljeni imamo pravico do oblikovanja državne oblasti in vplivanja na njeno izvajanje. Ta mora biti omejena. Posameznikom pripadajo določene pravice, ki nam jih ne more vzeti nihče, katere varuje država in skrbi za družbeni red. Vse naloge države so urejene z najvišjim pravnim aktom v državi – z ustavo.

Značilnosti demokracije (nastale na podlagi svobodomiselnosti) so; varnost državljanov pred državno oblastjo, oblikovanost državnih ustanov v skladu s potrebami državljanov, suverenost ljudstva; volitve za vse enake, poštenost, diskretnost; delitev in skladnost državne oblasti; zagotovitev temeljnih človekovih pravic in svoboščin in zagotovitev ločnic oz. mej demokratični oblasti. Družbena zanimanja državljanov se razlikujejo, zato se lahko ti združijo in tako skupno vplivajo na delovanje državne oblasti (pravica do pol. združevanja).

Poznamo dve vrsti odločanja; *neposredno / direktno odločanje*; tu se odloča o važnih zadevah kot so npr. referendum - neposredna demokracija. In *posredno / nedirektno odločanje*, kjer odločitve sprejemajo izvoljeni predstavniki – predstavniška demokracija (Canfora 2006). Demokracija kot ideal in praksa povezana z enakostjo, odprtostjo, pravicami, vključenostjo, sodelovanjem in nasprotovanjem (Lombardo, Kantola in Rubio-Marin 2021).

2.2 Zgodovina demokratične ureditve

V Grčiji (Atene) je ljudstvo sestavljala predvsem elita (izobraženo ljudstvo, kmetje, brez žensk in sužnjev) medtem ko sodobna demokracija ne izključuje nobenega – enakopravnost ljudstva. Precej časa je trajalo, da se je enakopravnost na tem področju uveljavila. Zapostavljeni so se kljub pogostemu zavračanju stalno prizadevali, da bi pridobili enakopravnost in moč ter bili tako rekoč vključeni med ljudstvo s pravicami. V Evropi je prišlo skozi čas do družbenega prevrata, razvila se je družba brez formalnih razrednih razlik v kateri smo pred zakonom vsi enaki in uživamo enake temeljne pravice (Siedentop 2003).

2.3 Dejavniki za razvoj demokracije

Ferfila (2009) deli dejavnike za razvoj demokracije na notranje in zunanje. Politično kulturo in vodstvo, ideologijo, vojaško vmešavanje v politiko, družbenoekonomsko razvitost, naravo ekonomskega sistema, kulturno zgodovinsko in kolonialno dediščino, družbeno homogenost, število prebivalstva in velikost države deli med notranje dejavnike; regionalne in mednarodne pa med zunanje dejavnike. Dejavnike bi lahko delili tudi na ekonomske (družbenoekonomska razvitost, naravo ekonomskega sistema, zunanja trgovina) in neekonomske (ostali). Namesto

bipolarne delitve pa dejavnike lahko razdelimo tudi na ekonomske, sociopolitične (pol.kultura, pol.vodstvo, ideologije, vojaško vmešavanje v politiko, družbena homogenost, mednarodno politični in diplomatski del reg. in medn. dejavnikov), zgodovinske (kolonialna dediščina) in demografske (prebivalstvo in ozemlje) (Ferfila, 2009; 162, 163).

2.4 Modeli demokracije

Demokracijo delimo na dva različna modela– na klasične in sodobne.

2.4.1 Klasični modeli

- Demokracija v starih Atenah

Priznavanje samo moških z dopolnjenim 20 letom starosti, ženske so bile brez političnih pravic, državljanske so bile omejene.

- Protektivna liberalna demokracija

Zaščita državljanov (da se vladajoči ravna po merljivi politiki) in zaščita pred voditelji.

- Razvojna liberalna demokracija

Oblikovanje zaupanja do državljanstva, za širjenje posameznih zmožnosti bistveno politično vključevanje.

- Pojmovanje po Marxu

Nesposobnost izvajanja demokracije v kapitalističnih družbah ob omejevanju kapitalističnih odnosov. Težnja po preoblikovanju družbe kot same za ustvarjanje demokracije.

2.4.2 Sodobni modeli

- Kompetitivna elitistična demokracija

Udeleženci sistema so člani političnih elit, strank in javnih služb. Državljeni in njihova vloga so tu omejeni.

- Pluralizem

Različni rivalskih interesi so osnova za demokratično ravnovesje in razvoj javnih politik. Značilna je svoboda izražanja, nadzor, rivalski volilni sistemi z vsaj dvema strankama, ...

- Legalna demokracija

Prosto odločanje in svoboda o uporabi svoje moči; omejevanje avtoritarne (nedemokratične) oblasti.

- Participativna demokracija

Celovita pravica do samorazvoja v participativni družbi (skrb za skupne probleme, spodbujanje k oblikovanju obveščenih državljanov, ki se trajno zanimajo za vladanje) (Canfora 2006).

2.5 Prednosti in slabosti demokracije

Prednosti demokracije vidimo v omogočanju svobode, upoštevanju pravic, zanimanju za javne zadeve, prizadevanju za skupno delo, oživljanju odgovornosti in zagotavljanju napredka.

Medtem ko so slabosti in nevarnosti v zanemarjanju socialnih potreb, neučinkovitosti odločanja, diktaturi večine, nevarnosti korupcije in kapitala (Ferfila 2009, 18–24).

2.6 Politična kultura

Politična kultura je opredeljena kot celota vrednot in usmeritev, ki vplivajo na razumevanje politike s strani posameznikov, skupin in celotne družbe, je nekakšna vez med mikro in makro politiko, med družbo in kulturo. Lahko bi rekli, da ima politična kultura vpliv na politično obnašanje tako kot ima splošna kultura vpliv na družbeno vedenje.

Politične kulture se razlikujejo tako med različnimi režimi in sistemi kot tudi znotraj njih samih, saj imajo družbene skupine znotraj neke družbe različna politična prepričanja in usmeritve. Posebno v nedemokratičnih režimih obstajajo razlike med politično kulturo propagandirane s strani vlade in realističnimi občutki prebivalstva.

Pri analiziranju razlik in podobnosti politične kulture poznamo tri analitične kategorije razvrščanja le-teh. Prva je delitev političnih kultur glede na njihov prispevek k bolj participativnemu ali bolj restriktivnemu političnemu okolju tj. parohialna, subjektna in participativna politična kultura in sicer z ozirom na to, ali je politična ureditev tradicionalna, avtoritarna ali demokratična. Druga kategorija razlik obstoji posebno med politično kulturo množic in politično kulturo elite znotraj iste družbe oz. države. Kot tretjo posebno v nedemokratičnih družbah razlikujemo kot tako, ki nastane kot rezultat prilagajanja ljudi na avtoritarno politično okolje in politično kulturo, ki je izvirna oziroma neprisiljena (Ferfila 2009, 18–24).

2.7 Demokratična ureditev v Evropski Uniji

Evropska Unija s spodbujanjem široke udeležbe pri političnem odločanju podpira demokratizacijo in temeljne svoboščine v državah. Poseben poudarek temelji na olajšanju vključevanja žensk in mladih v državljansko in politično življenje (European Commission 2022).

2.7.1 Demokratično upravljanje

Demokratično upravljanje se nanaša na to, kako se interpretirajo interesi, upravljajo viri in kako se izvaja moč. V osnovi so pravila, procesi in vedenje, ki določajo kako država »služi« svojim državljanom.

Načela dobrega upravljanja so sodelovanje, vključenost, preglednost in odgovornost. Osredotoča se na »nosilce dolžnosti« pristopa, ki temelji na pravicah. Podpora demokratičnemu upravljanju zajema tudi nedržavne akterje, ki prispevajo k delujočemu demokratičnemu sistemu. Dobro upravljanje je sistem, v katerem država za svoja dejanja uporablja pristop, kateri temelji na pravicah.

2.7.2 Volilna podpora

Ta je lahko opredeljena kot tehnična ali materialna podpora volilnemu procesu. Že vrsto let je bil temelj podpore demokraciji in še vedno predstavlja glavnino sredstev EU. Volitve so vidna manifestacija demokratičnega sistema, ki daje glas državljanom in predstavlja pomemben in močan simbol državi in mednarodni skupnosti.

2.7.3 *Parlament in politične stranke*

Parlamenti in politične stranke ostajajo ključne institucije političnega zastopanja in sodelovanja. Neodvisni, vključujoči, pregledni in učinkoviti parlamenti ter sposobne, demokratične in politično usmerjene politične stranke, ki delujejo v poštenih večstrankarskih sistemih, so bistveni element političnega sistema. Poleg tega se pojavljajo nove in širše oblike sodelovanja državljanov, čedalje bolj z uporabo digitalne tehnologije.

2.7.4 *Temeljne svoboščine*

Swoboda mnenja, svoboda izražanja in pravica do informacij so bistvenega pomena za demokratično upravljanje. V zadnjih letih so bile svoboščine posebej ogrožene, posledično zaradi vse večjega populizma in avtoritarnosti tudi znotraj Evropske unije. Podpora neodvisnim medijem in civilni družbi predstavlja bistveno nasprotje tem regresivnim težnjam, saj zagotavlja, da se tudi alternativni glasovi slišijo. Digitalne tehnologije so bistveno spremenile celotno sliko in poudarile pomen zaščite temeljnih svoboščin tako na spletu kot izven njega (European Commission 2022)

EU vpliva na vsakdanje življenje vseh svojih državljanov. Številni nacionalni zakoni izvirajo iz EU in obsegajo področja na katerih jih EU lahko sprejema. Poleg tega imajo zakoni, ki jih je sprejela EU prednost nad nacionalnimi zakoni. Zaradi tega je pomembno, da so državljani EU vključeni v proces odločanja in, da je EU je demokratična.

Najbolj očiten način, da je EU demokratična, je ta, da je Evropski parlament (EP) sestavljen iz poslancev, ki jih neposredno volijo državljani EU. Od leta 1979 vsakih pet let potekajo volitve, na katerih lahko državljani EU izvolijo evropske poslance, ki bodo zastopali svoja stališča v EU. Za volitve evropskih poslancev se uporablja sistem proporcionalne zastopnosti držav članic.

Od volitev Evropskega parlamenta leta 2014 (s tem, da bi ta proces postal bolj demokratičen), glavne politične skupine zdaj predlagajo vodilnega kandidata za predsednika evropske komisije, ki jo nato potrdi parlament. Drug način zastopanja mnenj in interesov državljanov v EU je v Evropskem svetu in Svetu Evropske unije (znan tudi kot Svet ministrov). Obe instituciji sta sestavljeni iz ljudi iz nacionalnih vlad držav članic. Ker večino nacionalnih vlad izvolijo ljudi neposredno (predsednik Francije je izvoljen neposredno) ali posredno (vlada Združenega kraljestva), ti posredno zastopajo svoje državljane na ravni EU. Z glasovanjem za spremembo nacionalne vlade državljani spreminjajo tudi svoja stališča zastopana v EU, zato so te institucije posredno odgovorne tudi evropskim državljanom (Hatton, 2011).

3 Evropska demokratična ureditev in (ne)enakost med spoloma

3.1 *Politična neenakost spolov*

Tudi v demokratičnih družbah, v katerih je enakost spolov zakonsko predpisana se v politiki pojavlja diskriminacija na podlagi spola - tako glede domnev o politični pripadnosti, ki sodijo po spolu, kot tudi glede neenakomerne zastopnosti spolov v predstavniških demokracijah.

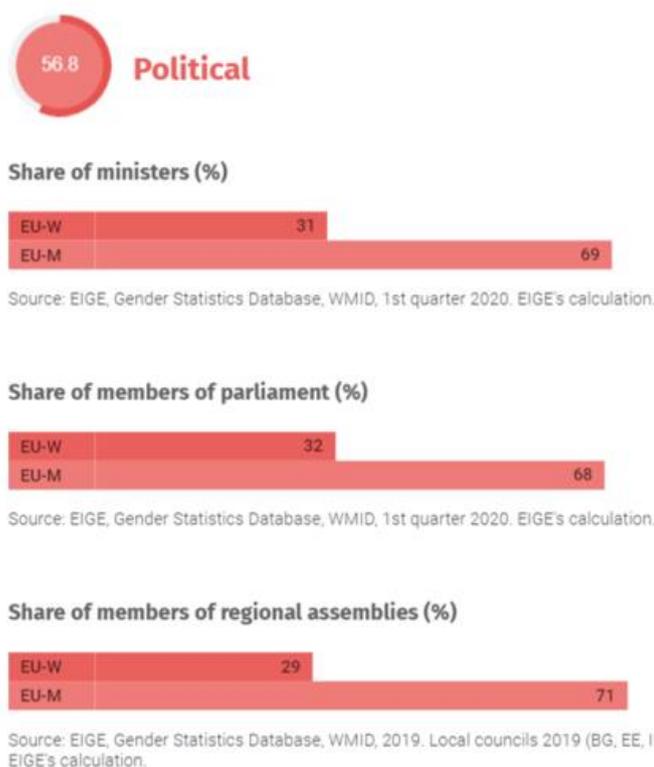
Zgodovinsko gledano je bilo to še bolj pogosto, kadar ženske niso veljale za polnopravne državljanke in niso imele pravice voliti (Gender Inequality in Politics 2021).

V Evropski uniji ena tretjina držav nikoli ni imela ženske na najvišjem položaju. Le štiri od 27 držav EU zdaj vodijo ženske. Poleg tega ženske predstavljajo manj kot četrtino poslancev v nacionalnih parlamentih po vsem svetu. Številke povedo samo en del zgodbe. Zelo pomembna je moč, ki jo imajo ženske in vpliv, ki ga lahko izvajajo nad politiko–njihova vloga. Medtem ko je v družbeno-kulturnih resorjih kot sta zdravstvo in izobraževanje vloga žensk skoraj enaka moškim, so ženske še vedno premalo zastopane v »trdih« resorjih kot so obramba, finance in zunanje zadeve (Coi in [Hirsch](#) 2021)

3.2 (Ne)enakost med spoloma v kontekstu politične kulture

Primerjava na področju politične moč oziroma kazalec opolnomočenja – prikazuje delež ministrov (% moški, ženske), delež poslancev (% moški, ženske) in delež članov območnih zborov (% moški, ženske).

Graf 1: Delež ministrov, poslanec in članov območnih zborov v EU (moški /ženske)

VIR: EIGE 2020

V grafu lahko vidimo, da smo ženske v državah EU na vodilnih mestih na političnem področju in sprejemanju gospodarskih odločitev v manjšini.

V našem primeru gledamo kazalec opolnomočenja, kateri se meri z dvema kazalnikoma: deležem poslanskih sedežev vsakega spola v EU in izobrazbo. Visokošolski indeks ocenjuje dosežke žensk o srednješolske izobrazbe dalje. Dostop do visokošolskega izobraževanja širi svobodo žensk s povečanjem njihovih zmožnosti in povečuje dostop do informacij, kar pripomore k večanju javne participacije (Human Development Reports 2011).

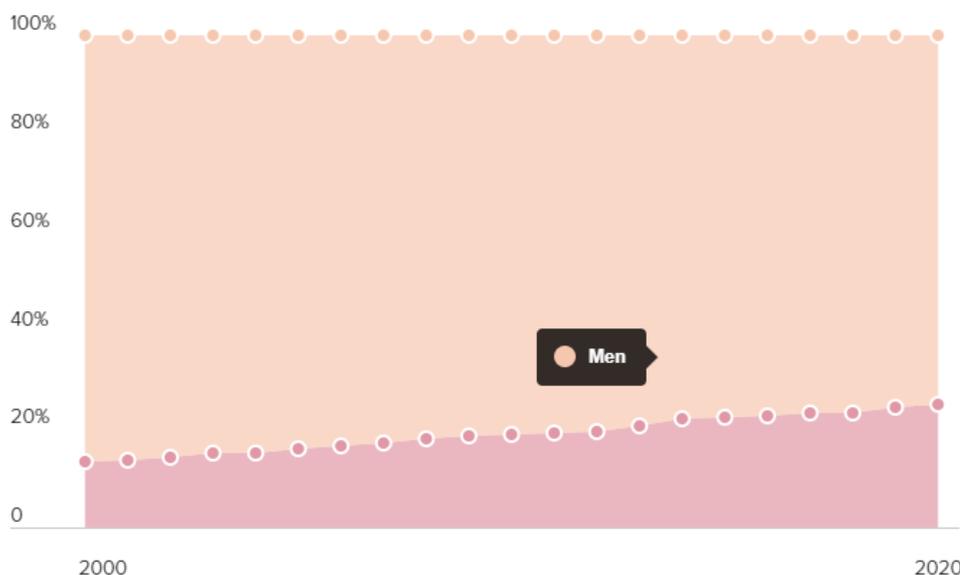
Podatkovna zbirka Evropskega inštituta za enakost spolov (EIGE) vsebuje podatke o številu žensk in moških na ključnih mestih odločanja na različnih področjih.

Podatki o odločanju se zbirajo za 27 držav članic EU, Združeno kraljestvo, za pet kandidatk za EU (vključno s Črno goro, Severno Makedonijo, Albanijo, Srbijo in Turčijo), dve potencialni kandidatki (Bosna in Hercegovina ter Kosovo) ter tri države članice Evropskega gospodarskega prostora (EGP) (Islandija, Lihtenštajn in Norveška).

Zajeta področja vključujejo politiko, javno upravo, sodstvo, poslovanje in finance, socialo in nevladne organizacije, okolje in podnebne spremembe, medije, znanost in raziskave, šport in transport.

Kot že omenjeno podatki o političnem odločanju vključujejo statistiko žensk in moških med politiki na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Zajeti organi vključujejo politične izvršilne oblasti (npr. vlade), predstavniške organe (parlamente in svete) in glavne politične stranke.

Graf 2: Delež žensk in moških v državnem parlamentu po Svetu od 2000 - 2020

Annual data recorded as of February 1 of any given year.

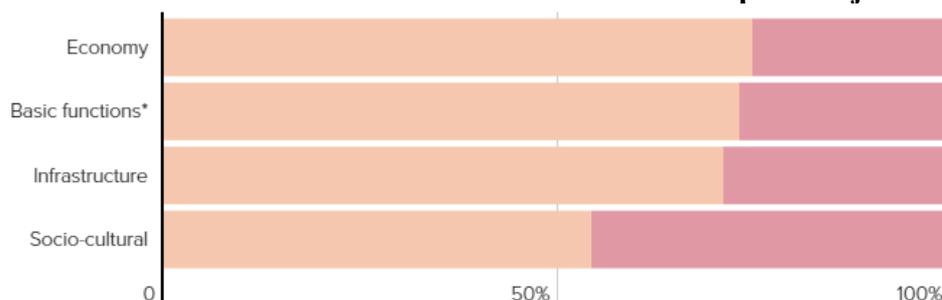
SOURCE: United Nations

Vir: (Coi in [Hirsch](#) 2021)

Graf prikazuje svetovni delež žensk in moških v državnem parlamentu od leta 2000 – 2020. Vidimo, da je delež moških v primerjavi z ženskami bistveno večji.

Spodnji graf prikazuje delež žensk (svetlo roza barva) in moških (temno roza barva) ministrov v Evropskih Uniji po resorjih – in sicer na področju ekonomije, splošnih zadev (ta vključuje zunanje in notranje zadeve, obrambo in pravosodje), na področju infrastrukture in na družbeno-ekonomskem področju. Na vseh področjih na območju EU vidimo, da je delež moških ministrov v primerjavi z ženskimi večji.

Graf 3: Delež žensk in moških ministrov v EU državah po resorjih

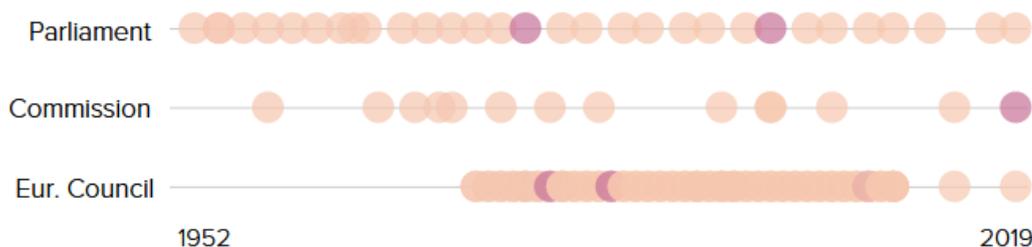

Vir: (Coi in [Hirsch](#) 2021)

Ursula von der Leyen je leta 2019 postala prva predsednica Evropske komisije in obljubila, da bo vzpostavila »Unijo enakosti«. Njena komisija je doslej najbolj uravnotežena med spoloma. Kljub temu pa izvršna oblast EU še ni uresničila nekaterih svojih vodilnih politik. Evropski parlament je sicer nekoliko boljši od državnih zborov, vendar je imel v svoji zgodovini le dve predsednici: Simone Veil (predsednica prvega izvoljenega parlamenta) od leta 1979 do 1982 in Nicole Fontaine od leta 1999 do 2002 (Coi in [Hirsch](#) 2021)

Zgodovina predsedovanja Evropskemu svetu, ki je do leta 2009 sovpadalo z rotirajočim predsedovanjem Svetu EU ni nič kaj bolj raznolika, kar se odraža v pomanjkanju žensk na vodilnih položajih v državah EU. Poleg nekdanje britanske premierke Margaret Thatcher in nemške kanclerke Angele Merkel so vse od leta 1975 v večini moški. Odkar je leta 2009 predsedovanje Evropskemu svetu postalo stalna funkcija, so to službo opravljali trije moški (brez žensk).

Graf 4: Delež moških in ženskih poslancev v Evropskem parlamentu od 1952 do 2019/20.

Vir: (Coi in [Hirsch](#) 2021)

Graf prikazuje bistveno večji delež moških poslancev v Evropskem parlamentu v primerjavi ženskimi v obdobju med letoma 1952 in 2019/20.

3.3 Indeks enakosti spolov

Indeks enakosti spolov je orodje za merjenje napredka enakosti spolov v EU, ki ga je razvil Evropski inštitut za enakost med spoloma. Omogoča prepoznavnost področij, ki jih je treba izboljšati in podpira oblikovalce politik pri oblikovanju učinkovitejših ukrepov za enakost med spoloma.

Merjenje enakosti spolov je sestavni del učinkovitega oblikovanja politik v EU. Indeks enakosti spolov od prve izdaje leta 2013 spremlja in poroča o napredku z zagotavljanjem celovitega

merila enakosti spolov, prilagojenega političnim ciljem EU. Razkriva napredek in neuspehe ter raziskuje, kaj je mogoče bolje narediti, da bi izkoristili priložnosti za spremembe. Indeks enakosti spolov je priznan kot zanesljivo merilno orodje za enakost spolov v Evropski uniji. Ta kaže, da bodo (s takšno hitrostjo) potrebne skoraj tri generacije, da se doseže enakost spolov (EIGE 2022).

Indeks nam pokaže izgubo potencialnega človekovega razvoja zaradi neskladja med dosežki žensk in moških v treh dimenzijah; in sicer v zdravju, opolnomočenju in na trgu dela. Indeks na splošno odraža, kako so ženske v teh razsežnostih prikrajšane.

3.4 Enakost med spoloma in politika

Spodbujanje enakosti spolov je pomembno za zmanjševanje regionalnih gospodarskih in socialnih razlik ter za zagotavljanje dolgoročnega razvoja regij, kar sta dva glavna cilja politike. Neuspeh pri premagovanju razlik med spoloma pomeni, da razvojnih ciljev rasti, konkurenčnosti in zaposlovanja ni mogoče v celoti doseči. Ekonomska teorija enakosti spolov priznava, da je enakost spolov bistvena za spodbujanje gospodarskega razvoja. Pomanjkanje enakosti spolov med ženskami in moškimi pomeni, da se človeški viri ne uporabljajo v največji meri za razvoj gospodarstva in družbe na splošno. V gospodarskem smislu enakost spolov pomeni »uporabiti vsakogar in pustiti, da so vsi – tako moški kot ženske – t.i. sredstva, na katerih lahko gradimo razvoj (EIGE 2022).

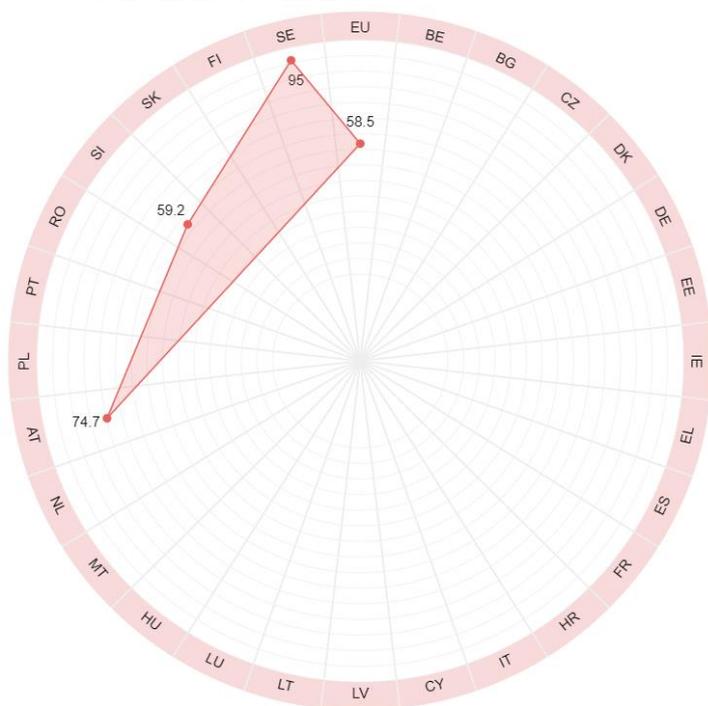
[Enakopravna udeležba in vodenje žensk v političnem in javnem življenju](#) sta bistvenega pomena za doseganje ciljev [trajnostnega razvoja](#) do leta 2030. Vendar pa podatki kažejo, da so ženske premalo zastopane na vseh ravneh odločanja po vsem svetu, doseganje enakosti spolov v političnem življenju pa je še kar daleč.

Od 1. 9. 2021 je 26 žensk opravljalo funkcijo voditeljice držav in/ali vlad v 24 državah . Po sedanji stopnji enakosti spolov na najvišjih položajih oblasti ne bomo dosegli še 130 let . Le 10 držav ima žensko predsednico države, 13 držav pa žensko predsednico vlade. Najpogostejši resorji, kjer so ženske na vodilnih položajih so ministrstvo za družino, sledi ministrstvo za socialne zadeve; okolje in delo (UNWomen 2021).

4 Primerjava enakost med spoloma v Sloveniji, Avstriji in na Švedskem v kontekstu politične kulture

Izbrane države, katere smo vključili v nalogo; Slovenija, Avstrija in Švedska smo izbrali po naslednjem ključu; Slovenija (država v kateri živimo), Avstrija kot sosednja država in Švedska kot Skandinavska država, katera na določenih področjih precej odstopa od ostalih dveh. Vse tri države spadajo med države Evropske Unije.

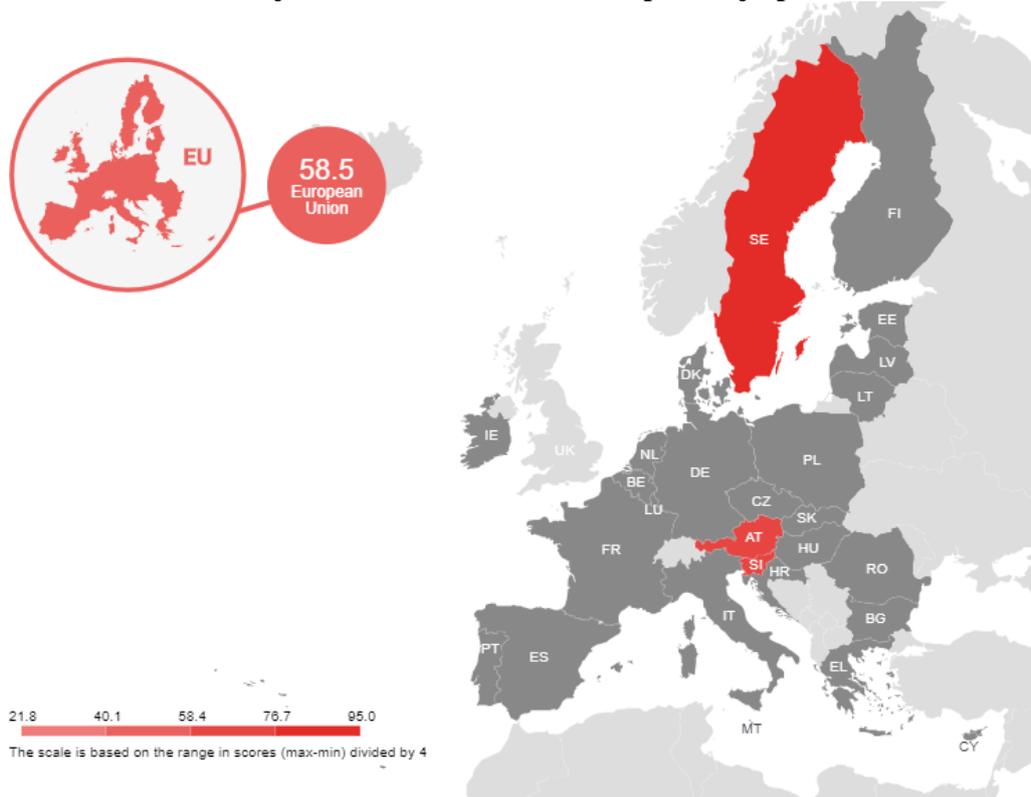
Graf 5. Enakost med spoloma na področju politične moči v državah Slovenije, Avstrije, Švedske in na ravni EU

Vir: EIGE, 2021.

Graf prikazuje Švedsko, ki z najvišjim indeksom 95 najbolj izstopa, Avstrijo z indeksom 74,7 in Slovenijo z indeksom 59,2, ter Evropsko Unijo z indeksom 58,5.

Slika 15: Primerjava indeksov enakosti na področju politične moči izbranih držav.

Vir: EIGE, 2021.

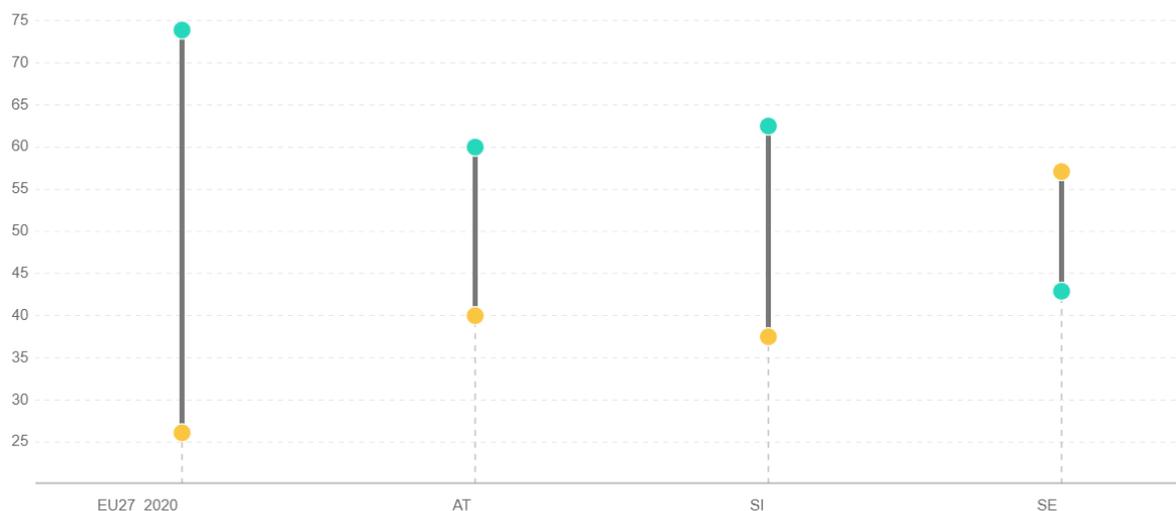
Graf 6: Indeks enakosti med spoloma na področju politične moči v državah Slovenije, Avstrije, Švedske in na ravni EU

1 (EIGE 2021).

Iz grafa lahko razberemo, da vse tri države (Slovenija, Avstrija, Švedska) imajo v primerjavi z EU višji indeks.

Graf 7: Delež žensk in moških na področju vodenja glavnih političnih strank na ravni EU, Avstrije, Slovenije in Švedske.

Vir: EIGE 2021.

V grafu je z rumeno barvo označen delež žensk na področju vodenja glavnih političnih strank na ravni EU, Avstrije, Slovenije in Švedske; z zeleno barvo pa delež moških. Bistvena razlika obstaja na Švedskem, kjer je delež žensk na področju vodenja glavnih političnih strank večji v primerjavi z deležem moških, za razliko od ostalih omenjenih držav.

4.1 Neenakost med spoloma in Hofstedejeve dimenzije kulture

Neenakost med spoloma se kaže na različnih področjih in na različne načine. Rezultati študije izvedene s strani profesorjev na Univerzi v Chicagu kaže, da sta dve tretjini proučevanih medenžerjev za določena (vodstvena) delovna mesta za zaposlitev izbrali moške kandidate,

neglede na kompetentnost v primerjavi z ženskimi kandidatkami. Ta pristranskost še posebej narašča v visokotehnoški industriji. Marsikje se dogaja, da imajo moški več možnosti napredka, več možnosti odločanja in boljše plačilo na svojih delovnih mestih v primerjavi z ženskami (tudi če ima ženska boljše kompetence in je uspešnejša) (Novela 2017).

Vsa vprašanja, povezana z diskriminacijo žensk, naj si bo to v določenih panogah ali na čelu politične moči vodijo do Hofstedejevih kulturnih dimenzij, oziroma natančneje do opredelitve dimenzije moškosti, kjer so ti obravnavani z večjim spoštovanjem kot ženske. Kulturna razsežnost moškosti pomeni družbo, v kateri se družbene vloge spolov jasno razlikujejo: moški naj bi bili samozavestni, trdi in osredotočeni na materialni uspeh; medtem ko naj bi bile ženske skromnejše, nežne in skrbnejše (Hofstede 2001).

Moški se promovirajo glede na potencial, medtem ko se ženske glede na uspešnost.

Velika težava še vedno pesti ženske, ko so precej kompetentne, saj jih moški in ženske pogosto ocenjujejo kot nepriljubljene. Moški, ki so kompetentni, se obravnavajo kot močni, vredni napredovanja in se jim tako pripisuje veliko možnosti za uspeh. Medtem ko kompetentne ženske, tako moški kot tudi ženske vidijo kot nevšečne, ne ženstvene, agresivne in nezaupljive.

Manj sposobne ženske veljajo za bolj všečne, vendar ne dovolj dobre pri opravljanju svojega dela. Ženske pogosto trdo delajo in dosegajo zelene rezultate, medtem ko dobijo zasluge za to moški. Tako ženske kot moški so pogosto ujeti v past ali zakoreninjeno kulturo dajanja višjih ocen moškim članom (Novela 2017).

Ravno tako je zelo pomembna Hofstedejeva dimenzija razdalje moči, saj je na splošno delitev družbene moči v veliki meri odvisna od razdalje moči neke kulture Hofstede med drugim omenja, da sta pravni položaj žensk in njihov dostop do delovnih mest odvisni predvsem od stopnje gospodarske razvitosti države, vlogo pa igra tudi njena stopnja individualizma, zato na to vpliva več dejavnikov (Hofstede 1998).

4.2 Kulturne dimenzije po Hofstedejevemu modelu

Hofstedejev model nacionalne kulture je sestavljen iz šestih dimenzij (6D). Kulturne razsežnosti predstavljajo neodvisne preference, ki med seboj razlikujejo države. Ocene držav so relativne, saj smo ljudje med seboj edinstveni in je kulturo mogoče smotrno uporabiti le s primerjavo. Model je sestavljen iz naslednjih dimenzij: indeks razdalje moči, individualizem vs. Kolektivizem, moškost vs. ženskost, indeks izogibanja negotovosti, dolgoročna orientacija vs. kratkoročna orientacija in popuščanje vs. omejevanje.

V nalogi se bomo osredotočili na dimenzijo moškosti in indeks razdalje moči, saj kot je že omenjeno se ti dve dimenziji sovpadata v kontekst neenakosti med spoloma v povezavi s politično kulturo v izbranih državah (Hofstede Insights 2021).

4.2.1 Indeks razdalje moči

Ta dimenzija prikazuje stopnjo, do katere šibkejši člani družbe sprejemajo in pričakujejo, da je moč neenakomerno porazdeljena, tu je bistveno vprašanje, kako družba obravnava neenakosti med ljudmi. Ljudje v družbah z visoko stopnjo razdalje moči sprejemajo hierarhični red, v katerem ima vsak svoje mesto in tega ni potrebno dodatno pojasnjevati. V družbah z nizko

stopnjo razdalje moči si ljudje prizadevajo izenačiti porazdelitev moči in zahtevajo tudi utemeljitev neenakosti moči.

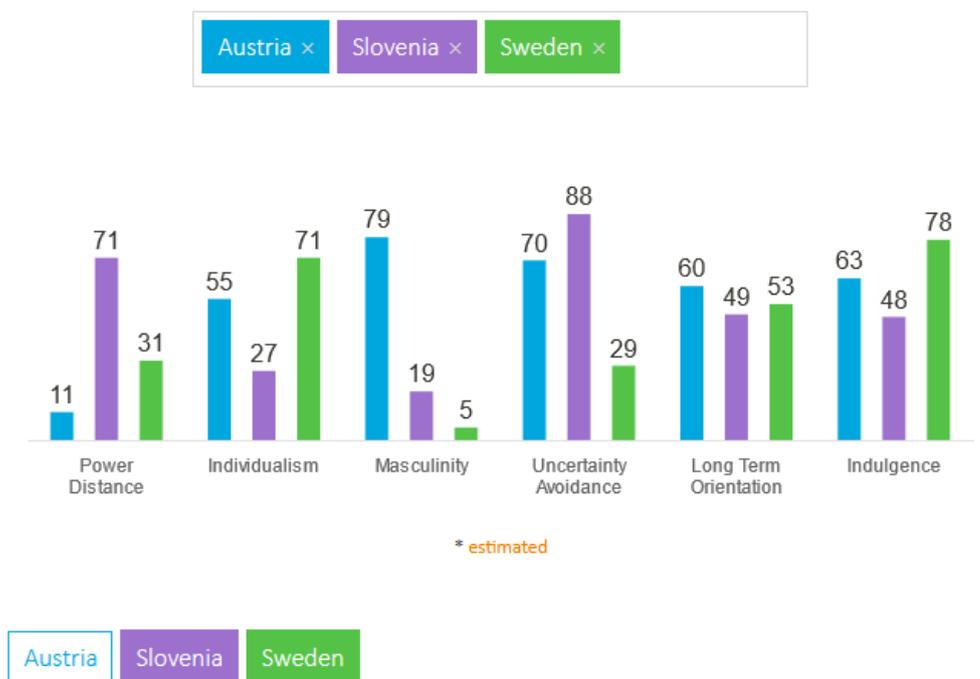
4.2.2 Dimenzija moškost / ženstvenost

Dimenzija moškosti predstavlja prednost za dosežke, junaštvo, samozavest, konkurenčnost, ambicioznost in materialne nagrade za uspeh v neki družbi. Medtem ko so na drugi strani v kulturah z nižjo stopnjo moškosti člani bolj naklonjeni k sodelovanju, skromnosti, soglasju, enakosti spolov, skrbi za šibke in kakovosti življenja. Družba na splošno je bolj usmerjena k soglasju. (Hofstede 2001).

Družbe z višjo stopnjo moškosti so na družbenem področju bolj usmerjeni v zaslužek in pomembnost ega, medtem ko so družbe z nižjo stopnjo moškosti bolj usmerjeni v odnos in kakovost življenja članov družbe. Na političnem in ekonomskem področju družbe z višjo stopnjo moškosti dajejo več poudarka na gospodarsko rast, medtem ko družbe z nižjo stopnjo bolj poudarjajo pomen varovanja okolja. Na področju dela so za družbe z višjo stopnjo moškosti značilne večje razlike v plačah med spoloma in manjše število žensk na vodilnih mestih, prednost dajejo višjim plačam. Medtem ko so za družbe z nižjo stopnjo moškosti značilne manjše razlike v plačah med spoloma in večje število žensk na vodilnih mestih, prednosti ne dajejo zaslužku oz. plačah temveč krajšemu delavniku (manj delavnih ur) (Hofstede 2001, 297).

V nadaljevanju so predstavljene proučevane kulturne razsežnosti (razdalja moči in moškost) v izbranih državah – Avstrija, Slovenija in Švedska.

Slika 16. Kulturne dimenzije po Hofstedeju v izbranih državah

Vir; Hofstede Insights 2022

4.3 Avstrija

4.3.1 *Razdalja moči*

Dimenzija izraža odnos kulture do neenakosti med člani družbe. Avstrija ima na tej dimenziji zelo nizko oceno (11), kar pomeni, da je za avstrijski slog značilno biti neodvisen, hierarhija obstaja zgolj zaradi udobja, enake pravice, dostopnost nadrejenih ter, da vodstvo marsikaj omogoča in daje pooblastila. Moč je decentralizirana in menedžerji računajo na izkušnje članov svoje ekipe, medtem, ko zaposleni pričakujejo posvetovanje. Komunikacija je neposredna in participativna, neprestano nadzorovanje jim ni všeč.

4.3.2 *Moškost*

Avstrija je pri oceni 79 precej moška družba, to pomeni, da je zelo usmerjena k uspehu. V moških družbah ljudje »živijo zato, da delajo«, od menedžerjev se pričakuje, da so odločni, poudarek je na pravičnosti, konkurenci in uspešnosti. To se lahko vidi v času volitev, ko potekajo hude bitke med kandidati brez nikakršnih zadržkov.

4.4 Slovenija

4.4.1 *Razdalja moči*

Slovenija ima na dimenziji razdalje moči dokaj visoko oceno (71), kar pomeni, da ljudje sprejemajo hierarhični red, kjer ima vsak svoje mesto in tega ni potrebno dodatno utemeljevati. Hierarhija v organizaciji odraža prirojene neenakosti, centralizacija je priljubljena, podrejeni pa od nadrejenih pričakujejo navodila.

4.4.2 *Moškost*

Slovenija ima na tej dimenziji zgolj oceno 19 in tako velja za žensko družbo. V takih državah je poudarek na »delati, da bi živeli«, menedžerji si prizadevajo za soglasje, ljudje cenijo enakost, solidarnost in kakovost v življenju. Konflikti se rešujejo zgolj s kompromisi in pogajanjem. Prednost ima prosti čas in fleksibilnost na delovnem mestu ter dobro počutje.

4.5 Švedska

4.5.1 *Razdalja moči*

Švedska ima na tej dimenziji dokaj nizko oceno (31), kar pomeni, da je za švedski slog značilno podobno kot za avstrijski - biti neodvisen, hierarhija zgolj zaradi udobja, itd. enake pravice, dostopni nadrejeni. Moč je decentralizirana, velik pomen pripisujejo izkušnjam.

4.5.2 Moškost

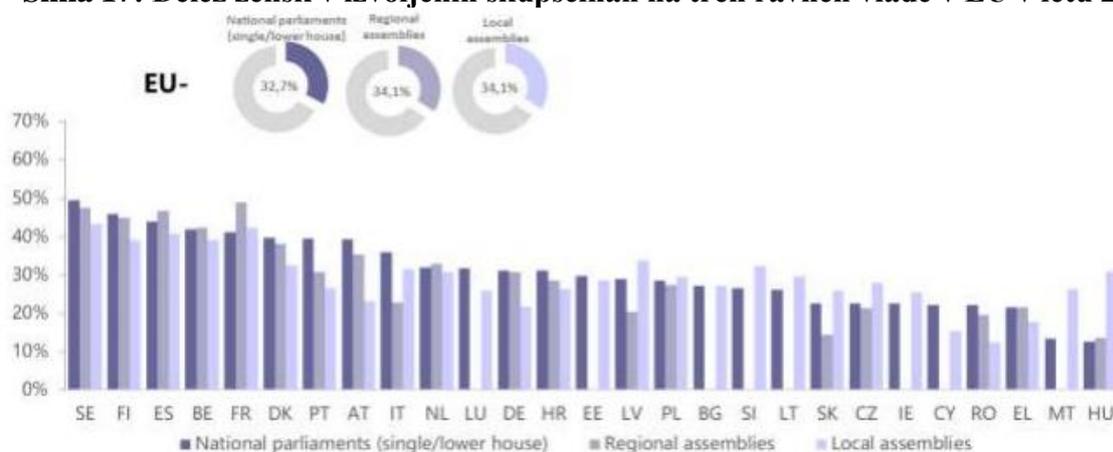
Švedska ima na tej dimenziji zelo niko oceno 5 točk, spada med ženske družbe. Pomembno jim je ohranjevati ravnovesje med življenjem in delom in poskrbeti, da so vključeni vsi. Učinkovit vodja podpira svoje ljudi, sprejemanje odločitev pa se doseže z vključevanjem. Vodje si prizadevajo za konsenz, v družbi je zelo cenjena enakost in solidarnost. Problemi se rešujejo s kompromisi in pogajanjem, Švedi pa so znani po svojih dolgih razpravah, dokler ni dosežen konsenz.

4.6 Prihodnost žensk v političnem odločanju

Ženske v gospodarskih odločitvah čaka še dolga pot, da bi dosegle vodilno vlogo oz., da bi bila le-ta uravnotežena med spoloma. Kljub napredku je neravnovesje spolov še vedno dokaj veliko. Po podatkih EIGE iz oktobra 2020 ženske predstavljajo 29,5 % članic uprav v 174 največjih podjetjih v EU, kar je le 1,0 % povečanje od oktobra 2019. (European Union 2021, 38–39). Politična zastopanost žensk v večini držav EU ostaja pod 40 %. Cilj je, da bi ta moral doseči enakost (tj. 50 %) v skladu s ciljem trajnostnega razvoja o enakosti spolov, a je napredek zelo počasen in se med državami članicami EU bistveno razlikuje.

Kot prikazuje spodnja slika, je bil leta 2020 delež žensk v izvoljenih skupščinah podoben v vseh ravneh vlade v EU: 32,7 % na nacionalni ravni; 34,1 % na regionalni in 34,1 % na lokalni ravni (slika 3).

Slika 17: Delež žensk v izvoljenih skupščinah na treh ravneh vlade v EU v letu 2020.

Vir; Annual Report EIGE 2021, 43.

Čeprav se osnovna raven zastopanosti žensk med EU razlikuje obstajajo znotraj vsake države razlike - < 10 % žensk na nacionalni, regionalni in lokalni ravni v 20 od 27 držav članic.

Švedska, Španija in Francija sta edini državi članici EU z uravnoteženo zastopanostjo spolov (vsaj 40 %) v državnem parlamentu, regionalnih in lokalnih skupščinah. Nasprotno velja za Romunijo in Grčijo z manj kot 25 % žensk na vseh treh ravneh.

Zakonodajni ukrepi za odpravo neenakosti med spoloma pri sprejemanju gospodarskih odločitev še naprej spodbujajo k napredku. V zadnjih 20 letih so številne države sprejele ukrepe za izboljšanje ravnovesja med spoloma v svojih parlamentih z uporabo zakonodajnih kvot, ki zagotavljajo minimalni delež vsakega spola med kandidati.

Takšne kvote trenutno veljajo v enajstih državah članicah. Kljub temu uporaba kandidatnih list, ki so med spoloma uravnotežene, to ne pomeni nujno uravnoteženih volilnih rezultatov. Do sedaj je delež izvoljenih članic ujemal ali presegel ciljno kvoto samo na Portugalskem in v Španiji.

Januarja 2021 je imelo 22 od 27 držav članic EU na čelu vlade moškega, izjeme so Estonija, Danska, Nemčija, Finska in Litva. Od leta 2004 je samo osem držav članic imelo žensko za predsednico vlade, preostalih šestnajst je imelo v tej vlogi samo moške. Od 21 držav članic, ki so izvolile voditelje držav, so izvolile le tri (Estonija, Grčija in Slovaška). ženske kot predsednice.

Ugotovitve kažejo, da so ženske pogosto odgovorne za obravnavane portfelje nižje politične prioritete, kot so na primer socialno-kulturne politike. Kljub temu, da so tudi ti pomembni bi morale biti ženske zadolžene tudi za prestižnejši portfelj, v katerih po večini prevladujejo moški (finance, obramba in varnost, socialne zadeve, izobraževanje itd.) (Annual Report EIGE 2021, 36–42).

Ker se demokratična politična kultura širi po svetu je vse pomembnejše preučevati kako ženske in institucije, ki jim pripadajo prevzemajo nove vloge in identitete, razvijajo nove veščine, uveljavljajo individualne in kolektivne pravice, sodelujejo v javnosti in vzpostavljajo enakovrednost (Athern, Nuti in Masterson 2000, 30-31).

5 Sklepne ugotovitve

Skozi izdelavo seminarske naloge smo prišli do ugotovitev, da je v treh izbranih državah – v Sloveniji, Avstriji in na Švedskem indeks enakosti med spoloma na področju politične moči najvišji na Švedskem (95), sledi Avstrija z indeksom 74,7 in Slovenijo z indeksom 59,2. Vse tri države (Slovenija, Avstrija, Švedska) imajo v primerjavi z Evropsko Unijo višji indeks enakosti med spoloma na področju politične moči (58,5).

Ugotovili smo, da je delež žensk na področju vodenja glavnih političnih strank na ravni EU na Švedskem, v primerjavi z ostalima dvema državama najvišji. Na Švedskem je politična moč žensk bistveno višja kot v Sloveniji in v Avstriji, ravno tako je delež žensk v primerjavi z deležem moških na področju političnega vodstva višji.

Ker ima kultura velik vpliv na celotno družbeno dogajanje smo se odločili, da primerjamo izbrane države tudi na področju nacionalne kulture s pomočjo Hofstedejevega modela kulturnih dimenzij. Odločili smo se primerjati dimenzijo razdalje moči in dimenzijo moškosti izbranih držav – Slovenija, Avstrija in Švedska. Za izbrane dimenzije smo se odločili, ker menimo, da je delitev družbene moči v veliki meri odvisna od razdalje moči neke kulture, in je za družbe z nižjo stopnjo moškosti značilno, da dajejo več poudarka na enakost med spoloma (tudi na vodilnih političnih področjih).

V povezavi s Hofstedejevim modelom smo ugotovili, da ima Švedska najnižjo stopnjo dimenzije moškosti (zgolj 5) kar lahko povežemo z njihovo stopnjo enakosti med spoloma, ki je v primerjavi z ostalima dvema državama najvišja (95). Tudi dimenzija razdalje moči je dokaj nizka (31) (Avstrija 11), prikazuje nam pa stopnjo, do katere šibkejši člani družbe sprejemajo in pričakujejo, da je moč neenakomerno porazdeljena. Iz ugotovitev lahko razberemo, da države

z višjo stopnjo enakosti med spoloma na področju politične moči in s tem tudi večjim deležem žensk na vodilnih področjih v politiki, spadajo med družbe z višjo oceno dimenzije ženskosti in nižjo oceno dimenzije razdalje moči glede na Hofstedejev model.

Menimo, da je zelo pomembno dati več poudarka na politiko enakih možnosti, katero bi lahko opredelili kot politiko oziroma prizadevanje za uvedbo ukrepov, ki bi lahko zmanjšali strukturno pogojeno diskriminacijo do neke družbene skupine v našem primeru žensk. Ti ukrepi se lahko nanašajo na različna področja, kot so zaposlovanje, javno ter politično udeležbo 23 in izobraževanje, prizadevanje za spremembo neustrezne zakonodaje, ki vključuje elemente diskriminacije - sodelovanje in zastopanost žensk v politiki (Jalušič in Antič, 2001, 16).

Procesi in institucije, ki sestavljajo demokracijo bodo ostali pomanjkljivi, če bodo še naprej izključevali ženske, mladino, invalide in manjšine (IDEA 2022).

Vlade bi morale zagotoviti, da zakoni o političnih strankah in na splošno zakonodaja ne prikrajšujejo žensk (EIGE 2016). Vlada bi mogla sprejeti ukrepe za ublažitev dosedanjih škodljivih učinkov in spodbujati tudi regionalne in lokalne oblasti, da sprejmejo ustrezne ukrepe podpirati kandidatke in ozaveščati o pomenu ženske zastopanosti na političnem področju (GMTA 2021).

Skozi izdelavo seminarske naloge smo pridobili veliko novega znanja s področja demokratične ureditve EU, z uporabo orodij kot sta Indeks enakosti spolov in Hofstedejev model kulturnih dimenzij smo prišli do uporabnih in zanimivih podatkov, ki so nam pri izdelavi naloge in sami analizi izbranih držav prišli zelo prav. Vključevanje mladih žensk v politiko se nam zdi zelo pomembno. Menimo, da bi bilo na tem področju potrebno več narediti v smeri izobraževanja ženskega spola, saj imajo mentorstva, tečaji in razna usposabljanja, kampanje in strokovno mreženje pomembno vlogo pri spodbujanju žensk h kandidiranju in h pripravi na politično kariero.

Literatura

- Ahern, Patricia Paul Nuti Julia M. Masterson. 2001. Promoting Gender Equity in the Democratic Process: Women's Paths to Political Participation and Decisionmaking, Washington : International Center for Research on Women.
- Cenfora, Luciano. 2006. Demokracija: zgodovina neke ideologije. Ljubljana: Založba / *cf.
- Coi Giovanna, Hirsch in Cornelius. 2021. »Far from equal: The political gender gap in 9 charts«. <https://www.politico.eu/article/not-yet-equal-europe-political-policy-gender-gap-in-charts/>. Dostopno 10.januarja 2022.
- EIGE - European Institute for Gender Equality. 2022. <https://eige.europa.eu/>. Dostopno 15. januarja 2022.
- EIGE.2016. Gender equality in political decision-making. Lithuania: EIGE. file:///C:/Users/38640/Downloads/2016.1523_mh0116064enn_pdfweb_20170511095720.pdf Dostopno 24. januarja 2022.
- Emanuela Lombardo, Johanna Kantola, Ruth Rubio-Marin. 2021. De-Democratization and Opposition to Gender Equality Politics in Europe, Social Politics: International Studie

- in *Gender, State & Society*, Volume 28, Issue 3, Fall 2021. 521– 531, <https://doi.org/10.1093/sp/jxab030>.
- European Commission. 2022. »Democracy.« https://ec.europa.eu/internationalpartnerships/topics/democracy_en . Dostopno 5. januarja 2022.
- European Union. 2021. »2021 Annual Report on gender equality in the EU.« https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/annual_report_ge_2021_en.pdf 36–42. dostopno 22. januar 2022.
- Ferfila, Bogomil. 2009. *Primerjalne politike v sodobnem svetu*. Ljubljana: NUK.
- Grad, Franc. 1998. *Lokalna demokracija: organizacija in volitve*. Ljubljana: NUK.
- GMTA. 2021. »Gender mainstreaming in thematic areas: Gender equality and political participation«. <https://rm.coe.int/gender-mainstreaming-toolkit-20-gender-equality-and-political-particip/168092e9ec> Dostopno 22. januarja 2022.
- Hatton, Lucy. 2011. *Democracy in the EU*. United Kingdom: Civitas.
- Hofstede Insights. 2022. »National culture.« <https://www.hofstedeinsights.com/models/national-culture/>. Dostopno 20. januarja 2022. Hofstede, Gert. 2001. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. Thousand Oaks CA: Sage Publications.
- Human Development Reports. 2011. http://hdr.undp.org/en/media/FAQs_2011_GII.pdf Dostopno 16. januarja 2022.
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). 2022. »Gender Equality and Inclusion in Democracy«. <https://www.idea.int/our-work/what-we-do/gender-democracy> Dostopno 26. januarja 2022.
- Jalušič Vlasta, in Antič G. Milica. 2001. *Women, politics, equal opportunities*. Ljubljana: Peace Institute. https://www.mirovni-institut.si/wpcontent/uploads/2014/08/MI_politike_women-politics-eq_opp_eng.pdf Dostopno 26. januarja 2022.
- Podobnikar Petra, Pušnik Tomaž et. Al. 2012. *Evropska identiteta in evropsko demokratično državljanstvo*. Ljubljana: FDV Ljubljana.
- Pušnik, Tomaž, Ilc Blaž, Banjac Marinko in Podobnikar Petra. 2012. *Evropska Unija in nove oblike demokratične participacije*. Ljubljana: FDV.
- Ranc, Igor, Štromajer Ana, Mesec Luka. 2012. *Kratek uvod v predstavniško demokracijo: Priročnik o političnem sistemu za srednješolce in študente*. Ljubljana: Zveza ŠKIS.
- Novela, Selly. 2017. »Gender Inequalities of Women in The Business World Related to Hofstede's Masculinity-Femininity Dimension«. Dostopno 18. januarja 2022.
- Siedentop, Larry; Jančar, Mateja; et.al. 2003. *Demokracija v Evropi; Democracy in Europe*. Ljubljana : Študentska založba.
- Social Science. 2021. »Gender Inequality in Politics«. <https://socialsci.libretexts.org/@go/page/8285> Dostopno 10. januarja 2022.
- Tomšič, Matevž. 2002. *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče.
- Un women. 2021. »Facts and figures: Women's leadership and political participation«. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures>. Dostopno 27. januarja 2022

Irena Jagarinec:

UDELEŽBA MLADIH NA VOLITVAH

1 Uvod

Volilna pravica in njeno izvrševanje je v demokratični državi temeljna pravica državljana. Je pravica, ki je enaka vsem opravično sposobnim in starejšim od 18 let. V preteklosti volilna pravica ni bila samoumevna in ni pripadala vsem. Bila je omejena glede na spol in status v družbi. Državljeni imajo preko volitev možnost oblikovati politično oblast. Oblast je v demokratični državi v domeni državljanov in ravno zaradi tega, se morajo državljeni odločiti kdo bo na oblasti. Državljeni so tisti, ki s svojim glasovanjem odločijo kako bo politika delovala in kdo bo na oblasti. V zadnjem času pa se soočamo s tem, da svojo volilno pravico ne izvršujejo vsi, kar se kaže v upadanju volilne udeležbe. Tukaj se lahko vprašamo ali državljeni to svojo pravico jemljejo zgolj kot pravico, možnost ki jo imajo ali kot dolžnost, da s svojim glasovanjem postanejo organ soodločanja.

V seminarski nalogi se bomo posvetili volitvam in udeležbi mladih na referendumih in volitvah. Trendi kažejo, da volilna udeležba iz leta v leto pada. Seznanili se bomo v kolikšni meri so mladi politično aktivno, koliko jih politika in z njo povezana problematika zanima ter ali imajo o njej svoje mnenje. Zanima nas tudi stopnja informiranosti mladih o politiki ter ali menijo da njihov glas šteje. Obenem se bomo vprašali ali bi dvig digitalizacije prinesel višjo udeležbo na volitvah.

1.1 Opredelitev raziskovalnih vprašanj

V seminarski nalogi bomo poskušali odgovoriti sledeča vprašanja. Ali se mladi zanimajo za politiko in svoj vpliv ki ga imajo s pomočjo volitev ter ali bi uvedba digitalizacije, ki jo je pandemija COVID – 19 rapidno pospešila imela vpliv na njihovo udeležbo na volitvah in referendumih.

1.2 Metode raziskovanja

V seminarski nalogi bomo uporabili metodo komparacije in kvantitativno raziskavo. Iskali bomo družbene pojave ter povezanost med njima.

V empiričnem delu seminarske naloge bo uporabljena kvantitativna metoda. Izvedli bomo anketo, v katero bo vključenih 30 oseb, starih od 20 do 22 let.

Podatki bodo predstavljeni tabelsko in grafično ter interpretirani.

1.3 Predvidene predpostavke

Predpostavljamo da anketiranci poznajo pojem demokracije in ga razumejo, poznajo svoje volilne pravice in se zavedajo svoje odgovornosti soodločanja oblasti vodenja.

2 Demokracija in politika

Ideal in pojem demokracija, je svetu predstavila moderna Evropa (Siedentop 2003, 76). Sam pomen besede, pa ima svojo zgodovino v antični Grčiji. V prevodu naj bi pojem demokracija pomenil, da vladajo ljudje. Izraz je izpeljanka iz grške besede dēmokratia, ki je izpeljanka iz

besed *dēmos*, kar pomeni ljudje in *kratos*, kar pomeni vlada. Že v petem stoletju pred našim štetjem se je v nekaterih grških mestnih državah, predvsem v Atenah, pojavilo označevanje političnih sistemov (Britannica, Democracy).

Ključno za oblikovanje Evrope kot jo poznamo danes, je bil premik pomena demokracije. Paziti moramo na razumevanje samega pojma, saj napačno interpretiranje zna prinesiti nezaželene posledice. Razumeti moramo, da ima demokracija dve silnici, ki na eni strani prinaša demokratično svobodo ter osebno avtonomijo, medtem ko na drugi strani prinaša novo pot politični soudeležbi in državljanski vrlini (Siedentop 2003, 76).

Siedentop navaja, da alternativa političnem razredu ne obstaja in da je očitno, da pravo resničnost samouprave uživa ravno federalna Evropa (Siedentop 2003, 173). V začetku 19. stoletja so francoski liberalci politično elito poimenovali »naravna« aristokracija v nasprotju z na rojstvu utemeljeno aristokracijo. Postavljena domneva, da so elite kot takšne, zavrnjene kot demokratična družba je napačna. Politični razredi so sestavljeni iz političnih elit, ki so odprti in raznoliki. Ne velja več, da so prednosti politične elite skoncentrirane na en družbeni razred ter na en prednostni monopol, ki je značilen za aristokratsko družbo (Siedentop 2003, 174). Iz navedenega lahko sklepamo, da dandanes skoraj ni države, ki ne bi bila demokratična. Demokracijo doživljamo kot vrednoto in zaželeno obliko politične sistematike.

2.1 Zgodovina demokracije

Temelj moderne demokracije, ki je prinesel idejo pravne enakosti med ljudmi, je pojem, ki je političnimi boji potreboval kar nekaj časa prede se je uveljavil. Porajala so se vprašanja ali so prav vsi zmožni odločati in sodelovati pri izvolitvi vladavine na ravni države (Canfora 2006). V podrejen položaj so se postavljale ženske, neizobraženo ljudstvo in nižji sloji. Izključeni se niso enostavno prepustili toku in sprejeli odločitev, prizadevali so si priboriti državljanske pravice. Seveda so ob tem naleteli na upor in zavračanje. Zakonodaja je bila napisana na način, da je omejevala njihovo možnost političnega udejstvovanja. Zavedali so se, da kot posamezniki nimajo moči, niti ekonomskih resursov, zato je bil potek njihovega organiziranja počasen in tog.

2.2 Sodobna demokracija in demokratična država

V demokratičnem sistemu politike, se državna oblast izvoli. Kar pomeni, da je tudi zamenljiva. Njeno načelo je, da nihče nima nad njo monopola. Državna oblasti in njene institucije se oblikujejo z državljankami in državljani, ki imajo svobodo in legitimno pravico oblikovati državno oblast. Državna oblast je lahko legitimna, samo pod pogojem, da je izvoljena na svobodnih in neposrednih volitvah. Kot najbolj očitne prednosti demokracije lahko navedemo svobodo, upoštevanje pravic vseh državljanov, zbuja interes za javne zadeve, spodbuja odgovornost in s tem ohranja razvoj in napredek (Počkar, M., Andolšek S., Popit, T., Berle Lakota, A.).

V 17. in 18. stoletju se je razvil liberalizem, ki je pomemben člen nastanka sodobne demokracije. Temeljno načelo liberalizma je bilo, da se oblast omeji in se ji prepreči poseganje v človeško osebno, družinsko in poslovno življenje. Svoboda je bila pravica vsakega posameznika in v povezavi s tem, so vsakemu dodeljene pravice, ki jih ni možno odtujiti. Nekatero od teh pravi so pravica do osebne svobode, pravica do življenja, pravica do zasebne lastnine ter pravica do enakosti. Na novo je bila opredeljena vloga države, ki se je osredotočala na zagotavljanje družbenega miru in reda ter na varovanje človekovih pravic. Takšno strogo

urejenost, je bilo možno doseči z ustavo, ki velja za najvišji pravni akt države, ki določa podobo države, kako bo le-ta delovala in zaščitila temeljne človekove pravice in svoboščine (Počkar, M., Andolšek S., Popit, T., Berle Lakota, A.).

Če povzamemo značilnost sodobne demokracije, bi lahko navedli:

- Pred zlorabami državnih oblasti, mora biti državljan zavarovan.
- Oblikovanje državne oblasti, mora biti urejeno po meri ljudi, zlasti v skladu z njihovimi potrebami in željami.
- V imenu ljudstva izvoljeni predstavniki izvršujejo svoje dolžnosti. Sama suverenost pripada državljanom. Volilni sistem mora biti splošen, enak, tajen in pošten.
- Uravnoteženost in deljenost državne oblasti sta ključni.
- Temeljne človekove pravice in svoboščine mora ščititi in zastopati ustava. Ta jasno določi meje, ki jih demokratična oblast ne sme nikoli prestopiti (Počkar, M., Andolšek S., Popit, T., Berle Lakota, A.).

2.3 Politično udejstvovanje

Eden od ključnih obsegov demokracije je politično udejstvovanje oziroma sodelovanje ljudstva pri odločitvah javnega značaja. Imamo pa dve strani političnega udejstvovanja. Prva je integracijska, katere naloga je povezovanje skupnosti posameznikov in posameznic, kar kaže na solidarnost da jim ni vseeno kar se dogaja v skupnosti. Na drugi strani pa imamo tekmovalnost, rivalstvo in boj za premoč posameznikov, posameznic in skupin, ki so željni vpliva in moči ter zaščite lastnih interesov in koristi (Praprotnik, L., Šporar, R. Bela knjiga: Vključevanje mladih v oblikovanje lokalnih politik. 2019).

Da bi se lahko aktivno politično udeleževali, je potrebno politiko spremljati, se zanjo zanimati in se udeleževati volitev ter referendumov. Možno je vključiti se v politične stranke in delovati pod njihovim okriljem, na voljo imamo tudi razna gibanja in skupine, ki občasno poskušajo vsaj delno vplivati na odločitve državne oblasti. Kod takšna gibanja lahko imenujemo proteste, demonstracije, podpisovanje peticij, sodelovanje pri bojkotih. Slednja veljajo za nekonvencionalna gibanja, ki pa niso vedno nelegalna. Pod določenimi pogoji so takšna udejstvovanja v demokratičnih državah legalna in jih kot ne legalne tretiramo kadar ne izpolnjujejo predpisanih norm in vključujejo uporabo sile (Praprotnik, L., Šporar, R. Bela knjiga: Vključevanje mladih v oblikovanje lokalnih politik. 2019).

2.4 Politične stranke in njihov pomen

Sodobna demokracija je posredna, saj na podlagi volitev državljanji izvolijo kdo bo zastopal njihove interese. Odločanje ni neposredno temveč državna oblast odloča v imenu ljudstva. Na tem mestu se srečamo s političnimi strankami. Politične stranke predstavljajo apolitično združevanje. V njih se združujejo posamezniki, ki si delijo podobne interese ter poglede na ureditev družbenega življenja. Organizirajo se na način, da njihovi predstavniki in somišljeniki zavzamejo ključna mesta v državnih institucijah ter omogočajo zagotavljanje strankarskega programa. Kot posledica različnih interesov ljudstva ter različnih družbenih vrednot in ciljev, se tvorijo ostro nasprotujoči politični programi. Kljub temu, se v demokratični državi ohranja načelo uresničevanja političnih ciljev samo ob spoštovanju človekovih pravic in svoboščin. Politični boj pride v ospredje v času volitev, kadar so v teku volilne priprave in vsaka stranka prepričuje ljudstvo o uspešnosti in kakovosti svojega političnega programa, z namenom da pridobi njihov volilni glas in izbere njihove kandidate za predstavniško telo (Boljka, U., Narat,

T. 2016. *Aktivno državljanstvo*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino).

3 Politika in njene značilnosti

Človekovo življenje opredeljuje politika, ki je ena od temeljnih področij. Kjer je potrebno tvoriti določene skupnosti, se pojavi potreba po urejanju. Odločitve so zavezujoče za vse pripadnike skupnosti, kar pripelje do institucionalizacije dejavnosti. Razumemo lahko, da so politični predstavniki in odločitveni procesi v sodobnih demokracijah drugačni kot so bili v enostavnih družbah (Tomšič 2002, 9).

V sodobnih družbah je naloga političnega podsistema upravljanje javnih zadev ter obenem kreiranje in izvajanje različnih političnih področij. S tem dosežemo družbene cilje. Po drugi plati politika predstavlja območje v katerem se kreirajo različna prepričanja ter interesi. Na podlagi tega nastajajo novi tipi političnih kultur, katerih temelj sta konsenz in participacija. S tem politika opravi funkcijo družbene integracije. Pojema moči in vpliva sta v tesni povezavi s politiko (Tomšič 2002, 10).

3.1 Opredelitev politike

Kot ožji pojem bi politiko lahko opredelili kot tisto kar zadeva državo. Na eni strani vlado države sestavljajo njene stalne institucije, ki zagotavljajo javne storitve, njihova naloga je izvrševanje zakonov, zagotovitev varnosti, s čemer poskrbijo za upravljanje oseb in stvari. Na drugi strani pa vlado sestavljajo politiki, katerih naloga je vodenje države. Na to funkcijo so v demokratični državi izvoljeni. Naloga politikov je opredeliti javne storitve in zakone, ki jih mora določiti država. Zagotoviti mora varnost in namen zaradi katerih država upravlja s stvarmi in ljudmi (Open Learn 2016).

Politika opredeljena kot takšna lahko vključuje dejavnosti, ki neposredno vplivajo na institucije države ali preko posameznikov, kateri so neposredno vključeni v institucije države ali posle upravljanja. Glede na to definicijo, bi lahko zaključili da je politika splet interakcij med državami v mednarodnem ali domačem okolišju in dejavnosti posameznih državljanov, ki sodelujejo z državo (Open Learn 2016).

Politiko ne morejo jemati kot dejavnost ali kariero ki jo opravljajo posamezniki – politiki, je splet zadev ki se nanašajo na državo, vključuje pa celo vrsto dejavnosti, akterjev in prostorov. Zakoni se sprejemajo in uveljavljajo preko različnih državnih institucij, ki so v pristojnosti odločevalcev (Open Learn 2016).

Ena od specifik vlade je tudi to, da njihove naslednice, ne zagotavljajo in zagovarjajo enakih stališč kot njene predhodnice. Medtem ko se ena vlada ukvarja z vprašanjem obrambe na nacionalni ravni in iz tega razloga več davčnih prihodkov vlaga v oborožene sile, lahko druga vlada zmanjša obramboslovni proračun in usmeri višji proračun v izboljšanje zdravstvenega varstva (Open Learn 2016).

3.2 Politični sistem

Politični sistem je niz formalno pravnih institucij, ki sestavljajo vlado in s tem državo. Takšno opredelitev so sprejele številne pravne študije ali t.i. ustavne ureditve naprednih političnih redov. Širše lahko pojem razumemo kot dejansko predpisano obliko političnega vedenja, ne le

kot pravno ureditev države, kar vidimo skozi realnost delovanja države. Če politični sistem opredelimo še širše, ga lahko vidimo kot niz procesov interakcije ali kot podsistem družbenega sistema, ki je v interakciji z ostalimi nepolitičnimi ekonomskimi sistemi. Za najpomembnejši tip političnega sistema v sodobni družbi velja nacionalna država. Oblikovanja nadnacionalnih odnosov, je glavni rezultat delitve sveta na države, ki so načeloma v stiku med seboj, imajo skupne cilje in potrebe ter se soočajo s skupnimi grožnjami. V nekaterih primerih, kot velja za mnoga zaveznitva, so takšni odnosi kratkega roka in minljivi. Načeloma ne vodijo v pomemben institucionalen razvoj. Spet na drugi strani, pa lahko vodijo v meddržavne organizacije in nadnacionalne sisteme (Heslop, Alan D. Political system).

4 Volitve

Volitve imajo ključno vlogo v sistemu predstavniške demokracije. Zanje velja, da so primerni mehanizem, ki zagotavlja izvajanje načela ljudske suverenosti. Končno avtoriteto imajo ljudje, ki pa jo skozi volilni postopek prenesejo na svoje predstavnike. S pomočjo periodičnih volitev, je državljanom zagotovljena možnost zamenjave vlade. S tem se javnosti zagotavlja obdržati odgovornost uradnikov in političnih strank. Tudi glasovanja imajo v demokraciji svojo edinstveno vlogo. Glasovanje predstavlja edino obliko sodelovanja, pri katerem ima vsak državljan enakovredno besedo. Kar v praksi pomeni: ena oseba, en glas. S tem lahko razumemo da je volilna pravica odlična možnost za izenačevanje političnega vpliva. Tukaj pa obstaja možnost, da se praksa razlikuje od teorije, saj do izenačenja lahko pride le tako, da vsi izvršujejo svojo volilno pravico oz. dolžnost (Capaccio D., de Mino W. Electoral Abstention as a Problem of Democracy).

4.1 Volitve v Državni zbor

4.1.1 Volilne enote

Za volilne enote veljajo območja, ki so delitev celotnega območja na katerem potekajo volitve. Za volitve v državni zbor, se v takšno razdelitev vključeno območje celotne države. Znotraj volilnih enot, se območja delijo na volilne okraje. Omejitev je, da se tvori toliko volilnih okrajev, v vsaki volilni enoti koliko je volil poslancev, to pomeni enajst volilnih okrajev v vsaki volilni enoti. Na izid volitev ne vplivajo glasovi po posameznih volilnih okrajih, pač pa vsi glasovi pridobljeni na volitvah. Seštevajo se glasovi v korist liste kandidatov na ravni volilne enote (Republika Slovenija, Volitve v državni zbor).

4.1.2 Kandidiranje

Kandidate za volitve lahko predlagajo volivci ali politične stranke. Kandidacijski postopek pa poteka pred Državno volilno komisijo in komisijo volilne enote. Na listo kandidatov se lahko uvrsti največ toliko kandidatov, koliko se volil poslancev v volilni enoti. En kandidat lahko kandidira samo v eni volilni enoti in samo na eni volilni listi. Na kandidatni listi pa noben spol ne sme biti zastopan z manj ko 35 % od skupnega števila kandidatov in kandidatke na listi (Republika Slovenija, Volitve v državni zbor).

4.1.3 Ugotavljanje izida volitev poslancev

Pri izidu volitev poslancev, se upošteva načelo sorazmerno zastopanih političnih interesov. Mandati se delijo na dveh ravneh; eno je na ravni celotne države, drugo v volilni enoti, ki se dodelijo na podlagi volilnega količnika. Listi na koncu pripada toliko mandatov, kolikokrat je količnik vsebovan v številu glasov. Mandati ki niso razdeljeni v volilnih enotah, se na ravni države razdelijo tako, da se istoimenskim listam dodeli toliko mandatov, koliko znaša razlika med številom mandatov, ki jim pripada glede na seštevek glasov na ravni države in številom mandatov, ki so jih dobile v volilnih enotah (Republika Slovenija, Volitve v državni zbor).

4.1.4 Organiziranost volitev in Državna volilna komisija

Pod organiziranost volitev smatramo njihovo tehnično izvedbo. V samo organiziranost volitev so neposredno vključeni volilni organi, katerih naloga je vodenje in izvajanje volitev. Državna volilna komisija, volilne komisije volilnih enot in okrajne volilne komisije sodijo volitve v Državni zbor (Republika Slovenija, Volitve v državni zbor).

4.1.5 Zakonodaja

Zakon o volitvah v državni zbor ureja volitve v Državni zbor. Ta zakon je pristojen za urejanje materialnopravnih vprašanj, zlasti kar se tiče volilne pravice, organiziranje volitev ter oblikovanje volilnih enot in za procesna vprašanja, kot so način glasovanja, ugotavljanje izida volitev in varstvo volilne pravice (Zakon o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo, 54/07 – odl. US, 23/17 in 29/21).

4.2 Volitve predsednika republike

Na podlagi splošne in enake volilne pravice se na svobodnih in neposrednih volitvah s tajnim glasovanjem izvoli predsednika države. Predsednika republike se voli za obdobje petih leti, največ dva krat zaporedoma je lahko izvoljen na to funkcijo.

4.2.1 Volilna pravica in organizacija volitev

Pri volitvah za predsednika države je volilna pravica enaka in splošna, kar pomeni, da jo imajo vsi ki so na dan glasovanja dopolnili osemnajst let starosti in imajo sicer volilno pravico pri volitvah v državni zbor. V Zakonu o volitvah predsednika republike je natančneje določeno, kdo ima pravico voliti in biti izvoljen za predsednika republike.

4.2.2 Kandidiranje

Poslanci Državnega zbora, politične stranke in volivci predlagajo kandidate za predsednika republike. Osnovno pravilo glede kandidiranja je, da vsak volivec in vsak poslanec lahko da podporo samo eni kandidaturi. Najpozneje petindvajseti dan pred dnevom glasovanja, se pri Državni volilni komisiji predloži predlog kandidature. Po potrditvi prejetih kandidatur, se z žrebom določi vrstni red kandidatur. Ti sezname morajo biti objavljeni najkasneje petnajsti dan pred dnevom glasovanja.

4.2.3 Glasovanje in ugotavljanje izida glasovanja

Na glasovnici so napisana imena in priimki predsedniških kandidatov. Volivec lahko glasuje samo za enega kandidata. To naredi tako, da obkroži številko pred imenom in priimkom kandidata za katerega glasuje.

4.3 Lokalne volitve

Na lokalnih volitvah volimo člane občinskega sveta in župana. Izvedejo se vsake štiri leta, na tretjo nedeljo v novembru. Načeloma volitve potekajo na voliščih, določa pa zakon možnost glasovanja po pošti ali na domu.

Na domu lahko glasujejo volivci, ki se zaradi bolezni ne morajo udeležiti volitev na volilnem mestu. Tri dni pred glasovanjem je potrebno sporočiti volilni komisiji, kdo po volil od doma. Po pošti lahko glasujejo tisti, ki so v zavodu za prestajanje kazni, v priporu, v bolnišnici ali v socialnovarstvenem zavodu za institucionalno varstvo. Tak način glasovanja je potrebno volilni komisiji sporočiti najpozneje deset dni pred glasovanjem. Stalno možnost glasovanja po pošti imajo invalidi, volilni komisiji predložijo odločbo o priznanju statusa invalida in jim pravica volitev po pošti velja do preklica.

4.3.1 Kandidiranje za občinski svet in župana

Politične stranke v občini in volivci v volilni enoti izberejo kandidate in liste kandidatov za občinski svet. Pisno soglasje kandidata je potrebno za vsako kandidaturo.

Politična stranka ali skupina volivcev lahko predlaga kandidata za župana. Pisno soglasje kandidata je potrebno za vsako kandidaturo.

4.3.2 Volitve v občinski svet in županske volitve

Odvisno od velikosti občine, občinski svet lahko šteje od 7 do 45 članov, ki so izvoljeni za štiriletni mandat.

Tisti ki na volitvah prejme največje število veljavnih glasov, je izvoljen za župana. Do drugega kroga volitev pride, kadar nobeden od kandidatov ni dobil večine glasov. V drugem krogu volivci izbirajo med kandidatoma, ki sta prejela največ glasov. Drugi krog volitev se izvede 14 dni po prvem krogu volitev.

4.4 Primerjava prvega in drugega kroga lokalnih volitev 2014 in 2018 v Mariboru

MESTNA OBČINA MARIBOR (na seznam občin)		
Volilna udeležba		
	5.10.2014 prvi krog	19.10.2014 drugi krog
Število volilnih upravičencev:	93.279	93.353
Skupaj glasovalo po imeniku:	35.355	29.394
Število oddanih glasov (za župane):	35.345	29.391
Število neveljavnih glasov (za župane):	570	447
Glasovalo s potrdilom (za župane):	0	0
Volilna udeležba (skupaj):	37,90 %	31,49 %

Vir: Lokalne volitve 2014

Slika 18: Volilna udeležba na županskih volitvah v Mariboru 2014

MESTNA OBČINA MARIBOR

VOLILNA UDELEŽBA

	18.11.2018 prvi krog	2.12.2018 drugi krog
Število volilnih upravičencev:	90.509	90.609
Skupaj glasovalo po imeniku:	45.054	42.706
Število oddanih glasov (za župane):	45.019	42.697
Število neveljavnih glasov (za župane):	364	329
Glasovalo s potrdilom (za župane):	0	1
Volilna udeležba (skupaj):	49,78 %	47,13 %

Vir: Lokalne volitve 2018

Slika 19: Volilna udeležba na županskih volitvah v Mariboru 2018

Iz zgoraj navedeni tabel, vidimo da se je v letu 2014 v primerjavi z letom 2018 prvega in drugega kroga županskih volitev udeležilo več volilnih upravičencev. V letu 2014 je bilo volilnih udeležencev več. Pri obeh je opaziti, da je prvi krog volitev bolj obiskan kot drugi. Lokalne volitve volivcem dajejo moč in več ljudi ko glasuje za uspešnega kandidata, več je možnosti za pozitivne spremembe. Očitno se trend tekom let spreminja in volivci bolj obiskujejo volitve.

5 Raziskava in interpretacija

Opravili smo anketo, ki je v vzorec zajela 30 oseb starih med 20 in 22 let. Ankete so bile ciljni skupini poslani preko elektronske pošte. Vsi sodelujoči so študenti Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Univerze v Mariboru. Sodelovanje je bilo prostovoljno in anonimno. Sodelujoči so bili seznanjeni z obravnavno tematiko. Sporočeno jim je bilo, da bodo po opravljeni raziskavi, obveščeni o rezultatih.

Anketa je bila sestavljena iz 10 vprašanj zaprtega tipa. Kot možen problem se pojavlja izkrivljen rezultat, saj ni možno predvideti vseh odgovorov.

5.1 Anketa

Pozdravljeni,

sem Vanja Jagarinec, študentka 2. letnika Medkulturnega menedžmenta na Fakulteti za uporabne družbene študije. Pri predmetu Evropska demokracija in politična kultura, bomo s pomočjo raziskave poskušali ugotoviti kakšno je stališče mladih do politike, v kolikšni meri se v njej udeležujejo, koliko jih zanima, ali se udeležujejo volitev in kakšni so vzvodi, s katerimi bi povišali volilno udeležbo.

Anketa je popolnoma anonimna, njeno izpolnjevanje vam bo vzelo približno 5 minut. Vaši odgovori bodo obravnavani strogo zaupno, ne bodo posredovani tretjim osebam ter bodo uporabljeni zgolj za potrebe seminarske naloge.

Za kakršna koli vprašanja, sem vam na voljo preko maila iz katerega ste prejeli anketo.

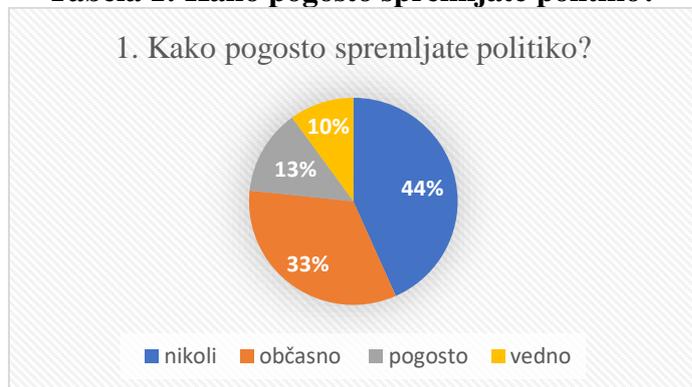
Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem.

Anketna vprašanja:

1. Kako pogosto spremljate politiko?

nikoli	občasno	pogosto	vedno
13	10	4	3

Tabela 1: Kako pogosto spremljate politiko?

Slika 20: Kako pogosto spremljate politiko?

Pri vprašanju kako pogosto spremljate politiko je največji delež, kar 44% anketirancev odgovorilo, da nikoli. Redno dogajanje v politiki spremlja najmanjši odstotek anketirancev kar je 10 %.

2. Ali kdaj sodelujete v spletni debati o politiki?

nikoli	občasno	pogosto	vedno
19	6	3	2

Tabela 2: Ali kdaj sodelujete v spletni debati o politiki?

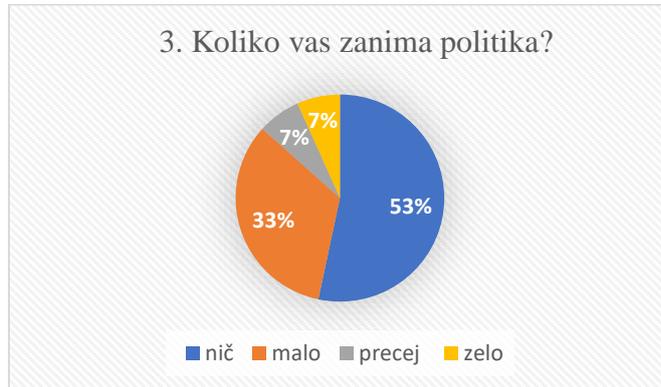
Slika 21: Ali kdaj sodelujete v spletni debati o politiki?

Naslednje vprašanje se je nanašalo ali se kdaj udeležujejo debat na spletu, ki se nanašajo na politiko. Kar 63% se takšnih debat nikoli ne udeležuje. 7% kar je najmanjši odstotek, se redno udeležuje političnih debat na spletu.

3. Koliko vas zanima politika?

nič	malo	precej	zelo
16	10	2	2

Tabela 3: Koliko vas zanima politika?

Slika 22: Koliko vas zanima politika?

Ugotovljeno je bilo, da več kot polovico anketiranih, natanko 53%, politika sploh ne zanima. 33% jih kaže malo zanimanja, medtem ko se za politiko precej ali zelo zanima isti odstotek anketirancev, to je 7%.

4. Ali ste strankarsko opredeljeni?

da	ne
13	17

Tabela 4: Ali ste strankarsko opredeljeni?

Slika 23: Ali ste strankarsko opredeljeni?

Pri naslednjem vprašanju smo želeli izvedeti kakšen je odstotek strankarsko opredeljenih. Večji procent, 57% je strankarsko neopredeljenih.

5. Ali vaši starši spremljajo politiko?

nikoli	občasno	pogosto	vedno
1	3	9	17

Tabela 5: Ali vaši starši spremljajo politiko?

Slika 24: Ali vaši starši spremljajo politiko?

Naslednje vprašanje se je nanašalo na to kako politiko dojemajo njihovi starši. Tukaj ugotovimo, da njihovi starši v večji meri vedno spremljajo politiko. Več kot polovica s 57 % redno spremlja dogajanje v politiki.

6. Ali so vaši starši strankarsko opredeljeni?

da	ne
26	4

Tabela 6: Ali so vaši starši strankarsko opredeljeni?

Slika 25: Ali so vaši starši strankarsko opredeljeni?

Pri vprašanju ali so starši strankarsko opredeljeni, smo dobili presenetljiv rezultat, saj je kar 87% staršev strankarsko opredeljenih.

7. Kako pogosto se udeležujete volitev?

nikoli	občasno	pogosto	vedno
3	13	8	6

Tabela 7: Kako pogosto se udeležujete volitev?

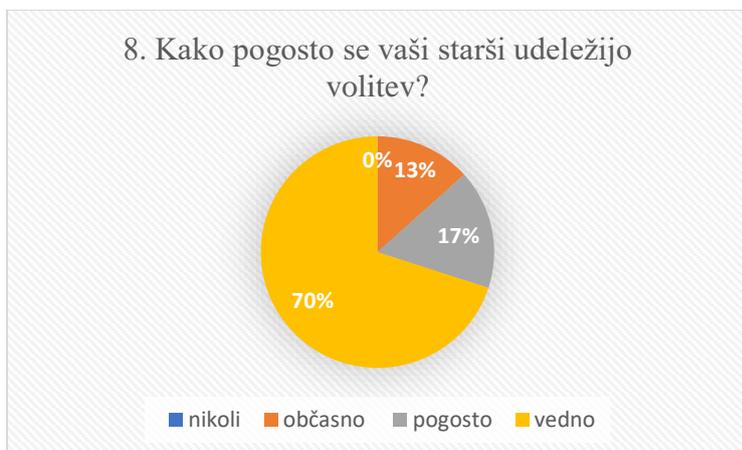
Slika 26: Kako pogosto se udeležujete volitev?

Glede udeleževanja na volitvah smo izvedeli, da se jih vedno udeleži 20% anketirancev in 10% nikoli. Vsi ostali se občasno ali pogosto.

8. Kako pogosto se vaši starši udeležijo volitev?

nikoli	občasno	pogosto	vedno
0	4	5	21

Tabela 8: Kako pogosto se vaši starši udeležujejo volitev?

Slika 27: Kako pogosto se vaši starši udeležujejo volitev?

Ko smo vprašali kako pogosto se volitev udeležujejo njihovi starši, je odstotek udeležbe 70%, da vedno. Nikoli ni odgovoril nihče.

9. Ali se kdaj udeležite predčasnih volitev?

nikoli	občasno	pogosto	vedno
27	3	0	0

Tabela 9: Ali se kdaj udeležite predčasnih volitev?

Slika 28: Ali se kdaj udeležite predčasnih volitev?

Predčasnih volitev se je občasno udeležilo 10% anketirancev, 90% se jih ne udeleži nikoli.

10. Ali bi se pogosteje udeleževali volitev, v kolikor bi bile organizirane preko spleta in vam ne bi bilo potrebno oditi na volišče?

da	mogoče	ne
23	5	2

Tabela 10: Ali bi se pogosteje udeleževali volitev, v kolikor bi bile organizirane preko spleta in vam ne bi bilo potrebno oditi na volišče?

Slika 29: Ali bi se udeleževali volitev v kolikor bi bile organizirane preko spleta in vam ne bi bilo potrebno oditi na volišče?

V zadnjem vprašanju nas je zanimalo ali bi se več anketirancev udeležilo volitev v kolikor bi bile organizirane preko spleta in ne bi bilo potrebno oditi na volišča. 77% anketirancev je odgovorilo pritrdilno, da bi se volitev v tem primeru udeležili. Še vedno bi pa bilo 6% takšnih ki se kljub temu volitev ne bi udeležili.

5.2 Analiza ankete in odgovor na raziskovalno vprašanje

Če povzamemo analizo ankete, pridemo do naslednjih zaključkov; politike ne spremlja večji del mladih anketirancev. Tudi večji del anketirancev se ne udeležuje v spletnih debatah o politiki. Politika jih ne zanima ter niso strankarsko opredeljeni. Opazimo da sicer volitev se udeležujejo, vendar še vedno v procentu manj kot pol vprašanih. Predčasne volitve jih ne zanimajo, se pa jim zdi dobra ideja volilne udeležbe preko spleta. Če njihove odgovore primerjamo z zanimanjem politike njihovih staršev, vidimo da se navade razlikujejo. Njihovi starši dogajanje v politiki spremljajo, se strankarsko opredeljujejo in udeležujejo volitev. Sklepamo lahko, da pa vpliv staršev kljub temu ni tako visok, da bi mlade spodbudil k političnemu udeleževanju in strankarskemu opredeljevanju.

6 Zaključek

Začetek leta 2020 je prinesel drastične spremembe na področju digitalizacije. Svet se je spopadal s pandemijo COVID – 19, kar je še dodatno spodbudilo in pospešilo procese digitalizacije. Spodbujalo se je delo od doma, uvedlo se je šolanje na daljavo, vlada je uvedla veliko digitalnih storitev. Kot dober mehanizem dviga udeležbe na volitvah bi bila organizacija e-volitev. V času pandemije, ko smo spremenili svoje potrošniške navade, delali od doma, se šolali na daljavo, bi takšna oblika bila iz strani volivcev pozitivno sprejeta saj smo vajeni vse urediti iz domačega kavča. Prof. dr. Simona Kukovič sodeluje v projektu »Ostani povezan, ohrani razdaljo«. Preko tega projekta, v času trajanja pandemije COVID – 19 spodbujajo e-sodelovanje

Na Fakulteti za uporabne družbene študije poteka projekt ERROR 404, ki spodbuja dvig digitalnih kompetenc, posebej med ženskami, saj podatki raziskav kažejo, da je moška populacija bolj digitalno pismena od ženske.

V spodnji tabeli vidimo, da je v letu 2011 v Sloveniji do interneta dostopalo 469.602 gospodinjstev. V letu 2021 je teh gospodinjstev bilo že 689.759.

		Število gospodinjstev – SKUPAJ
2011	Dostop do interneta	469.602

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad

Tabela 11: Število gospodinjstev z internetom v letu 2011

		Število gospodinjstev – SKUPAJ
2021	Dostop do interneta	689.759

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad

Tabela 12: Število gospodinjstev z internetom v letu 2021

Drug vzvod bi morali najti da mladim približamo politiko. Seznaniti jih z dejstvom kakšno težo ima njihova opredeljenost in da imajo s svojim glasom možnost spremeniti dogajanje v državi. Določene zakonitosti politike, bi lahko bile predstavljene že v okvirju osnovnošolskega izobraževanja. S tem bi dobili osnovo, ki bi jo tekom življenja nadgrajevali. Spremembe bi bilo možno vnesti v kurikulum za osnovne šole, kjer bi spoznali zgodovino politike, pomen volitev, kakšen pomen imajo stranke v politiki in kaj je demokracija.

Literatura

Boljka, U., Narat, T. 2016. *Aktivno državljanstvo*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Canfora, Luciano. 2006. *Demokracija: zgodovina neke ideologije*. Ljubljana: Založba CF.

Capaccio D., de Mino W. 1999. International Institute for Democracy and Electional Assistance. IDEA. <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/youth-voter-participation.PDF> Dostopno 31.1.2022

Dahl, Robert A. Democracy. Britannica. [democracy | Definition, History, Meaning, Types, Examples, & Facts | Britannica](#) Dostopno 31.1.2022

Finley, Moses I. 1999. *Antična in moderna demokracija*. Ljubljana: Krtina.

Heslop, Alan D. Political system. Britannica [political system | Types, Components, Functions, & Facts | Britannica](#) Dostopno 1.2.2022

Open Learn. 2016. [What is politics?: View as single page \(open.edu\)](#) Dostopno 2.2.2022

Počkar, M., Andolšek S., Popit, T., Berle Lakota, A. 2009. *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: DZS. Praprotnik, L., Šporar, R. Bela knjiga: Vključevanje mladih v oblikovanje lokalnih politik. 2019 [Microsoft Word - bela knjiga osnutekza na splet \(mladi-in-obcina.si\)](#) Dostopno 1.2.2022

Pravno informacijski sistem. PIS. Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ) 1992. [Zakon o volitvah v državni zbor \(ZVDZ\) \(pisrs.si\)](#) Dostopno 3.2.2022

Republika Slovenija. GOV.SI. Lokalne volitve. [Lokalne volitve | GOV.SI](#) Dostopno 3.2.2022

Republika Slovenija. GOV.SI. Lokalne volitve. Volitve v državni zbor. [Volitve v Državni zbor | GOV.SI](#) Dostopno 3.2.2022

Republika Slovenija, Statistični urad. Dostop do interneta v gospodinjstvih. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2974001S.px/table/tableViewLayout2/> Dostopno 3.2.2022

Republika Slovenija. GOV.SI. Volitve predsednika republike. [Volitve predsednika republike | GOV.SI](#) Dostopno 3.2.2022

Siedentop, Larry. 2003. *Demokracija v Evropi*. Ljubljana: Claritas.

Tomšič, Matevž. 2002. *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana: Sodobna družba.

Mine Gülnur Küçükylmaz:

EUROPEAN COHESION POLICY AND ITS CONTRIBUTIONS TO DEMOCRATIC GOVERNANCE

1 Introduction

The European Union is not a nation-state. It's "sui generis", a "unidentified political object" (Delors, referenced in Schmitter 1996: 1), "less than a federation, more than a regime" (Wallace 1983), or even "the first truly postmodern political form" (Delors, cited in Schmitter 1996: 1). (Ruggie 1993:139-40). Despite this, the EU is frequently contrasted to the nation-state in discussions of the democratic deficit, and is inevitably found wanting. According to Schmidt (2004), it would be better to call European Union as "regional state" for two reasons: First, in an ideational approach to expand the definition of state to include the EU, and second, in a discursive strategy to weaken the nation-state concept's grip on democratic understandings in the EU and its member states. Even if the first concept-stretching strategy promoting the regional state failed to win many converts, the second strategy still serves a useful purpose by demonstrating how distinct the EU is and will remain, at least in the medium term, from its closest competitors, the economically advanced, democratic nation-states such as the United States, Japan, and Switzerland, or even its own member-states.

Democratic legitimacy in the nation-state has long been viewed as reliant on "government by the people, of the people, and for the people," that is, on political participation, citizen representation, and successful government, to use Abraham Lincoln's words (Scharpf, 1999). In the EU, political participation "by the people" and citizen representation "of the people" has generally been much weaker than effective governance "for the people," since political participation and citizen representation are situated primarily at the national level. The EU's representative politics are in fact very far from that of any nation-state, given the lack of EU-wide elections for a president and/or prime minister and for a legislature with vigorous political parties in a competitive electoral system. Instead, the EU has the indirect representation afforded by nationally-elected executives through the Council and the much weaker direct representation of the European Parliament, given the "second-order" nature of EP elections - where citizens' voting has more to do with national than European issues (Reif and Schmitt 1980; van der Eijk and Franklin 1996)-and the fact that they do not reflect or express a collective will, as elections in principle do in a nation-state democracy (Schmidt 2004:7).

Research question

What contributions does cohesion policy have for democratic governance in European system and how do the process work in European Union?

Aim and importance of the research

The aim and the importance of the research may be concluded with the researches of different scholars. As I stated in the introduction, the democracy of European Union is not like a nation-state democracy but it does not mean that EU has a lack in this perspective or it is illegitimate.

According to Schmidt (2004), partisan disagreements and political rivalry have been pushed aside in the EU by a broad desire for consensus and compromise. As national ministers are expected to advocate for their country or the EU as a whole, rather than for the political party or coalition of which they are a member, the Council in the EU is dominated by national or even European interest politics. Furthermore, given the challenges of party organization, the European Parliament is largely focused on public-interest politics, with MEPs more inclined to unite around “citizen” concerns than party politics (Ladrech, 1999). The Commission is primarily concerned with organized interest politics, as officials seek input from both “civil society”—that is, the wide range of interest groups seeking access and influence in Brussels—and government entities (Imig and Tarrow 2001a; Hix and Goetz 2000). Therefore, it is important to understand how the European democracy works through cohesion policy via different institutions in this sui-generis framework and this paper is going to serve this purpose.

Theoretical background and research plan

In these term paper, different approaches from various researchers are going to be covered. It is going to be a literature review and a variety of concepts of the historical and political processes are going to be syncretised. There is going to be chronological descriptions about the foundation of European Union and its institutions and then, I am going to continue with the revealing of cohesion policy. There is going to be several analyses of cohesion policy and it is going to be linked with the democratic system of European Union. Finally, I am going to conclude with what the cohesion policy aims today.

Methodology

This is a qualitative research based on researches of different scholars and their descriptions which are used in the formation of these researches. This term paper is going to be constructed with the historical analyses by Marco Brunazzo, Susana Borrás and Helle Johansen, and Paul Stephenson. There is going to be a discussion with blend of theories of European integration by Liesbet Hooghe and Gary Marks, Carlos Mendez and Thomas Risse and the paper is going to be concluded with the democratic governance in cohesion policy with the help of these works.

2 The empirical and analytical parts

To understand the democratic governance in Europe, one needs to learn about the history and evolution of cohesion policy in Europe. Cohesion policy's major goal is to narrow economic and social gaps between EU members and regions. Given the great regional imbalances that characterized the EU in the 1950s, the Rome Treaty's Preamble declared that the signatory states were “anxious to strengthen the unity of their economies and to ensure their harmonious development by reducing the differences existing between the various regions and the backwardness of the less favoured regions” and thus fostering “a harmonious development of economic activities” throughout the European Economic Community (European Economic Community 1957, Art. 2). Nevertheless, The Rome Treaty did not establish a proper European Cohesion Policy because it was seen politically controversial, unneeded, and overly ambitious at the time. MSs were hesitant to assign expertise in this policy area because

- 1) At the national level, regional development policy was still in its infancy.
- 2) It touched on problems such as state organization and the relationship between government and corporations.

- 3) It was deemed unnecessary since MSs believed in the creation of interregional trade as a means of reducing economic and social inequalities.
- 4) In the early 1950s, there were high hopes for the World Bank's (founded in 1944) ability to promote growth dynamics in developing countries.

Cohesion policy was firmly established in the European Community policy agenda in the early 1970s for two reasons: the oil crisis of the 1970s and the accession of Denmark, the United Kingdom, and Ireland in 1973 worsened regional disparities. The Thomson Report, released in May 1973 by the European Commission on Regional Problems in the Enlarged Community (CEC 1973), stated that decreasing regional imbalances and favoring the development of backward regions was a human and moral necessity of primary importance. The European Commission drafted a legislative proposal to establish the European Regional Development Fund in July 1973. (ERDF). The EU leaders agreed the foundation of the ERDF in December 1974, and it was legally constituted in March 1975. With the Single European Act (SEA), in 1986 regional policy became a community competence and social and economic cohesion a community goal (Brunazzo, 2016).

The Chronology of Cohesion Policy

- 1) The emphasize of “anxiousness” to strenghten to unity in the founding treaty
- 2) Treaty of Rome (European Social Fund and European Investment Bank)
- 3) European Regional Development Fund, European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, ‘Structural Funds’
- 4) The 1988 Reform, the partnership principle
- 5) The Maastricht Treaty, the Committee of Regions as a consultative body
- 6) Creation and increase in Cohesion Fund in the Berlin Summit with the Southern Enlargement, creation of Financial Instrument for Fisheries Guidance
- 7) The Commission’s Agenda 2000 over the political debates (Borras & Johansen, 2001).

The 1988 Reform: The Birth of Cohesion Policy

The year 1988 marked the beginning of the fully-fledged Cohesion policy. Aiming at improving the efficiency of regional policy, this reform also provided a significant increase in regional funding by doubling the Structural Funds commitments, which by 1993 would amount to 30.7 per cent of the total European budget (14 billion ECU). The reform was based on five new regulations, becoming effective in January 1989.

The new regulations introduced four basic principles:

- 1) Concentration: the EU assistance shall be focused on a limited number of objectives in the least-developed regions.
- 2) Programming: the EU assistance supports multi-annual programmes based on analysis, strategic planning and evaluation.
- 3) Additionality: the EU funds shall be added (and not substituted) to MSs expenditure.
- 4) Partnership: Community operations shall be established through close consultations between the Commission, the MSs concerned and the competent authorities designated by the latter at national, regional, local or other level, with each party acting as a partner in pursuit of a common goal (Brunazzo 2016:22).

The Institutions of Cohesion Policy

Over the course of several programming periods, cohesion policy involves a variety of stakeholders in both renegotiating the Structural Funds regulations and interpreting them within the new design of operational programs sponsored by the three main funds. The European Commission (EC), representatives of member states in the Council of the European Union (CEU) and the European Council, and the European Parliament are the primary actors (EP). Officials from member states – at both the national and subnational levels – are clearly involved in putting Cohesion policy into practice. The Committee of the Regions (CoR) and the Economic and Social Committee (ESC), though only in a consultative role, are also major players, as are the Court of Auditors (CA) and the European Investment Bank (EIB) (EIB). Many non-institutional entities, like as regional associations and lobby groups, mobilize around Cohesion policy as well (Stephenson, 2016).

European Commission

The Commissioner heads a department (Directorate-General, DG) for Regional and Urban Policy, commonly known as DG REGIO. organised into two parts:

- 1) policy, performance and compliance
- 2) implementation

DG REGIO works with member states, responsible for the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund (CF).

European Social Fund (ESF) is administered under the responsibility of another Directorate-General within the Commission, DG Employment, Social Affairs and Inclusion (known as DG EMPL).

DG Financial Control gives the green light for every Commission transaction.

Member States

28 member states, engaged in spending the Structural and Cohesion Funds.

How is Cohesion policy managed in the member states?

- 1) Regional and National Operational Programmes (ROPs and NOPs) are formed for spending.
- 2) **Managing authorities (MAs)** are generally ministries and departments at national or regional levels. **Responsibilities** are accuracy and legality of payment transactions, information and publicity measures, liaison between the authorities, liaising with the European Commission, programme evaluation and etc.
- 3) **Certifying authorities** are responsible for drawing up and submitting payment applications to the Commission.
- 4) **The audit authorities** are responsible for carrying out audits on the proper functioning of the management and control systems of the operational programmes and for auditing samples of projects during the programme lifetime (second-level controls).
- 5) **Intermediate bodies**, that is, bodies in charge of undertaking delegated tasks for the managing or certifying authorities.
- 6) **Monitoring committees** which comprise the actors involved in programme implementation and programme partners, are responsible for reviewing programme implementation and performance, identifying those issues that affect them, as well as making observations to the MAs and monitoring those actions taken about such observations.
- 7) European Territorial Cooperation (ETC) programmes, Joint Technical Secretariats, European Groupings for Territorial Cooperation (EGTCs) take places.

European Parliament

Budgets Committee, Budgetary Control Committee (non-legislative), the main legislative committee responsible for Cohesion policy is the European Parliament's Committee on Regional Development (EP REGI).

The Parliament's Directorate-General for Internal Policies, supports the work of REGI by producing studies and research reports. It covers internal policies across five areas: agriculture and rural development; culture and education; fisheries; regional development; and transport and tourism.

Committee of the Regions

It is a voice for Europe's regional and local representatives, responsible for at the pre-legislative phase, before the Commission draws up a legislative proposal, it consults regional and local authorities and cooperates with the Commission on impact assessment.

European Court of Auditors

It is responsible for auditing the implementation of Cohesion policy, performs these audits in cooperation with the national audit offices ('supreme audit institutions').

It prepares 'special reports', delivered to the European Parliament's Budgetary Control Committee (as well the Council's Budgets Committee).

Any suspicion of fraud is passed on to OLAF, the European Anti-Fraud Office.

European Investment Bank

It is responsible for delivering jobs and growth, including by supporting the implementation of Cohesion policy.

The Bank supports Cohesion policy in four principal ways:

- 1) lending to projects and programmes in less-advanced regions and helping to attract investors
- 2) assisting governments to access structural and investment funds by providing the co-financing for national and regional contributions
- 3) helping governments to make the most of the EU funds by using them to provide equity, loans and loan guarantees for sectors including regional, urban renewal and environmental projects, as well as supporting small and medium-sized enterprises (SMEs)
- 4) providing advisory services to countries and regions at the preparation stage of investment projects in order to improve quality and raise the chances for successful implementation

Key areas of loans are infrastructure, sustainable energy, waste management, food security, education and training, information and communication technologies.

Formalised Interest Groups

They include

- The Council of European Municipalities and Regions (CEMR), a section of the world organisation United Cities and Local Governments (UCLG).
- The Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR)
- Eurocities
- Academic and professional associations such as The Regional Studies Association (RSA) and the European Spatial Planning Observatory Network (ESPON).

The Funds

Cohesion policy comprises three main funds: the European Regional Development Fund (ERDF), European Social Fund (ESF) and the Cohesion Fund.

Other monies include the European Solidarity Fund (EUSF), the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) and the Aid Programme for the Turkish Cypriot Community (Stephenson, 2016).

Procedures of Cohesion Policy

Drawing Up Programmes

The budget for Cohesion policy and the rules for its use are decided jointly by the European Council and the European Parliament on the basis of a Commission proposal.

Partnership Agreements are governed by member states, Operational Programmes (OPs), the process with public authorities and consultative bodies.

Drawing Up Projects

The managing authorities and/or intermediate body launches competitions for potential beneficiaries to submit project applications.

Appraising and Approving Projects

Recommendations are provided whether to approve or reject the project provided to a Programme Monitoring Committee (PMC).

Core eligibility criteria (basic) and selection criteria (merit) are decided.

Providing Match Funding

EU monies are usually paid out on the basis of receipts provided by final beneficiaries that show evidence of money already spent.

Assessing Policy and Programme Results and Performance

CPR introduced rules on monitoring and evaluation:

- 1) Programme authorities should monitor systems that allow tracking progression.
- 2) Programmes are required also to establish measurable milestones and targets.
- 3) Managing authorities are required to draft Evaluation Plans.

Technical assistance activities often involve aid with program development, management, monitoring, evaluation, and communication, as well as administrative capacity-building, administrative burden reduction, networking, and complaint resolution.

The optimal institutional arrangement for policy implementation is left to the discretion of member states. The implementation framework is "firmly embedded" in existing national and regional administrative organizations (Stephenson 2016).

3 Theories of European Integration

I am going to mention three grand theories of European integration in this paper by Hooghe and Marks (2019):

Neofunctionalism:

- influenced by pluralism and functionalism
- European integration as the outcome of cooperation and competition among societal actors
- post WWII
- interested about regional outcome and regional integration
- includes mutually reinforcing processes, spillovers, supranational institutions, supranational actors and supranational activism
- collaboration with national bureaucrats and elites, interest group leaders and non-state actors
- path dependence

Intergovernmentalism:

- European integration as the outcome of cooperation and competition among national governments, national states' searching for mutually advantageous bargains
- intergovernmental bargaining and cooperation where states are instrumental and driven chiefly by economic interests
- decision process in intergovernmentalism in three steps:
  - 1) Domestic formation of national preferences
  - 2) Intergovernmental bargaining
  - 3) Creation of European institutions to secure agreements

Unlike neofunctionalism, which highlights unequal access to information, intergovernmentalism posits a flat informational environment making it feasible for governments to decide without the help of non-state policy entrepreneurs (Moravcsik and Schimmelfennig, 2009).

Postfunctionalism:

- European integration as the reconfiguration of the state to gain the benefits of providing public goods at diverse scales from the local to the national and international level
- stresses agnosticism about whether decision making or its outcome will be characterized by functionality
- analyzes the causes and effects of politicization in three steps:
  1. Mismatch between the institutional status quo and the functional pressures for multilevel governance that arise from interdependence
  2. The arena of decision-making.
  3. How European integration shapes the structure of political conflict

Neofunctionalism and intergovernmentalism sees European integration as a cooperative process while postfunctionalism sees it as conflictual process.

Each one offers a window into European integration. They do it, however, from opposing viewpoints, employing separate sets of information to shed light on different puzzles. Each

theory focuses on key actors' behavior, the environments in which they operate, and the causal mechanisms that link their activities to institutional results. We compare the contributions of each theory in describing multi-faceted events rather than asking which explanation is the best (Hooghe and Marks, 2019).

While examining these theories, it is important to understand the embeddedness of diffusion of regionalism in European integration by Risse (2016) since it is the key to the democratic governance.

Borrowing from Strang (1991), Risse defines diffusion as “any process where prior adoption of a trait or practice in a population alters the probability of adoption for remaining non-adopters”(2016: p. 88) Diffusion has four dimensions: stimuli, objects of diffusion, processes, and outcomes. Stimuli refers to the source(s) that inspire the diffusion. Secondly, he distinguishes between three objects of diffusion: the idea of regionalism, the institutional design of RO's, and regional governance. Third dimension is about how the diffusion occurs, which is based on the processes instead of outcomes. Risse distinguishes between two types of diffusion mechanisms: direct (sender driven) or indirect (recipient driven). There are also two logics of social action according to him, logic of consequences and logic of appropriateness. The table below summarizes his conceptualization which is based on seven types. (p. 89.)

	Logic of Consequences	Logic of Appropriateness/Arguing
<i>Direct Influence</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Coercion • Positive Incentives and Negative Sanctions 	<ul style="list-style-type: none"> • Norms Socialization and Persuasion
<i>Indirect Diffusion/Emulation</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Competition • Lesson Drawing 	<ul style="list-style-type: none"> • Normative Emulation • Mimicry

Sources: Börzel and Risse, 2009b; Börzel and Risse, 2012a.

Coercion: Use of force is very rare in the case of regionalism, while legal standards are enforced more often as in the case of 1999 Stability Pact, imposed by EU. It proves that diffusion does not occur merely as a voluntary response.

Positive incentives and negative sanctions: Aim is to manipulate the receiving actor through carrot and stick approaches. Actors have the chance to defy.

Norms Socialization and Persuasion: Convincing the actors through normative arguments (social expectations) rather than playing to their profit-maximizing rationality.

Competition: Actors trying to survive through adjusting to the best practices.

Lesson Drawing: Very similar to competition but is driven by certain problems compared to the “normal process of automatic adjustments” which apply for competition.

Normative Emulation: Actors (actively) emulate others for normative reasons.

Mimicry: Actors passively are copying others.

Apart from mimicry, all of the modes mentioned above requires active participation of recipients. This incorporation is defined as “localization”, conceptualized by Acharya (2004). There are four possible outcomes as a result of these processes:

1) Convergence or wholesale adoption of institutional models and policies in regional cooperation and integration is only to be expected in cases of either imposition or mimicry.

- 2) Adaptation concerns the differential and selective adoption of institutions and policies adjusting them to particular regional contexts.
- 3) The more regional actors “localize” norms and practices, the more the diffusion outcomes resemble transformation.
- 4) Resistance as the explicit rejection of particular institutional models or policies.

After reviewing these theories, it is important to analyze how diffusionalism and those theories found a place for themselves in EU Cohesion Policy with experimentalist governance. According to Mendez (2011), there were three procedural innovations after The “Lisbonization” of Cohesion policy:

- 1) The joint definition of EU goals for the policy and the adoption of national strategies to guide implementation
- 2) An earmarking instrument to encourage the allocation of expenditure to Lisbon-related interventions
- 3) A mechanism for strategic reporting to the Council of Ministers to promote accountability and high-level debate about effectiveness

This shift in the Cohesion policy governance model leads to similarities with the new modes of governance (NMG) and the open method of coordination (OMC) by aligning national goals with EU objectives, progress reporting and peer review.

Sabel and Zeitlin’s (2008, 2010) conceptualization of “experimentalist governance” indicates that experimentalist governance architecture is emerging in the EU based on a recursive process of framework rule-making and revision involving networked performance monitoring and deliberation.

Four key features of the architecture:

- 1) The joint setting of framework goals (such as full employment, social inclusion, etc.) and indicators or measures for assessing their achievement by EU institutions and the Member States
- 2) Freedom by Member States and other relevant domestic actors to pursue these goals as they see fit
- 3) A requirement that these actors report regularly on their performance and participate in a comparative peer review of policy results and effectiveness;
- 4) The periodic revision of the framework goals, performance measures and decision-making procedures

Although EU Cohesion Policy fits the framework’s two scope conditions, it is not classified as an example of experimentalist governance.

- 1) Uncertainty regarding how to attain stated policy objectives from a strategic standpoint.
- 2) Power is distributed in a “polyarchic” manner, meaning that no single actor has the authority to enforce their own models or solutions without taking into account the opinions of others.

However, in 2006 reform, Community Strategic Guidelines for Cohesion (CSG) have been proposed. Three priorities were agreed:

- 1) Improving the attractiveness of Member States, regions and cities by improving accessibility, ensuring adequate quality and level of services and preserving the environment
- 2) Encouraging innovation, entrepreneurship and the growth of the knowledge economy by research and innovation capacities, including new information and communication technologies

- 3) Creating more and better jobs by attracting more people into employment or entrepreneurial activity, improving adaptability of workers and enterprises and increasing investment in human capital.

EU cohesion objectives and goals are underpinned by a collective council decision for the first time, responsibility for the content of programmes is increasingly devolved and strategic performance reporting and review mechanisms have been introduced.

4 Conclusion

All in all, cohesion policy is structured on the democratic system and all institutions and processes conduct according to democratic governance. Thereby, it also produces new ways of democratic governance as it may be seen in the decision-making steps of member-states and European institutions. There are tracking processes, evaluations and so on in national and regional levels and all provide and contribute to the democratic governance in European Union.

Bibliography

- Acharya, A. (2004). How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism. *International Organization*, 58(2): 239-275.
- Borrás, S., & Johansen, H. (2001). Cohesion Policy in the Political Economy of the European Union. *Cooperation and Conflict*. <https://doi.org/10.1177/00108360121962254>
- Börzel, T. A. and Risse, T. (2009). The Diffusion of (Inter-) Regionalism: The EU as a Model of Regional Integration. KFG Working Paper 7. Berlin: Research College “Transformative Power of Europe”; Freie Universität Berlin.
- Börzel, T. A. and Risse, T. (2012a). From Europeanization to Diffusion: Introduction. *West European Politics*, 35(1): 1-19.
- Hix, Simon & Goetz, Klaus. (2000). Europeanised politics?: European integration and national political systems. *West European Politics*. 23. 10.1080/01402380008425398.
- Imig, D. and Tarrow, S., eds. (2001a). *Contentious Europeans* (Lanham MD: Rowman and Littlefield).
- Ladrech, R. and Marlière, P. (1999). *Social Democratic Parties in the European Union*. Palgrave Macmillan, London. <https://doi.org/10.1057/9780230374140>
- Liesbet Hooghe & Gary Marks (2019) Grand theories of European integration in the twenty-first century, *Journal of European Public Policy*, 26:8, 1113-1133, DOI: 10.1080/13501763.2019.1569711
- Marco Brunazzo. (2016). The history and evolution of Cohesion policy (pp.17-35), in: *Handbook on Cohesion Policy in the EU*. Piattoni, Simona Polverari, Laura (Eds.)
- Moravcsik, A. and Schimmelfennig, F. (2009) ‘Liberal intergovernmentalism’, in A. Wiener and T. Diez (eds.), *European Integration Theory*, Oxford: OUP, pp. 67–87.
- Paul Stephenson (2016). The institutions and procedures of Cohesion policy (pp.). In: *Handbook on Cohesion Policy in the EU*. Piattoni, Simona Polverari, Laura (Eds.).
- Reif, K. and Schmitt, H. (1980) “Nine Second-Order National Elections,” *European Journal of Political Research* 8: 3-44.
- Ruggie, J. (1993) “Territoriality and Beyond: Problematizing Modernity in International Relations,” *International Organization* 47, 1: 139-175.
- Sabel, C. & Zeitlin, J. (2008) Learning from difference: The new architecture of experimentalist governance in the EU, *European Law Journal*, 14(3), pp. 271–327.

- Sabel, C. & Zeitlin, J. (2010) *Experimentalist Governance in the European Union Towards a New Architecture* (Oxford: OUP).
- Scharpf, F. W. (1999). *Governing in Europe* (Oxford: Oxford University Press).
- Schmitter, P. C. (1996) "Examining the Present Euro-Polity with the Help of Past Theories," in Marks, G., Scharpf, F., Schmitter, P. and Streeck, W., eds., *Governance in the European Union* (London: Sage).
- Strang, D. (1991). Adding Social Structure to Diffusion Models: An Event History Framework. *Sociological Methods & Research*, 19(3): 324-353.
- Thomas Risse (2016). The Diffusion of Regionalism. In: *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism*. Börzel, Tanja A. and Risse, Thomas (Eds.). DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199682300.013.6
- Van der Eijk, C., and Franklin, M. (1996) *Choosing Europe?* (Ann Arbor MI: University of Michigan Press).
- Vivien A. Schmidt (2004). The European Union: Democratic Legitimacy in a Regional State?, *Journal of Common Market Studies*, Wiley Blackwell, vol. 42(5), pages 975-997, December.
- Wallace, W. (1983) "Less than a Federation, More than a Regime: The Community as a Political System," in Wallace, H. et al., eds., *Policy-Making in the European Community* (Chichester: John Wiley).

Tea Podobnik:

ČEZMEJNO SODELOVANJE V OKVIRU EVROPSKE KOHEZIJSKE POLITIKE S PRIMEROM EZTS

1. Uvod

Mesti Nova Gorica in Gorica sta bili od vedno zgodovinsko, družbeno in ekonomsko zelo povezani. V času hladne vojne, ko so bile meje med vzhodnim in zahodnim blokom tako rekoč nepropustne, je na slovensko-italijanski meji veljal poseben režim, ki je dopuščal razvoj sodelovanja, ki se je kazalo predvsem v gospodarstvu (trgovina in turizem) in ohranjanju socialnih stikov. Padec meje je za celotno območje predstavljal velik potencial razvoja, zato sta se občini po letih čezmejnega sodelovanja pretežno z diplomatskimi stiki in izvajanjem skupnih projektov v okviru kohezijske politike odločili, da vzpostavita bistveno bolj strateški pristop sodelovanja, kar je omogočilo uzakonjenje Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje tudi s strani dveh držav, Italije (Zakon št. 88 2009) in Slovenije (Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o ustanovitvi evropskega združenja za teritorialno sodelovanje 2015), skladno z Uredbo št. 1082/2006 Evropskega parlamenta in sveta o Evropskih združenjih za teritorialno sodelovanje (2006).

Danes obstaja v Evropi več kot 70 evropskih združenj za teritorialno sodelovanje. EZTS GO je edinstven primer med evropskimi EZTS-ji zaradi svojega načina delovanja in je zato vzbudil veliko zanimanja v Evropski uniji oziroma med različnimi evropskimi ustanovami ter organizacijami.

S seminarsko nalogo želimo predstaviti učinkovit primer čezmejnega sodelovanja z instrumentom EZTS, njegove prednosti pa tudi slabosti, ki bi jih bilo potrebno odpraviti, če naj Evropska unija postane razvojno enotna, kar je njen cilj, ki ga želi doseči s kohezijsko politiko. Kot navaja Tomšič (2003) ima Evropska unija kot skupna institucionalna struktura vedno večje pristojnosti na ključnih področjih družbe (Tomšič, 2003, 39). Sodelovanje med državami in odprava administrativnih mej sta prioriteta stebra povezovanja držav članic. Zato je izredno pomembno, da procesi v razvoju čezmejnega sodelovanja potekajo v tesnem sodelovanju z organi Evropske unije z namenom izboljšanja regulativ, ki urejajo različna področja sodelovanja.

2 Evropska kohezijska politika

2.1 Rojstvo evropske unije

Evropska unija je danes institucija, v kateri prevladujejo mir, stabilnost in blaginja. Evropa je premagala starodavne delitve med svojimi državami, ki so povzročile dolge in krvave vojne. Začetek procesa Unije je zasluga razsvetljenih ekonomistov in politikov, ki so bili pred časom. Konrad Adenauer, kancler Zvezne republike Nemčije, je položil prvi kamen za ustanovitev tega, kar danes imenujemo "Evropska unija". Ob koncu druge svetovne vojne je spraval Francijo in Nemčijo ter začel z evropskim povezovanjem. Kasneje sta Schuman in Monnet z ustavo

Evropske skupnosti za premog in jeklo leta 1951 načrtala območje, sestavljeno iz šestih držav, kot so Belgija, Francija, Zahodna Nemčija, Italija, Luksemburg in Nizozemska, na katerih bi se lahko trgovalo z jeklom in premogom. prosto. Glede na to, da bi se vojne lahko sprožile predvsem zaradi nadzora nad proizvodnjo surovin, kot sta premog in jeklo, sta ekonomista ustanovila Evropsko skupnost, da bi se izognila situacijam teritorialnega neravnovesja (Schummanov načrt). Med letoma 1958 in 1967 je Walter Hallstein kot predsednik Evropske komisije močno prispeval k trgu proste trgovine, ki ga danes uživamo v evropskem gospodarskem prostoru (Cassella 2016, 3).

Leta 1957 je bila določena Rimska pogodba, ki je postala steber kohezije Evropske unije, iz katere izhajata obe pogodbi: Evropska gospodarska skupnost (EGS) in Evropska skupnost za atomsko energijo (Euratom). Rimska pogodba vključuje 240 členov, razdeljenih na šest ločenih delov, pred katerimi je začetna preambula (ibid, 4):

1. del: zadeva temeljna načela, na katerih temelji ustava EGS, ki delujejo prek skupne-ga trga, poenotenja carinskih ovir in skupnih politik.
2. del: obravnava temelje Skupnosti, ki se nanašajo na prosti pretok blaga, kmetijstvo, prosti pretok ljudi, storitev in kapitala ter promet.
3. del: osredotoča se na politike Skupnosti, ki so razdeljene na štiri področja: skupna pravila, ekonomska politika, socialna politika in Evropska investicijska banka.
4. del: je namenjen povezovanju čezmorskih držav in ozemelj
5. del: zadeva institucije Skupnosti s sklicevanjem tudi na institucionalne in finančne določbe.
6. del: predstavlja splošne in končne določbe.

Pogodba je bila naknadno revidirana leta 1986 z uvedbo koncepta socialno-ekonomske kohezije, da bi ustvarili Evropsko skupnost, ki je bila določena kot popolnoma integrirano območje in s ciljem hkratnega razvoja in rasti. Kasneje v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je Evropska unija poleg že omenjenih šestih regij najprej vključevala Irsko, Dansko in Združeno kraljestvo ter nato Španijo, Portugalsko in Grčijo. Prvi pozitivni rezultati evropskih konvergenčnih politik so spodbudili ustvarjanje delovnih mest in dodeljevanje sredstev najbolj zaostalim regijam, vključno s Kohezijskim skladom. Slednji je bil razporejen med vse države v evropskem prostoru z BDP na prebivalca pod 75 % evropskega povprečja. Na tej točki se je rodil tudi Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), ki je zmanjšal nacionalne kvote, ki so bile dodeljene temu skladu. Leta 1985 je Delorova bela knjiga poudarila neravnovesja, ki so se pojavila v sestavnih regijah, ki so določila središče in obrobje znotraj Evropske unije ter predlagala načrt za pospešitev procesa povezovanja med evropskimi regijami. Da bi olajšali menjave in primerjavo cen za različne države, se je začel projekt enotne evropske valute, vendar so bile za ohranitev gospodarske stabilnosti, dosežene v vsaki državi, potrebne prilagodljive tečaje (ibid, 4).

Delorsov sveženj

V osemdesetih letih 20. stoletja so se odnosi med institucijami v Evropi zaostri zaradi vse večjih razlik med razpoložljivimi proračunskimi sredstvi in dejanskimi potrebami. Da bi pomirili nesoglasja, okrepili proračunsko disciplino in z boljšim načrtovanjem okrepili učinkovitost porabe sredstev, se je oblikovala zamisel o večletni finančni perspektivi.

Leta 1988 je tako nastal prvi Delorsov sveženj, kot medinstitucionalni sporazum, ki je obsegal finančno perspektivo za obdobje 1988-1992 za zagotavljanje sredstev za izvrševanje Enotnega evropskega akta. Z drugim Delorovim svežnjem za finančno perspektivo 1993-1999 so se podvojila sredstva za strukturne sklade in zvišale zgornje meje lastnih sredstev (<https://www.europarl.europa.eu/>. Z Delorovim svežnjem so bile zarisane 4 smernice za evropsko politiko (european-union.europa.eu 2021):

- Zbliževanje zaostajajočih regij,
- Oživljanje propadajočih industrijskih območij in spodbujanje razvoja podeželja,
- Boj proti brezposelnosti
- Spodbujanje zaposlovanja mladih

Agenda 2000

Evropska komisija je s sprejetjem približno dvajsetih zakonskih ukrepov leta 1999 zaključila pripravo dokumenta Agenda 2000: Za močnejšo in širšo unijo. Dokument je vseboval jasno in koherentno vizijo prihodnosti Evropske unije na pragu 21. stoletja. Njegov osnovni namen je bil pripraviti Evropsko unijo na njen največji izziv: krepitev njenih politik in pristop novih držav članic v okviru strogega finančnega okvirja. Evropska komisija z Agendo 2000 odgovarja na vrsto globoko občutenih potreb v Evropi, kot so (eur-lex.europa.eu):

- Pozornost na enake možnosti in boljšo kakovost življenja na manj razvitih območjih.
- Dobava novim generacijam okolja, ki je sposobno popraviti škodo, ki jo je povzročila prejšnja generacija.
- Proizvodnja živil, ki so kakovostna in po konkurenčnih cenah, vendar ne škodujejo kmetom
- Striktost proračuna, ki ga uporabljajo države, da bi imele odgovorno, učinkovito in nadzorovano upravljanje financ EU.
- Glavni cilji Agende 2000 so bili:
  - Izboljšanje konkurenčnosti
  - Politike razvoja podeželja
  - Olajšanje širitve EU.

Lizbonska pogodba

Z Lizbonsko pogodbo se je večletni finančni okvir preoblikoval iz medinstitucionalnega sporazuma v uredbo Sveta Evropske unije, ki predvideva soglasje Evropskega parlamenta. V Pogodbi o delovanju Evropske unije (PDEU) so poleg drugega določene „letne zgornje meje glede odobrenih proračunskih sredstev za prevzem obveznosti po vrstah odhodkov in letne zgornje meje odobrenih proračunskih sredstev za plačila“. Poleg tega je potrebno v večletnem finančnem okviru opredeliti „vse druge potrebne določbe za nemoten potek letnega proračunskega postopka“. Priloga Uredbe o večletnem finančnem okviru je medinstitucionalni sporazum o proračunski disciplini, sodelovanju v proračunskih zadevah ter dobrem finančnem upravljanju (eur-lex.europa.eu).

Večletni finančni okvir 2014 – 2020

Peti večletni finančni okvir za obdobje 2014-2020 je bil sprejet 2. decembra 2013 kot prvi večletni finančni okvir sprejet na podlagi novih določb Lizbonske pogodbe. Sporazum je zagotovil fleksibilnost za polno uporabo načrtovanih zneskov, proračunsko enotnost in preglednost ter ustrezen nadzor. Revidirani večletni finančni okvir za obdobje 2014-2020, ki je bil sprejet leta 2017, je bil dopolnjen s podporo za ukrepe v zvezi z migracijami, zaposlovanjem in gospodarsko rastjo. Predvideval je tudi prenos dodatnih sredstev med proračunskimi postavkami in leti, kar je EU omogočilo odzivanje na nepredvidene dogodke in nove prednostne naloge (eu-skladi.si 2021).

Večletni finančni okvir 2014-2020 je bil prednostno usmerjen v štiri ključna področja za gospodarsko rast ter ustvarjanje delovnih mest (*ibid*, 2021):

- raziskave in inovacije
- informacijske in komunikacijske tehnologije
- povečanje konkurenčnosti malih in srednje velikih podjetij

- podpora za prehod na gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika
- Evropska komisija je opredelila 11 tematskih ciljev, znotraj katerih lahko države članice financirajo ukrepe evropske kohezijske politike in z njimi prispevajo k skupnemu doseganju ciljev Strategije EU 2020 (ibid, 2021):
- Krepitev raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij
  - Izboljšanje dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter povečanje njihove uporabe in kakovosti
  - Povečanje konkurenčnosti malih in srednjih podjetij ter kmetijskega sektorja (za EKSRP) ter sektorja ribištva in akvakulture (za ESPR)
  - Podpora prehodu na nizkoogljično gospodarstvo v vseh sektorjih
  - Spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam ter preprečevanja in obvladovanja tveganj
  - Varstvo okolja in spodbujanje učinkovite rabe virov
  - Spodbujanje trajnostnega prometa in odprava ozkih grl v ključnih omrežnih infrastrukturah
  - Spodbujanje zaposlovanja in mobilnosti delovne sile
  - Spodbujanje socialnega vključevanja in boja proti revščini
  - Vlaganje v spretnosti, izobraževanje ter vseživljenjsko učenje
  - Izboljšanje institucionalnih zmogljivosti in učinkovita javna uprava.

Večletni finančni okvir 2021 – 2027

Namen večletnega finančnega okvirja kohezijske politike 2021-2027 je nadoknaditi neuravnotežen razvoj regij znotraj evropske unije. Prve osnutke je Evropska komisija predstavila leta 2018. Prednostno se perspektiva osredotoča na ključne naložbene prioritete, kjer lahko EU doseže najboljše rezultate, in sicer (gov.si 2021):

- pametnejša Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje);
- bolj zelena, nizkoogljična Evropa (vključno z energetskim prehodom, krožnim gospodarstvom, prilagajanjem podnebnim spremembam in obvladovanjem tveganj);
- bolj povezana Evropa (mobilnost in povezljivost z informacijsko komunikacijsko tehnologijo);
- bolj socialna Evropa (evropski steber socialnih pravic in podpora za zdravstveno varstvo);
- Evropa bliže državljanom (trajnostni razvoj mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalne pobude).

Sredstva evropske kohezijske politike 2021-2027 so na nacionalni ravni načrtovana v okviru enega (operativnega) Programa, v katerega so vključeni 4 skladi (ibid, 2021):

- Kohezijski sklad (celotna Slovenija),
- Evropski sklad za regionalni razvoj (ločeno na V kohezijsko in Z kohezijsko regijo glede na dan finančni razrez s strani EK),
- Evropski socialni sklad (ločeno na V kohezijsko in Z kohezijsko regijo glede na dan finančni razrez s strani EK),
- Sklad za pravični prehod (za 2 premogovniški regiji: Zasavje in Šaleška dolina)

3 Čezmejno sodelovanje

Čezmejno sodelovanje je posebna oblika mednarodnih odnosov na področjih v bližini meje, ki recipročno vplivajo na razvoj. Z vidika Evropske unije gre za ključni ukrep Evropske unije za spodbujanje demokratične stabilnosti, dobrih sosedskih odnosov med državami, regijami in lokalnimi oblastmi, demokracije, pravne države, spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami manjšin ter ohranjanja kulturne raznolikosti. Za Svet Evrope predstavlja enega temeljnih političnih poslanstev, ki ga je treba izvajati na regionalni in lokalni ravni v partnerstvu z nacionalnimi organi na vseh tovrstnih geografskih območjih (Karl-Heinz Lambertz, 2009). Države članice so že leta 1981 podpisale Evropsko okvirno konvencijo o čezmejnem sodelovanju teritorialnih skupnosti ali oblasti, s čimer je okrepljen pomen čezmejnega sodelovanja in se določila izhodišča. Cilj konvencije je spodbuditi in olajšati sklepanje sporazumov med čezmejnimi regijami in občinami znotraj svojih pristojnosti. Takšni sporazumi se lahko nanašajo na regionalni razvoj, varstvo okolja, izboljšanje infrastrukture in javnih storitev itd. in lahko vključujejo ustanovitev čezmejnih združenj, skupnosti ali konzorcijev (Maiolini 2018, 80).

Ob upoštevanju raznolikosti pravnih in ustavnih sistemov držav članic konvencija ponuja vrsto vzorčnih sporazumov, ki regionalnim in občinskim skupnostim ter državam omogočajo, da čezmejno sodelovanje postavijo v lasten kontekst glede na potrebe sodelovanja (ibid, 80).

Čezmejno sodelovanje izhaja iz vzajemnega priznavanja statusa obmejnega ozemlja oziroma meja, obrobni središč nacionalne države, kjer se pojavlja potreba po premagovanju delitev nastalih zaradi določitve mejne črte, saj se v večini primerov obe strani meje soočata z enakimi težavami. Za učinkovit razvoj teh obrobni središč so potrebne čezmejne povezave z namenom izvajanja skupnih procesov gospodarskega razvoja, varstva okolja in teritorialnega načrtovanja ter združevanja storitev. Pravzaprav je tisto, kar združuje obe strani meje, ravno vez, ki izhaja iz geografskega položaja, zgodovine, kulture, gospodarskih in družbenih ter jezikovnih povezav (ibid, 81).

Prav v obmejnih regijah Evropska unija najde svoj največji dosežek, in sicer v prečkanje meja zaradi celjenja zlomov, ki sta jih povzročili obe svetovni vojni in se kažejo v različnih oblikah. Gasparini opredeljuje štiri vrste zlomov: prvega bi lahko opredelili kot splošnega, drugega kot političnega, tretjega kot ideološkega, socialnega in ekonomskega, četrti pa izhaja iz prisilne asimilacije narodnih manjšin. Rešitve izhajajo iz politik, ki spodbujajo medsebojno poznavanje, za odpravo stereotipov, za de nacionalizirati zgodovino in dati poudarek na empatičnem razumevanju ljudi. (Gasparini 2010, 5)

Izvajanje skupnih čezmejnih aktivnosti je odvisno od več spremenljivk: strukturnih pogojev teritorija, politične volje lokalnih akterjev, nacionalne pravne in administrativne ureditve itd. Po Gaspariniju (2010, 6) se čezmejno sodelovanje razvija v različnih fazah:

1. izmenjava informacij, ki vodi v poglobljanje medsebojnega poznavanja za premagovanje stereotipov in vzpostavitev partnerstev,
2. posvetovanje, med katerim se konsolidirajo partnerstva s stalnim medsebojnim posvetovanjem o ukrepih, ki jih je treba začeti vzdolž obmejnega območja,
3. sodelovanje, ki je dejanska operativna faza, v katerih se obe strani poenotita in začne nastajati enotno ozemlje.

V zgodnjih fazah čezmejnega sodelovanja se srečanja med lokalnimi institucijami odvijajo neformalno, kar omogoča medsebojno poznavanje in analizo problematike obravnavanega obmejnega območja.

V naslednjih fazah je treba vzpostaviti stalno strukturo strokovno-političnega sodelovanja, kot so posvetovalna omizja, ki zagotavljajo konstantno izmenjavo informacij in usmeritev delovanja na opredeljenem območju. Pri uresničevanju partnerstva je pomembno, da postopoma pride do vključenosti vseh področij civilne družbe. V zadnjih 10 letih se je povečalo število pobud, katerih cilj je spodbujanje večje udeležbe državljanov kot deležnikov in končnih upravičencev oblikovanja strategij za razvoj območja (ibid, 32).

Z operativnega vidika postane čezmejno sodelovanje, ki je usmerjeno k skupnemu načrtovanju teritorija in reševanju skupnih izzivov, učinkovito šele s formalnimi čezmejnimi povezavami. Optimalna oblika takšnega povezovanja so Evropska združenja za teritorialno sodelovanje, o katerih bomo spregovorili v zadnjem delu naloge.

Sodelovanje mora postati skupna praksa, stalna skozi čas, pri oblikovanju strategij, prizadevati si mora za čim večjo vključenost civilne družbe in izgradnjo delovne kulture skupna, mora imeti stabilno organizacijo z viri in končno mora izdelati strategije trajnostne in vključene v regionalne in nacionalne politike. (ibid, 9)

Vendar pa se sodelovanje ne izvaja vedno linearno po zgoraj opisanih korakih, saj je odvisno od veliko dejavnikov: od pripravljenosti in možnosti lokalne uprave za sodelovanje, medsebojnega zaupanja, obstoja negativnih stereotipov, jezikovne ovire itd. Velika ovira pri čezmejnem sodelovanju pa je v tem, da pogosto ni uradnega organa, ki bi izvajal strateško načrtovanje območja kot celote, zato so sredstva Evropske unije razpršena v niz projektov, ki sicer izhajajo iz skupnih potreb, a nimajo skupne vizije. Pogosto gre zato za improvizirane projekte, ki niso trajnostni in se zaključijo takoj po koncu evropskega financiranja.

Interreg

Za podporo čezmejnemu sodelovanju je EU vzpostavila številne programe financiranja, med drugim Interreg, ki se je pričel leta 1989 in bil najprej namenjen izključno čezmejnemu sodelovanju, v nadaljevanju pa bil razširjen tudi na medregionalno in transnacionalno sodelovanje.

Interreg spodbuja sodelovanje med regijami iz vsaj dveh različnih držav članic, ki ležita neposredno na mejah ali v njihovi bližini. Njegov cilj je soočiti se s skupnimi izzivi, ki so bili skupaj opredeljeni v obmejnih regijah, in izkoristiti neizkoriščen potencial rasti na obmejnih območjih, hkrati pa okrepiti proces sodelovanja za namene splošnega skladnega razvoja Evropske unije. Razdeljen je v tri sklope (ec.europa.eu 2021):

- A – čezmejno sodelovanje
- B – transnacionalno sodelovanje
- C – medregionalno sodelovanje

V finančni perspektivi 2014-2020 je bilo v okviru sklopa A predvidenih 57 čezmejnih programov sodelovanja med državami članicami. Slovenija je bila vključena v tri, in sicer: Italija-Slovenija, Slovenija-Hrvaška in Slovenija-Avstrija.

Obravnavano obmejno območje Nove Gorice in Gorice spada v programsko območje Interreg - Italija-Slovenija. V finančni perspektivi so bile prednostne naloge financiranja programa Interreg V-A Italija – Slovenija naslednje (ibid, 2021):

1. Spodbujanje inovacijskih zmogljivosti za bolj konkurenčno območje.
2. Sodelovanje za nizkoogljične strategije
3. Zaščita in promocija naravnih in kulturnih virov.
4. Izboljšanje krepitve zmogljivosti in čezmejnega upravljanja.

4 Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje

4.2.1 Nova Gorica in Gorica

Goriška je skozi zgodovino večkrat menjala oblastnike, po drugi svetovni vojni pa jo je zavzela partizanska vojska. Po beograjskem in devinskem sporazumu je bilo leta 1945 območje razdeljena na cono A pod anglo-ameriško vojaško upravo, in cono B pod jugoslovansko oblastjo. Dokončna meja je bila določena leta 1947 s pariško mirovno pogodbo. Večji del območja je sicer pripadel Jugoslaviji, vendar pa je z manjšim delom Italiji pripadlo tudi mesto Gorica, s čemer je jugoslovanski del Goriške ostal brez upravnega središča. Zato so leta 1948 na jugoslovanski strani pričeli graditi novo mesto – Novo Gorico.

Z Videmskim sporazumom, ki je bil podpisan leta 1955, je meja med Italijo in Jugoslavijo v času železne zavese postala meja z najbolj liberalnim režimom med državama različnih blokov. Poleg prostega prehoda meje za obmejne prebivalce s propustnico je urejal tudi status dvolastnikov, ki so imeli zemljo na obeh straneh meje. Z Osimskim sporazumom sprejetem leta 1975 sta državi opredelili oblike sodelovanja predvsem na področju gospodarstva.

Celotno gospodarstvo na obeh straneh meje se je v tistem času razvijalo na osnovi meje (trgovina na debelo in drobno, špedicije, carina, policija, vojaštvo, upravni aparat...). Kljub ločenosti z mejo sta se mesti razvijali v povezano urbano območje.

Slika 0.1: Nova Gorica in Gorica. Kje je meja?

Vir: <https://www.euro-go.eu>

Po razpadu Jugoslavije je Slovenija leta 2004 postala članica EU in leta 2007 vstopila tudi v Schengensko območje, kar je odpiralo nove možnosti za čezmejno sodelovanje.

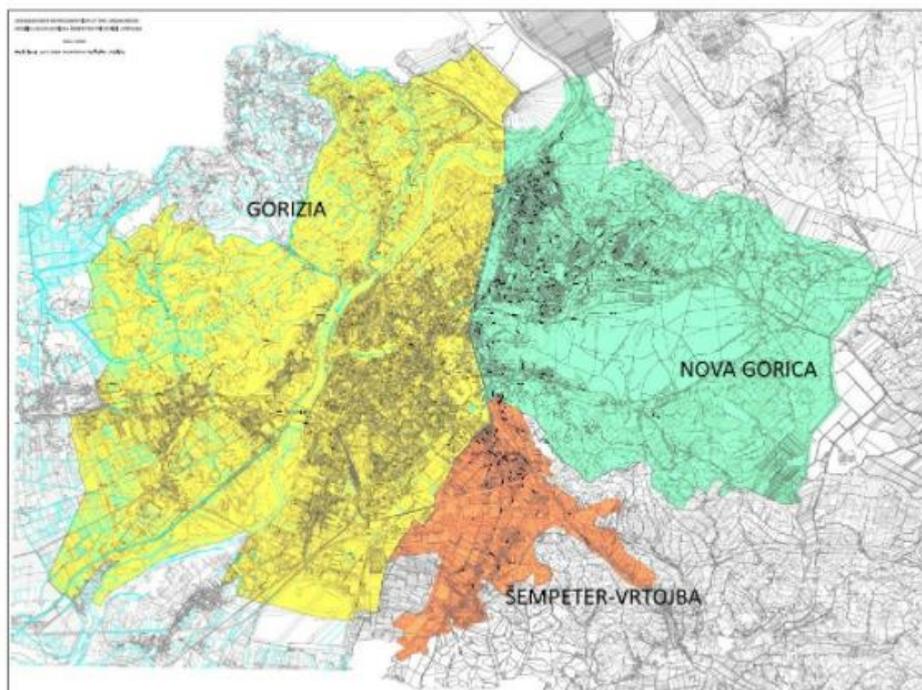
V začetku je bilo to sodelovanje omejeno na diplomatske stike dveh županov in projekte čezmejnega sodelovanja v okviru programa Interreg Italija-Slovenija. Vedno bolj pa se je nakazovala potreba po formalizaciji sodelovanja in ustanovitvi skupnega organa, ki bi prevzel skupno strateško načrtovanje in olajšal izvedbo projektov za uresničevanje skupnih ciljev.

Leta 2006 je stopila v veljavo Uredba št. 1082/2006 Evropskega parlamenta in sveta o Evropskih združenjih za teritorialno sodelovanje, ki sta jo v svojih zakonodajah povzeli tudi obe državi, Slovenija z Uredbo Republike Slovenije o ustanavljanju evropskega združenja za teritorialno sodelovanje ter Zakon Republike Italije št. 88/2009 z dne 7. julija 2009 o izvajanju Uredbe (ES) št. 1082/06 o ustanovitvi evropskega združenja za teritorialno sodelovanje.

Pogovori o ustanovitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje GO (EZTS GO) so stekli v začetku leta 2009, ko se je pridružila tudi Občina Šempeter-Vrtojba. Leta 2010 so bile na vseh treh občinskih svetih sprejeti sklepi o ustanovitvi združenja. Skladno s postopkom ustanovitve sta ustanovitev odobrili tudi obe vladi in leta 2011 je bilo Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje s sedežem v Gorici kot pravna oseba vpisana v register javnih subjektov.

Osnovni namen EZTS GO je skupno strateško načrtovanje celotnega območja treh občin, reševanje skupnih izzivov in izvajanje skupnih projektov, ki bi prispevali k povečanju konkurenčnosti ter privlačnosti čezmejnega območja. Kot edini pravni subjekt ima pristojnosti na ozemlju obeh držav in izvaja tudi infrastrukturne ukrepe ne glede na nacionalno pripadnost območja, kar omogoča razvoj ne treh ločenih občin, temveč skupnega čezmejnega mesta brez omejitev. Izraz, ki se je uveljavil je »somestje«.

Slika 0.2: Območje Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje EZTS GO – evropsko somestje

Vir: <https://www.euro-go.eu>

Leta 2013 so bili ustanovljeni odbori z različnih področij: zdravstvo, kultura in izobraževanje, energetika, urbanizem, šport in prevozi. Člani odborov so bili strokovnjaki z različnih področij, ki so lahko s svojim znanjem »s terena« prispevali k oblikovanju skupnih projektov, ki bi odgovarjali na potrebe skupnega območja. Po enoletnem procesu načrtovanja je nastal dokument z naslovom Povzetek ciljev, ukrepov in projektnih predlogov za prihodnje evropsko programsko obdobje ter oblikovanje strateškega načrta. Dokument je predvideval tri osnovne stebre razvoja:

- Logistični center
- Valorizacijo območja ob reki Soči
- Vzpostavitev čezmejne mreže zdravstvenih storitev.

4.2.2 EZTS GO v finančni perspektivi 2014-2020

Po pogajanjih tako z Evropsko komisijo, kot s programom čezmejnega sodelovanja Interreg Italija-Slovenija sta bila dva od treh predvidenih projektov, "Vzpostavitev čezmejne mreže zdravstvenih storitev" in "Čezmejni naravni park Isonzo-Soča" umeščena v operativni program s predvidenim skupnim financiranjem 10 milijonov evrov.

Aktivnosti projekta Vzpostavitev čezmejne mreže zdravstvenih storitev je izvajalo osebje Zdravstvenega podjetja Azienda per l'Assistenza Sanitaria n. 2 "Bassa Friulana-Isontina", Splošne bolnišnice »dr. Franca Derganca« in Zdravstvenega doma Nova Gorica v koordinaciji osebja EZTS GO in v sodelovanju z ostalimi pristojnimi organi in deležniki.

Medtem, ko je bil projekt Vzpostavitev čezmejne mreže zdravstvenih storitev pretežno storitveni, gre v primeru projekta Čezmejni naravni park Isonzo-Soča za izključno infrastrukturni projekt, saj so bili predvideni infrastrukturni posegi na obeh straneh meje in celo izgradnja kolesarske poti, ki poteka vzdolž meje ter jo na nekaterih delih tudi prečka. Ravno v tem primeru se je pokazala prednost čezmejnega sodelovanja s pomočjo EZTS, saj dve občini iz dveh evropskih držav tovrstnega projekta ne bi mogli izvesti, saj se njuna pristojnost konča na meji, EZTS pa, kot že omenjeno, lahko izvaja ukrepe ne glede na nacionalno mejo. Projekt je izvajalo osebje EZTS GO ob pomoči osebja treh občin in v sodelovanju z nacionalnimi pristojnimi deležniki.

Tako delovne skupine projekta "Vzpostavitev čezmejne mreže zdravstvenih storitev" kot tudi projekta "Čezmejni naravni park Isonzo-Soča" so tesno sodelovale z odbori EZTS GO, ki so za projekta pristojni, kar je zagotavljalo transparentnost in nadzor izvedbe.

EZTS GO lahko pri izgradnji infrastruktur v okviru evropskih projektov uporablja tako slovensko kot italijansko zakonodajo s področja javnih razpisov. Občinski sveti treh občin, torej Občine Gorica, Mestne občine Nova Gorica in Občine Šempeter-Vrtojba, so odobrili akt, s katerim so Skupščino EZTS GO pooblastili za vsakokratno odločanje glede uporabe nacionalne zakonodaje. To je tudi prvi sklep, ki so ga sprejeli vsi trije občinski sveti na prvi skupni seji v zgodovini treh mest, in je temelj za skupno metodologijo prostorskega načrtovanja treh občin.

4.2.3 Evropska prestolnica kulture

Evropska prestolnica kulture je naziv, ki ga Evropska komisija podeli izbranemu evropskemu mestu za obdobje enega leta. Leta 2017 je prišla na vrsto Slovenija za izbor mesta, ki bo nosilec naziva Evropska prestolnica kulture leta 2025. Mestna občina Nova Gorica se je odločila za kandidaturo skupaj s sosednjo Občino Gorica, kar je Evropska komisija podprla. Oblikovane so bile čezmejne delovne skupine za pripravo programov in prijavne knjige z vključevanjem deležnikov z obeh strani meje. Aktivnosti priprave programov so potekale v koordinaciji EZTS GO, kar je zagotavljalo uravnoteženost vključevanja z obeh strani. Po dvoletnem obdobju kandidature sta mesti konec leta 2019 bili razglašeni za Evropsko prestolnico kulture 2025.

Evropska prestolnica kulture 2025 bo v naslednjih letih generator razvoja čezmejnega območja mest Nova Gorica in Gorica na vseh področjih. Vsebine iz prijavne knjige predstavljajo strateški načrt EZTS GO, ki bo izveden s financiranjem iz kohezijskih sredstev, predvsem iz programa Interreg Italija-Slovenija.

V povezavi s projektom je predvidena tudi izgradnja infrastrukture za izvedbo programov iz prijavne knjige, ki bo locirana neposredno na meji. Ravno v tej aktivnosti se bosta občini in EZTS GO soočili z zahtevnimi izzivi, saj se kljub prizadevanjem Evropske unije k odpravi administrativnih mej, države članice le počasi prilagajajo. Zato zahtevajo tovrstni čezmejni ukrepi veliko usklajevanja tako na lokalni kot tudi nacionalni ravni, predvsem z vidika zakonodaj in normativov.

5 Zaključek

Občina Gorica, Mestna občina Nova Gorica in Občina Šempeter-Vrtojba so z ustanovitvijo EZTS GO hotele združiti tri mesta v skupno vizijo načrtovanja, zato da bi svoje mrežne storitve razširile na širšo skupnost, ki obsega skoraj 80.000 prebivalcev na celotnem čezmejnem območju. Po padcu meje, ki je do nedavnega krojila gospodarstvo in prostorski razvoj, so tri mesta namreč primorana iskati inovativne ukrepe za strateški razvoj. Rezi, ki so jih javne uprave treh mest morale sprejeti na področju storitev, so predstavnike treh skupnosti prisilili, da so začeli bolj intenzivno razmišljati o novih priložnostih, ki jih za celotno prebivalstvo ponuja združevanje trenutno podvajajočih se storitev. Gre za nov način upravljanja čezmejnega prostora, ki lahko postane edinstven primer v Evropi po zaslugi posebne obmejne strukturiranosti mestnega konglomerata, zaradi katere je mogoče tri mesta obravnavati kot "unikum". Gorica, Nova Gorica in Šempeter-Vrtojba kot edinstven tovrstni primer v Italiji in skoraj edini v Evropi, bi lahko bile vzorčen čezmejni laboratorij za praktično apliciranje orodij, ki jih Evropska unija pripravlja za naslednje programsko obdobje 2014-2020.

Lahko rečemo, da sta Nova Gorica in Gorica prešli osnovne težave čezmejnega sodelovanja, ki izhajajo iz kulturnih, zgodovinskih in jezikovnih razlik. Skozi leta sta mesti razvili učinkovit dialog in pristop k reševanju skupnih izzivov, ki sta ga institucionalno formalizirali z ustanovitvijo Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje. Poleg skupnega strateškega načrtovanja območja na ozemlju dveh držav in treh občin, je na ta način tudi črpanje evropskih kohezijskih sredstev bistveno bolj smotrno, učinkovito in ciljno usmerjeno, usklajeno s strateškimi cilji celotnega območja in zato tudi trajnostno.

Namen EZTS GO je izboljšanje kakovosti življenja prebivalcev ob slovensko-italijanski meji. Meja predstavlja za marsikatero obmejno območje oviro za naložbe, zaradi česar se takšna

območja soočajo z gospodarskimi in socialnimi težavami ter pomanjkanjem delovnih mest. Na skupne izzive in probleme pa se lahko z mejo ločeni območji uspešno odzoveta tako, da združita dobre prakse, ki že obstajajo na italijanski in na slovenski strani ter poenotita storitve. Z zmanjšano porabo javnih sredstev (oziroma stroškov za javne službe) lahko sprostimo nove vire, ki jih lahko učinkoviteje uporabimo na drugih področjih.

Poglavitne prednosti čezmejnega sodelovanja s pomočjo EZTS so:

- Celostno strateško načrtovanje razvoja območja
- Združevanje storitev, osebja in aktivnosti s smotrnim zniževanjem stroškov
- Izvedba skupnih ukrepov ne glede na mejo in pristojnosti ustanoviteljic.

Kot je razvidno iz navedenega in se kaže tudi pri izvajanju skupnih projektov, pa čezmejno sodelovanje in torej tudi delovanje EZTS otežujejo administrativne ovire in razlike v zakonodajah dveh držav. EZTS GO mora zato poskušati premostiti administrativne in pravne razlike med državama članicama. Nekatero inovativno rešitve, ki jih združenje našlo pri izvedbi projektov v minuli finančni perspektivi, je Evropska komisija povzela kot primer dobre prakse, saj lahko prispevajo k izboljšanju čezmejnega sodelovanja med državami članicami.

Literatura

Cassella, Giulia. 2016. *Qualità di governo, Fondi di Coesione e convergenza delle regioni europee*. Padova: Università degli studi di Padova

Evropska unija. 2021. <https://european-union.europa.eu/>. Dostopno 17. decembra 2021

Evropska unija. <https://eur-lex.europa.eu/>. Dostopno 19. december 2021

Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje. 2018. <http://www.euro-go.eu>. Dostopno 19.12.2021

Gasparin, Alberto. 2010. *Cooperazione transfrontaliera e interterritoriale in Europa*. Gorizia: ISIG Istituto di sociologia internazionale di Gorizia

Lambertz, Karl-Heinz. 2009. *Report CG(17)5*, http://www.coe.int/t/congress/WCD/Filing_transfrontier-coop_en.asp

Legge 7 luglio 2009, n. 88. Gazzetta ufficiale del 14/07/2009. <https://www.normattiva.it>. Dostopno 12. decembra 2021.

Maiolini Elena. 2018. *I processi inclusivi nell'area di frontiera italo-slovena*. Udine: Università degli Studi di Udine.

Republika Slovenija. 2021. <https://www.gov.si>. Dostopno 12. december 2021

Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in kohezijsko politiko. 2021. <http://www.eu-skladi.si>. Dostopno 19. december. 2021

Tomšič, Matevž. 2003. *Dejavniki stabilizacije demokracije v državah vzhodne in srednje Evrope*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Slovensko sociološko društvo

University of Luxembourg. 2021. <https://www.cvce.eu>. Dostopno 17. decembra 2021

Uredba (ES) št. 1082/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o ustanovitvi združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS). Uradni list Evropske unije, št. 210/2006 <https://eur-lex.europa.eu/>. Dostopno 19. december 2021

Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o ustanovitvi evropskega združenja za teritorialno sodelovanje z dne 10.4.2015. Uradni list Republike Slovenije, št. 24/2015. <http://www.pisrs.si>. Dostopno 12.12.2021.

Nejc Gajšek:

UČINKOVITOST DEMOKRACIJ ČLANIC EU PRI VZPOSTAVLJANJU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN KROŽNEGA GOSPODARSTVA

1 Uvod

Nujnost obravnave globalnih okoljskih problemov, kot so podnebne spremembe in izguba biotske raznovrstnosti, je spodbudila pozive k večjim spremembam v smeri bolj trajnostnih družb (ZN, 2015). Hkrati pa so podnebne spremembe začele močno vplivati na zavest človeštva. S taljenjem ledenih pokrovov, dvigovanjem globalne morske gladine ter pojavljanjem kataklizmičnih vremenskih dogodkov, nobena država na svetu ni varna pred posledicami podnebnih sprememb.

Čeprav je bil Pariški sporazum s strani mnogih strokovnjakov in politikov opisan kot zgodovinski dogodek, prelomnica v podnebnih pogajanjih Združenih narodov, kjer je končno bil vzpostavljen nov podnebni dogovor, ki nadomešča Kjotski protokol, je za dosego cilja podnebne konvencije Združenih narodov o dvigu globalne temperature "precej pod" 2 °C bistveno predvsem to, da postanejo države v prihodnosti še bolj ambiciozne (Boräng et al, 2019, 9).

Sodeč po analizi Climate Action Trackerja, neodvisne znanstvene analize, ki spremlja vladne podnebne ukrepe in jih ocenjuje glede na globalno sprejeti Pariški sporazum, vlade trenutno izvajajo politike, ki nimajo niti moči niti dovolj dolgega obsega, da bi lahko uspešno omejile globalno segrevanje ozračja na potrebne in dogovorjene ravni (Climate Action Tracker, 2019). Nekateri raziskovalci te nezadostne odzive pripisujejo svetovnemu upadanju demokracije in trdijo, da je potrebnih več in močnejših demokracij za ustvarjanje zavestnih, kooperativnih in zavezujočih globalnih zavez. Prepričani so tudi, da morajo demokracije postati bolj inovativne, premišljene in bolj vključujoče oz. morajo pri svojih odločitvah ponovno razmisliti o vlogah okolja in znanosti (povzeto po Selseng et al 2022, 1).

Spet drugi trdijo, da je demokratični sistem morda neprimeren za spopadanje z bližajočo se podnebno krizo, bodisi zato, ker demokratične vlade sprejemajo nepripravljenost javnosti, da sprejme podnebju prijazno vedenje ali pa zato, ker pro-okoljskim ukrepom nadvladajo interesi podjetij/gospodarstva v demokratičnih sistemih (prav tam).

V evropskih demokracijah se pojavlja več načinov ravnanja s podnebnimi spremembami. Ti vključujejo nove strokovne agencije, zakonsko zapisane podnebne zaveze, zborovanja državljanov in protestna gibanja. Te spremembe sicer spodbujajo k bolj ambicioznim podnebnim ukrepom, vendar se njihove politične posledice razlikujejo in včasih se med njimi pojavijo napetosti. Ne glede na to, kako pomembne so spremembe, včasih ne dosegajo tistega, kar je potrebno za spodbujanje tega, kar bi lahko imenovali tudi zelena demokracija. Za odpravo tega so potrebni nadaljnji koraki (Boräng et al, 2019, 9).

V seminarski nalogi želimo s pomočjo dostopne literature analizirati in predstaviti kako učinkovita je aktualna demokracija držav članic EU pri spopadanju s podnebno in ekološko

krizo ter kako uspešna je Slovenija s svojo trenutno obstoječo okoljsko politiko in stanjem demokracije v primerjavi s prvimi tremi državami, ki so najbolj ocenjene po indeksu demokracije. S tem želimo predstaviti, kateri način demokracije je lahko bolj učinkovit pri spopadanju z okoljsko krizo.

2 Teoretična razlaga ključnih pojmov

2.1 Demokracija

Kaj je demokracija? Beseda "demokracija" izvira iz grških besed "demos", kar pomeni "državljan", in "kratos", kar pomeni "moč" ali "vlada". V svoji najbolj temeljni obliki je demokracija oblika vlade, v kateri imajo državljani nekega naroda moč odločati o zakonih, po katerih bodo živeli. Te odločitve se sprejemajo bodisi z glasovanjem ljudi v »neposredni demokraciji« (imenovano tudi »prava« ali »čista« demokracija) ali prek izvoljenih uradnikov, ki glasujejo v imenu svojih volivcev v »predstavniški demokraciji« (Economist intelligence Unit 2022).

Niso vse demokracije enake. Obstaja nešteto demokratičnih podtipov, vključno z ustavno demokracijo, zeleno demokracijo, demarhijo, neliberalno demokracijo, industrijsko demokracijo in še več. Pravzaprav je en znanstvenik identificiral več kot 2000 različnih različic demokracije. Še več, večina teh klasifikacij se med seboj prekriva. Posledično se bo vsaka dana demokracija ujemala z mnogimi različnimi podtipi (prav tam).

Posredna (predstavniška) demokracija

Predstavniška oz. reprezentativna demokracija, je oblika vlade, v kateri državljani na svobodnih in občasnih volitvah izvajajo politično oblast s svojimi predstavniki, izvoljenimi z volilnimi pravicami. Sodobne demokracije so v glavnem predstavniške demokracije. Gre za obliko posredne demokracije, pri kateri oblast izvajajo izvoljeni predstavniki. Ti v imenu ljudstva sprejemajo odločitve. Z izvolitvijo je predstavnikom podeljen mandat. Mandat je mogoče razumeti kot pooblastilo ljudstva, ki izvoljenega predstavnika pooblašča, da zastopa interese svojih volivcev (Ministrstvo za javno upravo, 2022).

V sodobnem svetu obstajata dve osnovni obliki demokracije. Predsedniška in parlamentarna demokracija. Za primer predsedniške demokracije se lahko ozremo na Združene države Amerike, britanski westminstrski model pa je osnova za razpravljanje o parlamentarni vladi (Rauker 2011, 11).

Parlamentarna demokracija

Parlament je v predstavniški demokraciji poglobljena institucija, saj gre za kraj, kjer se odloča. Parlament izvaja zakonodajno funkcijo, kar pomeni, da je med njegovimi najpomembnejšimi nalogami sprejemanje predlaganih zakonov, ratificiranje mednarodnih pogodb in sprejemanje državnega proračuna. Zelo pomembna naloga parlamenta pa je tudi nadzorovanje vlade. Ta pa je telo izvršilne oblasti, zato predlaga večino predpisov (Ministrstvo za javno upravo, 2022).

Predstavniško demokracijo poznamo tudi v Sloveniji. Državni zbor sestavlja 90 poslancev in se voli za štiri leta. Poslance Ustava RS opredeljuje kot predstavnike vsega ljudstva. Svojevrstna posebnost naše države je državni svet. Državni svet je zastopstvo nosilcev socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov, in lahko državnemu zboru predlaga

sprejem zakonov, daje državnemu zboru mnenje o vseh zadevah iz njegove pristojnosti, zahteva, da državni zbor pred razglasitvijo kakega zakona o njem še enkrat odloča, zahteva razpis referendum ali zahteva preiskavo o zadevah javnega pomena. Državni svet ima 40 članov, ki se volijo za dobo petih let (prav tam).

Vlado sestavljajo predsednik in ministri, ki so skupaj v okviru svojih pristojnosti samostojni in odgovorni državnemu zboru. Vlada določa, usmerja in usklajuje izvajanje politike države. V ta namen izdaja predpise in sprejema druge pravne, politične, ekonomske, finančne, organizacijske in druge ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev razvoja države in za urejenost razmer na vseh področjih iz pristojnosti države (prav tam).

Predsedniška demokracija

Predsednik je izvoljen na neposrednih volitvah na ozemlju vse države. Izvršilna, zakonodajna in sodna oblast so ločene institucije s specifičnimi ustavnimi nalogami ter vgrajenim kontrolnim mehanizmom. Predsednik je v bistvu in šef države in šef vlade, ki svojo državo predstavlja zunanje in notranje. Vladne politike pa odobrava in sprejema parlament.

Neposredna demokracija

Spada med klasične modele demokracije. Neposredna demokracija nima izvoljenih uradnikov in ustave. Ljudje imajo absolutno moč in vse odločitve sprejemajo sami z neposrednimi glasovi. Čeprav se to na prvi pogled morda zdi idealen sistem, ima neposredna demokracija eno pomembno pomanjkljivost: pomanjkanje ustave, ki bi določala osnovna vodilna načela, pomeni, da se zgodi, kar želi vsaj 50,1 % ljudi. Ni preverjanj, ravnovesij in omejitev. Kot taka neposredna demokracija ponuja malo ali nič zaščite za preostalih 49,9 % ljudi, manjšine pa pušča še posebej ranljive (Economist intelligence Unit 2022).

Participativna demokracija

Participativna demokracija spada med moderne modele demokracije. Pogost izraz, ki ga zasledimo v zvezi s sodelovanjem javnosti pri odločanju ali participacijo je participativna demokracija. Poenostavljeno bi lahko rekli, da je participativna demokracija eden od možnih modelov demokracije, ki ga je mogoče razviti na osnovi predstavniškega modela demokracije. Slednji nosi v sebi temeljni problem, zato zagovorniki participativne demokracije vidijo možno rešitev v preoblikovanju predstavniškega modela v model participativne demokracije. Slednji namreč uvaja več neposrednega sodelovanja pri odločanju in naj bi zato odpravljal pomanjkljivosti posredne demokracije (Ministrstvo za javno upravo in razvoj 2022).

Deliberativna demokracija

Deliberativna demokracija je ideja, ki zbližuje različna prizadevanja teoretikov o tem, kako bi veljalo organizirati demokratično življenje v sodobnih družbah. Gre torej za normativni model, ki poskuša nadgraditi in mestoma popraviti obstoječo stvarnost reprezentativnih demokracij. Ideja o deliberativni demokraciji se je začela oblikovati v začetku devetdesetih let, in sicer na podlagi izrecnih kritičnih interpretacij liberalnega tipa reprezentativne demokracije (Pinter 2004, 12).

Bistvena lastnost predstave o deliberativni demokraciji je, da velja večinsko odločanje tesno povezati s kontekstom oblikovanja in spreminjanja preferenc, zlasti z javnim razpravljanjem oziroma posvetovanjem. Komuniciranje tako postane ključno obeležje demokratičnega življenja. Deliberativno demokracijo je mogoče v tem pogledu opredeliti kot model političnih in družbenih odnosov, v katerem politična legitimnost izhaja iz obsežne javne debate. Odločanje je sekundarno procesom oblikovanja mnenj v splošni javnosti, ki povezujejo formalne in neformalne tokove družbenega komuniciranja (Pinter 2004, 13).

Kot lahko vidimo iz zgornjih opisov, pomeni demokracija politično enakost vseh ljudi, kjer bi se naj vsem ljudem priznala sposobnost za sodelovanje v javnem življenju, za sprejemanje političnih odločitev oziroma za oblikovanje pravnih norm. Tako je koncept demokracije zasnovan na principu suverenosti ljudstva (Seražin 2006, 28).

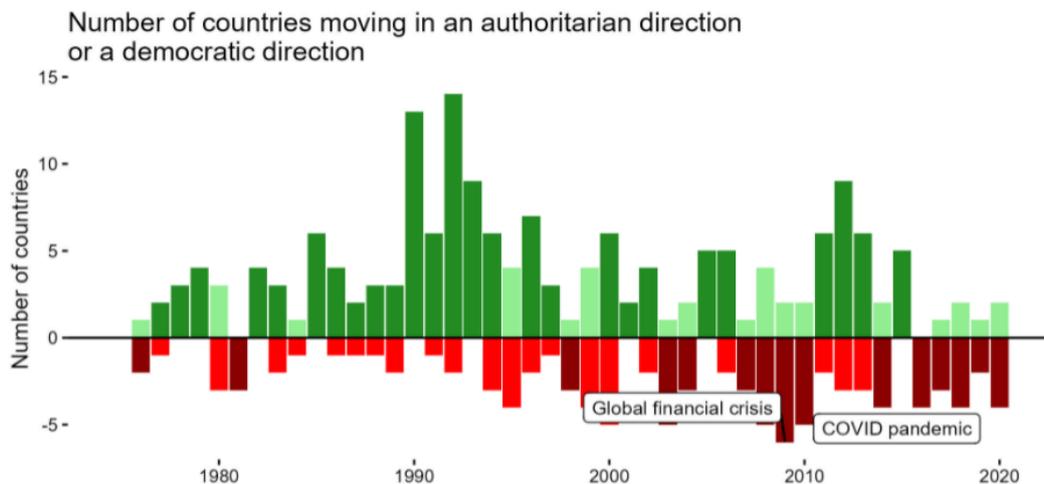
2.2 Vpliv globalnih kriz na raven demokracije

Leta 2019 je Mednarodni inštitut za demokracijo (IDEA) objavil svoje poročilo o globalnem stanju demokracije, v katerem je razkrilo, da so ovire, s katerimi se sooča demokracija po vsem svetu, hude in naraščajoče. Kljub temu je bilo moč zaznati tudi pozitivne primere, ki so nakazovali, da se širitev demokracije v zadnjih 70 letih ni močno ustavila. Le nekaj mesecev pozneje pa so bile demokracije po vsem svetu podvržene najhujšemu stresnemu testu do sedaj (povzeto po IDEA 2021).

Kot v mnogih drugih vidikih življenja je pandemija Covid-19 pospešila in povečala že obstoječe politične trende, hkrati pa je demokracijam, ki so že bile pod pritiskom, dodala povsem novo vrsto izzivov brez primere. Skoraj čez noč so se vsi demokratični sistemi znašli pred ogromnimi ovirami za izvedbo minimalno ustreznih volitev ter zagotovitev delovanja zakonodajnih in pravosodnih institucij. Še pomembneje pa je, da so se vodstveni delavci po vsem svetu počutili prisiljeni - in tudi v skušnjavi - uporabiti široka pooblastila za nujne primere, da bi se soočili s nesrečo, ki je prizadela svet. Ni presenetljivo, da so bili rezultati problematični (prav tam).

Novo poročilo Mednarodnega inštituta za demokracijo (IDEA) nam pokaže, da je v času od velike gospodarske krize do globalne zdravstvene krize občutno viden porast avtoritarnosti vse več demokratičnih vlad in represivnih režimov. Kot je razvidno iz Grafa 1 se je v zadnjem desetletju nazadovanje demokratičnih držav v avtoritarnost podvojilo. Kot je razvidno iz poročila globalnega stanja demokracije 2021, živi več kot četrtina svetovnega prebivalstva zdaj v demokratično nazadujočih državah. Skupaj s tistimi, ki živijo v popolnoma nedemokratičnih režimih, predstavljajo več kot dve tretjini svetovnega prebivalstva.

Slika 8: Število držav, ki se gibljejo v avtoritarni ali demokratični smeri

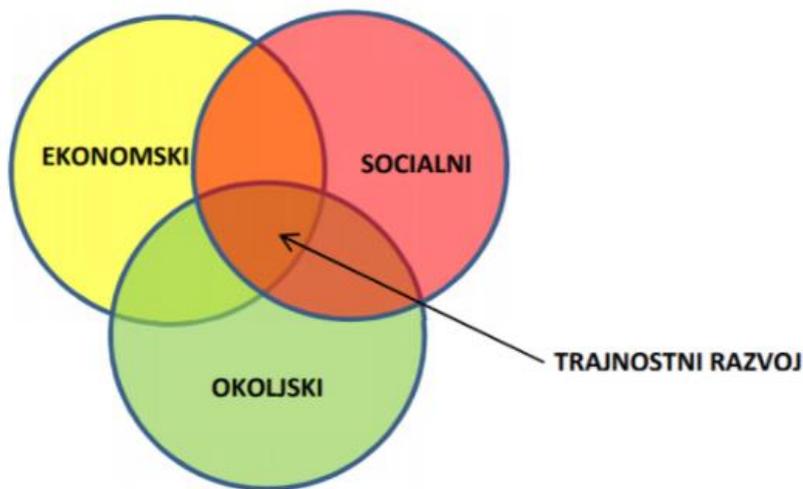

Vir: IDEA 202

3 Trajnostni razvoj

Izraz trajnost se je izoblikoval v podnaslovu poročila World Conservation Strategy o svetovni naravni dediščini Mednarodnega združenja za varstvo narave in naravnih virov. Šlo je za koncept integracije varstva narave in razvoja s smislu zaščite prve. Kasneje se je razumevanje razširilo na področje trajnostnega razvoja v gospodarstvu in nazadnje na družbo oz. socialno področje. Tako se načelo trajnosti v sedanjosti pojmuje tridimenzionalno, kar pomeni, da so kazalci napredka oz. gospodarskega razvoja ne samo ekonomski, ampak tudi socialni in okoljski. Pomembno je tudi, da paradigma govori o nujnosti ohranjanja zdravega okolja in naravnih virov za prihodnje generacije (t. i. medgeneracijska odgovornost) (Polšak 2011, 1).

Slika 2: Vidiki trajnostnega razvoja

Vir: povzeto po Demšar in Mitrovi, 2007 v Polšak 2011, 1

Cilji trajnostnega razvoja

Cilji trajnostnega razvoja (Sustainable Development Goals), znani tudi kot globalni cilji, ki so jih leta 2015 na Vrhu Organizacije združenih narodov o trajnostnem razvoju sprejele v Agendi 2030 vse države članice Združenih narodov, veljajo kot splošen poziv k ukrepanju za odpravo revščine, zaščito planeta in zagotovitev, da bodo ljudje do leta 2030 uživali mir in blaginjo.

Agenda 2030 uravnoteženo združuje zgoraj omenjene tri razsežnosti trajnostnega razvoja – ekonomsko, socialno in okoljsko – in jih prepleta med 17 cilji trajnostnega razvoja (»Sustainable Development Goals – SDG«). Agenda 2030 je univerzalna; njene cilje bo potrebno doseči do leta 2030 in jih bodo morale uresničiti vse države sveta.

Pri tem je Eurostat pripravil nabor kazalnikov za spremljanje napredka pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja na ravni Evropske unije. Na spodnji sliki so predstavljeni izbrani kazalniki, ki so relevantni tudi za Slovenijo in Hrvaško. Kazalniki se posodablajo enkrat letno, do konca decembra.

Slika 3: 17 ciljev trajnostnega razvoja

Vir: Eurostat 2020

4 Demokracija in trajnostni razvoj

Ali je bolj verjetno, da so demokracije bolj okolju prijazne, ni povsem jasno. Dejansko obstajajo le šibki statistični dokazi v prid demokraciji, ki spodbujajo pozitivne okoljske rezultate. Ali demokracije torej kažejo močnejšo okoljsko zavezanost kot nedemokracije (Gates et al 2003, 4)?

Kljub vse večjemu akademskemu in političnemu zanimanju za politiko trajnostne transformacije, vprašanjem demokracije in demokratične legitimnosti v teh razpravah ni bila posvečena dovolj velika pozornost. Tako kot pri idejah preobrazbe in trajnosti je tudi demokracija široko razumljena kot večdimenzionalna, ki ne vključuje samo minimalne značilnosti, kot so svobodne in poštene volitve, ampak tudi vrsto drugih lastnosti in vrednot, kot so državljanske svoboščine, sodelovanje javnosti pri odločanju, odgovornost odločevalcev do državljanov in kakovost javnega razpravljanja (Lindberg et al 2014 v Pickering et al 2022, 3).

Že leta poteka razprava o tem, katera oblika vladavine (demokratična ali avtorska) se bolje spopada s podnebnimi spremembami in okoljskimi vprašanji. Toda povezava poteka v obe smeri: ker politika vpliva na podnebno politiko, podnebne politike pa preoblikujejo politiko. Ko se argumenti izostrijo o tem, kateri politični sistem lahko najbolje spodbudi podnebne ukrepe, bo nujnost zaježitve ali vsaj upočasnitve ekološke krize planeta povzročila politične spremembe. Postindustrijske demokracije v Evropi so pomemben dejavnik pri teh razpravah (Youngs 2021, 1).

V naslednjem delu bomo na podlagi različnih indeksov in merilnikov stanja demokracije in učinkovitosti pri izpolnjevanju podnebnih ciljev (CPPI) ter ciljev trajnostnega razvoja (SDG) opravili primerjalno analizo evropskih držav, ki se nahajajo na vrhu lestvice indeksa demokracije, s stanjem in uvrstitvijo Slovenije na omenjenih indeksih.

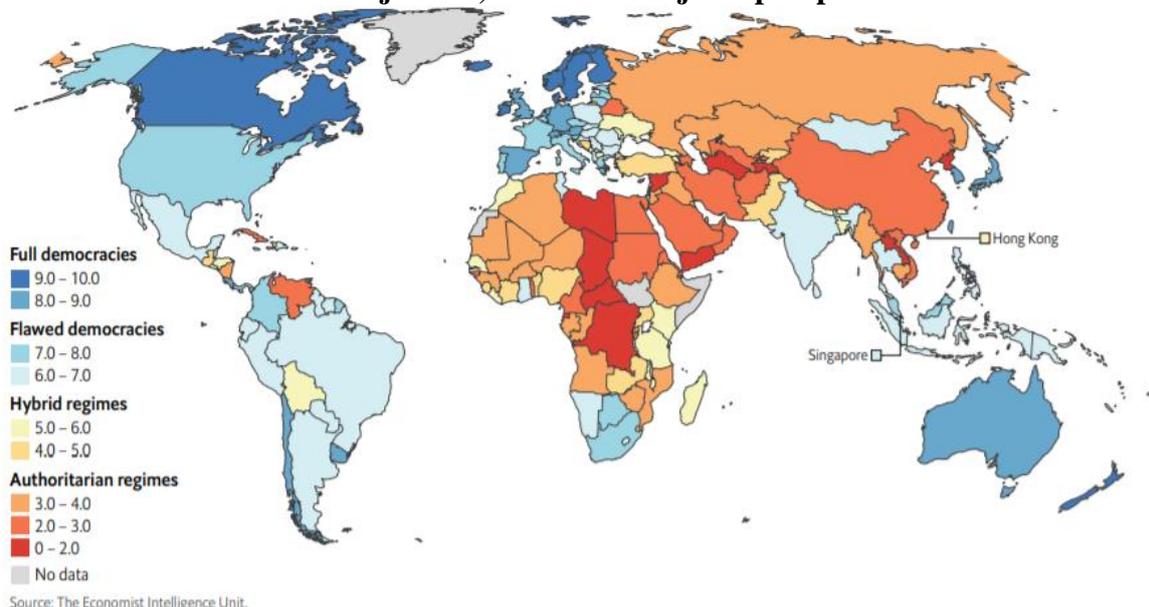
4.1 Economist Intelligence Unit (EIU) - Indeks demokracije

Indeks demokracije Economist Intelligence Unit ponuja pregled oz. oceno stanja demokracije po vsem svetu v 165 neodvisnih državah in dveh ozemljih. To zajema skoraj celotno prebivalstvo sveta in veliko večino svetovnih držav (mikrodržave so izključene). Indeks demokracije temelji na petih kategorijah:

- **volilni proces in pluralizem;**
- **delovanje vlade;**
- **politična udeležba;**
- **politična kultura;**
- **državlanske svoboščine.**

Vsaka država je na podlagi svojih rezultatov glede na vrsto kazalnikov znotraj teh kategorij razvrščena kot ena od štirih vrst režima: »polna demokracija«, »demokracija z napakami«, »hibridni režim« ali »avtoritarni režim« (Democracy Index 2019, 3).

Slika 4: Indeks demokracije 2020, svetovni zemljevid po tipu vladavine

Vir: The Economist Intelligence Unit 2021

Ker bi bila analiza vseh poročil precej dolgotrajen postopek, smo za potrebe naše seminarske naloge analizirali poročili indeksa demokracije za leti 2019 in 2020. Primerjali smo 3 najbolj ocenjene države z uspešnostjo pridobljene ocene Slovenije.

Na vrhu lestvice se vztrajno nahajajo Norveška - s povprečjem 9,81 (2020), Islandija – s povprečjem 9,26 (2020) in Švedska – s povprečjem 9,26 (2020). Vse tri države so tudi označene kot države s »polno demokracijo«. Slovenija je v zadnjih nekaj letih na tej lestvici sicer padala, leta 2020 pa pridobila eno mesto in se sedaj nahaja na 35. mestu in spada pod »demokracijo z napakami«. Če primerjamo posamezne kategorije, je potrebno predvsem izpostaviti kategorijo »politična kultura«. Medtem ko Norveška, Islandija in Švedska uživajo najboljšo mogočo oceno (10,0) tako leta 2019 kot tudi 2020, pa je slovenska politična kultura v primerjavi precej slabša, saj je ocenjena s komaj 6,25.

Slika 5: Lestvica indeksa demokracije (2019, 2020, 2006-20)

Democracy Index 2019

	Overall Score	Rank	Electoral process and pluralism	Functioning of government	Political participation	Political culture	Civil liberties
Full democracy							
Norway	9.87	1	10.00	9.64	10.00	10.00	9.71
Iceland	9.58	2	10.00	9.29	8.89	10.00	9.71
Sweden	9.39	3	9.58	9.64	8.33	10.00	9.41
Flawed democracy							
Slovenia	7.50	36=	9.58	6.79	6.67	6.25	8.24

Democracy Index 2020

	Overall score	Rank	I Electoral process and pluralism	II Functioning of government	III Political participation	IV Political culture	V Civil liberties
Full democracy							
Norway	9.81	1	10.00	9.64	10.00	10.00	9.41
Iceland	9.37	2	10.00	8.57	8.89	10.00	9.41
Sweden	9.26	3	9.58	9.29	8.33	10.00	9.12
Flawed democracy							
Slovenia	7.54	35	9.58	6.43	7.22	6.25	8.24

Democracy Index 2006-20

	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2008	2006
Iceland	9.37	9.58	9.58	9.58	9.50	9.58	9.58	9.65	9.65	9.65	9.65	9.65	9.71
Norway	9.81	9.87	9.87	9.87	9.93	9.93	9.93	9.93	9.93	9.80	9.80	9.68	9.55
Sweden	9.26	9.39	9.39	9.39	9.39	9.45	9.73	9.73	9.73	9.50	9.50	9.88	9.88
Slovenia	7.54	7.50	7.50	7.50	7.51	7.57	7.57	7.88	7.88	7.76	7.69	7.96	7.96

Vir: Prirejeno po EIU 2020 in 2021

4.2 Indeksi globalnega stanja demokracije (IDEA)

Novembra 2017 je Mednarodni inštitut za demokracijo (IDEA) lansiral prvo izdajo svojega novega poročila Globalno stanje demokracije. Poročilo zagotavlja analizo, ki temelji na dokazih in podatkih o globalnem in regionalnem stanju demokracije, s poudarkom na odpornosti demokracije. Prispevalo je tudi k javni razpravi o demokraciji, informiranim političnim posegom in preučilo pristope za reševanje izzivov, s katerimi se soočajo demokracije po vsem svetu (The Global State of Democracy Indices 2021, 1).

Konceptualni okvir indeksov globalnega stanja demokracije temelji na petih atributih demokracije:

1. **predstavniška vlada:** pokriva obseg, v katerem je dostop do politične moči prost in enak, kar se dokazuje s konkurenčnimi, vključujočimi in rednimi volitvami;
2. **temeljne pravice:** zajemajo stopnjo spoštovanja državljanskih svoboščin in ali imajo ljudje dostop do osnovnih virov, ki jim omogočajo aktivno sodelovanje v političnem procesu;
3. **nadzor vlade:** meri učinkovit nadzor izvršilne oblasti;
4. **nepristransko upravljanje:** zadeva, kako pošteno in predvidljivo se izvajajo politične odločitve, in zato odraža ključne vidike pravne države;
5. **participativno angažiranost:** meri politično stanje ljudi, sodelovanje in družbeno udejstvovanje na različnih ravneh (The Global State of Democracy Indices 2021, 3).

Točkovanje pri posameznih indeksih (glavni atributi in podatributi) poteka od 0 do 1, kjer 0 predstavlja najnižji dosežek v vzorcu, 1 pa najvišji.

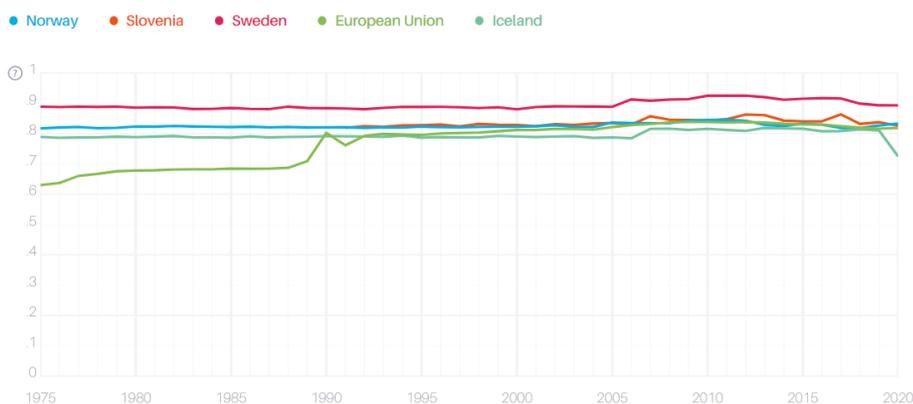

IDEA je v svojem najnovjšem poročilu o globalnem stanju demokracije (2021) napisalo, da so najbolj zaskrbljujoči primeri nazadovanja razvoja demokracije v nekaterih največjih državah sveta (Brazilija, Indija). Zaskrbljenost nad nazadovanjem demokracije so izrazili tudi za Združene države Amerike in tri članice Evropske unije: Madžarsko, Poljsko in Slovenijo (IDEA 2021).

Kot je razvidno iz poročila, je evropska demokracija je v zadnjih dveh letih stagnirala ali upadla, k temu pa so pripomogli predvsem ukrepi za preprečevanje širjenja epidemije covid-19. Zdravstvena kriza je spodbudila številne vlade, da so sprejele ukrepe, ki so omejevali različne svoboščine na načine, ki jih prej ni bilo.

Če primerjamo države na podlagi atributa »predstavniška vlada«, lahko vidimo, da se pri vse državah ta indeks v povprečju ni bistveno spreminjal. Največji upad izmed primerjanih držav je leta 2020 doživela Islandija, kateri je v zadnjem letu indeks padel iz 0,81 na 0,72, kar pa je tudi za 0,10 točke pod povprečjem EU (0,82).

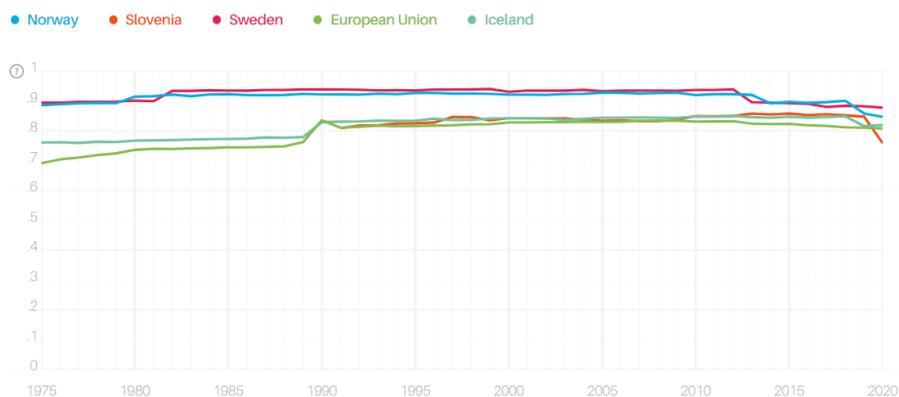
Slika 3: Indeks atributa "predstavniška vlada" (1975-2020)
Representative Government

Vir: IDEA 2021

Pri analizi indeksov atributa »temeljne pravice« je možno opaziti, da pri vseh državah v povprečju vztrajno počasi raste, kar pa se spremeni od leta 2010 dalje. V zadnjih dveh letih je indeks občutno padel Sloveniji, in sicer je iz 0,85 (2019) na 0,76 in se nahaja najnižje od primerjanih držav. Slovenski indeks atributa temeljnih pravic je prav tako pod povprečjem EU.

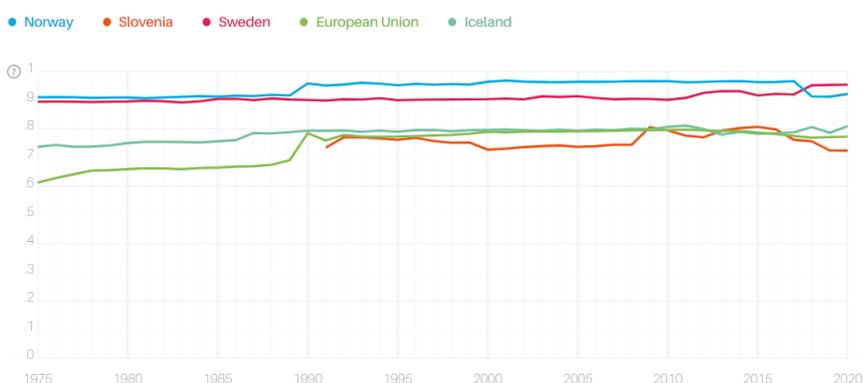
Slika 4: Indeks atributa "temeljne pravice" (1975-2020)
Fundamental Rights

Vir: IDEA 2021

Pri »nadzoru vlade« lahko v primeru Norveške Švedske in Islandije vztrajno rast indeksa, medtem ko je indeks Slovenije precej bolj spremenljiv. V zadnjem letu smo sicer pričali tudi upadu indeksa pri Norveški, medtem ko Švedski in Islandiji še naprej raste. Sloveniji indeks pada od leta 2015 in se od leta 2019 nahaja na 0,72, kar pa je tudi najnižje od vseh primerjanih držav ter tudi pod povprečjem EU.

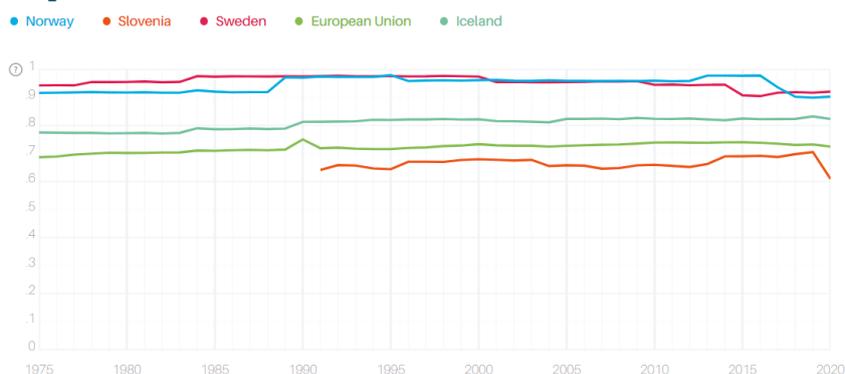
Slika 6: Indeks atributa "nadzor vlade" (1975-2020)
Checks on Government

Vir: IDEA 2021

Iz spodnjega grafa za atribut »nepristransko upravljanje« je razvidno, da je indeks skoraj pri vseh državah na podobnih ravneh in do leta 2020 ni zaznati večjih upadov. Občuten upad se sicer zgodi Norveški, ki od leta 2016 do 2020 pade za 0,08. Ponovno pa se večji upad zgodi Sloveniji, in sicer je iz 0,70 (2019) padla na 0,61. Indeks Slovenije je tudi najnižji med vsemi državami in je pod povprečjem EU.

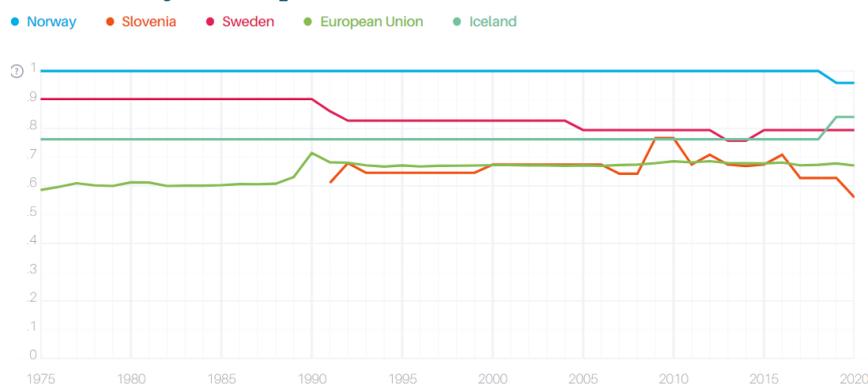
Slika 7: Indeks atributa "nepristransko upravljanje" (1975-2020)
Impartial Administration

Vir: IDEA 2021

Pri atributu »participativna angažiranost« smo sicer primerjali indeks držav podatributa »sodelovanje civilne družbe«. Norveška in Islandija sta skozi leta ohranjali isto raven, in sicer Norveška 10,0 ter Islandija 8,5. Manjši upad je doživela Norveška leta 2020. Tudi Švedska je od začetka merjenj ohranjala isto raven (9,0), vendar pa lahko od 1990 vidimo upadanje, in sicer je do leta 2020 padla na 7,5. V primeru Slovenije indeks precej bolj nestabilen in je vidno občutno nihanje. Medtem ko se je leta 2009 nahajal na najvišji točki (0,77) je od leta 2010 začel padati. Za leto 2020 se indeks Slovenije nahaja na najnižji točki od začetka merjenja, in sicer 0,56, kar je tudi za 0,09 točke pod povprečjem EU.

Slika 8: Indeks podatributa "sodelovanje civilne družbe" (1975-2020)
Civil Society Participation

Vir 1: IDEA 2021

Slovenija se za leto 2020 nahaja pri 4 od 5 omenjenih atributov na najnižjem mestu med primerjanimi državami, hkrati pa se nahaja pod povprečjem EU.

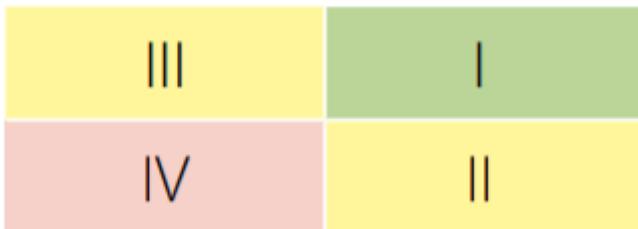
4.3 Indeks ciljev trajnostnega razvoja

Eurostat je pripravil pregled stanja in napredka držav EU pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja. Za primerjavo smo vzeli končno analizo stanja in napredka Slovenije in Hrvaške, vseh 17 ciljev je predstavljenih na grafu (Slika). Navpična os prikazuje stanje ciljev trajnostnega razvoja (CTR) v države v primerjavi z najslabšo in najbolj uspešno državo v EU. CTR, ki se nahajajo v zgornjem delu grafa, nam povejo, da se država približuje bolj uspešnim državam

EU, če se nahajajo v spodnjem delu, pa najslabše ocenjenim državam. Na desni strani grafa so prikazani cilji, pri katerih je država napredovala, medtem ko leva stran grafa označuje nazadovanje. Rezultat tega so štirje kvadranti, ki jih interpretiramo na sledeč način:

- I Država napreduje k cilju in vrednosti kazalnikov so v povprečju med višjimi.
- II Država napreduje pri uresničevanju ciljev, vendar pa so vrednosti kazalnikov v povprečju med nižjimi.
- III Država se od ciljev odmika/nazaduje, vendar so vrednosti kazalnikov v povprečju med višjimi.
- IV Država se od ciljev odmika/nazaduje in vrednosti kazalnikov so v povprečju med nižjimi.

Slika 9: Predstavitev kvadrantov grafa ciljev trajnostnega razvoja

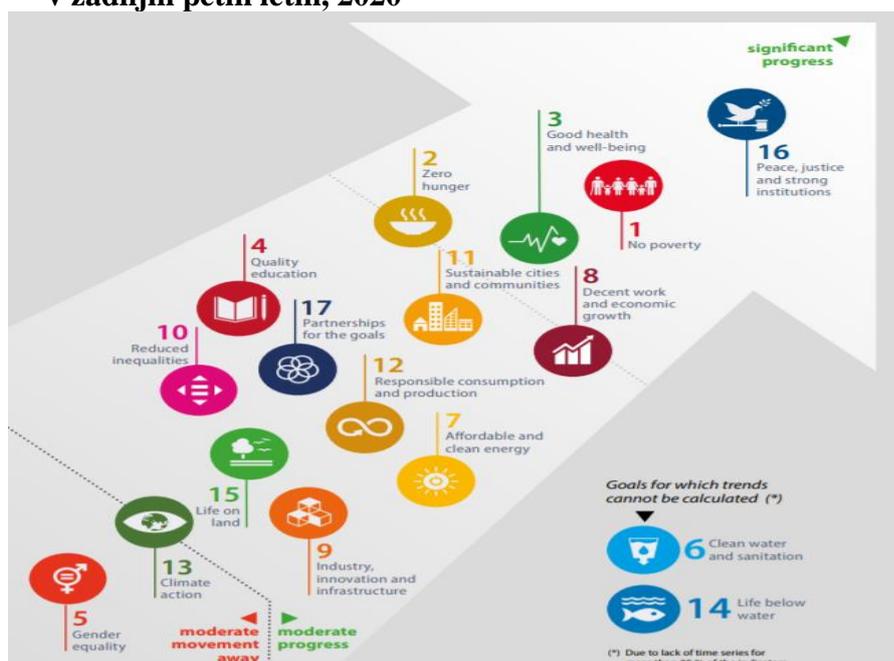
Vir: Eurostat 2020

Na podlagi kazalnikov, izbranih za spremljanje ciljev trajnostnega razvoja v EU, so vse države članice EU v zadnjih petih letih napredovale pri doseganju ciljev. Napredek pri nekaterih ciljeh je sicer bil hitrejši kot pri drugih. Poleg tega se je na določenih področjih EU oddaljila od nekaterih ciljev trajnostnega razvoja. EU je v zadnjih petih letih na splošno močno napredovala pri doseganju 16. cilja »mir, pravičnost in močne institucije«.

Dober napredek, čeprav precej počasnejši, je bil viden pri 1. cilju »odprava revščine« in 3. cilju »zdravje in dobro počutje«, sledita 2. cilj »odprava lakote« in 8 »dostojno delo in gospodarska rast«. Za osem ciljev trajnostnega razvoja je EU v zadnjih petih letih dosegla na splošno zmeren napredek. Zmeren napredek je viden pri 11. cilju »trajnostna mesta in skupnosti«, 4. cilju »kakovostno izobraževanje«, 17. cilju »partnerstva za doseganje ciljev«, 12. cilju »odgovorna poraba in proizvodnja«, 7. cilju »cenovno dostopna in čista energija«, 10. cilju »zmanjšanje neenakosti«, 15. cilju »življenje na kopnem« in 9. cilju »industrija, inovacije in infrastruktura«. Pri doseganju 13. cilja »podnebni ukrepi« v zadnjih petih letih ni bilo posebnega napredka, pri 5. cilju »enakost spolov« pa so se članice EU celo oddaljile od ciljev trajnostnega razvoja.

V primeru dveh ciljev – 6. cilj »čista voda in sanitarna ureditev« in 14. cilj »Življenje v vodi« - pa zaradi nezadostnih podatkov splošnih trendov ni bilo mogoče izračunati (Sustainable development in the European Union 2020, 11).

Slika 10: Pregled napredka držav članic EU pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja v zadnjih petih letih, 2020

Vir 2: Eurostat 2020

4.3.1 Pregled stanja in napredka pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja

Stanje in napredek Slovenije pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja v primerjavi z Islandijo, Švedsko in Norveško

Sodeč po podatkih Eurostata daje Slovenija pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja sicer prednost prehodu na nizkoogljično in krožno gospodarstvo (8., 9., 12. in 13. cilj). V tem okviru je opredelila prednostna področja, vključno s povečanjem ozaveščenosti o pomembnosti prehoda obnovljivim virom (7. cilj), s celovitim pristopom k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov in razvojem trajnostne mobilnosti (9. cilj).

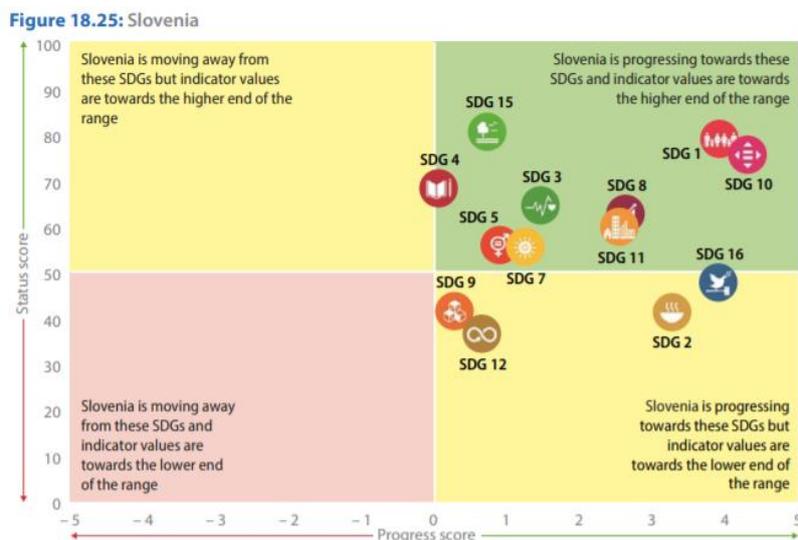
Statistični podatki Eurostata uvrščajo Slovenijo sicer pod povprečje EU pri treh vrstah produktov - materiala, energije in emisij - ter pri spremljanju krožne rabe surovin. Dolgoročno je Slovenija zaradi svoje odvisnosti od uvoženih surovin ranljiva. Zato je eno od štirih prednostnih področij prehod na nizkoogljično gospodarstvo.

Slovenija kot prednostno področje obravnava ohranjanje biotske raznovrstnosti kopenskih, morskih in celinskih vodnih ekosistemov (14. cilj). Strategija prostorskega razvoja Slovenije do leta 2050 usmerja pozornost na novo vlogo mest, vključno z zelenimi mestnimi sistemi, sistemi trajnostne mobilnosti in zdravim mestnim življenjem (11. cilj).

Slovenija je vključila cilje trajnostnega razvoja v svojo razvojno strategijo do leta 2030 z aktivnim sodelovanjem ustreznih deležnikov in ranljivih skupin iz lokalnih, regionalnih in državnih organov, civilne družbe in podjetij. Cilj državne razvojne strategije do leta 2030 je vzpostaviti ravnovesje med prožno, vključujočo in odgovorno družbo, vključujočo in zeleno

gospodarsko rastjo ter dobro ohranjenim naravnim okoljem (Strategija razvoja Slovenije 2030, 17).

Slika 11: Napredek Slovenije pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja

Vir: Eurostat 2020

Slovenija na podlagi zadnjega poročila SDG 2021 dosega 9. mesto, kar jo uvršča sicer med sam vrh, vendar pa na področju podnebne politike stagnira oz. ne napreduje. Od primerjanih držav sta od Slovenije sicer boljši Švedska (2. mesto) in Norveška (5. mesto), nižje Slovenije pa se nahaja Islandija (13. mesto). Ponovno lahko vidimo, da so države z najboljšo ocenjeno demokracijo tudi pri SDG na vrhu lestvice oz. med 15. državami na vrhu.

Slika 12: Lestvica držav po doseganju ciljev trajnostnega razvoja (SDG) 2021

Rank	Country	Score	Performance by SDG
1	Finland	80.75	
2	Sweden	80.57	
3	Denmark	79.32	
4	Austria	77.99	
5	Norway	76.72	
6	Germany	75.33	
7	Switzerland	73.98	
8	Estonia	73.70	
9	Slovenia	73.50	
10	France	72.71	
11	Czech Republic	72.61	
12	Belgium	72.47	
13	Netherlands	72.12	
14	Iceland	72.06	

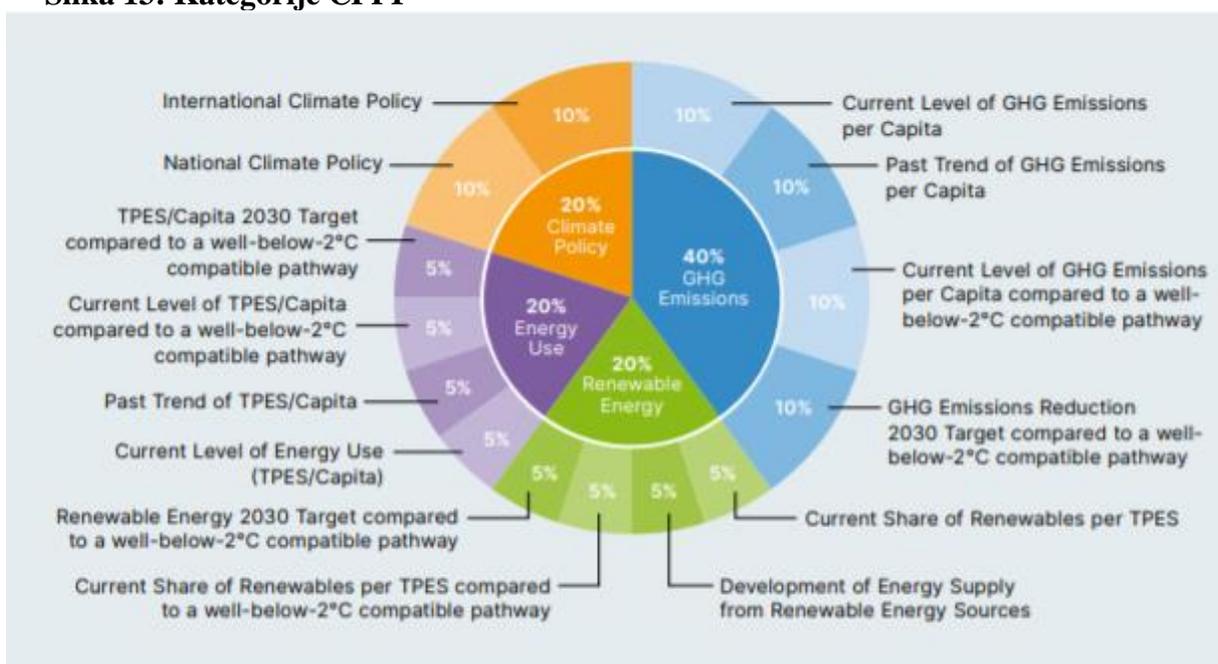
Vir 3: Europe Sustainable Development Report 2021

4.4 Indeks uspešnosti na področju boja proti podnebnim spremembam 2022 (Climate Change Performance Index – CCPI)

Letni indeks učinkovitosti podnebnih sprememb (CCPI) je instrument oblikovana za povečanje preglednosti v mednarodnem podnebnju politika. Njegov cilj je izvajati politični in družbeni pritisk na države, ki do zdaj niso sprejele ambicioznih ukrepov o varstvu podnebja in izpostaviti tiste države z najboljšim izvajanjem podnebne politike. Indeks na podlagi standardiziranih meril ocenjuje in primerja učinkovitost varstva podnebja v 56 državah in v Evropski uniji (EU), ki so skupaj odgovorne za več kot 90 % svetovnih emisij toplogrednih plinov (Germanwatch, New, Climate Institute & Climate Action Network 2020, 4).

Države ocenjuje na podlagi 4 kategorij: Podnebna politika, toplogredni izpusti, poraba energije, obnovljiva energija.

Slika 13: Kategorije CPPI

Vir: Germanwatch, New, Climate Institute & Climate Action Network 2020, 4

Za namen naše primerjalne raziskave smo uporabili poročila za leta 2019 (torej pred začetkom epidemije covid-19), 2020 in 2021. V obdobju 3 let na lestvici prevladuje Švedska, ki ima leta 2021 sicer najnižji indeks od vseh 3 let (74,22). Skozi vsa 3 leta se najboljše ocenjene države gibljejo okoli indeksa 70,0, kar je približno 30,0 točk več kot je povprečna ocena Slovenije, ki se leta 2021 nahaja blizu dna lestvice, in sicer na 50. mestu. Največjo razliko v primerjavi z najuspešnejšimi državami lahko vidimo predvsem pri kategoriji »podnebna politika«, kjer se je leta 2021 Slovenija sicer izboljšala, vendar je sodeč po poročilu še daleč v stran od postavljenih ciljev.

Slika 14: Lestvica CPPI (2019, 2020 in 2021)

CPPI 2019

Rank		Country	Score***	Categories
1.*	-	-	-	
2.	-	-	-	
3.	-	-	-	
4.	-	Sweden	75.77	
5.	▲	Denmark	71.14	
6.	▼	Morocco	70.63	
7.	▲	United Kingdom	69.80	
44.	▼	Slovenia	41.91	

CPPI 2020

Rank		Country	Score**	Categories
1.*	-	-	-	
2.	-	-	-	
3.	-	-	-	
4.	-	Sweden	74.42	
5.	▲	United Kingdom	69.66	
6.	▼	Denmark	69.42	
51.	▼	Slovenia	37.02	

CPPI 2021

Rank	Rank change	Country	Score**	Categories
1.*	-	-	-	
2.	-	-	-	
3.	-	-	-	
4.	2 ▲	Denmark	76.67	
5.	-1 ▼	Sweden	74.22	
6.	2 ▲	Norway	73.29	
50.	1 ▲	Slovenia	43.28	

Vir: prirejeno po CPPI 2019, 2020, 2021

Slovenija se je v najnovjših meritvah sicer povzpela za eno mesto na 50. mesto (od 60) v letošnjem CCPI, a na splošno ostaja zelo slaba (6 mest nižje kot pri meritvah leta 2019).

Slovenija je zelo nizka v kategoriji emisij toplogrednih plinov, nizka pri obnovljivih virih energije in rabe energije ter srednje v podnebni politiki. Predvsem pa so kazalniki, ki ocenjujejo trenutne ravni v državi, pa tudi cilje za leto 2030 v primerjavi s potjo »pod 2 °C«, ocenjeni kot nizko ali zelo nizko v vseh treh kategorijah. Strokovnjaki CCPI slovenski vladi očitajo nezadostne sektorske ukrepe in cilje za omejevanje izpustov. Šele pred kratkim je bil napovedan datum za postopno opuščanje premoga in trenutno še veljajo subvencije za fosilna goriva (večinoma v obliki vračila davka), kar oslabi učinek cene ogljične energije. Poleg tega vlada načrtuje uvedbo sheme posrednega nadomestila stroškov, da bi nadomestila zvišanje stroškov ogljika, ki ga občutijo energetske intenzivne industrije. Če bi se izvajala, bi ta shema upočasnila dejansko pot zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (CPPI, 2021).

5 Zaključek in razprava

Podnebna razprava je sprožila pomisleke, da bi lahko velik obseg podnebnega izziva spodbudil demokracije, da bi se obnašale bolj avtorsko ali vsaj manj demokratično. Tako imenovana ekološka avtoritarnost ima še naprej svoje privržence. Nekateri ikonični okoljevarstveniki so pozvali k ustavitvi demokracije, da bi vlade lahko sprejele nepriljubljene ukrepe za reševanje ekoloških izzivov. Nekateri analitiki še vedno dvomijo, da je demokracija politični sistem, ki je najbolj sposoben izvajati učinkovite politike za zaježitev podnebnih sprememb. Na splošno pa se je razprava v zadnjem času obrnila v široko prodemokratično smer in se je vse bolj osredotočala na koristi državljanov, ki pretehtajo, kako se bo odvijal domnevni ekološki prehod (Youngs 2021, 1).

S primerjavo različnih podnebnih indeksov in indeksov trajnostnega razvoja smo prišli do zaključka, da je trajnostni razvoj države odvisen od uspešnosti njene demokracije. V primeru Slovenije smo ugotovili nizko raven participacije civilne družbe, ki je ključnega pomena za spopadanje s podnebno krizo in pa tudi bolj učinkovito implementacijo podnebnih politik.

V primerjavi z drugimi državami, ki so po stanju demokracije dosegale visoke ocene (Norveška, Švedska in Islandija) je Slovenija tudi pri podnebnih oz. trajnostnih indeksih dosegala v povprečju nižje rezultate kot preostale države.

Za usmerjanje družbe po poti trajnostnega razvoja je nujno potrebno delovanje demokratičnega sistema s poudarjeno vlogo aktivne participacije državljanov. Za vsako odločitev se je treba preizprašati: kdo odloča, v čigavem interesu in na kakšnih temeljih so sprejete odločitve. Prav zaradi narave odločitev, ki se sprejemajo z okoljsko sestavino v sektorskih politikah, je izrednega pomena udeležba javnosti v odločevalskih in komunikacijskih formah ter doseganje soglasja pri reševanju okoljskih problemov in oblikovanju novih politik. Če naposled izostanejo demokratične komunikacijske forme, potem ostane le avtoriteta oblasti in elit kot edino sredstvo za reševanje (okoljskih) problemov in oblikovanje politik (Held 1989 v Bahor 2005, 51).

Participativna demokracija spodbuja človeški razvoj, krepi občutek za politično učinkovitost, zmanjšuje občutek odtujenosti od centrov moči, neguje skrb za kolektivne probleme in prispeva k oblikovanju aktivnih državljanov, ki so se sposobni ostreje zavzemati za vladne zahteve (Held 1989 v Bahor, 52).

Čeprav demokracija ni izrecno omenjena v ciljih trajnostnega razvoja, so demokratična načela rdeča nit teh ciljev. V kontekstu trajnostnega razvoja je zato ključnega pomena ugotoviti morebitne kompromise med demokratizacijo in institucijami, ki so zanjo značilne, ter prizadevanji za ublažitev podnebnih sprememb (povzeto po Selseng et al 2022, 1).

Iz primerjalne analize lahko sklepamo, da se načela in ideje trajnostnega razvoja in demokracije lahko prekrivajo. Lahko so medsebojno odvisne in se krepijo. Skupno trajnostnemu razvoju kot demokraciji je participacija – sposobnost ljudi, da se združijo in sodelujejo pri odločitvah o tem, kako živimo, in ciljih, ki jih želimo doseči kot družba. Demokracija lahko omogoči visoko raven inovativnosti in se hitro odziva na izzive. Pravičnost, legitimnost in transparentnost oz. preglednost, dosežena z demokratičnimi prizadevanji, lahko naredijo doseganje trajnostnega razvoja bolj pravično, razumljivo in posledično bolj sprejemljivo s strani širše civilne družbe. Preživetje demokracije je sicer v neenakopravnem svetu, z omejenimi viri in v stanju segrevanja, svojevrsten izziv. Vendar če potegnemo črto, je trajnostni razvoj predpogoj za cvetoče demokracije.

V kolikor želi Slovenija in tudi ostale evropske države doseči visoko stopnjo demokracije in hkrati slediti agendi ZN 2030 ter trajnostnemu razvoju, mora reprezentativna javna razprava postati sestavni del sprejemanja določenih vrst političnih odločitev. Ob tem pa predlagamo, da se predstavniška javna razprava poveže s parlamentarnim odborom ter združevanje deliberativne in neposredne demokracije.

Viri in literatura

Boräng, Frida, Felgendreher, Simon, Harring, Niklas in Åsa Löfgren. *Committing to the Climate: A Global Study of Accountable Climate Targets*. 2019. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/7/1861/htm> Dostopno 27. februarja 2022

Bahor, Maja. *Trajnostni razvoj v okoljski politiki Evropske Unije*. 2005. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. http://dk.fdv.uni-lj.si/delamag/mag_Bahor-Maja.PDF. Dostopno 28. januarja 2022

Climate Action Tracker. *Governments still showing little sign of acting on climate crisis. Warming Projection: Global update*. 2019. https://climateactiontracker.org/documents/698/CAT_2019-12-10_BriefingCOP25_WarmingProjectionsGlobalUpdate_Dec2019.pdf Dostopno 4. februarja 2022

Eurostat. *Sustainable development in the European Union*. 2020. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/11011074/KS-02-20-202-EN-N.pdf/334a8cfe-636a-bb8a-294a-73a052882f7f?t=1592994779000>. Dostopno 5. februarja 2022

European Environment Agency. *Slovenia country profile - SDGs and the environment*. 2020. <https://www.eea.europa.eu/themes/sustainability-transitions/sustainable-development-goals-and-the/country-profiles/croatia> Dostopno 3. februarja 2022

Germanwatch, New, Climate Institute & Climate Action Network 2020. *Climate Change Performance Index*. <https://www.germanwatch.org/en/CCPI>. Dostopno 3. februarja 2022

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Global State of Democracy Indices: Methodology*. 2020. <https://www.idea.int/gsod-indices/sites/default/files/gsod-methodology-november-2020.pdf>. Dostopno 25. januarja 2022

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Global State of Democracy Report 2021*. 2021. <https://www.idea.int/gsod/>. Dostopno 3. februarja 2022

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Sustainable Development Goals and the Global State of Democracy Indices*. 2019. <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/sustainable-development-goals-and-gsod-indices.pdf>. Dostopno 27. januarja 2022

Ministrstvo za javno upravo. *Kaj je demokracija?*. 2022. <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/o-demokracicnih-procesih/pojem-demokracije/kaj-je-demokracija.html>. Dostopno 27. januarja 2022

Polšak, Anton. *Geografija, trajnostni razvoj- in vrednote prostora*. 2011. http://www.drustvo-dugs.si/files/delightful-downloads/2016/11/Trajnostni_razvoj.pdf. Dostopno: 2. februarja 2022

Pinter, Andrej. *Javnost in deliberativna demokracija pri Johnu Rawlsu*. 2004. Časopis za kritiko znanosti. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-D38YK42A/bf70980c-1dda-4749-8326-39c54a831d5d/PDF>

Rauker, Bojana. Predsedniški in parlamentarni sistem vladanja. 2011. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_rauker-bojana.pdf. Dostopno 2. februarja 2022

Seražin, Jasna. Elementi totalitarizma in demokracije v političnem sistemu ZDA. 2006. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Serazin-Jasna.PDF> Dostopno 27. januarja 2022.

Selseng, Torbjorn, Linnerud, Kirstin in Erling Holden. *Unpacking democracy: The effects of different democratic qualities on climate change performance over time*. 2022. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901121003646>. Dostopno 27. februarja 2022

The Economist Intelligence Unit. Democracy Index 2019. <https://www.in.gr/wp-content/uploads/2020/01/Democracy-Index-2019.pdf>. Dostopno 5. februarja 2022

The Economist Intelligence Unit. Democracy Index 2020. https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/democracy-index-2020.pdf?mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAGCdKXVPyaPoxp5169AIVl4SUJEpgDN6IXzjEOGzrCx2uhWvHPllgVHoGdK3WQH8nvIygiOsnlzA-zT22CIBFSqVKmudoYXnXSTNQcroDdKrMoiIg Dostopno 5. februarja 2022

Youngs, Richard. *Green Democracy in Europe*. 2021- <https://carnegieeurope.eu/2021/09/23/green-democracy-in-europe-pub-85398>. Dostopno 2. februarja 2022

Vlada Republike Slovenije. Strategija razvoja Slovenije 2030. 2017. https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf. Dostopno 29. januarja 2022